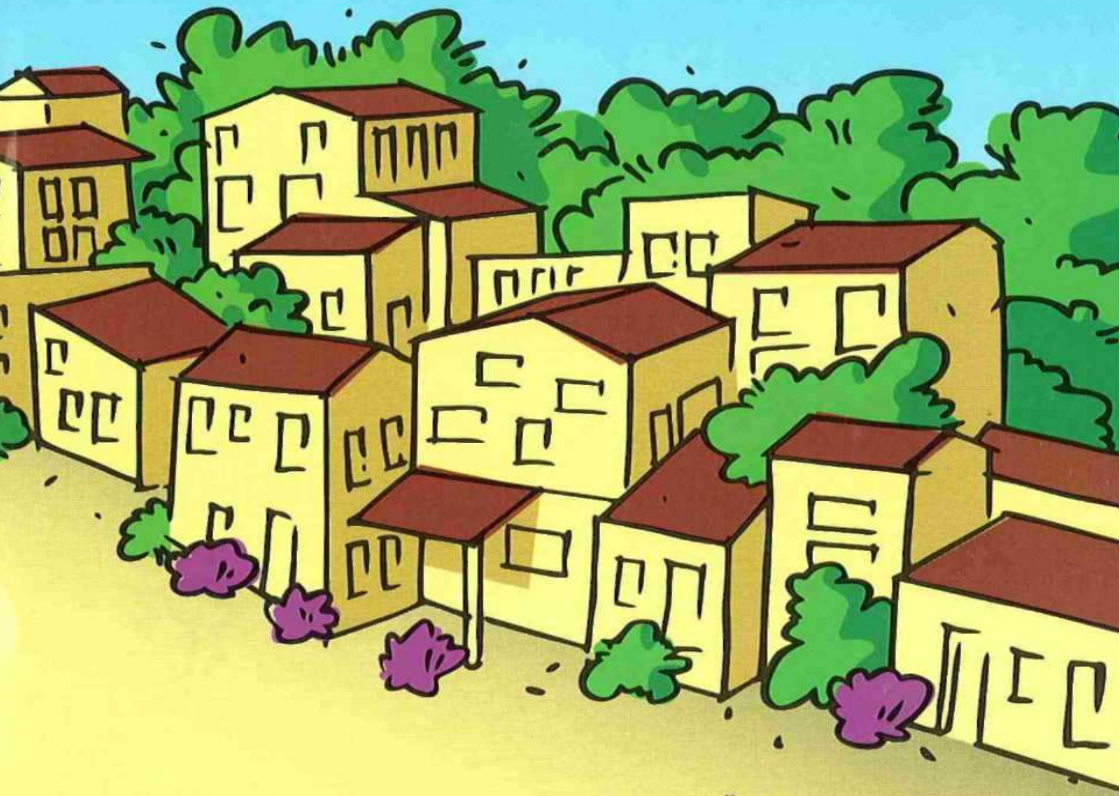
PETER MAYLE

Rok v Provenci

PETER MAYLE, AUTOR KNIH NAVŽDY PROVENCE!,
PSÍ ŽIVOT, HOTEL PASTIS A DALŠÍCH BESTSELLERŮ.

OLYMPIA

Peter Mayle

ROK V PROVENCI

OLYMPIA
PRAHA

ROK V PROVENCI / A YEAR IN PROVENCE
Text copyright © Escargot Productions Ltd, 1989
Translation © Paul Millar, 2002
Illustrations © Marta Jelínková, 2002
Czech edition © Nakladatelství Olympia, a. s., Praha, 2002
ISBN 80-7033-881-4

PŘEDMLUVA

Od té doby, co jsem dopsal tuto knihu, došlo k jedné smutné události. Zemřel monsieur Soliva, manžel Tante Yvonne z Lambesku, a restauraci zavřeli. Byl to nesmírně milý starý pán a bude se nám po něm stýskat.

Jinak se moc neděje a život v Provenci pokračuje v tom stylu, jak jsem ho popsal - pomalu, příjemně a za horkého počasí v létě, a pomalu, příjemně a za chladného počasí v zimě. Žijeme tu již po několik let, aniž bychom toho nějak litovali.

Trošku mi vadilo to, jak se první vydání této knihy odrazilo na našem životě. Ne že by nebylo milé dostávat dopisy od čtenářů, a přicházely jich tucty, i z míst tak navzájem vzdálených jako Peking a vězení Jejího Veličenstva ve Wormwood Scrubs v Londýně. Méně milé je, když se čtenář zjeví na zápraží, s knihou v ruce a s žízní jako trám. Lichotivé, ale neočekávané, takže jsem byl často přistižen, abych tak řekl, „při činu". Podepisovat se do knih mokrý z bazénu a zabalený v ručníku bylo zajímavou zkušeností.

Jediným mráčkem, který se objevil na obzoru, třebaže vcelku nevelkým, je to, čemu naši místní přátelé říkají un boum. Předpovídají, že do několika let se z Provence stane evropská Kalifornie.

Doufám, že se mýlí. Vzbuzuje to vidiny pološílených dietářů, nepijících nic než minerálku a oblečených do tepláků pastelových barev, mobilních telefonů u bazénu a vířivých

lázní v provensálském slohu hned vedle tenisových kurtů. Mám určitý a hrůzostrašný pocit, že by se to Francouzům mohlo zalíbit. Jen utečenci našeho rodu doufají, že Provence zůstane taková, jakou ji našli.

Pro dnešek však můžu klidně vyhlédnout z okna a vidět pouze hory a vinice a slyšet pouze našeho souseda, jak proklíná svůj zesnulý traktor. Přestane až v poledne a odebere se domů na oběd. Pak pošle manželku, aby traktor spravila, a sám půjde se psem do lesa. Letní zásucha a lesní požáry odehnaly lovnou zvěř až k Basses-Alpes, ale lovci jsou optimisté. A pokud se žádný králík či lovný pták neobětuje, tant pis. Zítra je taky den.

Vánoce jsou v dohledu, je na čase objednat ústřice a foie gras a čerstvé černé lanýže. Je na čase si slíbit, že se letos určitě zajedeme podívat na živý Betlém v kostele v Ménerbes. Pokud se monsieur Poncet dostaví s oslem, a pokud se podaří najít mezi novorozenci ve vesnici dostatečně ovladatelného Ježíška, koná se to o půlnoci. Již po tři léta se svědomitě snažíme se tam vypravit, ale vždycky nás zaskočí štědrovečerní večeře a teplo sálající z polen v krbu. Nacpaní a ospalí vystrčíme nosy do studené noci, podíváme se na vánoční stromeček z hvězd na obloze a uvědomíme si, jaké máme štěstí, že můžeme žít právě zde. Mám obavy, že totéž se odehraje opět letos.

Petr Mayle
Prosinec, léta páně ještě letos...

Leden

Nový rok začal obědem.

Odjakživa se nám zdálo, že novoroční oslavy včetně nadměrných požitků, předsevzetí, která stejně nikdo plnit nebude, nucené veselosti, půlnočních přípitků a pus vůkol, jsou vlastně zasmušilá záležitost. A tak když jsme se doslechli, že nedaleko nás, ve vesnici Lacoste, majitel restaurace *Le Simiane* nabízí svým milovaným zákazníkům oběd o šesti chodech s růžovým šampaňským, řekli jsme si, že by z toho mohl být daleko příjemnější začátek nadcházejících dvanácti měsíců.

Malá restaurace se zdmi z přírodního kamene byla v půl jedné již plně obsazená. Byla tam vidět vskutku seriózní bříška. Zasedaly tam celé rodinky s *embonpoint*, následkem to dvou až tří hodin každého dne, pilně strávených u jídelního stolu. Oči sklopené, konverzace na nule, všichni čekali na začátek nejoblíbenějšího rituálu Francie. Majitel restaurace, pán, jemuž se navzdory podstatné hmotnosti jaksi dařilo vznášet se, byl pro tuto příležitost naditý do sametového kabátku a uvázal si motýlka. Jak pěl ódy na jídelní lístek, napomádovaný knír se mu nadšením zachvíval. *Foie gras*, humrová pěna, hovězí pečínka *en croûte*, salátek se zálivkou z toho nejlepšího panenského olivového oleje, osobně vybrané sýry, lehoulinké moučníčky a ovšem *digestifs*. Stejnou gastronomickou árii předvedl u každého stolu a pusinkoval si konečky prstů tak usilovně, že se mu na rtech určitě nadělaly puchýře.

Přání *bon appétit* konečně utichla, a jak se všichni s patřičnou pozorností dali do jídla, na restauraci se sneslo družné poloticho. Během oběda jsme oba vzpomínali na minulé Nové roky, většinou v Anglii schované pod tlustou pokrývkou mraků. Nebylo úplně lehké uvědomit si za plného slunečního svitu a pod silně modrým nebem, že je prvního ledna, ale jak nám všichni říkali, bylo to normální. Konec konců jsme v Provenci.

Jezdívali jsme sem poměrně často, turisté dychtící po každoroční dávce dvou či tří týdnů opravdového tepla a ostrého světla. Pokaždé, když jsme s loupajícími se nosy a s lítostí odjížděli, jsme si slibovali, že jednoho krásného dne se sem odstěhujeme. Snili jsme si o tom za dlouhých šedých zim a mokrých zelených let, a jak jsme si prohlíželi fotografie z dovolených, dychtili jsme jako narkomani po vesnických trzích a po vinicích a po tom, aby nás probouzelo slunce svítící oknem do ložnice. A náhle, vlastně i k našemu vlastnímu překvapení, jsme to udělali. Spáchali jsme to. Koupili jsme dům, brali hodiny francouzštiny, rozloučili se, odvezli naše dva psy a stali se cizinci.

Nakonec k tomu došlo opravdu rychle - takřka impulsivně - a to všechno kvůli tomu domu. Jednoho odpoledne jsme ho uviděli, a téhož večera jsme se tam již v duchu stěhovali.

Stál nad silničkou spojující dvě středověké vesnice na kopečku, Ménerbes a Bonnieux, na konci polní cesty vinoucí se mezi třešněmi a vinicemi. Byl to *mas*, čili statek, postavený z místního kamene, který dvě stě let větru a slunce vybarvilo do tónu někde mezi světle medovou a světle šedou. V osmnáctém století se tenhle dům narodil jako chalupa o jedné místnosti, a po zmateném způsobu zemědělských budov se postupně rozrůstal, aby se tam vešly všechny ty děti, babičky, kozy a hospodářské stroje, až nabyl formy nepravidelného tříposchoďového stavení. Všechno na něm bylo solidní. Točité schodiště, které stoupalo z vinného sklepa až do třetího poschodí, bylo vytesáno z poctivých kvádrů. Stěny, místy až metr tlusté, byly postaveny tak, aby se ubránily *mistralu*,

který jak se tu říká dokáže i oslu odfouknout uši. Vzadu za domem byl uzavřený dvůr, a za dvorem bazén z vybledlého, téměř bílého kamene. Byly tam tři studny, byly tam vzrostlé, stín poskytující stromy, a útlé zelené cypřiše, keře rozmarýnu a obrovská mandloň. V odpoledním slunci, s okenicemi napůl zavřenými jako ospalá víčka, se domu nedalo odolat.

Kromě toho byl do jisté míry imunní vůči plíživým hrůzám nové výstavby. Francouzi mají zvláštní slabůstku pro budování *jolies villas* nejen všude tam, kde jim to stavební předpisy dovolí, ale často i tam, kde jim to nedovolí, a to přednostně v dosud nezkažené a krásné krajině. Příklady lze vidět i v Provenci, viz třeba tu nevkusnou vyrážku kolem starobylého tržního městečka Apt, sestávající z krabiček z onoho zvláštního cementu barvy šokující růžové, která zůstane šokující růžovou bez ohledu na to, jaké počasí se na ni vrhá. Zůstalo ve Francii jen velice málo venkovských oblastí, které jsou proti tomu v bezpečí coby úředně chráněné oblasti, a obrovskou výhodou našeho domu je, že sedí uvnitř hranic národního parku, posvátného to národního dědictví Francie, a je tudíž z dosahu míchaček cementu.

Přímo za domem se začíná zvedat pohoří Lubéronu. Vyrůstá téměř až do dvanácti set metrů a jeho hluboké záhyby se rozprostírají po nějakých šedesát kilometrů od východu na západ. Pohoří se celý rok zelená cedry, borovicemi a zakrslými duby, poskytujícími úkryt divokým prasatům, králíkům a lovnému ptactvu. Mezi skalami a pod stromy rostou divoké květiny, tymián, levandule a houby, a za jasných dnů je z vrcholků vidět na jedné straně Basses-Alpes, a na druhé Středozemní moře. Po většinu roku se dá chodit osm až devět hodin, aniž byste zahlédli auto nebo potkali človíčka. Připadá mi to, jako bychom zahradu měli nastavenou o sto tisíc hektarů, které nejen poskytují pozemský ráj našim psům, ale i přirozenou barikádu proti zadnímu obchvatu nechtěnými sousedy.

Sousedi, jak jsme si uvědomili, nabývají na vsi zcela jiného významu než ve městě. V Londýně nebo v New Yorku můžete žít po dlouhá léta v bytě, a s lidmi, kteří bydlí patnáct centimeterů od vás, na druhé straně zdi, sotva promluvíte. Na vsi, i když nejbližší dům je od vás několik set metrů, váš soused je součástí vašeho života, a vy jeho. A když jste náhodou cizinec, a tudíž mírně exotický, věnují vám víc než obvyklou pozornost. A pokud jste náhodou podědili starodávné a delikátní ujednání týkající se otázek zemědělských, dají vám rychle na vědomí, že vaše rozhodnutí a postoj k věci mají přímý vliv na blahobyt jiné rodiny.

Lidé, od nichž jsme dům koupili, nás našim novým sousedům představili při příležitosti pětihodinového oběda vyznačujícího se obrovským množstvím dobré vůle ze všech stran, ze strany naší navíc též prakticky úplným nedostatkem chápavosti. Mluvilo se francouzsky, ale ne francouzštinou, kterou jsme znali z učebnic a z magnetofonových pásků. Byl to *patois*, bohatý a hustý jako polévka, rodící se kdesi hluboko dole v krku, a který, než se vynořil jako řeč, se musel prodrat utajovacím zařízením nosohltanu. Ve vírech a příboji provensálštiny bylo možné ta zakuklená slova ztotožnit jen zcela vzdáleně: *demain* znělo jako *demang*, *vin* jako *vang*, *maison* jako *mesong*. To by samo o sobě nepředstavovalo nepřekonatelný problém, pokud by ona slova vyslovili v normální konverzační rychlosti a bez přikrášlení. Samozřejmě je vyslovovali jako kulomet, a ještě jakoby pro štěstí přidávali na konec slov ozdobnou samohlásku. Takže pobídka, abyste si vzali ještě chleba, což je větička z první stránky kterékoli příručky francouzštiny, se vynořila coby jediné slovo včetně otazníku: *Encoredupanga?*

Naštěstí pro nás veselá povaha a laskavost našich sousedů byly zcela zřetelné, i když to, co říkali, halila rouška tajemství. Henrietta byla pěkná snědá osůbka se stálým úsměvem ve tváři a se sprinterským nadšením pro dosažení cílové pásky každé věty v rekordním čase. Její manžel Faustin - čili jak jsme se po týdny

domnívali *Faustang* - byl mohutný a příjemný, neuspěchaný, a mluvil pozvolna. Narodil se tady v údolí, strávil tu celý svůj život, a tady taky umře. Jeho otec, Pépé André, který žije vedle Faustina, ulovil svého posledního divočáka, když mu bylo osmdesát, nechal lov lovem a dal se na cyklistiku. Dvakrát týdně šlapal do vesnice na nákup a pro poslední klepy. Připadali nám jako spokojená rodina.

Něco na nás jim však působilo starosti. Nejen pokud šlo o budoucí sousedy, ale o společníky. Z oblaků výparů vydávaného místní kořalkou *marc*, z dýmu z černého tabáku a z husté mlhy provensálského přízvuku se konečně vynořilo, o co vlastně šlo.

Většina těch dvou a půl hektarů půdy, kterou jsme koupili s domem, byla osázena vinnou révou. O vinici bylo postaráno po dlouhá léta v rámci systému *métayage*: majitel vinice platil za výsadbu nové révy a za hnojiva, zatímco vinař na vinici pracoval a sklízel. Na konci sezony vinař dostal dvě třetiny výtěžku, majitel jednu třetinu. Jakmile však došlo ku změně ve vlastnictví vinice, bylo třeba uzavřít novou dohodu. To působilo Faustinovi starosti. Každý ví, že mnoho domů v Lubéronu vlastní měšťáci coby *résidences secondaires*, užívají je hlavně o prázdninách a pro potěšení. Dobrou zemědělskou půdu proměnili ve vyumělkované zahrady. Dokonce došlo i k takovým nehoráznostem, že vyrvali vinnou révu, aby získali místo na tenisový kurt. Tenisový kurt! Faustin tomu nemohl ani uvěřit, a jak si představoval, že by někdo mohl vyměnit drahocennou révu za pochybné radovánky honby za malým míčkem v tom vedru, krčil rameny v unisonu s létajícím obočím.

Starosti si dělat nemusel. Vinice se nám líbily. Jejich spořádanost příjemně kontrastovala s roztaženým pohořím. Zajímavě měnily barvu od jarní jasně zelené přes tmavě zelenou v létě až do podzimní červeně a žlutě, a halily se do modrého kouře, když se pálily výřezy. Ořezané pahýly podnoží ztvárňovaly holou půdu v zimě. Patřily sem. Tenisové kurty a zahrady navržené

architekty nikoli. Vlastně ani náš bazén by tu neměl být, ale aspoň nezabíral místo po révě. A kromě toho - bylo tu víno. Měli jsme na vybranou. Výnos vinice si můžeme vybrat v hotovosti, anebo v lahvích, v průměrném roce by náš podíl obnášel téměř tisíc litrů dobrého selského červeného a růžového. Tak důrazně, jak nám to naše nejistá francouzština dovolila, jsme Faustina ujistili, že by nás jen těšilo, kdybychom mohli navázat na jeho předchozí úmluvu. Zářil. Zaručoval, že spolu budeme velice dobře vycházet. Jednoho dne, možná, si třeba dokážeme i popovídat.

* * *

Stáli jsme v úzké uličce, majitel *Le Simiane* nám přál veselý nový rok a vznášel se v zádveří a mrkal do slunka.

„Není to tu špatné, co?" pravil a zeširoka máchnul sametem obalenou rukou. Zabral do toho oblouku celou vesnici, zříceninu hradu markýze de Sade na kopečku, siluetu hor a jasné, čisťounké nebe. Bylo to majetnické gesto, jako by nám ukazoval část svého panství. „Máme štěstí, že žijeme v Provenci."

Přesně tak, pomysleli jsme si, je to pravda. Jestli tomuhle říkají zima, tak nebudeme potřebovat všechny ty naše věci do špatného počasí - holínky a kabáty a dva centimetry tlusté svetry -, které jsme si přivezli z Anglie. Jeli jsme domů najedení a uhřátí a vsázeli se, kdy už můžeme vlézt do bazénu. Pociťovali jsme určité sympatie pro ty chudáky v drsných klimatických zónách, kteří musejí přetrpět opravdové zimy.

Mezitím nějakých šestnáct set kilometrů na sever vítr zrozený na Sibiři nabíral na rychlosti na poslední etapu své dráhy. Slyšeli jsme o mistralu různé pověsti. Dohání lidi a zvířata k šílenství. Považuje se za polehčující okolnost v případech násilných zločinů. Duje po patnáct dní, vyvrací stromy, převrací auta, rozbíjí okna, hází staré dámy do struh, štěpí telegrafní tyče, skučí v domech jako studený a neblahý duch, vyvolává chřipky, domácí hádky, migrénu i bolení zubů a narušuje docházku - všechny provensálské

problémy, jež nelze dát za vinu politikům, jdou na vrub toho sâcré vent, o kterém Provensálci mluvívají s určitou masochistickou pýchou.

Typické galské přehánění, pomysleli jsme si. Kdyby museli vydržet ty větry, které vanou z moře v Anglii, umějí ohnout i déšť tak, že prší vodorovně, teprve by věděli, co je opravdový vítr. Naslouchali jsme těm jejich zkazkám a abychom se zavděčili, předstírali jsme, že to na nás učinilo dojem.

Takže jsme na náš první *mistral* nebyli moc připravení. Přiletěl se skučením podél údolí Rhôny, uhnul doleva a udeřil do západní stěny našeho domu, až srazil tašky ze střechy do bazénu a okno, které náhodou zůstalo otevřené, vyrval z pantů. Teplota během jednoho dne spadla o dvacet stupňů. Napřed na nulu, pak na mínus šest. V Marseilli naměřili rychlost větru sto osmdesát kilometrů za hodinu. Žena vařila v zimníku, já jsem se snažil psát na stroji v rukavicích. Přestali jsme uvažovat o bazénu a začali uvažovat o ústředním topení. A pak nám jednou ráno za zvuků praskajících větví začaly praskat trubky. Jedna po druhé, to pod tlakem ledu, který se v nich přes noc udělal.

Visely ze stěny opuchlé a ucpané ledem a monsieur Menicucci je studoval profesionálním zrakem instalatéra.

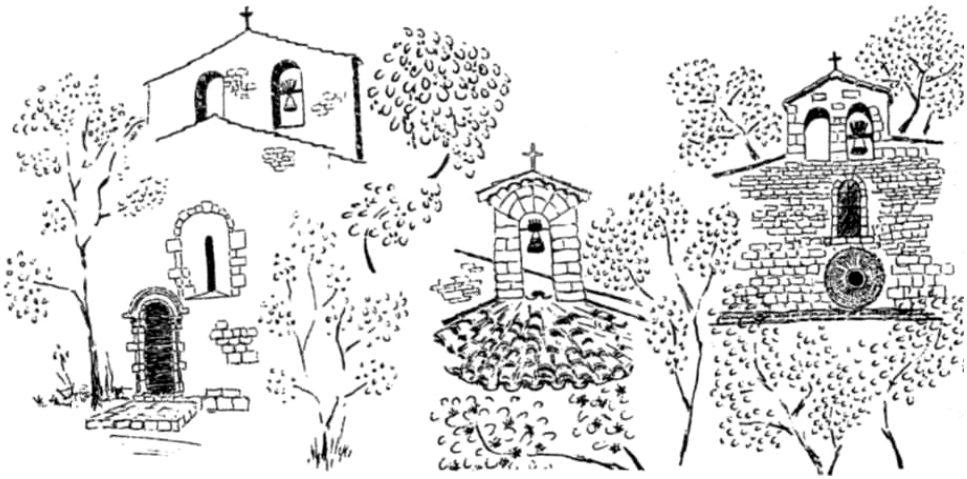
„*Oh là là*," prohlásil, „*oh là là*." Obrátil se ku svému mladému učedníkovi, jehož bez výjimky oslovoval *jeune homme* nebo *jeune*. „Vidíš to tady, jeune. Holé trubky. Bez izolace. Instalace jako na Côte d'Azur. V Cannes nebo v Nice možná, ale tady..."

Opovržlivě zakvokal, pohrozil mladému prstem pod nosem, aby zdůraznil rozdíl mezi mírnými zimami na pobřeží a kousavou zimou, ve které jsme se ocitli tady, a stáhl si vlněnou čepici pěkně až přes uši. Byl menší a podsaditý, jako správný instalatér, jak říkal, protože se dostal do malých prostor, kam by se větší člověk nevešel. Zatímco jsme čekali, až se mladému podaří zapálit hořák, monsieur Menicucci měl první ze série svých přednášek a sebraných *pensées*, jimž jsem pak naslouchal s rostoucím

potěšením v průběhu celého nadcházejícího roku. Dnes to byla geofyzikální disertace na téma narůstající drsnosti provensálských zim.

Po minulé tři roky totiž byly zimy daleko tužší, než kdokoli pamatoval. Ve skutečnosti byly zimy natolik tuhé, že zahynula řada olivových stromů. Podle populární provensálské fráze, kterou tu používají, kdykoli se neobjeví slunce, *pas normale*. Ale proč? Monsieur Menicucci mi dal dvě minutky, abych se nad tím zamyslel, než se pustil do vědeckých úvah. Čas od času mi ťukal prstem do hrudi, aby si zajistil moji dostatečnou pozornost.

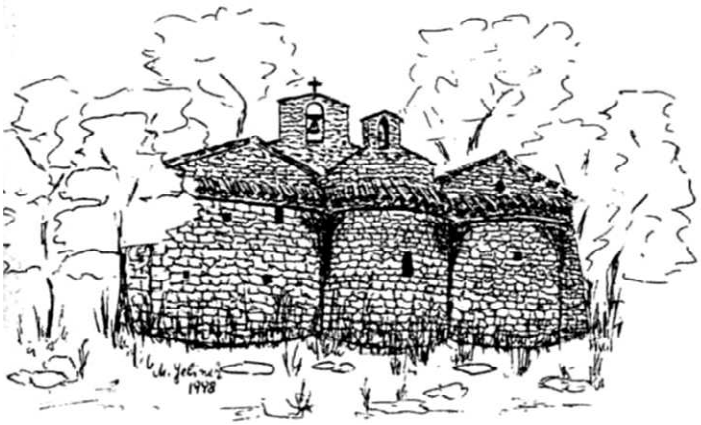
Je úplně jasné, prohlásil, že ty větry, co nesou do Provence chlad z Ruska, cestují daleko rychleji než dřív, potřebují na cestu daleko míň času, a tudíž se po cestě neohřejí. Důvodem toho byly - monsieur Menicucci učinil krátkou, ale dramatickou pauzičku - změny v utváření zemské kůry. *Mais oui*. Kdesi mezi Sibiří a Ménerbes se zakřivení zeměkoule zploštilo, takže se vítr může dát přímější cestou. Je to úplně logické. Naneštěstí druhou část přednášky (Jak To, Že Se Zeměkoule Zplošťuje) narušilo lupnutí další zamrzlé trubky, a moje vzdělání muselo ustoupit virtuózním ukázkám použití hořáku.

Vliv počasí na obyvatele Provence je bezprostřední a okamžitě rozpoznatelný. Očekávají totiž, že slunce bude svítit každý den, a pokud tomu tak není, jejich zdravotní stav trpí. Déšť považují za osobní urážku, potřásají hlavami, projevují si v kavárnách vzájemnou soustrast, pozorují oblohu s hlubokým podezřením, jako by se blížila pohroma kobylek, a s nechutí se na chodníku vyhýbají kalužím. Pokud nastane něco ještě horšího než deštivý den, ku příkladu mrazík, následek je zarážející: většina obyvatelstva zmizí.

Jak se mráz zakousl do prostředku ledna, města a vesnice ztichly. Týdenní trhy, normálně přeplněné a rušné, se zcvrkly až na základní sestavu neohrožených trhovců, kteří kvůli živobytí prostě museli riskovat omrzliny, proti nimž bojovali dupáním a přihýbáním si z placatic. Zákazníci se pohybovali nezvykle rychle, nakoupili a zmizeli dřív, než si stačili přepočítat drobné. Hospodám zavřeli dveře i okna a cokoli se tam dělo, dělo se v dusivých výparech. Nikdo se neloudal.

Údolí zazimovalo a mně chyběly obvyklé zvuky, které provázely průběh každého dne tak, že si člověk podle nich mohl

nařídit hodinky: ranní kašlání Faustinova kohouta, pomatený rachot - jako šrouby a matky v plechovce - malých citroenů, ve kterých se všichni sedláci odebírali domů na oběd, dychtivá odpolední kanonáda myslivce ve vinici naproti na stráni, vzdálené láni řetězových pil z lesa, podvečerní serenáda psů z okolních statků. Nastalo ticho. Na dlouhé hodiny se v údolí nic ani nehnulo a zelo to tu prázdnotou. Opravdu divné: co jenom mohli všichni dělat?

Věděli jsme, že Faustin putoval kolem sousedních farem jako řezník. Podřezával krky králíkům, husám, kachnám a prasatům, aby je mohli proměnit v paštiky, šunky a *confits*. Pomysleli jsme si, že to je poněkud nevhodné zaměstnání pro toho mírného mužského, který hýčkal své psy, ale prý byl velice zručný a rychlý, a taky jako většina pravých vesničanů postrádal sentimentální zátěž. My bychom mohli mít králíka za domácího mazlíčka nebo bychom si dokázali oblíbit husu, ale to proto, že jsme z města a odchovaní supermarkety, kde se maso prodává v hygienické vzdálenosti od živého zvířete. Vepřová kotletka v plastovém balíčku má zdravotně nezávadný abstraktní vzhled, který má máloco společného s ušmudlaným, živým a chrochtajícím cvalíkem. Tady na venkově se těžko dalo vyhnout přímému svazku mezi obědem a smrtí, a jistě nastane mnoho příležitostí, kdy si budeme pochvalovat výsledky Faustinova zimního podnikání.

Ale čím se zabývali ti ostatní? Půda byla zmrzlá, réva byla ořezaná a spala, a na hon bylo tuze zima. Odejeli všichni na dovolenou? Určitě ne. Tady nebydleli velkostatkáři, kteří by trávili zimy na alpských sjezdovkách nebo na jachtách v Karibském moři. Dovolenou trávili v srpnu doma, přejídali se, oddávali se siestě a odpočívali před dlouhými podzimními dny vinobraní. Byl to rébus až do té doby, kdy jsme pochopili, proč většina domorodců má narozeniny v září či v říjnu. Naskytlo se pravděpodobné řešení, že se v zimě čile zabývali výrobou dětí.

Potvrdit se to nedalo, ale protože v Provenci má všechno svoji sezonu, první dva měsíce roku se rezervují množení. Ptát se jsme si netroufli.

Chladné počasí taky znamenalo úbytek příležitostí k osobním zálibám. Kromě klidu a prázdné krajiny má zima v Provenci své zvláštní aroma. Přichází s větrem a visí v čistém a svěžím vzduchu. Když chodíte v kopcích, můžete dům ucítit dřív, než jej spatříte. To díky vůni hořícího dřeva v kouři z neviditelného komínu. Je to jedna z těch původních vůní života, jež zásluhou společného úsilí stavebních nařízení a uměleckých architektů, kteří krby proměnili v zablokované arkýře s intimním osvětlením, ve městech dávno vymřela. V Provenci je krb součástí nezbytného vybavení. Vaří se v něm, sedí se kolem, zahřívají se prsty na nohou a kouká se do něj. Oheň v krbu se zapálí ráno a celý den se přikrmuje dubovou klečí z Lubéronu nebo odřezky buku z Mont Ventoux. Pokaždé, když se večer vracíme se psy domů, zastaví nás pohled dolů do údolí, na klikyháky kouře stoupajícího ze statků, roztroušených kolem cesty do Bonnieux. Ten pohled mně připomíná teplo kuchyně a okořeněný guláš, a bez výjimky dostanu hlad.

Nejznámější jídla Provence patří létu: melouny a broskve, chřest, cukety a baklažány, *aioli* a *bouillabaisse*, papriky a rajská jablíčka, monumentální saláty s olivami a ančovičkami, tuňákem, vajíčky natvrdo a zemáky na plátky, na loži barevných listů hlávkového salátu lesknoucího se olivovým olejem, a s čerstvým kozím sýrem. Tohle všechno bývalo částí mučivých vzpomínek, kdykoli jsme si prohlíželi zavadlý a svraštělý výběr v anglických obchodech. Nikdy nás nenapadlo, že existuje též menu zimní, zcela odlišné, ale stejně báječné.

Za chladného počasí se v Provenci vaří po venkovsku. Vaří se tak, aby vám to zůstalo vězet uvnitř, hřálo vás to, dalo vám to sílu a poslalo vás to spát s plným břichem. Pohledné, ve smyslu umělecky upravených porciček z módních restaurací, to být

nemusí, ale za mrazivé noci, když mistral na vás útočí jako břitva, to nemá chybu. A jednou, když nás sousedi pozvali na večeři, bylo tak zima, že místo krátké procházky jsme k nim sprintovali.

Vešli jsme dovnitř a horkem, které sálalo z krbu roztaženého téměř přes celou protější stěnu, se mi zamžily brýle. Když se mlha zvedla, spatřil jsem, že velký stůl pokrytý kostkovaným olejovým plátnem je prostřený pro deset strávníků: přišli si nás prozkoumat i přátelé a příbuzní. V rohu halasila televize, v kuchyni halasilo rádio, a sbírka psů a koček byla vyhoštěna ven s příchodem jedněch hostí, aby se vrátila zpět dovnitř s dalšími. Připlul podnos s aperitivy, *pastis* pro pány a chlazený sladký muškát pro dámy, a po prvním doušku došlo k přestřelce stížností na počasí. Bylo v Anglii taky tak tak mizerné? Jenom v létě, odpovídám. Na chvilku to vzali vážně, ale pak mě někdo spasil smíchem. Po krátké tlačenici u stolu - nevím, jestli chtěli sedět co nejblíž k nám či co nejdál - jsme se usadili.

Na to jídlo nikdy nezapomenu. Vlastně abych to upřesnil, na těch několik jídel nikdy nezapomenu. Dosáhlo daleko za gastronomické hranice všeho, co jsme do té doby zakusili. V kvalitě i v kvantitě.

Začalo to domácí pizzou. Nikoli jednou, ale třemi: ančovičkovou, houbovou a sýrovou. Každý měl povinně tři řezy. Každý vytřel svůj talíř kusy chleba z půlmetrových baget uprostřed tabule, a přinesli další chod. Paštiky z králíka, z divokého prasete a z drozda. Vepřová paštika s kousky masa naloženými v *marku*. *Saucissons* tečkované zrnky pepře. Malinké sladké cibulky v čerstvé rajské omáčce. Talíře se znovu vytřely, a přinesli kachnu. Nikde nebyly ku spatření ty tenoučké řezy *magret*, které lze dnes vidět jako vějíř pod elegantní lžičenkou omáčky na tabulích *nouvelle cuisine*. Dostali jsme celá prsa a celé nohy, pokryté tmavou hutnou omáčkou a obklopené lesními houbami.

Opřeli jsme se dozadu, vděční za to, že jsme vše stačili spořádat, a s hrůzou jsme zpozorovali, že talíře je opět třeba vytřít

a na stůl přichází olbřímí dýmající rendlík. Byla to specialita paní domu. *Civet* z králíka, nejhlubšího odstínu barvy hnědé, a naše nesmělé protesty a žádost o malé porce prostě s úsměvem ignorovali. Snědli jsme všechno. Snědli jsme i čerstvý salát s hrudkami chleba smaženého v olivovém oleji s česnekem, snědli jsme kulaté naducané *crotins* kozího sýra, a snědli jsme i mandlový dort se šlehačkou, který upekla dcera. Reprezentovali jsme Anglii v jedení.

S kávou se objevily pokřivené láhve s výběrem místních digestivů. Srdce by mi spadlo, kdyby mělo kam, ale hostiteli se nedalo odmítnout. Musím ochutnat aspoň tuhle specialitku, kterou vyrábí jeden alkoholický mnišský řád v Basses-Alpes. Dostal jsem nařízeno zavřít oči, a když jsem je mohl otevřít, měl jsem před sebou sklenici husté žluté tekutiny. V beznaději jsem se rozhlédl, ale všichni mě upřeně pozorovali. Možnost dát to, ať už to je cokoli, psu, nebo to diskrétně vylít do boty, tu nebyla. Jednou rukou jsem se opřel o stůl, do druhé vzal sklenici, zavřel jsem oči, pomodlil se k svatému ochránci zažívacích poruch a obrátil jsem sklenici do sebe.

A nic. Čekal jsem při nejlepším spálený jazyk a při nejhorším nadosmrti odumřelé chuťové buňky, ale polknul jsem jen vzduch. Byla to kouzelnická sklenice, a po prvé v životě se mi ulevilo, že jsem se nemusel napít. Když smích ostatních ustal, dostavila se hrozba opravdových nápojů. Zachránila nás kočka. Ze svého velitelského stanoviště nahoře na velké *armoire* skočila po můře a nouzově přistála mezi šálky a lahvemi uprostřed stolu. Nadešla příhodná chvíle k odchodu. Po cestě domů jsme před sebou strkali naše žaludky a zimy si nevšímali. Ani mluvit jsme nemohli, a spali jsme jako dudci.

Ani na úrovni Provence to nebylo každodenní jídlo. Lidé, kteří pracují venku, se spíš najedí v poledne než večer. Je to zdravý a rozumný zvyk, ale nám nějak nesedí. Zjistili jsme, že nejlepší chuť na večeři dostaneme po dobrém obědě. Je to znepokojující. Asi to

má něco společného s novým prostředím, oplývajícím dobrými věcmi k jídlu a muži a ženami, jejichž zájem o jídlo hraničí s posedlostí. Řezníkovi, abych vám dal příklad, nestačí prodat vám maso. Zdlouhavě, zatímco se fronta za vámi prodlužuje, vám vysvětlí, jak se to má ukuchtit, jak a s čím se to má podávat, a co se s tím pije.

Stalo se nám to poprvé v Apt, kam jsme zajeli pro telecí na provensálské dušené maso zvané *pebronata*. Poslali nás k řezníkovi ve staré části města, s pověstí opravdového majstra skutečně *très sérieux*. Řeznictví bylo malinké, řezník i jeho žena byli velicí, takže ve čtyřech jsme je přímo přeplnili. Pečlivě naslouchal, jak jsme mu vysvětlili, na co maso chceme. Možná, že ten recept zná.

Rozhořčením se přímo nadmul a začal si brousit nůž tak energicky, že jsme o krok couvli. Uvědomujeme si, pravil, že jsme se setkali s odborníkem, a pokud jde o *pebronatu*, pravděpodobně nejvyšší autoritou z celé oblasti Vaucluse? Jeho žena s obdivem přikyvovala. Navíc, prohlásil a mával nám pětadvaceti centimetry ostré ocele před nosy, napsal o tom knihu - ten nejdůležitější spis ze všech - obsahující asi dvacet variací na základní téma. Jeho žena opět přikývla. Vzala na sebe úlohu hlavní instrumentářky významného chirurga a podávala mu nástroje na nabroušení před operací.

Museli jsme vypadat, že to na nás učinilo patřičný dojem, protože nám pak ukrojil krásný kus telecího, a pokračoval hlasem profesionála. Maso ořezal, nakrájel na kostky, malý sáček naplnil bylinami, poradil nám, kde koupit nejlepší papriky (čtyři zelené a jednu červenou, kontrast v barvě důležitý z estetických důvodů), dvakrát s námi probral recept, aby se ujistil, že se nedopustíme *bêtise*, a doporučil vhodné Côtes du Rhône. Bylo to perfektní představení.

Znalců jídla jsou v Provenci přehršle, a perliček moudrosti se vám často dostane z nejneočekávanějších zdrojů. Pomalu jsme si

zvykali na to, že Francouzi jsou posedlí jídlem stejně, jako jsou jiné národy posedlé sportem a politikou, ale přesto nás překvapilo, když jsme se dozvěděli, že monsieur Bagnols, který brousil podlahy, sestavuje žebříček tříhvězdičkových restaurací. Přijel z Nîmes, aby opravil naši kamennou podlahu, a od prvního okamžiku bylo zřejmé, že to byl muž, který nebere svůj žaludek na lehkou váhu. Denně přesně v poledne si sundal modráky a odebral se na dvě hodiny do jedné z místních restaurací.

Posoudil ji jako ne špatnou, ale ovšem s *Beaumanière* v Les Baux to srovnávat nelze. *Beaumanière* si vysloužila tři hvězdičky od Michelina a sedmnáct bodů z dvaceti možných jí přidělil Gault-Millau. Jedl tam, prohlásil, zcela mimořádného mořského vlka *en croûte*. *Troisgros* v Roanne ovšem je též výborná restaurace, i když, vzhledem k tomu, že naproti nádraží, tam není tak pěkně, jako v Les Baux. Troisgros má též tři hvězdičky od Michelina a devatenáct a půl z dvaceti od Gault-Millau. A tak to šlo dál, a jak si potahoval nákolenky a drbal podlahu, dostali jsme výčet pěti či šesti nejlepších restaurací ve Francii, které monsieur Bagnols navštívil, aby si rok co rok popřál.

Byl jednou v Anglii, a dal si v hotelu v Liverpoolu jehněčí pečínku. Byla vlažná, šedá a bez chuti. Ovšem, je dobře známo, že Angličané zabíjejí jehně dvakrát. Jednou na jatkách, podruhé v kuchyni. Tváří v tvář takovému opovržení nad mou národní kuchyní jsem to vzdal, a nechal ho samotného s podlahou a jeho gurmetskými sny.

* * *

Počasí se nezlepšilo. Noci byly mrazivé a s přehnaně jasnými hvězdami, a končily okázalými východy slunce. Jednou brzy zrána se slunce zdálo mimořádně velké a nízko, a jak jsem šel proti němu, vše buď zářilo, nebo se topilo v hlubokém stínu. Psi běhali daleko vpředu, slyšel jsem je štěkat dřív, než jsem spatřil jejich objev.

Došli jsme v lese tam, kde se terén prudce svažoval do dolíku, ve kterém si před zhruba sto lety nějaký popletený chalupník postavil domek, natrvalo utopený ve stínu okolních stromů. Prošel jsem kolem již mnohokrát. Okenice byly vždy zavřené, jedinou známkou života byl kouř stoupající z komína. Na dvorku hlídali dva velcí a zplstnatělí němečtí ovčáci a jeden černý kříženec. Štěkali na každého a vzpínali se na řetězech, jak se snažili dostat na kolem jdoucí. Vědělo se, že ti psi jsou zlí. Jeden z nich se jednou utrhl a pokousal dědu Andrého na noze. Moji psi, stateční tváří v tvář bojácným kočkám, se moudře rozhodli zůstat mimo dosah těch tří párů nepřátelských čelistí a navykli si domek obcházet zadem přes malý, ale strmý kopeček. Tentokrát byli již na vršku a štěkali tím nervózním a zkoumavým způsobem, který psi používají, aby sami sebe podpořili, když potkají něco neznámého v prostředí, které jinak znají.

Došel jsem k nim na vršek. Slunce mi svítilo do očí, ale přesto jsem rozpoznal u stromů temnou mužskou siluetu, nad níž se vznášel obláček dýmu. Psi muže hlučně zkoumali z bezpečné vzdálenosti. Když jsem přišel k němu, podal mi studenou a tvrdou ruku.

„*Bon jour*." Vykroutil si z koutku úst cigaretu a představil se. „Massot. Antoine."

Byl vypravený do války. Měl umazaný maskovací kabát, armádní čepici, pás s náboji a brokovnici. Tvář barvy narychlo opraženého steaku, a ježatým a nikotinem zbarveným knírem se mu prodíral klínovitý nos. Bledé modré oči koukaly nepořádnou houštinou obočí, a jeho úsměv se zuby jako noty na buben by přivedl kdekterého zubaře k zoufalství. Nicméně vyzařoval jakési divé přátelství.

Dotázal jsem se, jak šel lov. „Lišák," odvětil. „Ale na jídlo moc starý" Pokrčil rameny a zapálil si další tlustou cigaretu značky Boyards, ubalenou ve žlutém kukuřičném papírku a čpící jako

ohníček z čerstvého roští brzo ráno. „Nevadí," pokračoval, „aspoň nebude dráždit v noci psy," a kývl hlavou k domku v dolíku.

Řekl jsem, že se jeho psi zdají divocí, on se jen ušklíbl. Jen hraví, řekl. Ale co tenkrát, když jeden z nich utekl a napadl toho starého pána? Aha..., to. Potřásl hlavou nad tou bolestnou vzpomínkou. Potíž je v tom, že se člověk nikdy nemá obrátit k hravému psu zády. To byl od toho pána omyl. *Une vraie catastrophe*. Na chvíli to vypadalo, že litoval toho poranění, které děda André utržil, včetně poškozené cévy, kterou museli v nemocnici zašít a dát mu injekce, než mi došlo, že ten skutečný zármutek mu způsobil výdaj za nový řetěz, za nějž mu ti zloději v Cavaillonu počítali dvě stě padesát franků. To ho ranilo hlouběji než zuby dědu.

Abych mu ušetřil další rozpaky, změnil jsem notu a zeptal jsem se, jestli doopravdy jí lišky. Vypadal, jako by ho taková pitomá otázka překvapila, a než odpověděl, na vteřinu nebo dvě se na mě zahleděl, jako by mě podezříval, že si dělám legraci.

„Copak v Anglii nejedí lišky?" V duchu jsem si představil členy loveckého sdružení Belvoir, postižené hromadným selháním srdce nad tak nesportovní a typicky kontinentální nehorázností.

„Ne, v Anglii lišky nejedí. Tam si obléknou červený kabátek, sednou si na koně a honí lišku se psy. Pak jí uříznou ocas."

Ohromeně naklonil hlavu. „*Ils sont bizarres, les Anglais*." A pak, s velkou chutí a nehoráznými gesty mi popsal, co civilizovaní lidé dělají s liškami.

Civet de renard à la façon Massot

Ulovte mladého lišáka. Pečlivě ho střelte do hlavy, která nemá kulinární význam. Na brocích v poživatelných partiích lišky si můžete zlomit zub - ukázal mi dva ze svých -a můžou vám způsobit zažívací poruchu.

Stáhněte ho z kůže a odřízněte mu *parties*. V tomto místě Massot naznačil seknutím rukou přes slabiny, co tím myslel, a pak

komplikovaně kroutil rukama a jako tahal, aby znázornil, jak je třeba lišku vyvrhnout.

Očištěný trup se ponechá po čtyřiadvacet hodin ve studené tekoucí vodě, aby se odstranil *goût sauvage*. Voda se odcedí, trup se zaváže do pytle a ten se pověsí přes noc ven, nejlíp za mrazu.

Následujícího rána lišáka vložíte do litinového hrnce a zalejete krví smíchanou s červeným vínem. Přidají se byliny, cibule a celé hlávky česneku, a nechá se to den nebo dva vařit na mírném ohni. (Massot se omluvil za nepřesný časový údaj, ale doba tu záleží na tom, jak je lišák starý a velký.)

Za starých časů se k tomu jedl chleba a vařené brambory, ale teď, díky novým vymoženostem a vynálezu fritéz se k tomu dají jíst *pommes frites*.

Pak se Massot dostal do tlachavé nálady. Žije sám, vykládal, a v zimě společnosti nazbyt není. Celý svůj život strávil v horách, ale možná bylo na čase, aby se odstěhoval do vesnice, kde by byl víc mezi lidmi. Přirozeně, bylo by smutné opustit takový krásný domek, tak tichý, tak schovaný před mistralem, tak perfektně zastíněný před poledním sluncem, místo, kde prožil tolik přešťastných let. Zlomilo by mu to srdce, pokud - podíval se mi svýma bledě modrýma a uslzenýma očima zblízka a upřímně do obličeje - by mi ovšem nemohl prokázat službu tím, že by domek nabídl ke koupi některému z mých přátel.

Podíval jsem se dolů na tu zchátralinu schovanou ve stínu, se třemi psy patrolujícími na konci rezavých řetězů tam a zpět, a pomyslel jsem si, že v celé Provenci by se nenašlo místo míň vhodné k bydlení. Bez sluníčka, bez vyhlídky, bez prostoru, a uvnitř určitě vlhko a beznaděj. Slíbil jsem Massotovi, že na něj budu pamatovat, a on na mě zamrkal. „Milion franků," prohlásil. „Oběť." Ale než opustí ten svůj koutek v ráji, pokud bych chtěl vědět cokoliv o životě na venkově, poradí mi. Zná každičký centimetr lesa, kde rostou houby, kam chodí pít divočák, jak si vybrat pušku, jak vycvičit psa - nebylo ničeho, co by nevěděl, a

jeho vědomosti jsou mi k dispozici, zdarma. Poděkoval jsem. „*C´est normale*," odtušil a odebral se svahem dolů ke své milionové rezidenci.

* * *

Když jsem popsal známému z vesnice své setkání s Massotem, smál se.

„Řekl ti, jak se má uvařit lišák?"

Přikývl jsem.

„Snažil se ti prodat dům?"

Přikývl jsem.

„Starý *blaguer*. Kecá."

Nevadilo mi to. Massot se mi docela líbil a měl jsem pocit, že by pro mne mohl být zdrojem fascinujících, i když vysoce podezřelých informací. Když mě Massot bude zasvěcovat do tajů venkovských radovánek a monsieur Menicucci do záležitostí spíš vědeckého rázu, vše, čeho mi bude třeba, je lodivod, který mě provede kalnými vodami francouzské byrokracie, jež díky své nekonečné složitosti a úskalím je schopna proměnit záležitost velikosti komáří v hlavobol jako velbloud.

Měl nás někdo varovat. Koupit si dům ve Francii není jednoduché. Koupit jsme chtěli, majitelé prodat chtěli, na ceně jsme se dohodli, a všechno se zdálo bez problémů. Načež jsme se museli chtě nechtě zúčastnit národního sportu hromadění papírů. Abychom dokázali, že existujeme, museli jsme předložit rodné listy. Pasy, abychom dokázali, že jsme Britové. Oddací list, abychom dům mohli koupit do společného vlastnictví. Potvrzení o rozvodu, abychom prokázali platnost oddacího listu. Důkaz, že jsme měli adresu v Británii (řidičský průkaz s adresou nestačil, nemáte něco víc oficiálního, třeba účet za elektřinu?). Kusy papíru cestovaly z Anglie do Francie a zpět - vyžadovali každičkou byť i tu nejmenší informaci s výjimkou krevních skupin a otisků prstů -,

až náš právník měl konečně celý náš život v šanonu. Potom teprve mohli tu transakci provést.

Museli jsme tomu systému ledacos odpustit: koneckonců jsme cizinci, kteří si chtěli koupit kousek Francie, a národní bezpečnost bylo zřejmě třeba vzít v úvahu. Nějaký míň důležitý obchod určitě nezabere tolik času a nebude vyžadovat tolik papírování. Takže jsme si šli koupit auto.

Byl to obyčejný Citroën 4 CV zvaný *deux chevaux*, model, který se za posledních dvacet let moc nezměnil. Náhradní díly by tudíž měly být k mání na kterékoli vesnici. Mechanicky to není automobil o moc komplikovanější než šicí stroj, a kdekterý kovář ho opraví. Je laciný a má pohodlně nízkou maximální rychlost. Kromě toho, že pérování udělali z huspeniny, což znamená, že je to jediné auto na světě, které vám může způsobit mořskou nemoc, je to půvabné a praktické vozidlo. A místní garáž měla jeden na skladě.

Prodavač si prohlédl naše řidičské průkazy, platné v každé zemi Evropské unie na mnoho let dopředu, a s výrazem hlubokého zármutku potřásl hlavou a vzhlédl.

„Ne."

„Ne?"

„Ne."

Vytasili jsme naši tajnou zbraň. Pasy.

„Ne."

Prohrabali jsme všechny naše papíry. Co by tak mohl chtít? Starý účet za elektřinu? Vzdali jsme to a zeptali se, co vlastně člověk potřebuje, kromě peněz, aby si mohl ve Francii koupit auto.

„Máte tady adresu?"

Dali jsme mu ji, a on si ji pečlivě vepsal do formuláře o prodeji. Čas od času se musel přesvědčit, že se vše propsalo až do třetí kopie.

„Máte důkaz, že je to skutečně vaše adresa? Třeba účet za telefon. Nebo za elektřinu?"

Vysvětlili jsme mu, že jsme se sotva nastěhovali a nemohli jsme tedy ještě dostat žádné účty. Vysvětlil nám, že adresu potřebuje pro *carte grise* — dokument potvrzující vlastnictví automobilu. Není-li adresa, nemůže být *carte grise*. Není-li *carte grise*, nemůže být automobil.

Jeho obchodní duch naštěstí zvítězil nad jeho byrokratickými choutkami. Naklonil se přes stůl k nám a předložil řešení: kdybychom mohli předložit potvrzení o koupi domu, celá aféra by se dala rychle a uspokojivě vyřešit a vůz by byl náš. Potvrzení o koupi bylo u našeho právníka pětadvacet kilometrů odsud. Zajeli jsme pro ně a položili je triumfálně na jeho stůl spolu s naším šekem. Tak, a auto je naše.

„*Malheuresement, non*." Musíme počkat, než šek proplatí, což zabere sotva čtyři pět dní, i když byl pro místní banku. Nemohli bychom zajít do banky a proplatit šek ihned? Ne, nemohli. Je polední přestávka. Ve dvou oblastech Francie vede. V byrokracii a v gastronomii. A ty se spojily a poslaly nás tam, kam patříme.

Dostali jsme z toho mírnou paranoiu a po týdny jsme neopustili domov bez fotokopií rodinných archivů, mávali jsme pasy a rodnými listy na každého včetně kasírek v supermarketech a toho dědka, který nám v družstvu nakládal víno do kufru. O naše dokumenty všichni prokazovali patřičný zájem, ježto dokumenty jsou posvátná věc a zaslouží si plnou úctu, ale ptali se nás často, proč je nosíme s sebou. Je to anglický zvyk? Musí to být zvláštní a obtížná země. Jediná možná odpověď na to bylo pokrčit rameny. A tak jsme cvičili krčení rameny.

* * *

Zima vydržela až do konce ledna, a pak se citelně oteplilo. V předtuše jara se mi zachtělo vyslechnout odbornou předpověď. Rozhodl jsem se zkonzultovat mudrce z lesa.

Massot si zamyšleně potáhl knír. Byly tu určité známky, pravil. Krysy cítí jaro dřív než ty komplikované satelity, a krysy u něj v

podkroví jsou už několik dní nezvykle čilé. Popravdě řečeno, budily ho celou noc, takže musel dvakrát střelit do stropu, aby je utišil. *Eh, oui*. Kromě toho se blíží úplněk, a to v tuhle roční dobu často přinese změnu v počasí. Na základě těch dvou významných jevů pak dokázal předpovědět časné a teplé jaro. Takže jsem si pospíšil domů, abych se podíval, naleznu-li stopy mandloňových květů, a naplánoval jsem si čištění bazénu.

Únor

Na první straně našich místních novin *Le Provençal* se obyčejně píše o tom, jak si vedou místní fotbalové kluby, co se nám snaží navykládat méně významní politici, nebo se tam objeví udýchaná reportáž o přepadení supermarketu v Cavaillonu - „*le Chicago de Provence*" - či krvelačný popis náhlého úmrtí na silnici, jež postihlo řidiče malého renaultu, který se o sobě domníval, že je Alain Prost.

Jednoho rána na začátku února tohle všechno dali stranou, aby udělali místo pro zprávu, která neměla nic společného se sportem, zločiny, či politikou - titulek křičel: PROVENCE POD POKRÝVKOU SNĚHU! a pod ním se někdo vyžíval přísliby, co všechno se stane a nestane, a to vše kvůli tomu nezvyklému a nesezonnímu počasí. Matky s dětmi zázrakem přežijí noc v autě v závějích, staříci o vlásek uniknou podchlazení jen díky uvědomělým a pozorným sousedům, horolezci budou zachráněni ze svahů Mont Ventoux vrtulníkem, pošťáci se porvou s nepřízní počasí, jen aby vám mohli dodat vaše účty za elektřinu, místní radní vzpomínají na dávné katastrofy - jejda, po mnoho dní bude o čem psát, takřka jsem viděl autora článku, jak si mezi větami mne ruce a vyhledává příležitosti k mnoha dalším vykřičníkům.

Sváteční text doprovázely dvě fotografie. Na jedné byla řada bílých opeřených deštníků - palmy na *Promenade des Anglais* v Nice. Na druhé zabalená postava v Marseille za sebou sněhem táhla na provaze přenosné topné těleso docela stejně jako

čtverhranného tvrdohlavého psa. Fotografie venkova pod sněhem tam nebyly. Venkov byl odříznutý. Nejbližší sněhový pluh byl tři sta kilometrů na sever někde u Lyonu, a představa valčíku na zledovatělé vozovce zahnala nejen provensálského motoristu, ale i odvážného žurnalistu, kteří oba vyrostli v bezpečí provozu po vypečeném asfaltu, domů, nebo do nejbližší hospůdky. Vždyť to nebude nadlouho. Je to výjimka z pravidla, krátkodobé škytnutí počasí, výmluva, aby si člověk mohl dát druhé *café crème*, a třebas i něco silnějšího, aby se srdíčko nastartovalo, až bude možné vyjít ven.

Naše údolí bylo za studených lednových dnů tiché, ale nyní nám sníh přidal ještě další vrstvu útlumu, jako by celé okolí dostalo zvukovou izolaci. Měli jsme Lubéron jenom pro sebe, tajuplný a krásný, kilometr za kilometrem cukrové polevy ze sněhu, s jedinou poskvrnkou přímých linek stopy veverky či králíka. Kromě našich žádné stopy člověčí. Lovci, kterých je tu za teplejších dnů plno, s jejich arsenálem zbraní, salámů, baget, piva, gauloisek a všeho možného, co vám umožní přežít den v přírodě, zůstali zalezlí ve svých doupatech. Zvuky, jež nám připomínaly výstřely, vydávaly větve praskající pod tíhou velkých chuchvalců sněhu. Jinak tu bylo tak ticho, že, jak Massot poznamenal později, mohli jste slyšet i myš si prdnout.

Zpátky doma se příjezd ke statku proměnil v miniaturní pohoří, kde vítr navál sníh do řetězce závějí až po kolena, takže vyjít se dalo jen pěšky. Skočit si pro bochník chleba znamenalo takřka dvouhodinovou expedici - do Ménerbes a zpět, aniž by člověk potkal jediné vozidlo v pohybu. Bílé hromádky zaparkovaných aut stály trpělivě jako ovce podél silnice celou cestu až nahoru do vesnice. Počasí jako z vánočních pohlednic nakazilo i domorodce, kteří se docela dobře bavili vlastními pokusy dostat se někam strmými a kluzkými ulicemi a balancovali buď v hlubokém předklonu již od pasu nebo ve vratkém záklonu, a našlapovali s opatrnou rozvážností nachmeleného bruslaře. Celá místní metařská

četa, to jest dva muži s košťaty, umetla přístupové cesty ke strategicky důležitým bodům - řezníkovi, pekaři, *épicerie* a hospodě - a malé hloučky občanů stály na sluníčku a vzájemně si blahopřály ku své statečnosti tváří v tvář přírodním kalamitám. Směrem od obecního úřadu se vynořil muž na lyžích, a s obdivuhodnou nevyhnutelností se srazil s jediným majitelem dopravního prostředku na ulici, mužským na prastarých sáňkách. Škoda, že to neviděl žádný novinář z *Le Provençalu*. Mohl by napsat do svých novin: SNĚHOVÁ KALAMITA SI VYŽÁDALA OBĚTI SRÁŽKY. A mohl se na to dívat oknem z teplé a začuděné hospody.

Psi se přizpůsobili sněhu jako medvíďata. Skákali do závějí a vyskakovali z nich s bílými fousy, hopsali obrovskými skoky přes zasněžená pole jakoby pěnou. A naučili se bruslit. Bazén, který jsem se před několika dny chystal čistit a připravit na časné jarní vykoupání, zamrzl modrozeleným ledem, což psům učarovalo. Napřed šly na led dvě přední packy, pak opatrně třetí, až nakonec se ku zbytku psa přidala zbývající noha. Následovala vteřinka či dvě úvahy nad tím podivným životem, v němž se jednoho dne můžete napít, a zítra na tom můžete stát, a pak se oháňka vzrušením dala do vrtění a nastaly pokusy vydat se vpřed. Vždycky jsem si myslel, že psy sestrojili na principu pohonu na čtyři kola, kde se síla rozděluje rovnoměrně na každou nohu. Není tomu tak. Pohon se zdá vycházet hlavně ze zadních nohou. Takže přední půlka psa-bruslaře by se ráda pohybovala v přímé linii, ale zadní půlka je úplně mimo veškerou kontrolu a vrtí se jako rybí ocas ze strany na stranu, přičemž se občas snaží předjet předek.

Nová zkušenost trosečníků uprostřed bílého moře nám ve dne přišla jako skutečně příjemná. Procházeli jsme se po kilometry, štípali dříví, pořádali obrovské obědy a drželi se v teple. Ale v noci, navzdory ohni v krbu a svetrům a dalšímu jídlu, kamenná podlaha a kamenné stěny dýchaly chladem, až nám zmrtvěly prsty na nohou a svaly chladem ztuhly. Většinou jsme byli už v devět v

posteli, a často se nám ráno u stolu při snídani srážel v malých obláčcích dech. Jestli na Menicucciho teorii bylo něco pravdy a žijeme na zplošťující se zeměkouli, všechny nadcházející zimy budou jako tahle. Bylo načase přestat předstírat, že kolem jsou subtropy a podlehnout pokušení ústředního topení.

Zavolal jsem monsieur Menicucciho, který se velice úzkostlivě vyptával na stav mých trubek. Sdělil jsem mu, že to vydržely. „To mě těší," prohlásil, „neboť máme pět stupňů pod nulou, silnice jsou nesjízdné a je mi osumapadesát. Takže zůstávám doma." Udělal přestávku a dodal: „A hraju na klarinet." To dělal každý den, aby si procvičoval prsty a mohl myslet na něco jiného než na problémy s instalacemi. Dalo mi tudíž práci odvrátit jeho myšlenky od barokních skladatelů a zabývat se světskými záležitostmi zimy u nás doma. Konečně souhlasil s tím, že jakmile se silnice uvolní, navštívím ho. On má doma všechny možné druhy instalací, řekl, plyn, elektřinu, olej, a dokonce i coby nejnovější příklad, otáčecí panel na sluneční energii. Všechno mi to ukáže, navíc se mi dostane příležitosti setkat se s madame, jeho ženou, kterážto je velice dobrá sopranistka. Vypadalo to, že mezi panely a kohouty ústředního topení se budu cítit velice muzikálně.

Vyhlídka na to, že nám bude teplo, nám přivolala myšlenky na léto, a začali jsme plánovat, jak bychom proměnili uzavřený dvůr za domem v obývací pokoj pod širým nebem. Byl tam už na konci bar a ohniště, ale scházel velký, solidní stůl natrvalo. Jak jsme tam stáli v těch patnácti centimetrech sněhu, snažili jsme si představit oběd v polovině srpna a nakreslili jsme si do sněhu čtverec metr padesát na metr padesát, dost velký pro osm opálených a bosých lidí, uprostřed stolu ještě dost místa na velké mísy se salátem, paštikami a sýrem, na studené pečené papriky, na chléb s olivami a na vychlazené lahve vína. Mistral vál dvorem a zavál obrys stolu ve sněhu, ale my se již stačili rozhodnout. Stůl bude čtverhranný a bude z jednoho kusu kamene.

Jako na většinu lidí, kteří znají Lubéron, učinily i na nás dojem druhy místního kamene a všestrannost jeho použití. Mohl by to být *pierre froide* z lomu u Tavelu, hladký, jemnozrnný a bledě béžový, nebo *pierre chaude* z Lacoste, hrubší, měkčí a takřka bílý, nebo některý z takřka dvaceti odstínů mezi těmi dvěma. Dostane se kámen na krby, na bazény, na schodiště, na stěny a na podlahy, na zahradní lavice a na kuchyňské výlevky. Může být nahrubo či vyleštěný, s hranami či zakulacený, vyřezaný do čtverce či do svůdných křivek. Používá se tam, kde by stavitel v Británii či v Americe použil dřevo, ocel nebo umělou hmotu. Měl jedinou nevýhodu, jak jsme zjistili, v zimě je zatraceně studený.

Co nás překvapilo, byla cena. Metr od metru byl kámen levnější než linoleum, a tenhle nedomyšlený objev - zapomněli jsme připočítat cenu za položení kamene - nás potěšil natolik, že jsme se rozhodli riskovat počasí a vydali se do lomu, aniž bychom čekali na jaro. Známí nám doporučili jednoho muže z Lacoste, jmenuje se Pierrot a je zručný a jeho ceny jsou přijatelné. Popsali nám ho jako *un original*, to jest osobnost, a domluvili jsme si s ním rande na půl deváté ráno, dokud bude lom vcelku potichu.

Jeli jsme podle šipek ven z Lacoste, a po úzké cestě mezi zakrslými duby do polí. Nevypadalo to, že by se tam skrýval nějaký podnik, a již jsme se skoro vrátili, když jsme do toho podniku málem spadli. V poli byla vykousnutá obrovská díra a v ní samé kvádry. Některé neotesané, jiné hotové náhrobky, památníky, gigantické zahradní urny, okřídlení andělé zírající na nás slepýma očima, malé triumfální oblouky nebo podsadité sloupy. V rohu se skrývala chatka s okny od prachu jakoby opálovými.

Zaklepali jsme a objevil se Pierrot. Chlupatý, s divým černým vousem a huňatým obočím. Jako pirát. Uvítal nás, ze dvou židlí odvál oblaka prachu obnošeným kloboukem, kterým pak opatrně přikryl telefon na stole.

„Z Anglie, *eh*?"

Přikývli jsme, a on se k nám naklonil s nádechem důvěrnosti.

„Mám léta anglické auto, veterána Aston Martin. *Magnifique*."

Dal si pusinku na konečky prstů, po níž se na vousech objevily bílé skvrny, a šťoural do papírů na stole, z nichž vypukávaly obláčky. Někde tam byla fotografie.

Telefon spíš zachrchlal než zazvonil. Pierrot ho vylovil zpod klobouku a než ho položil, naslouchal mu s narůstající vážností.

„Další náhrobek," oznámil. ‚Je to tím počasím. Staří lidé nesnášejí tu zimu." Porozhlédl se po klobouku, našel ho na hlavě a přikryl s ním znovu telefon, jako by schovával špatné zprávy.

Navrátil se k našemu obchodu. „Řekli mi, že chcete stůl."

Vyrobil jsem předtím nákres stolu, s rozměry pečlivě v centimetrech. Na člověka s uměleckým nadáním pětiletého dítěte to bylo dílo přímo mistrovské. Pierrot se na nákres stručně podíval, zašilhal na čísla a zavrtěl hlavou.

„*Non*. Kus kamene v tomhle rozměru musí být dvakrát tak tlustý. A ten spodek se vám rozsype - *pouf* ! - do pěti minut, protože ta deska bude vážit...," načmáral si na můj výkres výpočet, „...mezi třemi a čtyřmi sty kilo." Obrátil papír na druhou stranu a načrtl stůl. „Tak. To je to, co chcete." Postrčil papír k nám. Vypadalo to o moc líp než můj návrh a tak půvabně jako monolit. Jednoduchý, čtverhranný a souměrný. „Tisíc franků, včetně dodávky."

Plácli jsme si, a slíbil jsem, že se ještě dnes vrátím s šekem. Přišel jsem koncem pracovní doby a zjistil, že Pierrot změnil barvu. Od vršku klobouku až po špičky bot byl bílý, pokrytý prachem, jako by se vyválel v práškovém cukru. Byl to jediný člověk, jehož jsem kdy potkal, který zestárnul za jediný den o pětadvacet let. Podle našich známých, kterým úplně nevěřím, manželka Pierrota každý večer po příchodu domů vyluxovala, a veškerý nábytek v jejich domě, od křesel až po bidet, je prý z kamene.

V tomhle ročním období se ovšem dalo věřit všemu. Za hluboké zimy nastane v Provenci jakási neskutečná atmosféra. Kombinace ticha a prázdnoty navodí pocit, že jste odděleni od okolního světa, od skutečnosti. Klidně jsme si mohli představit, že v lese potkáme trpaslíky, nebo že se nám v měsíčním svitu zjeví dvouhlavá koza, a byl to podivně příjemný kontrast s Provencí, kterou jsme zažili v létě při dovolených. Mnoha ostatním lidem zima přinesla nudu nebo depresi, nebo i něco horšího. Řekli nám, že počet sebevražd ve Vaucluse je nejvyšší z celé Francie, a tu statistiku potvrdila i zpráva, že jistý člověk, bydlící asi pět kilometrů od nás, se jedné noci pověsil.

Úmrtí v místě vašeho bydliště se oznamuje malými smutnými plakátky, jež se vylepují v oknech a ve výkladech. Zvony na kostele vyzvánějí a procesí lidí oblečených nezvykle formálním způsobem se pomalu ubírá do kopce ke hřbitovu. Ten v každé provensálské vesnici zaujímá jedno z nejprominentnějších míst. Jeden stařík mi vysvětlil důvod. „Mrtvým poskytujeme tu nejlepší vyhlídku," řekl, „protože tam budou pěkně dlouho." Chechtal se svému vtípku natolik, že dostal takový záchvat kašle, až jsem se začal bát, že se přidá k těm s tou vyhlídkou. Když jsem mu pak pověděl o hřbitově v Kalifornii, kde se platí víc za hrob s vyhlídkou, než za hrob dole, nepřekvapilo ho to. „Blázni se najdou vždycky," prohlásil. „Živí či mrtví."

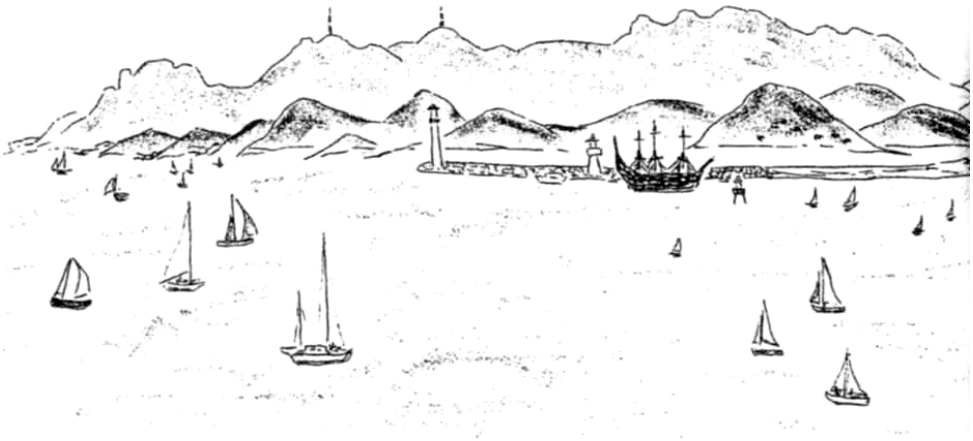
Dny míjely bez jakýchkoli známek oblevy, ale na silnicích se objevily černé proužky tam, kde sedláci s traktory odstranili to nejhorší ze sněhové pokrývky. Výsledkem byl jednosměrný pás uprostřed závějí nakupených vlevo i vpravo. Objevila se též jedna stránka francouzských motoristů, kterou bych nikdy nečekal. Projevovali trpělivost. Či vlastně tvrdohlavost mezka, na hony vzdálenou od normálního Grand Prix chování za volantem. Viděl jsem to na vlastní oči na silnicích kolem vesnice. Auto jelo opatrně tím středním projetým pásem, a proti němu se objevilo jiné, v protisměru. Obě zastavila, čenich k čenichu. Ani jeden z řidičů

necouvnul a ani jeden neuhnul, protože by riskoval, že uvázne v závěji. Zírali na sebe předními skly a čekali, neobjeví-li se za nimi další auto, což by ustavilo jasný případ *force majeure* a donutilo osamělého protivníka ustoupit, aby většina mohla projet.

A tak jsem se sám vydal za monsieur Menicuccim a jeho instalatérskými poklady, a jen lehce polehtával plyn. Uvítal mě před obchodem. Vlněnou čepici měl staženou přes uši, šálu až kolem brady, rukavice a vysoké boty. Obraz muže, který výzvu držet se v teple přijal jako vědecký výzkum individuální izolace. Po výměně zdvořilostí a dotazech o zdraví mých trubek mě pozval dovnitř na prohlídku přepečlivě uspořádaných trubek, kohoutů a přičaplých záhadných přístrojů. Menicucci mluvil jako katalog, chrlil ze sebe tepelné koeficienty a thermy, které mi byly natolik záhadné, že jsem všem těm moderním objevům jen němě přikyvoval.

Konečně se litánie dobraly k závěru. „*Et puis voilà*," oddychl si Menicucci a s nadějí na mne pohlédl, jako by mi bylo všechno úplně jasné a dokážu dospět k inteligentnímu a obeznalému rozhodnutí. Nic lepšího mě nenapadlo, než se ho zeptat, jak topí on u sebe doma.

„Ach," ozval se a s předstíraným obdivem si poklepal na čelo,

„to není tak hloupá otázka. Jaké maso si dává pan řezník?" S touto mystickou otázkou bez odpovědi jsme se odebrali vedle do domu. Bylo tam vskutku teplo, až moc, a monsieur Menicucci udělal opravdové představení z toho, jak si odloupával jednu vrstvu ošacení po druhé, teatrálně si utíral čelo a dokonce posunul čepici tak, že mu vykoukly uši.

Poodešel k jednomu radiátoru a poplácal ho po hlavě. „Dejte si sem ruku," pozval mě, „litina, ne jak ty *merde* nové radiátory. A kotel, no, musíte vidět můj kotel. Ale *attention*," zastavil se náhle a píchl do mne svým profesorským prstem, „není to francouzský výrobek. Kotle umějí udělat jenom Němci a Belgičané." Vešli jsme do topírny a musel jsem povinně obdivovat postarší přístroj pokrytý ciferníky, který hekal a frkal u stěny. „Tenhle dává stálých jedenadvacet stupňů po celém domě, ať si je venku minus šest nebo ne," a s rozmachem otevřel dveře ven, aby vpustil ten minus šest vzduch dovnitř. Měl takový učitelský dar doprovázet své přednášky praktickými ukázkami, jako kdyby mluvil k nezvykle připitomělému dítěti. V mém případě, pokud šlo o instalace a topení, měl k tomu dobrý důvod.

Po setkání s kotlem jsme se odebrali zpět do domu a setkali se s

madame, malinkou dámou s podstatným hlasem. Dal bych si *tisane*, pár mandlových sušenek, či skleničku *marsaly*? Co jsem opravdu chtěl, bylo vidět monsieur Menicucciho, jak ve vlněné čepici hraje na klarinet, ale to jsme museli odložit na jindy. Mezitím jsem měl dost na uvážení. A jak jsem odcházel k autu a uviděl na Menicucciho střeše kompletně zamrzlý otáčivý sluneční panel na horkou vodu, zatoužil jsem neodolatelně po domě plném litinových radiátorů.

Dojel jsem domů, kde mě přivítal kamenný model Stonehenge, který Pierrot dovezl ke garáži. Náš stůl se dostavil. Deska metr padesát do čtverce a dvanáct centimetrů tlustá, masivní podstavec ve formě kříže. Vzdálenost od garáže tam, kde jsme ho chtěli, byla asi patnáct metrů, ale mohlo to být patnáct kilometrů. Vchod do dvora byl příliš úzký pro jakýkoli dopravní prostředek, a vysoká zeď a střecha přístěnku bránily použití jeřábu. Pierrot nám řekl, že stůl bude vážit dvě stě padesát až tři sta padesát kilo. Vypadal těžší.

Večer volal.

„Líbí se vám stůl?"

Ano, je krásný, ale máme s ním problém.

„Už jste ho postavili?"

Ne, a to je ten problém. Měl by nějaké praktické rady? „Několik párů silných rukou," řekl. „Vzpomeňte si na pyramidy."

No samo. Vše, čeho se nám nedostávalo, bylo patnáct tisíc egyptských otroků, a stůl by stál na to šup.

„No, když budete v úzkých, vím o ragbyovém mužstvu z Carcassonnu."

Zřejmě se tím pobavil a zavěsil.

Zašli jsme ještě jednou ohodnotit tu hrůzu a odhadnout, kolik lidí bude potřeba na to, aby to odnesli do dvora. Šest? Osm? Aby to prošlo vchodem, bude se to muset vybalancovat na bok. Představovali jsme si rozdrcené palce a hromadný výskyt kýl, a konečně jsme pochopili, proč minulý majitel měl tam, kam jsme se

rozhodli umístit ten náš pomník, jen lehký skládací stůl. Zaujali jsme jedinou rozumnou pozici, a to se sklenkou vína u krbu, a čekali na inspiraci. Ten stůl venku těžko někdo ukradne.

Vybarvilo se to docela dobře, protože se náhle naskytla možnost, že nás někdo vysvobodí. Před několika týdny jsme se rozhodli přestavět kuchyň a strávili celou řadu osvětových hodin s architektem, který nás zasvěcoval do tajů francouzské stavební terminologie: *coffres* a *rehauses* a *faux-plafonds* a *vide-ordures*, *plâtrage* a *dallage*, *poutrelles* a *coins perdus*. Plány však postupně vyvinuly oslí uši, kuchyně z nějakých důvodů zůstávala panenská a naše počáteční nadšení se postupně změnilo v antiklimax. Odklady způsobilo počasí, omítkář odejel na lyže, mistr zednický si zlomil ruku, jelikož se snažil hrát fotbal na motorce, a dodavatelé materiálů upadli v zimní spánek. Náš architekt, emigrant z Paříže, nás varoval, že stavební práce v Provenci se podobají válce v zákopech. Dlouhá klidová období ničeho náhle vystřídají výbuchy činnosti a hluku, a jelikož ona první fáze již trvala dosti dlouho, dala se čekat fáze číslo dvě.

Útočné oddíly konečně dorazily, a to za mimořádného hluku v těch hodinách ranních, kdy se jitro stále ještě rozhodovalo, jestli se rozednívá, či je-li už den. Vyšli jsme ven celí rozespalí, abychom zjistili, co se to vlastně zřítilo, a viděli jsme toliko obrysy nákladního auta ježatého lešením. Z kabiny se ozvalo veselé zařičení. „Monsieur Mayle!"

Oznámil jsem mu, že je na správné adrese.

„*Ah bon. On va attaquer la cuisine. Allez*!"

Otevřely se dveře a ven vyskočil kokršpaněl. Za ním tři chlapíci. Jak mi velitel a mistr zednický zhmožďoval ruku, silně kolem sebe šířil vůni kolínské a představoval svůj tým: Didier, jeho poručík Eric, a učeň, masivní mladík jménem Claude. Fenka Pénélope prohlásila stavbu za otevřenou tím, že se silně vymočila u hlavního vchodu, a bitva mohla začít.

Ještě nikdy jsme neviděli zedníky takhle dělat. Všechno probíhalo v poklusu. Lešení a rampu postavili ještě před východem slunce, kuchyňské okno a výlevka zmizely během několika minut vzápětí a před desátou jsme již stáli na vrstvě drti s Didierem, který hodlal vše zbourat. Byl rychlý a neúprosný, měl vlasy nakrátko a záda rovná jako voják, a klidně jsem si ho mohl představit, jak na cvičišti Cizinecké legie trápí nováčky, až začínají škemrat o milost. Mluvil, jako by bubnoval na bubínek, a používal výrazy jako *crak* a *boum*, které mají Francouzi tak rádi, když popisují nějakou formu srážky či rozbití, čehož jsme tu měli přehršle. Strop přišel sundat, podlaha zvednout, vše upevněné se odbouralo. Všechna střeva kuchyně přišla vyvrhnout - *chut*! — ven tou dírou, kde bývalo okno. Bouračku oddělila od zbytku domu stěna z plastových plachet a kuchtění se přestěhovalo k ohništi na dvoře.

Bylo takřka zarážející je pozorovat a poslouchat, jak s hravým násilím a pomocí perlíku demolují vše v dosahu. Bouchali a pískali si a zpívali a nadávali, a zdi a trámy padaly, dokud si - jak se mi zdálo i mírně neochotně - neudělali polední přestávku. Oběd zničili stejně vehementně jako zdi. A nebyly to malé balíčky s krajícem a salámem, ale veliké košíky naplněné kuřaty a salámy a *choucroute* a saláty a bochníky chleba a opravdové talíře a příbory. Žádný z nich nepil alkohol, oddechli jsme si. Namazaný zedník s dvacetikilovým perlíkem by nebyla žádná legrace. Byli dost nebezpeční střízliví.

Pohroma pokračovala po obědě, skončili, bez přestávky, až v sedm večer. Zeptal jsem se Didiera, jestli vždycky dělali deseti či jedenáctihodinové směny. Jenom v zimě, řekl. V létě dělají dvanáct až třináct hodin, šest dní v týdnu. Pobavilo ho, když jsem mu popsal anglický zvyk začít pozdě a skončit brzy a přát si časté přestávky. „*Une petite journée*," upřesnil to a dotázal se, jestli neznám nějaké anglické zedníky, kteří by s ním chtěli dělat, jen tak na zkoušku. Představa toho, jak se sem o překot hrnou, mi unikala.

Jakmile zedníci večer skončili, navlékli jsme se tak, abychom přestáli piknik v Arktidě, a dali jsme se do přípravy večeře v naší dočasné kuchyni. Bylo tam ohniště a lednička. V baru byly zabudované dva plynové hořáky a výlevka. Takže kromě stěn a střechy jsme sice měli po ruce základní vybavení, ale s teplotami stále ještě pod nulou by nám zdivo poskytlo víc pohodlí. Oheň z odřezků vinné révy však hořel dobře, ve vzduchu visela vůně jehněčích kotletek a rozmarýnu, červené víno se ze všech sil snažilo nahradit nám ústřední topení, a kromě toho jsme se cítili celkem dobrodružně. Iluze nám vydržela do chvíle, kdy bylo třeba umýt venku nádobí.

* * *

První definitivní známky jara nepřinesla příroda ani ve formě pupenů na větvích ovocných stromů, ani ve formě dovádění krys pod Massotovou střechou. Přinesl je pošťák. Jakmile lidé v Londýně přestáli lednové chmury, začali se zabývat plány na dovolenou. Bylo až překvapující, kolik z oněch plánů zahrnovalo Provence. Telefon se začal ozývat čím dál tím častěji, většinou při naší večeři - pokud šlo o časový rozdíl mezi Francií a Anglií, volající projevovali kavalírskou velkomyslnost - a veselý, napůl zapomenutý hlas z minulosti se dotazoval, jestli už můžeme do bazénu. Zásadně jsme se snažili odpovídat neurčitě. Připadalo nám nelaskavé kazit jim iluze popisováním toho, jak sedíme v kožiších a mistral nám skučí dírou ve stěně kuchyně a snaží se potrhat naši jedinou ochranu před počasím, plastovou zástěnu.

Hovory se pak vždy ubíraly stejným směrem. Napřed se zeptali, budeme-li doma o Velikonocích, nebo v květnu, nebo kdy se to onomu volajícímu hodilo. Jakmile se tohle rozhodlo, dostavila se věta, jíž jsme se začali víc a víc obávat: „Řekli jsme si, že bychom se právě tak nějak mohli vypravit vaším směrem..." Věta zůstala nedokončená a visela nadějně ve vzduchu jako návnada, na kterou jsme se měli pohostinně chytnout.

Nebylo snadné cítit se polichocený tím náhle probuzeným zájmem o naše osoby, zájmem, který po celá ta léta, kdy jsme žili v Anglii, spal hlubokým spánkem, a bylo obtížné najít ten správný způsob, jak se s tím vyrovnat. Nikdo nemá takovou hroší kůži jako člověk, který touží po slunci a bezplatném ubytování. Běžné společenské výmluvy nefungují. V tom týdnu máte návštěvu? Nevadí, přijeli bychom tedy o týden později. Že máte dům plný zedníků? Ale to nám nevadí, budeme stejně u bazénu. Že pěstujete v bazénu barakudy? Že jste postavili na příjezdové cestě past na tanky? Že jste se stali úplnými vegetariány? Že je podezření, že vaši psi mají vzteklinu? Ať jsme řekli cokoliv, odmítali to brát vážně a projevovali neotřesitelnou snahu překonat jakoukoli překážku, kterou jsme si mohli vymyslet.

Probrali jsme ty hrozby invaze do Provence s jinými lidmi, kteří se tu usadili. Všichni prošli tímtéž. Nejhorší je to první léto, řekli. Peklo. Bez výjimky. Až pak se naučíte říkat ne. Dokud se to nenaučíte, tak to bude, jako byste provozovali malý a vysoce prodělečný hotýlek, od Velikonoc až do konce září.

Dobrá, ale vysoce deprimující rada. Nervózně jsme očekávali příští telefonát.

* * *

Způsob našeho života se změnil kvůli zedníkům. Jestli jsme vstali v půl sedmé, tak jsme se mohli nasnídat v klidu. Jestli jsme vstali později, pro hluk z kuchyně jsme jeden druhého ani neslyšeli. Jednoho rána, když se vrtačky a pneumatické kladivo dostaly opravdu do ráže, jsem zahlédl, jak se rty mé ženy pohybují, ale neslyšel jsem ani hlásku. Až mi podala papírek, na kterém stálo: Vypij si kafe, než se ti do něj napráší.

Ale dělali pokrok. Když proměnili kuchyni jen ve skořápku, za stejného hluku začali s přestavbou. Veškeré stavebniny přicházely po rampě z prken dírou ve zdi tři metry nad zemí. Výdrž měli ti zedníci neuvěřitelnou. Didier - napůl muž a napůl vysokozdvižný

vozík - byl schopen vyjet po prknech s kolečkem plným cementu, v jednom koutku úst cigaretu, druhým si pískal. Nikdy nepřijdu na to, jak ti tři mohli pracovat v tom malém prostoru, v té zimě a v tak obtížných podmínkách a přitom si nastálo zachovat dobrou náladu.

Obrysy nové kuchyně postupně nabývaly formy, a dostavila se další četa - zjistit, kam až se ti naši dostali a zkoordinovat s nimi svoje různé úlohy. Byl mezi nimi Ramon, omítkář, s rádiem pokrytým omítkou a v teniskách, Mastorino, malíř, Trufelli, obkladač, Zanchi, truhlář, i sám *chef-plombier* monsieur Menicucci, a jeho *jeune*, o dva kroky pozadu, jakoby na neviditelném vodítku. Často jich tam bylo šest až sedm a všichni mezi těmi troskami mluvili naráz, hádali se o datech a jsou-li k mání, a architekt Christian si hrál na rozhodčího.

Napadlo nás, že kdyby se nám na hodinku nějak podařilo soustředit tu jejich energii, měli bychom po ruce dostatek těl a bicepsů na přesun kamenného stolu do dvora. Jen jsem se o tom zmínil, všichni se ihned nabídli. Uděláme to hned, řekli. A proč by ne? Vysoukali jsme se oknem kuchyně a shromáždili se kolem kamenné desky pokryté vrstvou popraskaného ledu. Dvanáct rukou ji chňaplo a dvanáct paží se napjalo - a nic. Nepohnulo se to ani o kousek. A tak dělali *c...c...c...* a chodili kolem toho stolu a divili se, než to rozluštil monsieur Menicucci. Kámen byl porézní, prohlásil. Nasál vodu jako houba. Voda zmrzla, kámen zmrznul, a země zmrzla. Voilà. Pohnout se s tím nedá, musí se počkat, až přijde obleva. Ozvaly se sice nějaké pohrdavé zvuky o letlampách a krompáčích, ale Menicucci to odmítavě zarazil výrazem *patati-patata*, což jsem pochopil jako „nesmysly". Shromáždění se rozešlo.

S domem plným hluku a prachu po šest dní v týdnu byla nedělní oáza ještě vítanější než jindy. Mohli jsme si poležet až do luxusní půl osmé, pak už to psi nemohli vydržet a dožadovali se procházky, mohli jsme spolu mluvit, aniž bychom museli opustit dům, a mohli jsme se těšit z toho, že jsme opět o týden blíž konci

chaosu a vyrušování. Co jsme nemohli kvůli omezeným možnostem vaření, bylo oslavit neděli tak, jak se má ve Francii slavit, totiž dlouhým a pečlivě připraveným obědem. A tak jsme se vymluvili na naši dočasnou kuchyni a oddali se - s nadšením spíš než z nutnosti - nedělním obědům v restauraci.

Jako předkrm jsme si dali gastronomické průvodce, a čím dál víc si zvykali používat *Gault-Millau guide*. Michelinův průvodce je ohromně cenný, a nikdo, kdo se vydá do Francie, by neměl cestovat bez něj, ale uvádí jen holé údaje o cenách, kvalitě a specialitách. Gault-Millau vám poskytne něco navíc: o kuchařích, je-li mladý, kde se vyučil, je-li již zaveden a znám, spoléhá-li se na svůj úspěch z minulosti nebo se snaží dál. Poví vám o jeho ženě, jestli vás přivítá, nebo zůstane *glaciale*. Naznačí vám styl restaurace, a mají-li vyhlídku nebo pěknou terasu. Poskytne vám komentář o obsluze a klientele, o cenách a o celkové atmosféře. A většinou též, v detailu, o jídelním lístku a o vínech. Samozřejmě, bývají v tom chyby, a zcela určitě své sehrávají předsudky, ale je to zábavná a zajímavá četba a vzhledem k tomu, že to napsali v hovorové francouzštině, představuje to užitečnou domácí úlohu pro nováčky ve francouzštině, jakými jsme byli my.

V našem vydání byly údaje o téměř pěti a půl tisících restauracích a hotelích, a jak jsme tou obtloustlou knihou listovali, našli jsme informaci o jedné místní restauraci, která se nám zdála neodolatelná. Nacházela se v Lambesku, asi tak půl hodiny od nás. Vařila tam žena, kterou popsali jako *l'une des plus fameuses cuisinières de Provence*, její restaurant byl v přestavěném mlýně a její výtvory byly *pleine de force et de soleil*. Nejfamóznější kuchařka pokrmů plných síly a slunce sama o sobě stačila na doporučení, ale ještě víc nás zaujal její věk. Bylo jí osmdesát.

Když jsme dojeli do Lambesku, bylo šedo a větrno. Stále ještě trpíme pocitem viny, když za pěkného dne zůstaneme doma, ale tuto neděli bylo zachmuřeno a mizerně, na ulicích sem tam ležel starý sníh a místní obyvatelé s rameny nakrčenými proti zimě

spěchali s vekami chleba přitisknutými k hrudi z pekařství domů. Zkrátka perfektní počasí na oběd.

Přišli jsme příliš brzo, klenutá jídelna zela prázdnotou. Nábytek byl starožitný, tmavý a naleštěný, v provensálském slohu. Stoly byly velké, rozmístěné daleko od sebe, luxus, který se jinak dal najít jen v slavných a formálních restaurantech. Z kuchyně se ozývaly hlasy a řinčení hrnců a linula se odtud lákavá vůně, ale bylo zřejmé, že jsme o nějakou minutu předběhli otevírací hodinu. Obrátili jsme se, že se vykrademe ven a dáme si někde skleničku.

„A kdo jste vy?" ozvalo se.

Z kuchyně se vynořil starý pán, zíral na nás a mhouřil oči proti světlu z otevřených dveří. Řekli jsme mu, že jsme si zamluvili stůl na oběd.

„No tak si přece sedněte. Vestoje jíst nebudete." Mávnul nad prázdnými stoly. Poslušně jsme si sedli a počkali, než pomalu přinesl dva jídelní lístky. Přisedl si k nám.

„Američani? Němci?"

Angličani.

„V pořádku," řekl. „S Angličany jsem byl za války."

Vypadalo to, že jsme prošli zkouškou číslo jedna. Ještě jedna správná odpověď a možná nám dovolí, abychom se podívali do těch jídelních lístků, které si zatím nechal u sebe. Zeptal jsem se ho, co by nám mohl doporučit.

„Všechno," odpověděl. „Moje žena vaří všechno dobře."

Rozdal nám jídelní lístky a odebral se přivítat další hosty. My jsme si s chutí četli v jídelním lístku a rozhodovali se mezi jehněčím s nádivkou z bylin, *daube*, telecím na lanýžích, a blíž neobjasněným jídlem zvaným *fantaisie du chef*. Starý pán se vrátil k nám, přisedl si a poslouchal, co jsme si vybrali. Pokývl.

„Vždycky to samé," prohlásil. „Mužští si vždycky dají *fantaisie*."

Řekl jsem si o poloviční láhev bílého vína s prvním chodem, a o červené s dalším chodem.

„Ne," ozval se, „chyba." Nařídil nám, co máme pít, a bylo to červené Côtes du Rhône z Visanu. Dobré víno a dobré ženy pocházejí z Visanu, prohlásil. Vstal a přinesl nám z prostorné a tmavé spižírny láhev.

„Tak tady je to. Bude vám chutnat." (Později jsem si zaznamenal, že všichni ostatní dostali totéž víno.)

Odebral se do kuchyně, nejstarší číšník světa, a nahlásil objednávku zřejmě nejstarší činné šéfkuchařce světa. Zdálo se nám, že z kuchyně slyšíme někoho třetího, ale nebyli tam žádní jiní číšníci, a podivovali jsme se, jak se ti dva se součtem věků sto šedesát dokážou potýkat s dlouhými hodinami v restauraci a dřinou. Přestože se restaurant naplnil, nedošlo k žádnému zdržení a žádný stůl nezanedbali. Starý pán si beze spěchu a velebně obcházel stoly, občas si přisedl a potlachal si. Když byla objednávka hotová, madame z kuchyně zazvonila a manžel s předstíranou nevolí pozdvihl obočí. Když nepřišel hned a pokračoval v tlachání, zvonek se ozval znovu, netrpělivě, zvedl se a zabrblal: ‚*J'arrive, j'arrive*."

Jídlo bylo přesně takové, jak Gault-Millau slíbil, a starý pán měl pravdu s tím vínem. Skutečně nám chutnalo. Chutnalo nám tak, že když nastal čas na malé okrouhlé kozí sýry marinované v olivovém oleji a bylinkách, měli jsme dopito. Požádal jsem ho, jestli má poloviční lahvičku toho samého, ale podíval se na mě jako na školáka.

„Kdo řídí?"

„Tady manželka."

Odešel zpět k tmavé špižírně. „Půlky nevedeme," oznámil, „můžete si nalévat až tady potud." Narýsoval prstem pomyslnou čáru asi tak v polovině lahve.

Kuchyňský zvonek přestal cinkat a vynořila se madame osobně, usměvavá a s tvářemi zarudlými od horka sálajícího z kamen. Zeptala se, jestli nám chutnalo. Vypadala tak na šedesát. Stáli u nás oba, on s rukou na jejím rameni, a skákal jí do řeči, jak nám

povídala o jejich starožitném nábytku, který dostala jako výbavu. Byli spolu zřejmě šťastní a to, co dělali, dělali s láskou. Vyšli jsme z restaurace s pocitem, že stáří nemusí být vždycky břemenem.

* * *

Omítkář Ramon ležel na zádech na vratkém lešení, na délku ruky pod stropem kuchyně. Podal jsem mu pivo, a aby se mohl napít, musel se převalit na bok. Muselo to být nepohodlné jak na práci, tak na napití, ale jak řekl, jde o to, na co si člověk zvykne.

„Problém je v tom," řekl, „nahazovat strop vestoje dole na podlaze se nedá. Ten chlap, co dělal ten strop v Sixtinské kapli, však víte, ten Ital, ten musel být na zádech pěkně dlouho."

Dopil pivo, dnes už páté, podal mi prázdnou láhev, krknul si a dal se znovu do díla. Vypracoval si pomalý rytmický styl. LŽICÍ nahodil na strop hroudu omítky, kterou uhladil točivým pohybem zápěstí. Prohlásil, že jak to skončí, tak nepoznáme, že to tam tak nebylo po staletí. Nedůvěřoval válečkům a stříkačkám a přístrojům všeho druhu a používal jen zednickou lžíci, pro linky a křivky pak jen své vycvičené oko. Prohlásil, že se nikdy nesplete. Jednou večer jsem přeměřil jeho dílo pomocí vodováhy. Bylo bez chyby. Všechno rukodělné, žádná mechanizace. Byl to umělec, a to pivo se mi vyplatilo.

Dírou ve stěně se do kuchyně prodíral větřík. A ten větřík byl vlahý. Uslyšel jsem, jako by něco kapalo. Venku jsem shledal, že se mění sezona. Kamenný stůl se orosil a přicházelo jaro.

Březen

Mandloň nasadila na květ. Dny se prodlužovaly. Nastávaly úžasné večery s nadýchanými růžovými nebesy. Lovecká sezona skončila a psi a pušky dostali šest měsíců dovolené. Ve vinicích začalo být rušno. Ti lepší vinaři ošetřovali révu a ti nedbalejší rychle ořezávali keře, které zanedbali v listopadu. Obyvatelé Provence vítali jaro s nebývalou čilostí, jako by i jim příroda udělila injekci mízy.

Trhy náhle dostaly novou tvář. Místo rybářských prutů, pásů na náboje, nepromokavých bot a ocelových kartáčů pro kominíky kutily se na stáncích objevily nebezpečně vyhlížející nástroje pro zemědělce - mačety, naostřené plecí vidlice, kosy a motyky, tlakové postřikovače dštící smrtelnou sprchu na hmyz a plevele pošetilé natolik, že by ohrožovaly hrozen. Všude byly k mání květiny a rostliny v hrncích, a taky sazenice zeleniny na novou sezonu, a na chodnících vyrostly stolky a židle před kavárnami. Všude kolem nás jako by se vznášel duch činorodého vzrušení, a dokonce jeden nebo dva optimisté si již z mnohobarevných stojanů před obchody s botami vybírali plátěnky.

A v protikladu k tomuhle ruchu práce na domě náhle ustala. Pod vlivem jakési primitivní jarní touhy zedníci emigrovali a ponechali nás s několika pytli omítky a kupkou písku jakožto nejistou zárukou toho, že se snad jednoho dne vrátí a dodělají to, co již téměř dokončili. Fenomén mizejících zedníků se vyskytuje na celém světě, ovšem zde v Provenci se ten problém vyznačuje

místními vylepšeními, což zcela zřetelně souvisí s ročními obdobími.

Třikrát do roka, na Velikonoce, v srpnu a na Vánoce, prchají z Paříže, Curychu, Düsseldorfu a Londýna majitelé prázdninových obydlí, a přijedou na pár dní oddychu k nám na venkov. Bez výjimky si před příjezdem vymyslí něco, co je pro úspěch jejich dovolené absolutně nezbytné: párek bidetů od Courrèges, reflektor v bazénu, nové kachličky na terase, novou střechu nad přístavbou pro personál. Jak by vůbec mohli přežít svůj výlet na venkov bez tak důležitých drobností? Zpanikaří a telefonují místním řemeslníkům. Udělejte to, a musí to být předtím, než přijedeme. A tyto naléhavé zakázky vždycky doprovází příslib bohaté odměny, jestli se to udělá hned. Na rychlosti záleží, na penězích ne.

Pokušení je příliš velké, aby se mu dalo odolat. Všichni si pamatují, co se stalo, když do úřadu nastoupil Mitterand. Bohatých se zmocnila finanční paralýza a peníze svírali v měšci. Stavební firmy v Provenci byly tehdy bez práce, a kdo ví, jestli ty časy opět nenastanou? Takže všechny zakázky přijmou, a méně naléhaví zákazníci zůstanou na holičkách mezi míchačkami cementu na odpočinku a opuštěnými, nedodělanými místnostmi. Tváří v tvář takové situaci se dá reagovat jenom dvěma způsoby. Ani jeden z nich nepřinese žádaný výsledek, ale buď vám to zklamání ulehčí, nebo k němu ještě přidá.

Zkusili jsme oba. Napřed jsme se pokusili zaujmout filozofický postoj k času, to jest zacházet s dny a týdny po provensálsku, čili radovat se ze sluníčka a přestat uvažovat po městsku. Tenhle měsíc, příští měsíc, co na tom záleží? Dejte si pastis a odpočiňte si. Po dva či tři týdny to zabíralo, než jsme si všimli, že se ty stavebniny za domem zazelenaly, jak na nich začaly růst plevele. Tak jsme se rozhodli změnit taktiku a vymámit z našeho malého, avšak nepolapitelného mužstva zedníků závazný příslib termínů. Nabyli jsme zajímavé a poučné zkušenosti.

Zjistili jsme, že čas je v Provenci pružná záležitost, i když jej popíšete jasnými a přesnými výrazy. *Un petit quart d'heure* znamená nikoli za čtvrthodinku, ale někdy dneska. *Demain* pak někdy tento týden, ne však zítra. A ten nejpružnější časový úsek ze všech, *un quinzaine*, znamená za tři týdny, za dva měsíce, nebo napřesrok, ale nikdy, nikdy to neznamená správný překlad čili za čtrnáct dní. Rovněž jsme se naučili rozpoznávat gesta, která doprovázejí diskuse o termínech. Když se vám Provensálec dívá přímo do očí a přitom vám říká, že u vás bude klepat na dveře zcela určitě příští úterý, aby dokončil to, co předtím začal, sledujte to důležité, totiž co dělá s rukama. Jestli se nehýbou, nebo jestli vás konejšivě poplácává po paži, tak patrně v úterý přijde. Jestli má jednu ruku asi tak ve výši pasu, dlaň dolů, a začne s ní pohybovat ze strany na stranu, pozměňte si jízdní řád na středu nebo čtvrtek. Jestli se pohyb ruky změní v rozrušené potřepávání, tak vlastně míní příští týden, nebo bůh ví kdy, podle okolností, na které nemá žádný vliv. Tahle nevyřčená dementi, která jsou zřejmě instinktivní, a tedy říkají víc než slova, často doprovází kouzelný výraz *normalement*. Ten představuje nesmírně důležitou únikovou cestu, na kterou by měli uzavírat pojistky. *Normalement* znamená nebude-li pršet, pokud se nepoláme auto, nebo jestli si švagr nepůjčil nářadí, a pro provensálského řemeslníka to představuje obdobu drobného tisku na zadní straně smlouvy. Ten výraz se musíte naučit přijímat s notnou dávkou podezření.

Ale přes jejich naprosto geniální opovržení pro dochvilnost a rezolutně odmítavý postoj k použití telefonu za účelem dohovorů týkajících se otázky, jestli přijdou nebo ne, nemohli jsme se nikdy na naše řemeslníky zlobit nadlouho. Vždycky nás odzbrojili svou bodrostí, pracovali od rozbřesku do setmění, a jejich práce byla ohromně kvalitní. Prostě stálo za to počkat si. A tak jsme se trošku po trošce navrátili k přístupu filozofickému a přivykali jsme si na provensálský pojem časomíry. Nařídili jsme si, že od teď už nikdy

nebudeme předpokládat, že se něco udělá tehdy, kdy čekáme, že se to udělá, a že bude úplně stačit, že se to udělá, až se to udělá.

* * *

Faustin se choval neskutečně divně. Již po dva či tři dny drkotal na traktoru vinicí nahoru a dolů mezi řádky, s vlečkou, která vypadala jako zamotaná železná střeva, ze kterých na obě strany tryskalo hnojivo. Pořád zastavoval, slézal z traktoru a chodil k vedlejšímu poli, na kterém loni byly melouny a teď nic. Prostudoval si jeden konec pole, pak se vyškrábal zpět na traktor, pohnojil kousek vinice, opět slezl a prostudoval druhý konec pole. Odkrokoval si pole, dumal, škrábal se na hlavě a dumal. Když odejel domů na oběd, šel jsem se sám podívat, co ho tam tak zaujalo, ale připadalo mi to jako každé jiné pole, na kterém byly loni melouny. Sem tam plevel, pruhy potrhaného plastu, které se napínaly mezi řádky melounů, a jinak nic, kus holého pole. Vykopali jsme již předtím blízko u domu dvě zlaté napoleonské mince, a tak jsem si říkal, kdo ví, jestli Faustin nemá podezření, že by tam mohl být zakopaný poklad, protože tvrdil, že tu někde musí těch mincí být víc. Ale sedláci nezakopávají poklady uprostřed pole, když to lze mnohem bezpečněji zaveverkovat někde pod dlažbou u domu, nebo ve studni. Prostě bylo to divné.

Toho večera k nám Faustin a Henrietta přišli. Faustin byl vymydlený, měl na sobě oranžovou košili a bílé polobotky, v náručí sklenice s domácí králičí paštikou, a vyzařoval z něj obchodní duch. V polovině první sklenky pastisu se ke mně důvěrně naklonil. Slyšeli jsme, že víno, které tady pěstujeme - Côtes du Lubéron - má záhy dostat status *Appelation Controlée*? Opřel se dozadu, pokýval hlavou, a zatímco nám docházel význam té zprávy, několikrát za sebou pronesl „*eh oui*". Je to zcela jasné, prohlásil, víno z Lubéronu stoupne v ceně, majitelé vinic víc vydělají. A tím pádem, čím víc révy jeden má, tím víc vydělá.

S tím se nedalo nesouhlasit, a tak se Faustin pustil do druhé sklenice - pil nenápadně, ale schopně, takže se vždycky propracoval ke dnu sklenice dřív, než byste čekali — a vytasil se s návrhem. Byl toho názoru, že to naše pole s melouny by se dalo využít daleko šikovněji. Nadechl se výparů pastisu a poskytl tak Henriettě příležitost k tomu, aby vyndala z tašky potřebné dokumenty. Především *droit d'implantation* opravňující k vysazování vinné révy, výsadu udělenou nám samotnou vládou. Zatímco jsme si četli to lejstro, Faustin přirovnal nápady týkající se pěstování melounů k úplné blbosti, zavrhl je mávnutím sklenice a zdůvodnil nesmyslnými požadavky na čas a vodu a oblibou melounů divočáky, kteří se vždycky v létě stěhují z hory do údolí. Jen loni v létě Faustinův bratr Jacky ztratil třetinu úrody melounů. Sežrali mu to divočáci! Výdělek zmizel do břicha prasatům! Faustin potřásal nad tou bolestnou vzpomínkou hlavou a uklidnil se až po třetí velké sklenici pastisu.

Zcela náhodou, prohlásil, si vše již dávno propočítal. Na naše pole by se vešlo tisíc tři sta nových hlav révy místo těch pitomých melounů. Podívali jsme se s ženou na sebe. Oba máme v oblibě jak víno, tak Faustina, a bylo nám jasné, že se Faustin celým srdcem oddal myšlenkám na rozvoj a pokrok. Souhlasili jsme s ním, že je to dobrý nápad, ale jak odešli, tak jsme na vše rychle zapomněli. Faustin je lidský přežvýkavec, trvá mu chvíli, než se rozhoupe, a tak jako tak, v Provenci se nikdy nic neděje hned. Počítali jsme, že se do toho dá napřesrok zjara.

Druhý den zrána o sedmé traktor už oral melounové pole, a o dva dny později najela četa na výsadbu. Pět mužů, dvě ženy a čtyři psi, všichni pod velením monsieur Beauchiera, nám známého *chef des vignes*, muže se čtyřiceti lety zkušeností s výsadbou vinic v okolí Lubéronu. Osobně tlačil za traktorem malý pluh, aby se ubezpečil, že řádky budou absolutně přímé a hlavy správně od sebe, a šlapal v brázdě nahoru a dolů, v ošlehané tváři výraz plného soustředění. Na konci každého řádku zatknul bambusovou

otku a mezi otkami napnul provázky. Pole vypadalo obnažené a nachystané na převlečení ve vinici.

Sazenice velikosti tak asi mého palce a s červenou čepičkou z vosku přijely v dodávce, a monsieur Beauchier si rozložil svoje nářadí. Domníval jsem se, že výsadbu provedou mechanizovaně, ale vše, co bylo vidět, bylo několik ocelových trubek a velký dřevěný trojúhelník s hroty. Četa nastoupila, každý dostal svůj úkol, a pak se mírně nepořádně srovnali do útvaru.

V čele šel monsieur Beauchier vyzbrojený trojúhelníkem, který sloužil jako trojhranné kolo, jehož hroty vyznačovaly pravidelné body v uhlazené zemi. Za ním postupovali dva muži s ocelovými tyčemi, které zapichovali do země a dělali důlky pro sazenice, jež zasazoval a pěchoval zadní voj. Obě ženy, totiž Henrietta s dcerou, vydávaly sazenice a dobré rady, a taky komentáře o modních nedostatcích klobouků a čepic na hlavách mužských, jmenovitě o nové a mírně výstřední lodní čapce, kterou si nasadil Faustin. Psi měli z toho všeho pěknou legraci a pletli se do cesty, uhýbali botám a zamotávali se do provázků.

Jak práce pokračovala, sázecí družstvo se roztáhlo po celém poli a Beauchieur předběhl ty nejpomalejší téměř o dvě stě metrů. Konverzaci to však zřejmě nevadilo, jelikož konverzační rituál sestával zejména z toho, že nejdelší diskuse se vedly mezi těmi nejrychlejšími a těmi nejpomalejšími, zatímco ti uprostřed nadávali psům a hádali se, jestli jsou řádky rovné. A tak se to hlučné procesí pohybovalo vinicí nahoru a dolů až do půl odpoledne, kdy se Henrietta vytasila s dvěma velikými koši a práci přerušili na provensálskou obdobu svačiny.

Četa se usadila na travnaté mezi nad vinicí a vypadali jako scénka z Bressonova fotografického zápisníku. Vzali koše útokem a objevili čtyři litry vína a pořádnou hromadu osmažených a ocukrovaných krajíčků chleba zvaných *tranches dorées*, zlatavých, křupavých a báječně chutných. Děda André přišel zkontrolovat, jak jim jde práce od ruky a kriticky šťouchal holí do země a

pokyvoval. Pak si došel pro sklenici vína a sedl si s ostatními na slunko, jako stará dobrácká ještěrka, a škrábal jednoho z psů na břiše holí umazanou od hlíny. Od Henrietty se snažil vyzvědět, co bude k večeři, že jako chce jíst brzy, aby nezmeškal pokračování svého oblíbeného televizního seriálu Santa Barbara.

Víno se vypařilo. Mužští se protáhli, utřeli si drobky na puse, dali se znovu do práce a později večer to dodělali. Staré krabaté pole po melounech by nikdo nepoznal. Nové malinké zárodky révy bylo v zapadajícím slunci jen tak tak vidět. Četa se shromáždila na našem dvoře, její členové si rovnali záda a udělali mi díru v zásobách pastisu. Vzal jsem si Faustina stranou, abych se dozvěděl, kolik mě to bude stát. Na tři dny jsme měli traktor a tucty pracovních hodin. Tak kolik jsme dlužni? Faustin mi vše vysvětloval tak dychtivě, že při tom musel položit sklenici. Budeme platit za sazenice, pravil, zbytek se pořídí v rámci systému, který tu v údolí platí odedávna, a když podle toho dojde k přesazování vinice, každý přispěje sousedovi prací bezplatně. Nakonec se to vždycky srovná, prohlásil, vyhneme se tak papírování a únavným daňovým problémům s *les fiscs*. Usmál se, poklepal si prstem na bok nosu, a jako by to nestálo ani za řeč, mimochodem se dotázal, jestli bychom měli zájem o dvě stě padesát sazenic chřestu, které má náhodou po ruce, pokud stále ještě máme traktor a pracanty. Zasadili je ráno. Tolik tedy jako poznámku k tomu, že v Provenci nikdy k ničemu nedojde hned.

* * *

Lubéron zněl z jara jinak než v zimě. Ptactvo, které se celou zimu schovávalo, se vynořilo, jelikož nehrozilo nebezpečí od nimrodů, a jeho zpěv nahradil výstřely. Jediným cizím zvukem, který bylo slyšet po cestě k Massotově rezidenci, bylo zuřivé bušení, i říkal jsem si, jestli tam v rámci přípravy na turistickou sezonu Massot nevztyčuje tabuli NA PRODEJ.

Našel jsem ho u cesty za domem, jak dumá nad kůlem, který zatloukl do země na kraji mýtiny. Na vršek přibil kus rezavého plechu s jediným hněvivým slovem v barvě bílé: *PRIVÉ*! Další tři podobné kůly se stejným nápisem ležely opodál s hromadou kamenů. Massot se zřejmě rozhodl mýtinu zabarikádovat. Zamručel dobré ráno a sehnul se pro druhý kůl, do kterého pak tloukl, jako kdyby se mu mstil za urážku matky.

Zeptal jsem se, co to vlastně dělá.

„Aby mi sem nechodili Němci," prohlásil a začal válet kameny do pokřiveného kordonu mezi kůly.

Pozemek, který hodlal oplotit, se nacházel poměrně daleko od domu, a na té straně cesty, kde byl les. Zcela určitě mu nepatřil, a tak jsem mu řekl, že mám ten dojem, že patří k národnímu parku.

„To ano," odpověděl. „Ale vzhledem k tomu, že jsem Francouz, tak to spíš patří mně než těm Němcům." Přivalil další kámen. „Každé léto sem přijdou, postaví si tu stany, a pak najdeš *merde* po celém lese."

Narovnal si záda, zapálil si, prázdnou krabičku zahodil do křoví. Zeptal jsem se ho, co kdyby jeden z těch Němců chtěl od něj koupit dům.

„Němci se stanama kupujou jenom chleba," prohlásil s opovržením. „Měl byste vidět ty jejich auta - mají to plný německejch salámů, německýho piva a plechovek s kysaným zelím. Přivezou si všecko s sebou. Šetřílci? Jsou to praví *pisse-vinaigres*."

Ve své nejnovější roli ochránce přírody a odborníka na ekonomiku turismu se Massot pustil do přednášky o problémech provensálských venkovanů. Přiznal, že turisté - dokonce i němečtí turisté - sem přinášejí peníze, a že ti lidé, kteří si zde koupili domy, poskytují práci místním řemeslníkům. Ale podívejte se, co to udělalo s cenami nemovitostí! Úplný skandál. Žádný sedlák by si to nemohl dovolit. Taktně jsme se vyhnuli jakékoli zmínce o Massotových vlastních pokusech v oblasti spekulace s

nemovitostmi, takže si mohl nad tou nespravedlností klidně povzdychnout. Pak se náhle rozveselil a dal se do vyprávění historie o koupi domu, která skončila přesně podle jeho chuti.

Týkalo se to sedláka, který po dlouhá léta bažil po sousedově domu. Ne kvůli tomu domu, bylo to takřka zbořenisko, ale kvůli pozemku kolem. Dal sousedovi nabídku, ale ten využil příkrého vzestupu cen nemovitostí a prodal dům za vyšší cenu nějakému Pařížanovi.

Během zimy ten Pařížan utratil miliony za stavební úpravy a postavil si tam bazén. Konečně bylo vše hotovo, Pařížan a jeho elegantní kamarádi přijeli na dlouhý víkend kolem prvního máje. Všichni byli okouzlení domem a bavili se tím směšným dědkem odvedle, a zejména tím, že chodil spát se slepicemi.

O čtvrté ráno Pařížanovu domácnost vzbudil Karel Veliký, dědkův obrovský a mimořádně hlučný kohout, který svědomitě kokrhal po dvě hodiny. Pařížan si dědkovi stěžuje. Dědek krčí rameny. Jste na venkově. Kohouti kokrhají. To je normal.

Příští ráno a ráno poté Karel Veliký vstává ve čtyři a kokrhá. Rozčilení narůstá a hosté se vracejí do Paříže dřív, než zamýšleli, poněvadž se potřebují vyspat. Pařížan si dědkovi znovu stěžuje, dědek znovu krčí rameny, a rozejdou se ve zlém.

Pařížan se vrátí v srpnu, dům je opět plný hostí. Karel Veliký je spolehlivě budí ve čtyři ráno. Pokusy dospat to odpoledne maří dědek, který musí provést opravy na domě za pomoci sbíječky a míchačky na cement. Pařížan se dožaduje, aby dědek kohouta umlčel. Dědek odmítne. O několik hádek později vezme Pařížan dědka k soudu a žádá o soudní zákaz kokrhání. Rozsudek je vynesen ve prospěch dědka a Karel Veliký si každé ráno serenáduje, jak chce.

Pobyt na venkově se Pařížanovi postupně stane nesnesitelným a dá dům do prodeje. Dědkovi se přes známého podaří koupit většinu pozemku.

V neděli po uzavření koupě dědek a ten známý oslavují velkým obědem, jehož hlavním chodem je Karel Veliký proměněný v *coq au vin*.

Massot si myslel, že to je bezvadná historka, se všemi náležitostmi - porážka Pařížana, vítězství pro místního občana včetně nabytí pozemku, a dobrý oběd na konec. Zeptal jsem se, jestli to tak opravdu bylo, a on se na mě podíval úkosem a cucal si ukousnutý koneček kníru. Vše, co řekl, bylo: „Pokoušet štěstí se sedlákem se nevyplácí," a tak jsem si pomyslel, že kdybych byl německý stanař, raději bych to zkusil ve Španělsku.

* * *

Jak se postupně oteplovalo, všechno se začínalo zelenat a růst, a jedno z nejbujněji zelených míst byl náš bazén, který na slunci zářil jako žlučovitý smaragd. Nastal čas zavolat Bernarda *le pisciniste*, aby přijel se svou výzbrojí na boj s vodními řasami, než se rostlinná říše vynoří z hlubin a vydá se k nám dovnitř.

Zakázka tohoto druhu se v Provenci nevyřizuje jednoduše na zavolání a vysvětlení, o co jde. Je třeba vykonat předběžný průzkum - obejít problém dokola, znalecky pokývat hlavou, vypít si sklenku nebo dvě a domluvit si příští návštěvu. Jedna návštěva navazuje na druhou, něco přeskočit se dá jen v případě nebezpečí.

Toho večera, kdy Bernard přijel na inspekci, jsem byl u bazénu a zabýval se oškrabáváním zeleného závoje, který se usadil na stěnách těsně nad hladinou. Chvíli mě pozoroval, pak si dřepnul a mával mi prstem pod nosem. Věděl jsem předem, které slovo bude následovat jako první.

„*Non*," řekl. „Drbat se to nesmí. To se musí ošetřit. Přivezu na to prostředek." Ponechali jsme zelené ochlupení ochlupením a odebrali se dovnitř posilnit se. Bernard vysvětlil, proč nemohl přijít dřív. Trpěl bolestmi zubů, ale nemohl najít zubaře, který by ho vzal. Všichni totiž věděli, čím trpí nejvíc: kousal zubaře. Nemůže si pomoct. Má nevyléčitelný reflex. V tu chvíli, kdy ucítí

v ústech zkoumavý prstík - tak! - vmžiku zkousne. Doposud pokousal jediného dentistu z Bonnieux a čtyři zubaře v Cavaillonu, takže se musel odebrat do Avignonu, kde byl v zubařských kruzích neznámý. Naštěstí natrefil na zubaře, který se ubránil pomocí anestetika. Bernarda uspal a vše potřebné udělal, zatímco byl Bernard v limbu. Po probuzení mu zubař sdělil, že měl ústa plná zubů z osmnáctého století.

Z osmnáctého nebo ne, vypadaly bílé a zdravé, a jak se Bernard smál a vyprávěl, přímo mu z černého plnovousu zářily. Byl to šarmantní chlapík a přestože se tu narodil a vyrostl, nebyl venkovan. Dával přednost skotské před pastisem a oženil se s Pařížankou, kterou jsme podezřívali, že vládne Bernardovou garderobou. Nedovolovala mu plátěné šněrovací boty, modráky a otřepané vybledlé košile, které většinou nosili do práce ostatní. Bernard byl fešák, polobotkami z měkké kůže počínaje a značkovými slunečními brýlemi konče. Čekali jsme na to, co si obleče na chlorování a škrábání chaluh, aby se bazén hodil pro lidi.

V den jarního úklidu bazénu Bernard přihopsal ve svých slunečních brýlích, šedých kalhotách a tmavomodrém sáčku, v ruce deštník, neb předpovídali možnost deště. Za ním se s určitými potížemi potácel pod váhou kbelíků s chlorem, štětek, hadic a pumpy malý omšelý mužík, tajemství to Bernardovy bezpracné elegance. Byl to Gaston, který pod Bernardovým dohledem vykoná vlastní práci.

Před polednem jsem se vydal na průzkum, abych zjistil, jak jim to jde. Jemně mrholilo a zmoklý Gaston zápasil s hadími závity sacího potrubí, zatímco Bernard, sáčko ledabyle přes ramena, ho zpod deštníku dirigoval. Hle muž, pomyslel jsem si, který ví, jak rozdělovat práci. Jestli vůbec někdo nám kdy pomůže pohnout s tím kamenným stolem, tak je to Bernard. Odvedl jsem ho od jeho povinností u bazénu, a šli jsme prostudovat ten problém.

Uprostřed plevelů mi stůl připadal větší, těžší a víc zapadlý do země než kdykoli předtím, ale Bernarda to neodradilo. „*Cest pas*

méchant," prohlásil. „Vím o někom, kdo to zvládne za půl hodiny." Představil jsem si upoceného obra, jak přenáší ten kus kamene coby oddychovou činnost od přetahování se s páry koní, ale skutečnost byla o něco prozaičtější. Bernardův člověk si pořídil stroj zvaný *un bob*, jakousi menší verzi vysokozdvižného vozíku, natolik úzký, že by projel vrátky do dvora. *Voilà*! Znělo to pěkně.

Zavolali jsme mu, a *le bob* a jeho majitel se dostavili do půl hodiny, protože bylo třeba nový stroj vyzkoušet na praktickém problému. Přeměřil šířku vrátek a odhadl tíhu stolu. Bez problému, *bob* to zvládne. Vše, co je zapotřebí, je několik menších úprav tu a tam. Zvládne to kterýkoli zedník. Musí se jen vyndat kamenný překlad nad vrátky - jen tak na pět minut -, aby se dalo projet na výšku. Podíval jsem se na ten překlad. Byl to opět kus kamene, asi tak sto dvacet na délku, dvacet čísel tlustý, zasazený hluboko do boční stěny domu. I mému necvičenému oku bylo jasné, že by se jednalo o větší bouračku. Takže stůl nadále zůstal, kde byl.

Začínalo mi to jít pěkně na nervy. My tady v očekávání krásného počasí, sezona obědů v plenéru takřka za rohem

- to, o čem jsme doma v Anglii a tady celou zimu jen snili
- a nebylo kam si položit ani misku s olivami, natož oběd o pěti chodech. Začali jsme vážně uvažovat o tom, že zavoláme Pierrotovi do lomu a poprosíme o spojení s ragbyovým mužstvem z Carcassonu, když tu náhle zasáhla Prozřetelnost a dostavila se se zaskřípěním brzd a v doprovodu ušmudlaného kokršpaněla.

Didier dělal na zakázce na druhé straně za Saint-Rémy, a tam za ním přišel uniformovaný *gendarme*. Věděl by o někom, povídá ten *gendarme*, kdo by měl zájem o náklad starých, lišejníkem porostlých kamenů, které by se daly použít na zamaskování nové zdi, aby vypadala jako starožitnost? Čirou náhodou byla na Didierově dlouhém seznamu nová zeď před naším domem, a tak jsme mu přišli na mysl. Strážce zákona se sice dožadoval proplacení *au noir*, na dlaň, ale kámen toho druhu se nedal jen tak sehnat. Měli bychom zájem?

Klidně bychom přijali dodávku půl tuny drůbežího trusu, kdyby to znamenalo, že se Didier se svým manšaftem vrátí. Často jsme předtím, než zmizeli, uvažovali o tom, že jim řekneme, aby ten stůl přenesli, a tak nám připadalo, že se na nás bohové pousmáli. To se ví, kámen bereme, a mohli by nám pomoct taky s tím stolem? Prohlédl si ho a ušklíbl se. „Sedm mužskejch," odhadl to. „Jak v sobotu přijedu s tím kamením, budou se mnou dva, a vy si sežeňte zbytek." Plácli jsme si, a už brzo bude stůl. Žena začala plánovat, co uvaří k prvnímu obědu venku.

Nalákali jsme na sliby jídla a pití další tři více méně tělesně schopné mladé muže, a když Didier přijel se svými pomocníky, rozestavili jsme se všichni kolem stolu. Po povinném rituálu plivání do dlaní došlo k poradě, jak si nejlíp poradit se vzdáleností patnácti metrů. Za takových okolností je každý Francouz odborníkem. Přetřásaly se různé teorie, od válení po kulatině až po lešení, přesněji po tvrzení, že to je všechno nesmysl, většinu cesty se to dá přece odvézt. Didier nechal všechny vymluvit, pak nám přikázal vzít to pěkně do ruky, dva na každé straně, a on sám na straně jedné.

Jak jsme desku páčili z hlíny, vydala neochotné mlasknutí, a pak jsme se odpotáceli prvních pět metrů, žíly na prasknutí, zatímco Didier vydával nové příkazy. Dalších pět metrů a zastavili jsme se u vrátek. Bylo třeba desku obrátit, aby prošla vrátky. Vážilo to nehorázně moc, a potili jsme se a všechno nás bolelo, a nejmíň jeden z nás si pomyslel, že na takovou práci je už poněkud v letech. Stůl však stál na hraně a bylo třeba ho kousek po kousku dostat do dvora.

„Teď," ozval se Didier, „nastane ta pravá sranda." Místa tam bylo dost jen pro dva, a to jen na jedné nebo druhé straně, a ti dva šťastlivci budou muset tu váhu udržet, zatímco ostatní budou tahat a tlačit. Pod desku natáhli dva superpopruhy, všichni si pořádně naplivali do dlaní, žena zmizela do domu, protože nesnáší pohled na rozdrcené nohy, nebo na čtyři mužské s kýlou naráz. „Ať se

děje, co chce, nikdo to nesmí pustit. Allez!" nařídil Didier. S kletbami a odřenými kotníky a za sborového mručení, které by udělalo čest slonici v porodních bolestech, se stůl pohnul přes práh a konečně se ocitnul ve dvoře.

Politovali jsme si navzájem zranění a odřeniny, a nachystali jsme stolu podstavec - ve srovnání s deskou bezvýznamnou nicotu o nějakých stopadesáti kilogramech -a pomazali mu vršek cementem. Poslední vypětí a tabule byla na místě. Smůla byla v tom, že se Didierovi zdálo, že je o chloupek mimo střed. Didierova pravá ruka, Eric, pod stůl vlezl a na všech čtyřech desku podpíral, než se octla přesně uprostřed. Nevěděl jsem přesně, jestli jsem pojištěný proti úmrtí rozdrcením na mém majetku, ale ulevilo se mi, když se Eric vynořil bez úhony. Didier sice vesele poznamenal, že vnitřní zranění se projeví až později, a pozná se tím, že zraněnému nejde práce od ruky jako dřív, ale vypadalo to, že si dělá legraci.

Rozlili jsme si pivo, a všichni se stolu obdivovali. Vypadal přesně tak, jak jsme si ho toho únorového odpoledne kreslili do sněhu. Byl pěkně velký a dobře ladil s kamennou stěnou v pozadí. Stopy potu a krve brzy uschnou a může se podávat oběd.

Jen jedna maličkost nám kazila potěšení z posezení u jídla. Nastával konec sezony té ošklivé, ale ohromně chutné houby, jejíž váha se téměř rovná váze zlata, čerstvého lanýže z Vaucluse.

Vše kolem lanýžů je zahaleno rouškou tajemství, ale cizinec může onu roušku poodhalit v jedné vesnici blízko Carpentras. Tam se v této době roční v ranních hodinách vypije v hospůdkách mnoho doušků kořalek, ať je to *marc* nebo *calvados*, ale jak se ve dveřích hospody objeví cizí tvář, tlumená konverzace rychle ztichne. Před hospodami stojí mužští v malých hloučcích a prohlížejí si, očichávají a nakonec váží bradavkami porostlé a od půdy umazané hlízy, kterým prokazují přímo pověrčivou pozornost. Tlusté a umaštěné roličky sto, dvě stě a pětisetfrankových bankovek jdou z ruky do ruky, a všechny ty ruce

si ty peníze nasliněnými prsty přepočítávají. Pozornost cizinců se nevítá.

Tenhle neformální trh je první etapa dlouhé cesty vedoucí na stoly tříhvězdičkových restaurací a na pulty v nestoudně drahých pařížských lahůdkářstvích jako třeba Fauchon a Hédiard. Ale i tady, kde lišky dávají dobrou noc, když kupujete od mužských s rukama od hlíny, s dechem po včerejším česneku, v autech takřka z vrakoviště a s košíky nebo pytlíky ze supermarketu spíš než s elegantním kufříkem - i tady jsou ceny, jak se tu říká, *très sérieux*. Lanýž se prodává na váhu. V současné době se na vesnickém trhu platí přes tři tisíce franků za kilo. Agenti a překupníci cenu cestou namasírují a v kuchyni restaurací u Bocuse nebo v Troisgrois už to dělá šest tisíc. U Fauchona se platí i osm tisíc. Tam aspoň berou šeky.

Tyhle nehorázné ceny se platí a neustále rostou ze dvou důvodů. Za prvé: kromě čerstvého lanýže nic jiného na světě nevoní a nechutná tak jako čerstvý lanýž. Za druhé: přes veškerou vynalézavost Francouzů a přes veškerou snahu, kterou tomu věnovali, se dosud nepodařilo lanýže pěstovat. Stále se o to snaží, a tady ve Vaucluse často potkáte čerstvě vysázené háje lanýžových doubků obklopené tabulkami VSTUP ZAKÁZÁN. Zatím však jediný, kdo rozumí zamotanému umění pěstování lanýžů, je příroda, a umělé pokusy jsou sázkou do loterie a nijak se nedaří. Takže ceny jdou nahoru a jedinou možností, jak si pochutnat na lanýžích, aniž byste platili nehorázné ceny, je najít si je sám.

Měli jsme to štěstí, že nás umění lovu na lanýže učil náš takřka domácí expert, omítkář Ramon. Po dlouhá léta zkoušel mnohé techniky, a přiznal se k úspěchům střední kategorie. Štědře se s námi rozdělil o své znalosti, a jak popíjel své pivo, uhlazoval omítku a školil nás v tom, jak si počínat. Kde si tak máme počínat, nám ovšem neřekl. Neznám houbaře, který by řekl.

Všechno záleží na tom, pravil, jak to načasujete, na znalostech, trpělivosti a na tom, máte-li buď čuníka, nebo vycvičeného psa,

nebo hůlku. Lanýži rostou několik centimetrů pod povrchem na kořenech jednoho druhu dubu či lísky. V sezoně, to jest od listopadu do března, je najdete podle čichu, pokud tedy jste náležitě vybaven příslušným orgánem. Bezkonkurenčně nejlepší na hledání lanýžů je prase. Má vrozenou vášeň pro lanýže a daleko lepší čich pro lanýže než pes. Problém je v tom, že oproti psu se nespokojí s tím, že by nad nalezeným lanýžem vrtělo ocáskem. Chce ho slupnout. Nejen chce, ale je touhou bez sebe. A jak to Ramon popsal, s prasátkem na prahu gastronomické extáze se nedá vyjednávat. Nedá se odradit, nedá se zadržet jednou rukou, zatímco druhá zachrání lanýže. A tak to máte, prase velikosti minitraktoru, ztuhlé chtíčem, a zkuste s ním hnout. Vzhledem k této konstrukční vadě není divu, že psi, lehčí a ovladatelnější, nabývají na popularitě.

Na rozdíl od prasat psi nejdou po lanýžích instinktivně, ale musejí se na to vycvičit, a Ramonova oblíbená metoda byla *saucisson*. Uříznete plátek salámu, potřete ho lanýžem, nebo ho namočíte do lanýžového láku, a pes se naučí spojovat pach lanýžů s nebeskou lahůdkou. A kousek po kousku, nebo máte-li inteligentního psa labužníka, skokem a přískokem, se pes naučí sdílet s vámi vaše nadšení pro lanýže a dá se konečně vzít ven. Pokud jste byli důslední s výcvikem, pokud se váš pes svým temperamentem pro tu práci hodí, a víte-li, kam jít, vychovali jste si psa zvaného *chien truffier*, který vás zavede k zakopanému pokladu. A pak, přesně v okamžiku, kdy začne hrabat, ho podplatíte kouskem aromatizovaného salámu, a sami vyhrabete ten poklad hroudy černého zlata.

Ramon se ovšem dopracoval i ke zcela jiné metodě, zvané hůlková. Předvedl nám ji v kuchyni. Po špičkách se plížil vpřed s pomyslnou hůlkou v ruce. Jako vždy, musíte vědět kam jít, a taky musíte vyčkat příznivého počasí. Když uvidíte, jak slunce září na kořeny pravděpodobně vyhlížejícího dubu, opatrně přijdete blíž a tou hůlkou jemně prošťouráte půdu kolem kořenů. Jak uvidíte, že

se z vegetace vynoří moucha přímo vzhůru, jako vrtulník, označte si to místo a dejte se do hrabání. Je možné, že jste vyrušili členku onoho mušího rodu, který je geneticky zakódován na kladení vajíček do lanýžů (nepochybně ku prospěchu chuti). Mnoho venkovanů ve Vaucluse používá tuto metodu, protože když jdete na procházku s hůlkou, tak je to míň nápadné, než když jdete s prasetem, snadněji tak utajíte účel své procházky. Houbaři rádi drží své zdroje v tajnosti.

Hledání lanýžů tedy závisí zejména na náhodě a úspěch se předpovídat nedá, ale ve srovnání s tím, co se děje při prodeji a distribuci, je to počestná záležitost. Se zadostiučiněním zvídavého reportéra a s mrkáním oka nás Ramon provedl jen těmi nejjednoduššími zákruty šerých uliček obchodu.

Pokud jde ve Francii o potraviny, určité oblasti mají pověst, že tam je to nejlepší - nejlepší olivy nabízí z Nyons, nejlepší hořčice je z Dijonu, nejlepší melouny pak Cavaillonu, nejlepší smetana je z Normandie. Nejlepší lanýže, a na tom se shodují všichni, rostou v Périgordu, a samo sebou, platí se za ně nejvíc. Ale jak víte, že toho lanýže, kterého jste koupili v Cahors, nevykopali o několik set kilometrů na východ, ve Vaucluse? Pokud dobře neznáte svého dodavatele a nevěříte mu, nemůžete si být jisti, a podle Ramona polovina lanýžů, které jsou na prodej v Périgordu, se narodila jinde a byla jen „naturalizována".

A co teprve ty sabotážované lanýže, které jaksi po cestě mezi lesem a váhou na trhu záhadně nabydou na váze? Může to být dárkové balení vrstvy hlíny navíc, nebo to, že se dovnitř dostala jakási záhadná těžká hmota - záhadná až do té doby, než se vám pod nožem objeví kus kovu. *Ils sont vilains, ces types!* Ani když jste ochotni obětovat chuť čerstvého lanýže a využít ochrany nabízené konzervou, nemůžete si být jisti. Říká se ledaco. Bylo mi řečeno, že jisté francouzské konzervy s francouzskými nálepkami de facto obsahovaly italské nebo španělské lanýže. Jestli je to

pravda, musí to být jeden z nejmíň inzerovaných a nejvíc výdělečných případů spolupráce mezi státy Evropské unie.

Navzdory všemu, podvodům a cenám, které jsou rok od roku neuvěřitelnější, Francouzi obětují vše svým chuťovým buňkám a sáhnou hlouběji do kapsy, a my, abychom nezůstali pozadu, jsme udělali totéž, když jsme se doslechli, že v jedné z našich oblíbených místních restaurací budou podávat poslední lanýže letošní sezony.

Chez Michel je vesnická hospoda v Cabrières, ve které se setkává místní klub *boules*, a není dostatečně vypolštářovaná a okázalá na to, aby upoutala pozornost inspektorů Michelinova průvodce. Vpředu hrají dědci karty, vzadu hodují strávníci. Majitel vaří, jeho žena bere objednávky a členové rodiny pomáhají s obsluhou a v kuchyni. Je to pohodlné místní *bistrot*, jež se zřetelně nehodlá začlenit do kulinářského kolotoče, na kterém se talentovaní kuchaři mění ve značkové zboží a příjemné restaurace v chrámy navštěvované strávníky na podnikový účet.

Madame nás usadila a podala nám aperitiv. Zeptali jsme se, jaké jsou lanýže. Zakoulela očima a ve tváři se jí usadil bolestný výraz. Ulekli jsme se, že už na jídelníčku nejsou, ale byla to jen její reakce na bezpráví života, která nám pak blíž objasnila.

Její manžel Michel rád vařil s čerstvými lanýži. Má své dodavatele a platí jako každý v hotovosti a bez stvrzenky. Pro něj to znamená podstatný a oprávněný obchodní výdaj, který nelze vyúčtovat do nákladů, ježto schází faktura. Navíc odmítá zvýšit cenu jídel, i když jsou lanýži přímo nacpaná, protože by cena mohla odradit štamgasty - v zimě tu jedí místní, kteří musejí být opatrní na peníze, utráceči přijedou až na Velikonoce.

To byl ten problém, a madame jej musela brát filozoficky, i když nám donesla ukázat měděnou díži plnou nezdaněných lanýžů, bratru tak za několik tisíc franků. Zeptali jsme se, proč to Michel dělá, a odpověď přišla v klasické formě - pokrčení rameny zajedno

s pozdviženým obočím, koutky úst dolů. „*Pour faire plaisir*," řekla.

Dali jsme si omelety. Byly vlahé a tlusté a nadýchané, v každém soustu malá hrudka černého zlata, poslední hutná chuť zimy. Vytřeli jsme talíře chlebem a odhadovali jsme, na kolik by nás to jídlo přišlo v Londýně. Pojedli jsme za babku. Když si chcete v Provenci ospravedlnit jakoukoli malou výstřednost, srovnejte si ji s Londýnem.

Michel se vynořil z kuchyně, obešel stoly a uviděl naše vytřené talíře. „Dobré, co, lanýže?" Lepší než dobré, odpověděli jsme. Pověděl nám, že překupníka, od kterého kupuje - starý podvodník je to - právě okradli. Zloděj mu sebral papírovou krabici nacpanou bankovkami. Měl tam přes sto tisíc franků, ale nemohl to ohlásit, protože by nemohl vysvětlit, odkud ty peníze má. Takže teď o sobě prohlašuje, že je zcela ožebračený, což znamená, že napřesrok zvýší ceny. *C'est la vie*.

Jen co jsme dorazili domů, zazvonil telefon. Je to zvuk, který nám začal stavět vlasy na hlavě, a navykli jsme jeden druhého vzájemně k přístroji vymanévrovat. Máme, pokud jde o telefon, vrozenou nedůvěru. Zazvoní většinou v nevhodnou chvíli a nutí vás do konverzace, když se vám ani trochu nechce. Dopis, to je něco úplně jiného. Dopisy dostáváme moc rádi, a jedním z důvodů je, že máte čas na odpověď. Lidi ale už moc nepíšou. Mají příliš mnoho práce, nebo mají příliš naspěch, nebo nevěří poště, přestože pošta spolehlivě doručuje účty i jim. My jsme se naučili nevěřit telefonu, a tak jsem to sluchátko zdvihl, jako kdyby to byla nahnilá ryba.

„Jaké tam máte počasí?" ozval se nepovědomý hlas.

Řekl jsem, že vcelku dobré. Zřejmě to zapůsobilo, protože ten hlas se představil jako Tony. Nebyl to ani přítel, ani přítele přítel, ale známý známého. „Chci si tam dole najít barák," ohlásil suchým tónem dávajícím najevo, že čas jsou peníze, který obchodníci používají, když telefonují ze svých mobilů manželkám. „Myslel

jsem si, že byste mi v tom mohl pomoct. Chtěl bych tam dojet, než začne velikonoční shon a než ti žabaři tam zvýší ceny."

Nabídl jsem mu několik adres realitních kanceláří. „S tím bych mohl mít problémy," odmítl. „Neumím dost francouzsky. Jídlo si objednat, to ano, samozřejmě, ale tím to asi tak končí." Nabídl jsem mu informaci o dvojjazyčném agentovi, ale ani to nebylo k ničemu. „Nerad bych se uvázal jenom na jednu firmu. To je nešikovné. Člověk nemá svobodu jednání."

Došlo tedy v naší konverzaci k tomu stadiu, kdy jsem se měl nabídnout jako ke všemu ochotný František Novotný, nebo vydat prohlášení, které by mohlo vyústit v náhlé ukončení rozkvétajícího krásného přátelství, ale než jsem mohl cokoli povědět, šance se vytratila.

„Musím skončit. Nemůžu si povídat celou noc. Na to budeme mít dost času, až přijedu." A pak oněch několik osudných slov, která znamenala, že nemáme žádnou možnost se schovat. „Nebojte se, adresu mám. Najdu to bez problémů."

A položil telefon.

* * *

Duben

Bylo jedno z těch jiter, kdy ranní mlha visí nad údolím jako mokrý závěs pod modrým pruhem nebes. Vraceli jsme se z procházky, psi byli celí mokří a na vousech jim ve slunci zářily kapky jako perličky. Zpozorovali cizince první a skákali kolem něj a předstírali, že zuří.

Stál u bazénu, oháněl se proti psům kabelkou pro mužské a pomalu ustupoval k hlubokému konci. Jak nás uviděl, vypadal, jako by se mu ulevilo.

„Je s nimi všechno v pořádku? Nemají vzteklinu nebo něco?" Hlas jsem poznal. Byl to on, ten, kdo mi volal. Tony z Londýna. Pozval se na snídani, včetně kabelky. Byl to bytelný mužský, kolem pasu zámožně vypolštářovaný, s kouřovými brýlemi, pečlivě střiženými vlasy, oblečený do krémového oblečku, který je bez ohledu na počasí poznávací značkou Angličanů na návštěvě v Provenci. Usadil se a z kabelky si vyndal nacpaný obchodní diář značky Filofax, zlaté pero, balíček bezcelných cigaret značky Cartier ve zlatém obalu, a zlatý zapalovač. Hodinky měl taky zlaté. Přísahal bych, že v chlupech na prsou mu hnízdí zlaté medailony. Oznámil, že pracuje v reklamách.

Podal nám krátký, ale velice lichotivý popis historie svého podnikání. Založil si reklamní agenturu, vybudoval ji ve větší podnik - „tvrdé podmínky, velice tuhá konkurence" - a nedávno prodal většinový podíl za částku, kterou popsal jako těžké prachy, a za smlouvu pro sebe na pět let. Takže, uvědomil nás, si teď může

odfouknout, i když z toho, jak se choval, byste to nikdy neřekli. Bez přestání se vrtěl, díval se na hodinky, přerovnával si na stole ty své tretky, postrkoval na nose brýle, a tak nějak nepozorně a hluboce dýmal. Náhle si stoupl.

„Mohl bych si zavolat? Jaké je tu předčíslí do Londýna?"

Oba jsme si již navykli očekávat žádost o telefon jako nezbytnou součást pohostinství pro krajany u nás doma. Přijde, dá si skleničku nebo kafe a zavolá si domů, jestli mu během těch několika prvních hodin v cizině nezkolaboval obchod. Ještě se nestalo, že by se ta rutina změnila, a obsah hovorů je taky vždycky stejný.

„Ahoj, to jsem já. Jo, volám z Provence. Všecko v pořádku? Máš mi něco vyřídit? Ale. Nic? David nevolal? Kruci. Hele, budu dneska jezdit tady kolem, ale dostihneš mě tady (co tu máte za číslo?). Máš to? Co? Jo, počasí je tu fajn. Zavolám ti až pak."

Tony se usadil a ubezpečil nás o stavu svého podniku, který si zřejmě počínal jakž takž i bez něj. Takže teď byl připravený vynaložit svou energii, a naši též, na záležitost zakoupení nemovitosti.

Koupit si v Provenci dům není totiž jednoduché, a dá se lehce pochopit, když se plně vytížení a vysoce výkonní lidé z velkých měst, zvyklí rychle se rozhodovat a uzavírat okamžité obchody, po měsících vyjednávání plných nikam nevedoucích zákrutů rozhodnou vzdát. První z oněch překvapení, které vždy vyvolá poplach a podiv, je cena vždy vyšší než ta inzerovaná. Většinou je to proto, že francouzská vláda si z ceny vybere zhruba osm procent. Pak jsou v tom právní poplatky, vždy dost vysoké. A často je podmínkou prodeje, že kupující platí kolem tří až pěti procent provize agenta. Máte-li smůlu, zaplatíte až patnáct procent navíc.

Naštěstí je tu vcelku zavedený rituál počestného obcházení zákona, který se vyznačuje dvěma rysy blízkými srdci každého Francouze, totiž jak ušetřit a jak obrat vládu. Dá se to nazvat koupí

za dvojí cenu, a tady je názorný příklad, jak to funguje: monsieur Rivarel, obchodník z Aix, podědil dům na venkově, který hodlá prodat. Žádá si milion franků. Jelikož to není jeho hlavní adresa, musel by zaplatit daň z prodeje, pomyšlení, jež mu způsobuje velké starosti. Takže se rozhodne, že oficiální cena - *prix declaré* - bude šest set tisíc franků, ze kteréžto částky při zatnutých zubech daň zaplatí. Útěchou mu bude, že rozdílovou částku, čtyři sta tisíc, dostane takříkajíc pod pultem. A to je, jak vám sám řekne, *une affaire intéressante* nejen pro něj, ale i pro kupujícího, protože poplatky a daně budou vypočteny z té oficiální ceny. *Voilà!* Všichni jsou spokojeni.

Praktické provedení této transakce si vyžaduje taktní a delikátní načasování závěrečného aktu ze strany notáře či právníka. K podepsání smlouvy dojde, když všechny zainteresované strany - kupující, prodávající a realitní agent - jsou u notáře v kanceláři: protokol o prodeji se přečte nahlas, řádka po řádce. Cena vypsaná v kupní smlouvě je šest set tisíc. Čtyři sta tisíc, které má kupující s sebou v hotovosti, je třeba předat prodávajícímu, ale bylo by nepředstavitelné, aby se tak stalo před notářem. Tudíž pan notář pocítí neodolatelnou touhu si ulevit, a odebere se na toaletu. Tam vyčká, než se peníze přepočítají a přejdou z ručky do ručky. Pak se může navrátit do své kanceláře, převzít šek na dohodnutý obnos a dozírat nad podpisy, aniž by poskvrnil svou profesionální pověst. Říká se, vcelku nelaskavě, že venkovský notář musí oplývat dvěma základními předpoklady: slabozrakostí a diplomatickým měchýřem.

Předtím, než se dostanete k notáři, je tu však množství přirozených překážek, a jednou z těch nejčastějších je společné vlastnictví. Podle francouzských zákonů majetek dědí děti, a každý má právo na stejný podíl. Prodej majetku musí odsouhlasit všichni. A čím víc dětí, tím menší je pravděpodobnost, že se dohodnou, jako v případě statku nedaleko nás. Dědil se z generace na generaci, takže dnes patří čtrnácti bratrancům a sestřenkám, z

nichž tři jsou Korzičani, se kterými se podle našich francouzských přátel absolutně nelze dohodnout. Dostali na statek již řadu nabídek. Devět příbuzných se dohodlo, dva se nemohli rozhodnout, a Korzičani řekli ne. Statek se neprodal a přejde tudíž na nejmíň třicet osm dětí oněch čtrnácti majitelů. A tak dál, až bude majetkem sto sedmdesáti pěti vzdálených příbuzných, kteří si budou vzájemně nedůvěřovat.

I za takových okolností, kdy je majetek v rukách jediného hamižného venkovana Massotova typu, není tu záruka, že všechno proběhne hladce. Tento muž z lidu si stanoví cenu, o které sám ví, že je absurdně vysoká, ale která mu zaplatí nápoje a lotynku až do konce života. Naskytne se kupec, který nafouknutou cenu odsouhlasí. Sedlák okamžitě pojme podezření, že něco neštymuje. Cena je zřejmě příliš nízká. Vezme dům z prodeje a půl roku počká, než ho dá na trh znovu, ale za vyšší cenu.

A pak jsou tu nepohodlné maličkosti, o kterých se naskytne zmínka až na poslední chvíli: kůlna, kterou majitel prohrál v kartách, starodávné právo cesty přes pozemek, které technicky umožňuje dvakrát ročně průchod stádům koz vaší kuchyní, rozhořčený spor týkající se vody ze studny, který se táhne již od roku 1958, stařičký chráněný nájemník, který přece musí do jara umřít - vždycky se naskytne něco neočekávaného a kupec se musí zásobit notnou dávkou trpělivosti a smyslem pro humor, než se podaří koupi uzavřít.

Po cestě ke známé realitní agentce jsem se vynasnažil připravit Tonyho na tyto místní zvláštnosti, ale mohl jsem si tu snahu ušetřit. Považoval se totiž - podle vlastního doznání - za obratného a zkušeného vyjednávače. Měl za sebou hrátky se špičkami z Madison Avenue, a že by si neporadil s francouzskými byrokraty a sedláky, na to by se podíval. Začal jsem pochybovat o tom, že bych ho měl představit někomu, kdo není na internetu a nemá osobního obchodního manažera.

Agentka již čekala na zápraží a usadila nás se dvěma tlustými šanony s detaily o různých nemovitostech a jejich fotografiemi. Anglicky nemluvila a Tonyho francouzština byla mírně řečeno zakrnělá, takže vzhledem k tomu, že spolu nemohli komunikovat přímo, Tony se choval, jako by tam nebyla. Projevil se jako obzvlášť arogantní hrubián, a navíc prostě předpokládal, že tu není rizika, že by jeho mimořádně obhroublým výrazům někdo mohl rozumět. Takže jsem strávil zcela trapnou půlhodinu naslouchánim výrazům jako „no tě prdel" nebo „to přece nemyslí vážně" a více méně marnými pokusy ty jeho komentáře přeložit jako příznivý dojem, který na něj udělaly ceny.

Zpočátku měl pevné předsevzetí najít si dům ve vesnici a bez zahrady. Na zahradu prostě neměl čas. Ale jak se probíral šanony, pozoroval jsem, že ve své mysli již sám sebe vidí jako provensálský velkostatkář s lány vinic a olivových hájů. U konce prohlídky se znepokojil úvahou, kam má umístit tenisový dvorec. K mému zklamání objevil tři nemovitosti, které by si zasloužily jeho pozornost.

„Na ty se podíváme odpoledne," prohlásil, zatímco si činil poznámky ve svém filofaxu a zkoumal hodinky. Očekával jsem, že si přivlastní telefon agentky a zavolá si do ciziny, ale on pouze reagoval na signály ze svého žaludku. „Zajdeme si na oběd," nařídil, „vrátíme se ve dvě." Agentka se usmála a přikývla, Tony jí zamával dvěma prsty, a ponechali jsme ji v kanceláři, aby se mohla vzpamatovat.

Během oběda jsem Tonymu dal na vědomí, že s ním odpoledne nepůjdu. Překvapilo ho, že bych mohl mít na práci něco důležitějšího, ale objednal druhou láhev vína a ujistil mě, že peníze jsou vlastně mezinárodní jazyk a že nepředvídá žádné nesnáze. Bohužel, když dostal účet, vyšlo najevo, že majitele restaurace nezaujala ani jeho zlatá karta American Express, ani svazek cestovních šeků, které si zapomněl proměnit na franky. Takže jsem

zaplatil já a učinil v mezinárodním jazyce poznámku o, která Tonyho moc nepobavila.

Opustil jsem ho s pocity úlevy a viny. Hrubci jsou nepříjemní vždycky, ale když jste v cizině a hrubec je váš krajan, dává vám to jakýsi pocit spoluzodpovědnosti. Na druhý den jsem zavolal agentce. „Buďte klidný," řekla, „Pařížani nejsou o nic lepší. Tomuhle jsem aspoň nerozuměla."

* * *

To, že se konečně oteplilo natrvalo, mi potvrdila garderoba monsieur Menicucciho. Dostavil se za účelem předběžných *études* našich projektů na léto, to jest ústředního topení. Jeho vlněnou čepičku nahradil lehký bavlněný model vyzdobený inzercí sanitárních přípravků, a místo sněhulí měl na nohou hnědé plátěné šněrovací boty. Jeho *jeune* vypadal jako záškodník v maskáčích, a mašírovali domem tam a zpět a brali míry, zatímco mě Menicucci zásoboval svými sebranými *pensées*.

Tématem pro dnešní den byla hudba. Nedávno se s manželkou zúčastnili oficiálního večírku spolku řemeslníků, po němž následoval bál, a na tanec byl on taky naslovo vzatý mistr. „*Oui, monsieur Peter*," pochlubil se, „tančili jsme až do šesti do rána. Nohy mi sloužily, jako kdyby mi bylo osmnáct." Představil jsem si ho, jak to tam s madame přesně a svižně vytáčejí, a pomyslel jsem si, jestli má pro takové příležitosti speciální bálovou čepičku, jelikož nebylo možné si ho představit bez něčeho na hlavě. Asi jsem se nad tou myšlenkou pousmál, protože se ozval. „Já vím, že si třeba myslíte, že valčík nepatří do vážné hudby. Ale je třeba, abyste si poslechl velikány mezi skladateli."

Načež mě seznámil s jednou ze svých pozoruhodných teorií, která se mu zjevila při hře na klarinet, když kdysi vypnuli proud, což je jedna z pravidelných služeb, které francouzské elektrárny poskytují svým zákazníkům. Elektřina, vysvětlil mi, se zakládá na vztahu mezi vědou a logikou. Klasická hudba se zakládá na vztahu

mezi uměním a logikou. *Vous voyez?* Lehce tam vypozorujete společného jmenovatele. A když se zaposloucháte do logického a disciplinovaného toku některého z děl Mozarta, dojdete k neodvratitelnému závěru: Mozart mohl být vynikajícím elektrikářem.

Jeune mě zachránil před nutností odpovědět. Právě dokončil výčet radiátorů, které bychom potřebovali, a dospěl k číslu dvacet. Menicucci tuto zprávu přijal s přivřením jednoho oka a zatřepal rukou, jako kdyby se spálil. „*Oh là là*. To vás bude stát o něco víc než pár *centimes*.« Vyšlo mu to na několik milionů franků, ale když uviděl hrůzu v mé tváři, vydělil to stem: počítal ve staré měně. I tak to však přijde na dost peněz. Litina teď stojí strašně moc, a navíc je tu daň z přidané hodnoty... To vedlo k další úvaze nad nepřístojnou fiskální politikou a proviněními představitelů národa.

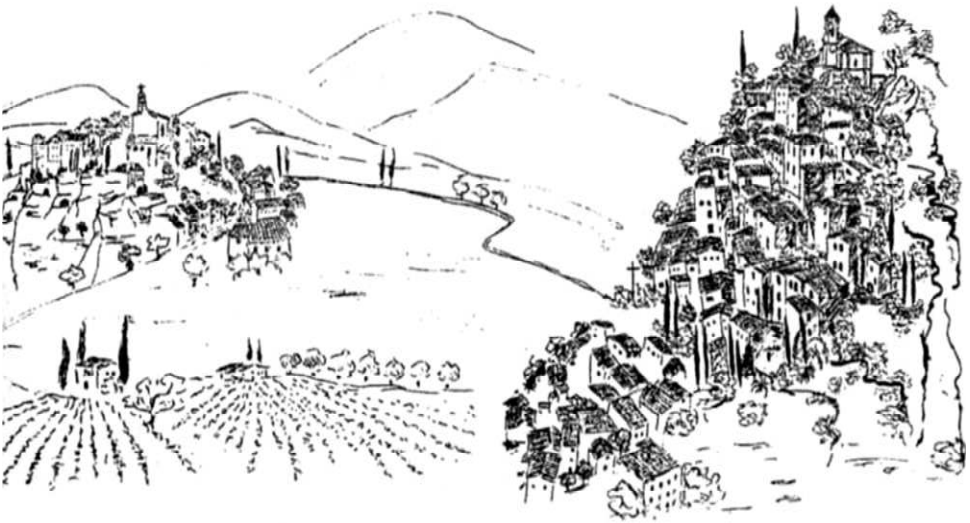
„Koupíte si bidet," řekl a píchl mě prstem do hrudi, „a zaplatíte plnou DPH. A to samé za podložku a každý šroubek. A teď vám řeknu něco *scandaleux* a úplně zvráceného. Koupíte si sklenici

kaviáru a zaplatíte jen šest procent, protože se to klasifikuje jako *nourriture*. A teď mi řekněte: kdo jí kaviár?" Já ne, prohlásil jsem. Já vám řeknu, kdo. Politici, milionáři, ti *grosses légumes* z Paříže. Ti se cpou kaviárem. To je ten skandál." Oddusal a hřímaje nad kaviárovými orgiemi v Elysejském paláci, překontroloval mladého a jeho aritmetiku týkající se radiátorů.

Pomyšlení na to, že se Menicucci u nás usadí na pět nebo šest týdnů, že se bude probourávat silnými starodávnými zdmi pomocí vrtačky pomalu stejně velké jak on, že nás zavalí prachem a svými věčnými komentáři, byla hrůza a nebylo se nač těšit. Zřetelně půjde o zdlouhavou a ušmudlanou záležitost, které se nevyhne ani jedna místnost v domě. Ale přesvědčili jsme sami sebe, že jedním z potěšení ze života v Provenci je skutečnost, že zatímco se vám někdo vrtá v domácnosti, dá se v podstatě žít venku. Ač bylo stále ještě poměrně časně zjara, ve dne bylo již skoro horko, a tak jednoho nedělního rána, když nás slunce vzbudilo o sedmé, jsme se rozhodli, že začneme s životem venku hned.

Každá správná neděle znamená cestu na trh, my dorazili do

městečka Coustelet už o osmé. Prostranství za zrušenou železniční stanicí bylo plné obstarožních nákladáčků a dodávek, před každou byl rozkládací stůl. Na tabuli napsali křídou dnešní ceny zeleniny. Trhovci, již opálení z pole, si pochutnávali na dosud teplých loupáčcích a brioškách z pekařství odnaproti. Dívali jsme se na postaršího pantátu, jak si kapesním nožem rozřízl bagetu, namazal si do ní smetanový náklad čertvého kozího sýra a nalil si z litrové láhve sklenici červeného, aby se ve zdraví dožil oběda.

Trh v Cousteletu je ve srovnání s týdenními trhy v Cavaillonu, v Apt a v Isle-sur-la-Sorgue malý, ale nepostihla ho modernizace. Zákazníci nepřicházejí s fotoaparáty, ale s košíky, a jen v červenci a srpnu se tu a tam vyskytne namyšlená dáma z Paříže, v teplácích od Diora a s nervózním pejskem na vodítku. Po zbytek sezony, od jara do podzimu, přijdou jen sedláci se zbožím, které před hodinkou vykopali ze země, nebo sklidili ve skleníku, a místní na nákup.

Procházeli jsme se kolem stolů a obdivovali se nemilosrdným francouzským hospodyním v plné ráži. Ne jako my, spokojení s tím, že se jen podíváme na to, co kupujeme. Francouzská hospodyně se s nákupem přímo potýká. Baklažány zmáčkne, rajčata očichá, fazolku tenoučkou jako sirka zlomí mezi prsty, ďoubne dovnitř do salátu, sýr a olivy ochutná, a nejsou-li na úrovni a neodpovídají jejím soukromým normám, zdrtí trhovce pohledem, že ji jako zradil, a přejde si k dalšímu stánku.

Na jednom konci tržiště muži obklopili dodávku místního vinařského družstva a soustředěně si proplachovali ústa novým ročníkem rosé. Vedle nich jedna žena prodávala vajíčka od slepic z volného výběhu a živé králíky, za ní se stoly prohýbaly pod hromadami zeleniny, voňavých keříků bazalky, sklenicemi levandulového medu, velkými lahvemi olivového oleje „prváku", paletami skleníkových broskví, hrníčky s černou *tapenade*, květinami a bylinami, zavařeninami a sýry - všechno to čerstvé a v ranním slunci chutně vypadající.

Nakoupili jsme červené papriky na opečení a velká hnědá vejce, bazalku a broskve, kozí sýr a hlávkový salát a žíhané růžové cibule. A když už se do koše nic nevešlo, zašli jsme naproti do pekařství pro půl metru chleba - *gros pain*, který se tak dobře hodí na vytírání olivového oleje nebo zálivky z talířů. Pekařství bylo plné lidí a hluku, vonělo po teplém těstu a mandlích na zákuscích. Jak jsme tam čekali, vzpomněli jsme si, že nám někdo vykládal, že Francouzi utratí za plné žaludky tolik, co Angličani za auta a stereo. Docela jsme tomu věřili.

Zdálo se nám, že každý nakupuje pro plukovní kuchyni. Jedna veselá kulaťoučká paní koupila šest bochníků - tři metry chleba, čokoládovou briošku velikosti klobouku a celé kolo jablkového koláče skládajícího se ze soustředných kruhů tenkých řezů jablek lesknoucích se pod meruňkovou glazurou. Uvědomili jsme si, že jsme nesnídali.

Vynahradili jsme si to u oběda. Studené pečené papriky kluzké olivovým olejem a posypané čerstvou bazalkou, mušle zabalené ve slanině a opražené na jehle, salát a sýr. Slunce pražilo a po víně se nám chtělo spát. Vtom zazvonil telefon.

Je životním pravidlem, že zvoní-li telefon v neděli mezi polednem a třetí, volá Angličan. Francouze by ani nenapadlo někomu narušit nejpříjemnější jídlo celého týdne. Měl jsem to nechat zvonit. Tony od reklam se vracel a podle zvuku telefonu soudě byl nebezpečně blízko.

Jen jsem vám chtěl dát vědět." Slyšel jsem, jak si zatáhl z cigarety a zapsal jsem si do paměti nutnost zakoupení záznamníku, jenž by si poradil s těmi ostatními, kteří by nám chtěli dát cokoli na vědomí v neděli.

„Myslím, že jsem si našel obydlí." Nevyčkal mé reakce na tu zprávu, takže nemohl slyšet, jak mi srdce spadlo do kalhot. „Dost daleko od vás, řekl bych, blíž k moři." Řekl jsem, že čím blíž k moři, tím líp. „Potřebuje to dost práce, takže mu nedám tolik, co chce. Myslel jsem, že bych si dovezl vlastní zedníky. Dělali nám

podnik, a byli s tím hotoví za šest týdnů, od vrchu až dolů. Irové, ale perfekt. Mohli by s tím tady být hotoví za měsíc."

Byl jsem v pokušení mu to schválit, protože pomyšlení na partu irských zedníků vystavených požitkům stavby v Provenci - slunce, levné víno, spousta příležitostí k prodlení a majitel dál než na dosah - mi připadalo jako skvělý námět pro filmovou komedii, a už už jsem si představoval, jak pan Murphy a jeho parta tu vydrží až do října, možná včetně rodin z Donegalu v srpnu na prázdniny a vůbec - kupa spokojených vepříků v žitě. Tonymu jsem řekl, že by si měl raději najmout architekta, který by pak najal místní firmu.

„Architekta nepotřebuju," prohlásil, „vím přesně, co chci." To on zase ano. „Proč bych měl někomu platit horem dolem za pár nákresů?" Nedal si poradit. Ví všechno líp. Zeptal jsem se, kdy se vrací do Anglie. „Dnes večer," oznámil a provedl mě několika dalšími stránkami svého filofaxu: schůzka se zákazníkem v pondělí, tři dny v New Yorku, prodejní porada v Milton Keynes. Vypočítával mi to s předstíranou nonšalancí nepostradatelného odborníka, a dobře mu tak. „Nevadí," uklidnil mě, „dám vám vědět. Bude to chtít aspoň dva týdny, než se to podepíše. Dám vám vědět, jakmile k tomu dojde."

Seděli jsme s ženou u bazénu a říkali si, a to ne poprvé, jaktože se nedokážeme rázně zbavit takových dotěrných a nepříjemných lidí. Během léta jich přijde víc v očekávání jídla a pití a noclehu, dní u bazénu a odvozu na letiště. Nemyslíme si o sobě, že bychom byli nespolečenští nebo poustevníci, ale naše krátká zkušenost s dynamickým a průrazným Tonym nám dala na vědomí, že několik nadcházejících měsíců si bude vyžadovat neústupnost a vynalézavost, a taky záznamník.

Nadcházející léto měl zřejmě na mysli i Massot, protože když jsem ho uviděl o několik dní později při procházce v lese, zabýval se vylepšováním své obranné linie proti stanařům. Pod tabulky s nápisy *PRIVÉ* přibil další výstražná znamení, stručná, ale výhrůžná: *Attention! Vipères!* Jako zastrašovací prostředek to

nemělo chybu. Skrytá hrozba, která nepotřebovala zviditelnění, jakého je třeba, dáváte-li lidem na vědomí, že máte hlídacího psa, elektrické ohradníky nebo po zuby ozbrojené žoldnéře. I ten nejdychtivější tramp by si pořádně rozmyslel vlézt si do spacího pytle, ve kterém by se mohl nalézat do klubíčka stočený jeden z místních obyvatel. Zeptal jsem se Massota, jestli tu skutečně jsou zmije. Zavrtěl hlavou v údivu nad dalším důkazem nevědomosti cizinců.

„*Eh oui*," prohlásil, „ale nejsou velké" - rozpřáhl ruce jen tak asi na třicet centimetrů - „ale když vás uštkne, musíte být u doktora během půlhodinky, nebo..." Nasadil pokřivený výraz, hlavu k rameni, jazyk mu kmital z koutka do koutka. „Říká se tu, že když zmije uštkne chlapa, chlap umře. Ale když uštkne ženskou," naklonil se ke mně a zakmital obočím, „umře zmije." Zafrkal potěšením a nabídl mi jednu ze svých tlustých žlutých cigaret. „Nechoďte do lesa bez pořádných vysokých bot."

Podle Massota se lubéronská zmije normálně člověku vyhne, napadne ho jen tehdy, když ji někdo vyprovokuje. Dojde-li k tomu, Massotova rada zní: Dejte se na útěk, a to nejlíp do kopce, a kličkujte. Podrážděná zmije umí sprintovat, ale jenom na rovině a v krátkých přímých přískocích. Nervózně jsem se rozhlédl a Massot se dal do smíchu. „Samosebou taky můžete zkusit jeden starý trik: chytněte ji za hlavičkou a stiskněte, až se jí otevře tlama. Plivněte jí dovnitř a plok! - je po ní." Ukázkově si odplivnul jednomu z psů přímo na temeno. „Ale ze všeho nejlepší je," poradil mi, „vzít si s sebou ženskou. Ženské neumějí utíkat tak rychle jako chlapi, zmije je dostane napřed." Odebral se domů na snídani, a jelikož jsem zůstal v lese sám, byl jsem po cestě domů velice opatrný a cvičil jsem plivání.

* * *

Nastaly Velikonoce a naše třešně - vcelku asi třicet stromů - naráz rozkvetly. Ze silnice dům vypadal, jako by plaval v bílém a

růžovém moři, a řidiči zastavovali a fotografovali si ten pohled, nebo se vydali pěšky směrem k domu, než je zastavilo štěkání psů. Jedna rodinka, dobrodružnější než ti ostatní, se vydala autem se švýcarskou poznávací značkou až k domu a zaparkovala u cesty. Vyšel jsem ven, abych zjistil, co mají za lubem.

„Uděláme si tu piknik," sdělil mi řidič.

„Bohužel to nepůjde, jste na soukromém pozemku."

„Ne, ne," zamával na mě mapou, „tohle je Lubéron."

„Ne, ne," odvětil jsem, „tamhle je Lubéron," ukázal jsem na hory.

„Ale tam se autem nedostanu."

Nakonec odjeli, po švýcarsku nafouknutí, a zanechali po sobě hluboké rýhy tam, kde jsme se snažili vypěstovat trávník. Turistická sezona zřejmě začala.

O velikonoční neděli bylo parkoviště nahoře ve vesnici úplně nacpané, a ani jedna poznávací značka nebyla místní. Návštěvníci prozkoumávali úzké uličky, zvědavě nakukovali lidem do domů a pózovali před fotoaparáty u kostela. Jeden mladík, který denně sedává na schodku u *épicerie*, si každému, kdo šel kolem, říkal o deset franků, že si potřebuje zavolat. S výdělky se odebíral do kavárny.

Kavárna *Café du Progress* se již po dlouhá léta a s úspěchem brání jakémukoli pojmu malebnosti. Je zobrazením těch nejděsnějších nočních můr návrhářů interiérů. Židle a stoly k sobě nepatří a viklají se. Malba zašla již před věky. Záchod nahlas kašle a prská hned vedle otlučeného mrazáku se zmrzlinou. Majitel je nevrlý a jeho psi se pyšní neuvěřitelně zplstnatělou srstí. Vedle záchodu je tu však zasklená terasa s otevřeným a nádherným výhledem, a je to nejlepší místo ve vesnici, kde si lze posedět u piva a kochat se hrou světel na kopcích a nad vesnicemi až po Basses-Alpes. Rukou napsané upozornění vás varuje před odhazováním špačků z okna, neboť padají na stoly před restaurací pod kavárnou, a jejich klienti si pak stěžují. Zachováte-li se podle

předpisu, nikdo si vás nevšimne. Štamgasti zůstávají u výčepu, *terrasse* patří turistům, a dnes, v neděli, byla přeplněná.

Byli tam zdravě vypadající Holanďani v pohorkách a s ruksaky, Němci vyzbrojení leicami a ošperkovanými dámami, Pařížani jako vždy pohrdaví a elegantní pečlivě vyšetřovali sklenice na bacily, Angličan v sandálech a proužkovaném obleku bez kravaty si počítal na kalkulačce prázdninové výdaje a jeho žena psala pohlednice sousedům. Psi šňupali mezi stoly a hledali kostky cukru, což uvědomělým hygienikům z Paříže působilo viditelné potíže. Yves Montand na rádiu prohrával bitvu se zvukovými efekty sanitárního zařízení, a místní, jak odcházeli domů na oběd, hlučně odkládali na výčepní pult prázdné sklenky od pastisu.

Venku došlo ke shluku tří automobilů, které na sebe zlobně vrčely. Pokud by jediný z nich asi tak deset metrů couvnul, všichni by bez problémů mohli pokračovat v cestě, ale pro francouzského řidiče by něco takového znamenalo morální porážku. Stejně považuje za svou morální povinnost zaparkovat tam, kde nejvíc překáží, a předjíždět v nepřehledné zatáčce. Říká se sice, že nejnebezpečnějšími řidiči jsou Italové, ale vždycky si vsadím proti každému na vskutku smrtelné šílenství Francouze řítícího se hladového a pozdě po silnici N100.

Cestou domů jsem dojel k první autonehodě sezony. Starý bílý peugeot vrazil zadkem do dřevěného telegrafního sloupu na úpatí příjezdové cesty k domu, a s takovou silou, že se sloup zlomil vejpůl. Žádné jiné vozidlo v dohledu nebylo, silnice byla rovná a suchá. Vůbec si nebylo možné představit, jak se mohl zadek auta potkat s tím sloupem, a navíc s takovou silou. Uprostřed silnice stál mladík a škrábal se na hlavě. Jak jsem ho dojel, přátelsky se zašklebil.

Zeptal jsem se, jestli je v pořádku. „Fajn," prohlásil, „ale mám ten dojem, že auto je *foutu*." Podíval jsem se na sloup, který jen

napnuté dráty zadržely před úplným pádem na střechu auta. Byl též *foutu*.

„Musíme si pospíšit," sdělil mi mladík. „Nikdo se to nesmí dozvědět." Dal si prst přes rty. „Mohl byste mě svézt domů? Jenom tady nahoru. Musím si vzít traktor." Sedl si ke mně do auta a příčina nehody se objasnila. Jako by ho vytáhli z marinády plné ricardu. Vysvětlil mi, že auto musí odvézt rychle a v plné tajnosti. Jestli se pošta dozví, že zaútočil na jeden z jejích sloupů, musel by ho zaplatit. „Nikdo se to nesmí dozvědět," opakoval a pro jistotu si jednou či dvakrát škytnul.

Odvezl jsem ho a vrátil jsem se domů. Tak za půl hodiny jsem se šel podívat, jestli už to auto tajně odklidili. Bylo tam. A taky tam byla skupina sedláků v hlučné diskusi. A ještě další dvě auta a traktor, který zablokoval silnici. Jak jsem je pozoroval, přijelo další auto a hlučně troubilo, aby uhnuli s tím traktorem. Řidič traktoru ukazoval na havarované auto a krčil rameny. Auto zatroubilo znovu a to bez přerušení a ten randál se odrážel od strání a musel být slyšet až v Ménerbes, o dva kilometry dál.

Ten zmatek trval asi tak půl hodiny, než konečně peugeota z objetí sloupu vyprostili a celé to tajné procesí se odebralo směrem k místní autoopravně. Telegrafní sloup tam zůstal viset a ve větříku se kýval a vrzal. Montéři od pošty přišli za týden a přivábili menší hlouček obdivovatelů. Vyptávali se, jestli někdo ví, co se stalo. „Kdo ví," řekl jeden sedlák nevinně a pokrčil rameny. „Červotoč?"

* * *

Náš známý z Paříže si svou sklenku překvapeně prohlédl v domnění, že zatímco se nedíval, obsah se neočekávaně vypařil. Dolil jsem mu víno, a tak se mohl znovu pohodlně opřít a mžourat do slunka.

„V Paříži máme stále ještě zapnuté topení," konstatoval a napil se vychlazeného sladkého moku z Beaumes de Venise. ‚A prší již

po několik týdnů. Je mi jasné, proč se vám tu tak líbí. No, ale já bych tady nevydržel."

Připadalo mi, že lehce vydržel vyhřívat se na slunci po dobrém obědě, ale nechtělo se mi se s ním o tom hádat.

„Nelíbilo by se vám to," řekl jsem. „Dostal byste rakovinu kůže ze slunka a zbytněla by vám játra z vína, a kdybyste se náhodou někdy cítil dobře, stýskalo by se vám po divadlech. A co byste vlastně celý den dělal?"

Ospale na mne zamžoural a nasadil si brýle proti slunku. „Právě."

Tuhle litanii jsme již znali nazpaměť:

Nestýská se vám po přátelích?

Ne. Jezdí sem za námi.

Neschází vám anglická televize?

Ne.

Určitě musí být *něco*, co vám schází.

Pomerančová marmeláda.

A pak přijde opravdová otázka, napůl s humorem, napůl vážně: „Co tu celý den děláte?" Náš přítel z Paříže to formuloval jinak.

„Nenudíte se tu?"

Ne. Nemáme na nudu čas. Podivnůstky života na francouzském venkově nás bavily a zajímaly. Bavilo nás postupně měnit náš dům tak, aby vyhovoval našemu způsobu života. Bylo třeba předělat a osázet zahradu, vybudovat hřiště na *boules*, učit se francouzsky, objevovat nové vesnice, vinice a trhy - dny ubíhaly rychle i bez jiných rozptýlení, kterých taky bylo dost. Například v minulém týdnu.

Začalo to v pondělí s naším pošťákem Rošťákem. Byl rozčilený, sotva nám podal ruku a začal se dožadovat, abychom se přiznali, co jsme udělali s naší schránkou na dopisy. Má přece před sebou víc doručování, a je už k poledni, a proč si myslíme, že si má hrát na schovku s naší schránkou? Ale my jsme ji neschovali. Pokud vím, je na železném sloupku dole u cesty. „*Non*," prohlásil

pošťák. „Na tom místě není." Nedalo se nic dělat a šel jsem s ním dolů k silnici a strávil jsem několik marných minut hledáním schránky v křoví, jestli ji někdo neporazil. Po schránce nebylo ani stopy, jenom v zemi zela díra. „*Voilá*," ozval se pošťák, „je to tak, jak jsem vám řekl." Nemohl jsem uvěřit, že by někdo ukradl schránku na dopisy, ale on už to znal. „To je úplně normální," poučil mě. „Lidi tady jsou *mal fini*." Zeptal jsem se, co tím míní. „Přiblblí."

Zašli jsme zpět k nám, aby si spravil náladu skleničkou a hlavně probrat instalaci nové schránky, kterou by mi prodal. Dohodli jsme se, že ji zabudujeme do zdi u staré studny, umístíme ji v předpisové výšce sedmdesáti centimetrů nad zemí tak, aby nemusel vystupovat z auta, když do ní bude házet dopisy. Studnu bylo třeba prostudovat a vzít míry, načež nastal čas oběda. Na poštovní záležitosti bude čas po druhé hodině po poledni.

O dva dny později mě z domu vylákalo troubení auta. Našel jsem tam psy skákat kolem nového bílého mercedesu. Řidiči se nechtělo ven z bezpečí, ale riskoval to a stáhl napůl okénko. Nahlédl jsem dovnitř a spatřil jsem dva menší hnědé lidičky, jak se na mne nervózně usmívají. Pochválili mi mé divoké hlídače a tázali se, jestli můžou vystoupit. Oba byli oblečení poměstsku, mužík v přesně střiženém oblečku a žena v plášti a lakovkách.

Takové štěstí, že jsme doma, řekli, a jaký to nádherný dům. Bydlím tu již dávno? Ne? V tom případě budu jistě potřebovat nějaké pravé orientální koberce. Takže vlastně mám dnes štěstí, jelikož se právě vracejí z důležité výstavy orientálních koberců v Avignonu, a zcela náhodou mají s sebou několik kousků, které neprodali. Než je odvezou do Paříže, kde se o ně lidé vybraného vkusu přímo poperou, rozhodli se projet se po krajině, a osud je zřejmě zavedl ke mně. Na oslavu takové šťastné události si tedy smím vybrat jeden z jejich mimořádných pokladů za - jak to popsali - mimořádně zajímavou cenu.

Zatímco mi ten malý švihák sděloval tyhle dobré zprávy, jeho žena vyložila z kufru koberce, rozložila je úhledně podél cesty, a nad každým z nich hlasitě vykřikovala: ‚Jaká to krása!" a: „Vidíte ty barvy, jak na slunci září?" a: „Tenhle - s tím bych se loučila jen nerada." Přicupitala zpět k nám, lakovky se jí jen leskly, a oba se na mne nadějeplně dívali.

Prodavači koberců nemají v Provenci dobrou pověst. Když o někom řeknete, že je *marchand de tapis*, tak to znamená, že je přinejmenším nepočestný, a možná i schopný ukrást korzet vlastní babičce. Taky mi bylo řečeno, že pocestní prodavači koberců často fungují jako průzkumníci pro kamarády zloděje. Kromě toho tu je ta možnost, že koberce jsou padělky, nebo že jsou ukradené.

Ale tyhle jako padělky nevypadaly, a jeden menší kobereček se mi opravdu líbil. Dopustil jsem se omylu, že jsem to řekl, a madame pohlédla na svého manžela s výtečně nacvičeným překvapením. „Neuvěřitelné!" prohlásila. „Pán na to má zřejmě oko. Bez jakékoli nadsázky, to je náš nejlepší kousek. Ale to přímo volá vybrat si k němu ještě jeden větší." Bohužel, řekl jsem, zchudl jsem, a nemůžu si to dovolit. Zamítli to jako bezvýznamnou a dočasnou nepříjemnost. Mohl bych jim zaplatit později, ale poskytli by podstatnou slevu, kdybych zaplatil v hotovosti. Pohlédl jsem znovu na ten kobereček, ležel na něm jeden z našich psů a jemně chrápal. Madame radostí předla. „Viděli jste to? *Toutou* vám ho vybral." Vzdal jsem to a po třech minutách smlouvání, neodborného z mé strany, spadla původní cena na půlku. Odešel jsem pro šekovou knížku, a když jsem šek vypisoval, požádali mě ponechat jméno příjemce nevyplněné. Slíbili, že se vrátí příští rok, a pomalu objeli můj kobereček se spícím psem. Madame se na mne usmívala a mávala mi jako královna na trůnu z koberců. Ta návštěva zabrala celé dopoledne.

Poslední vyrušení ukončilo týden nepříjemností. Přivezli nám říční štěrk a já pozoroval řidiče, jak couvá k místu, kam chtěl štěrk vyložit. Najednou se zadní kola náklaďáku propadla. Něco luplo a

auto se naklonilo dozadu. Vzduchem se rozlehl pach, který v nikom nemohl zanechat nějaké pochybnosti. Řidič seskočil z kabiny, pohlédl na tu katastrofu a s podvědomou přesností vyslovil to jediné slovo hodící se pro tuto příležitost.

„*Merde!*" Zaparkoval na septiku.

„Takže vidíš," řekl jsem našemu příteli z Paříže, „tak či onak, nenudíme se ani na chvilku."

Neodpověděl, a tak jsem se k němu naklonil a sundal jsem mu sluneční brýle. Slunce do očí ho probudilo.

„Cože?"

Květen

Le premier Mai začal krásným východem slunce, a jelikož byl státní svátek, řekli jsme si, že bychom to měli oslavit správně pofrancouzsku, a tedy oddáním se jednomu z národních sportů. Vydali jsme se ven na kolech.

Odolnější cyklisté, kteří to berou vážně, již trénovali týdny, zabalení proti jarním větrům, vybavení tlustými černými punčocháči a maskami, ale nyní se již natolik oteplilo, že i tak zjemnělí amatéři jako my se mohli vydat ven jen v kraťasech a ve svetříku. V Cavaillonu jsme si koupili dvě lehoučká a vysoce seřízená kola od pána jménem Edouard Cunty - *„Vélos de Qualité'!* - a těšili jsme se, jak se přidáme k těm barevným skupinám z místních cyklistických klubů, které se ladně a zdánlivě bez jakékoli námahy projížděly po malých vedlejších silničkách. Předpokládali jsme, že po náročných zimních procházkách budou naše svaly v dostatečně dobré kondici, aby zvládly šestnácti-kilometrovou projížďku nahoru do Bonnieux a dolů do Lacoste - hodinka lehkého šlapání na vzpružení, nic příliš náročného.

Zpočátku to šlo docela lehce, přestože dlouhá a úzká sedla na nás záhy učinila patřičný dojem, a došlo nám, proč si někteří cyklisté dávají dozadu do kraťasů půl kila hovězího jako polštářek pro kostrč. Prvních pět kilometrů by la projížďka jako nic, a mohli jsme vychutnávat rozhled po krajině. Třešně dozrávaly, holé kostry révy zmizely pod pláštěm nových světle zelených listů, hory vypadaly svěže a bujně. Pneumatiky drnčely po asfaltu a

občas jsme cítili závan vůní tymiánu a rozmarýny a levandule. Nadchlo nás to dokonce víc než chůze, a bylo to tišší a zdravější než řídit auto, nijak moc náročné, vcelku příjemné. Proč jsme se tomu neoddali již dávno? Proč si nevyjedeme každý den?

Nadšení vydrželo, než jsme začali šplhat nahoru do Bonnieux. Moje kolo náhle nabralo váhu. Jak kopec nabíral na příkrosti, moje stehenní svaly mi začaly nadávat víc a víc, a moje necvičené hýždě bolely. Zapomněl jsem na krásy krajiny a litoval jsem, že jsem si nekoupil ten steak do kalhot. Než jsme dojeli do vesnice, bolelo nás každé nadechnutí.

Paní, která vede *Café Clerici*, stála před kavárnou s rukama na objemných bocích. Pohlédla na ty dvě postavy ohnuté nad řídítky a po dechu lapající, ve tvářích s ruměnci, a prohlásila: „*Mon Dieu!* Tour de France letos začala nějak brzo!" Přinesla nám pivo a my se usadili pohodlně na židlích vytvarovaných pro člověčí pozadí. Lacoste se nám zdálo jaksi daleko.

Kopec, který se v zatáčkách šplhá k zámku markýze de Sade, je dlouhý, příkrý a čistá agonie. V půli cesty vzhůru a u konce sil jsme za sebou uslyšeli typický cvrkot a předjel nás jiný cyklista — suchý osmahlý muž, řekl bych lak pětašedesát. „*Bon jour*," oznámil vesele, „*bon vélo*," a odfrčel do kopce a zmizel nám z dohledu. Dřeli jsme se dál, hlavy dolů a stehna v jednom ohni. To pivo jsme si neměli dávat, bylo to jasné.

Ten starší pán přijel zpět z kopce dolů, otočil a přidal se k nám. „*Courage*" nabádal nás, a ani se nezadýchal, „*c'est pas loin. Allez!*" A jel s námi až do Lacoste, a jeho staré, ale štíhlé nohy oholené pro případ, že by se náhodou odřel, mu pumpovaly hladce jako písty.

Zkolabovali jsme na terase před kavárnou s vyhlídkou na údolí. Útěchou nám bylo, že domů to bude většinou z kopce, i rozhodl jsem se, že sanitku volat nebudeme. Starý pán si dal mátové frappé a sdělil nám, že dnes už ujel třicet kilometrů a před obědem si dá ještě dvacet. Blahopřáli jsme mu k jeho kondici. „Není, jaká

bývala. Když mi bylo šedesát, musel jsem přestat jezdit nahoru na Mont Ventoux. Teď si vyjíždím jenom na tyhle menší *promenades*." Pokud jsme měli vůbec nějaké uspokojení ze zdolání kopce, vypařilo se nám.

Cesta zpět byla lehčí, ale když jsme dojeli domů, byli jsme celí uhřátí a všechno nás bolelo. Seskočili jsme z kol a zdřevěnělé nohy nás tak tak donesly k bazénu. Šaty z nás cestou padaly, a když jsme skočili do vody, jako bychom skočili přímo do nebe. Když jsme pak odpočívali na slunku se sklenkou vína, rozhodli jsme se, že musíme na kole jezdit pravidelně, a že to bude součástí naší letní životosprávy. I tak trvalo hezkou chvíli, než nám ta sedla přestala nahánět strach.

* * *

Každý den pole kolem domu oživla postavami, které se metodicky pohybovaly terénem. Plely vinice, ošetřovaly třešně, okopávaly písčitou půdu. Nikdo nespěchal. V poledne se přestalo dělat, oběd snědli ve stínu pod stromem, po dvě hodiny bylo slyšet jedině útržky konverzace, jejíž zvuk se v klidném vzduchu nesl stovky metrů.

Faustin trávil většinu svého času na našich pozemcích. Přijížděli se psem na traktoru krátce po sedmé ráno, práci si zorganizoval tak, aby skončil dostatečně blízko u domu, to aby slyšel, kdy začnou cinkat láhve a sklenice. Normálně si s námi na dvoře dal jednu skleničku, jen tak spláchnout prach a ze společenských důvodů, ale když si dal dvě, vždy o něco šlo, třeba o návrhy týkající se pokroku v naší spolupráci v oblasti zemědělství, o kterých při popojíždění mezi řádky révy již předtím po týdny přemýšlel. Nikdy se nestalo, že by přikročil k předmětu návrhu přímo, spíš postupoval jako krab, stranou a oklikou.

„Máte rádi králíky?"

Znal jsem ho již dost dobře na to, abych věděl, že se mu nejedná o půvaby králíka jako domácího mazlíčka, což potvrdil

poplácáním na žaludek a poznámkami o zvěřině a paštikách. Králíci ovšem, pravil, mají jednu chybu. Apetit. Padá to do nich jako do propasti, kilo za kilem. Přikývl jsem, ale stále mi nebylo jasné, o co by mohlo kráčet, a co to má společného s námi.

Faustin vstal, a že mi něco ukáže na dvoře. Ukázal na dvě menší terasovitá pole. „Vojtěška," řekl. „Králíci ji milujou. Z těchhle políček se před podzimem dají sklidit tři seče." Mé znalosti místní flóry byly mizivé, a myslel jsem, že ta políčka jsou porostlá jakýmsi druhem provensálského plevele, kterého jsem se mínil zbavit. Naštěstí jsem se k tomu ještě nedostal, protože Faustinovi králíci by mi to neodpustili. Dosáhl jsem vlastně neočekávaného úspěchu v zahradničení tím, že jsem vše zanedbal. Pro případ, že jsem to stále ještě nepochopil, Faustin zamával sklenicí směrem k políčkům a zopakoval mi to. „Králíci milujou vojtěšku," řekl a vydal ze sebe mlaskavé zvuky. Přestal mlaskat hned, jak jsem řekl, že jeho králíci můžou mít všechnu vojtěšku, kterou stačí spořádat.

„*Bon*. Když ji teda nepotřebujete..." Výprava skončila a oddusal k traktoru.

Faustin se zdá často pomalý, ale vždycky si pospíší s díky. Příštího večera přišel znova, v náručí gigantický svazek čerstvého chřestu, úhledně převázaný červenomodrobílou stužkou. Jeho žena Henrietta šla za ním a nesla rýč, klubko provazu a koš plný sazenic levandule. Měly už být dávno v zemi, řekla, ale bratranec z Basses-Alpes je přivezl teprve teď. Musejí se zasadit ihned.

Zdálo se nám, že si práci rozdělili poněkud nerovnoměrně. Faustin měl za úkol napnout provaz a upíjet ze sklenice pastisu. Henrietta vládla rýčem, jedna jamka za druhou, na délku rukojeti od sebe. Nabídky na výpomoc odmítla. ‚Je na to zvyklá," řekl Faustin s pýchou a pozoroval ji, jak ryje, měří a sází, a ona se jen smála, když ho slyšela. „Osm hodin téhle práce a spíte jako mimino." Byla s tím hotová za půl hodiny - padesát sazenic, které dorostou během půl roku do velikosti ježka a do dvou let po kolena a úhledně ohraničí výrobu vojtěšky pro králíky.

Odložili jsme, co jsme si plánovali k večeři, a dali si chřest. Bylo ho až moc na jedno jídlo, přes dvě hrstě, a na vlastenecké stužce bylo natištěno Faustinovo jméno a adresa. Řekl, že je na to ve Francii zákon, a že výrobce musí být vidět. Takže jsme si řekli, že jednoho dne, až nám vyroste chřest, taky si ho ovážeme vlastní stužkou, než ho sníme.

Bledé stonky chřestu byly silné jak prst, jemně vybarvené a se vzorečkem u špičky. Jedli jsme je teplé s rozpuštěným máslem. K chřestu jsme měli chléb upečený to odpoledne ve staré *boulangerie* v Lumières, vše jsme zapíjeli lehkým červeným vínem z vinice v údolí. Každým soustem jsme podporovali místní výrobu.

Otevřenými dveřmi bylo slyšet kvákání naší domácí žáby a dlouhý trylek slavíka. Poslední sklenku jsme si vypili venku a v měsíčním svitu jsme si prohlédli nově vysazenou levanduli, zatímco psi honili ve vojtěšce myši. Králíci si letos v létě pochutnají, a jak Faustin tvrdil, sami budou chutnat líp v zimě. Uvědomili jsme si, že začínáme být stejně posedlí jídlem jako Francouzi, a zašli jsme dovnitř, abychom dokončili rozjednanou diskusi kozím sýrem.

* * *

Bernard, náš a okolní expert na bazény, nám přivezl dárek, a dával ho nadšeně dohromady. Šlo o plovoucí křeslo do bazénu, křeslo obsahující minibar. Pocházelo z Miami na Floridě, což podle Bernardova mínění je - pokud se vybavení bazénů týče - hlavní město světa. „Francouzi o tomhle nemají ani ponětí," prohlásil s opovržením. „Samozřejmě, jsou tu výrobci nafukovacích matrací, ale ptám se vás, dá se na takové matraci pít?" Utáhl poslední matku na rámu a ustoupil, aby se mohl dostatečně kochat pohledem na křeslo, jak tam ta masivní montáž ze styropěny, plastu a hliníku po miamsku zářila všemi barvami. „Tak, a tady se dá sklenice, do opěradla. Usadíte se v plném pohodlí. *C'est une merveille*." Spustil křeslo do vody, velice opatrně, aby si

nepošplíchal růžovou košili a bílé kalhoty. „Musíte ho vždycky na noc uklidit," nařídil. „Co nevidět přijedou španělští cikáni na třešně. Všechno ukradnou."

Což nám připomnělo, že jsme se chtěli nechat pojistit proti krádeži, ale vzhledem k tomu, že jsme čekali na zedníky, kteří budou bourat zdi, nemysleli jsme si, že se najde pojišťovna, která by na sebe vzala takové riziko. Bernard si sundal brýle proti slunci a pohlédl na mne s hrůzou. Copak to nevíte? Kromě Paříže je ve Vaucluse víc vloupání než kde jinde ve Francii. Pohlédl na mne, jako bych se dopustil nějakého šíleného skutku. „Musíte se okamžitě pojistit. Pošlu vám někoho dnes odpoledne. Než přijde, zůstaňte *en garde*!"

Připadalo mi to poněkud zdramatisované, ale Bernard byl přesvědčený, že tlupy zlodějů jsou již tu za rohem a jen čekají, až odejdeme do vesnice na nákup. Přijedou se stěhovákem a vyrabují nám dům dohola. Jen minulý týden se mu stalo, že našel své vlastní auto před svým vlastním domem na cihlách, a kola pryč. Tihle lidi jsou *salauds*.

Jedním z důvodů - kromě lenosti -, proč jsme až dosud nic neudělali s pojištěním, byla naše nechuť k pojišťovnám s jejich podivnými formulacemi podmínek, výmluvami, výjimkami a výhradami, vytištěnými na zadní straně tiskopisů v nečitelném drobném tisku. Ale Bernard měl pravdu. Věřit na štěstěnu byla hloupost. Odevzdali jsme se tomu, že strávíme odpoledne s mužem v šedém obleku, který nám nařídí dát zámek i na ledničku.

K večeru se v oblaku prachu objevilo auto. Řidič si zřejmě spletl adresu. Byl mladý a oslňující fešák, v obleku jazzového muzikanta z padesátých let - široká spadlá ramena, sako s vetkanou kovovou nitkou, jedovatě zelená košile, obsažné, u kotníků těsné kalhoty, tmavomodré semišky s tlustými podrážkami ze surové gumy a záblesk tyrkysových ponožek.

„Fructus, Thierry. *Agent d'assurance*." Vešel do domu krátkými svižnými krůčky. Napůl jsem čekal, že začne luskat prsty a

předvede několik tanečních pohybů. Nabídl jsem mu pivo a zatímco jsem se vzpamatovával, on se usadil a obdařil mě vyhlídkou na ty vibrující ponožky.

„*Une belle mesong*." Měl silný provensálský přízvuk, který silně kontrastoval s jeho oblečením a který mi poskytoval jakousi záruku. Byl věcný a vážný a ptal se, jestli tu bydlíme celý rok: ten vysoký výskyt vloupání ve Vaucluse působí velký počet prázdninových obydlí. Když je dům prázdný po víc než deset měsíců každý rok, tak..., pokrčil vypolštářovanými rameny. To, co ve své profesi musel vyslechnout, by vás lehce donutilo k bydlení v období nedobytné pokladny.

Ale tímhle my se nemusíme znepokojovat. My jsme stálí obyvatelé. A navíc máme psy. To je dobře, protože se to bere v úvahu, když se vypočítává výše roční splátky. Jsou zlí? Jestli ne, dali by se asi vycvičit. Zná jednoho, kdo umí vycvičit pudlíka ve smrtící zbraň.

Zapsal si vše úhledným rukopisem a dopil pivo. Vydali jsme se na obhlídku domu. Pochválil nám těžké dřevěné okenice a silné starodávné dveře, ale zastavil se u malého okénka a zacucal si přes zuby. Ten *fenestron* byl sotva třicet centimetrů do čtverce. Moderní zloději, sdělil nám, pracují na stejném principu jako kominíci v devatenáctém století - malými otvory, do nichž se nevměstná dospělý člověk, protáhnou dítě. Jelikož jsme ve Francii, máme tu úředně potvrzenou normu na dětského zloděje. Ti jsou širší než dvanáct centimetrů, a tudíž jen otvory pod dvanáct čísel jsou bezpečné. Jak k těmhle výpočtům došli, monsieur Fructus nevěděl, ale do toho okénka budeme muset zasadit mříže, aby bylo zabezpečeno před loupežnými výpravami pětiletých anorexiků.

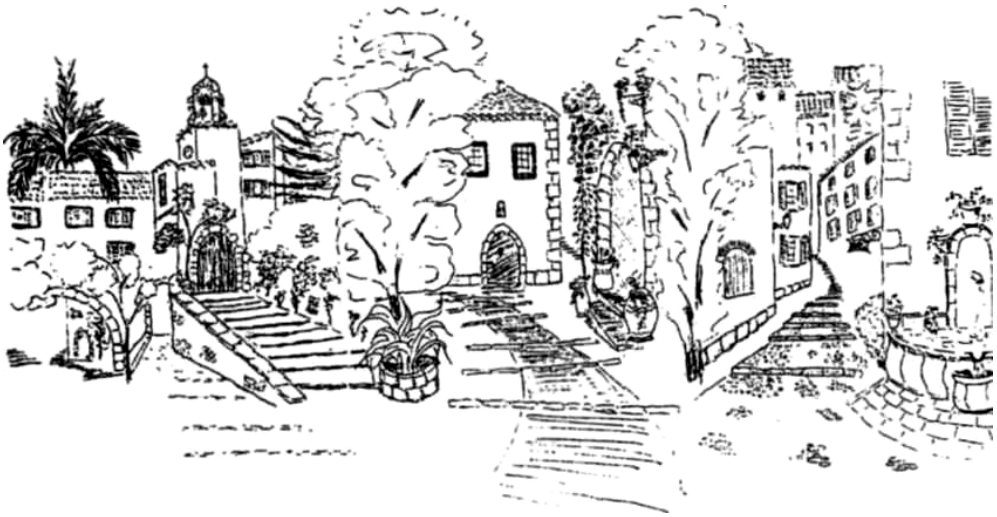
Podruhé toho samého dne opět vyvstala hrozba potulných česáčů třešní - Španělé nebo Taliáni, prohlásil monsieur Fructus, kteří v sadech pracují za mizivou odměnu tří franků za kilo, dnes tu, zítra jinde, představují skutečnou hrozbu bezpečnosti vaší

domácnosti. Opatrnosti nikdy nezbývá. Slíbil jsem, že budu ostražitý, zabarikáduju to okénko a promluvím si se psy, aby předstírali, že jsou zlí.

To ho ujistilo a odejel do zapadajícího slunce za stereofonických zvuků Bruce Springsteena.

Ti česáči třešní nás fascinovali. Byli jsme děsně zvědaví, jak ti darební prsťáci doopravdy vypadají. Musejí se tu objevit coby dup, protože naše třešně už dozrály. Vím to, protože jsme teď mívali snídani na terásce obrácené k východu, tak dvacet metrů od staré třešně, která se pod vahou ovoce jen prohýbala. Zatímco má žena vařila kávu, sbíral jsem třešně. Byly chladné a šťavnaté, vyzrálé dočerna, a byla to naše první pochoutka dne.

Jednoho rána jsme hned věděli, že organizované česání začalo, protože bylo slyšet rádio odněkud mezi naším domem a silnicí. Psi, celí naježení, se s důležitým hafáním okamžitě vydali na průzkum, já za nimi. Očekával jsem, že objevím tlupu snědých cizinců s jejich darebnými dětmi. Listí stromů skrývalo horní půlky jejich těl, a vše, co jsem uviděl, bylo několik párů nohou, jak

se snaží udržet rovnováhu na štaflích. Náhle se mezi listím objevila kulatá hnědá tvář pod slaměným kloboukem.

„*Sont bonnes, les cerises*." Nabídl mi na prstu zavěšený párek třešní. Byl to Faustin. Spolu s Henriettou a několika příbuznými se rozhodli očesat třešně sami, protože si nemohli dovolit platit odměny česáčům - žádali až pět franků za kilo. Představte si! Pokusil jsem si to představit: desetihodinový den nesnadné práce na žebříku, všude kolem mouchy, a nocleh ve stodole nebo vzadu v dodávce. Jako přehnaný požadavek mi to nepřipadalo, ale Faustin si nedal říct. Popsal to jako krádež za bílého dne, *mais enfin*, co by se dalo čekat od česáčů třešní? Odhadl to na dvě tuny třešní pro konzervárnu v Apt, a výdělek zůstane v rodině.

Sady byly po několik dní plné česáčů všech druhů a velikostí, jednou večer jsem svezl dva z nich do Bonnieux. Byli to studenti z Austrálie, zarudlí sluncem a celí od třešní. Byli utahaní a stěžovali si na dlouhou pracovní dobu, nudu a lakomost francouzských sedláků.

„No co. Aspoň jste viděli kus Francie."

„Francie?" odpověděl jeden z nich. „Všechno, co jsem viděl,

byly větve za...né třešně."

Rozhodli se, že odjedou zpět domů se špatnými vzpomínkami na Provence. Lidé se jim nezdáli. Jídlo nebylo k ničemu. Po francouzském pivu dostali průjem. A scenérie byla podle australských měřítek miniaturní. Nemohli mi ani věřit, že jsem se rozhodl tu žít. Snažil jsem se jim to vysvětlit, ale mluvili jsme o dvou rozdílných zemích. Nechal jsem je u kavárny, aby tam mohli strávit zbytek večera touhou po domově. Byli to jediní zasmušilí Australané, které jsem kdy potkal, a deprimovalo mě, že tolik odsoudili tu část světa, kde se nám tolik líbilo.

Rozveselil mě Bernard. Zašel jsem k němu do obchodu v Bonnieux s překladem dopisu, který mu poslal jeden z jeho anglických zákazníků. Jak jsem vešel dovnitř, slyšel jsem řehot.

Bernardův kamarád architekt Christian, který nám rovněž prokázal služby, dostal právě zakázku přestavět v Cavaillonu veřejný dům. *Naturellement*, byly tam různé neobvyklé požadavky. Například bylo velice důležité, kam umístit zrcadla. Též bylo třeba umístit určité instalace, které se běžně nenajdou v ložnicích. Bidety budou pracovat přes čas a fungovat musejí bezvadně. Představil jsem si monsieur Menicucciho a jeho *jeune*, jak montují kohoutky, zatímco kolem nich obchodní cestující z Lille prohání polooděné dámy špatné pověsti. Představil jsem si omítkáře Ramona, muže s okem pro dobrodružství, jak se ocitne uprostřed oněch *filles de joie*. Do konce života by nevyšel. Jaké to zajímavé vyhlídky!

Naneštěstí, pravil Bernard, přestože ji Christian považoval za neobvyklou architektonickou výzvu, rozhodl se zakázku nevzít. Madame, která podniku předsedala, chtěla mít vše hotovo v nemožně krátké lhůtě a nehodlala během prací podnik zavřít, což by mohlo mít neblahý vliv na soustředění dělnictva na práci. Rovněž nehodlala platit daň z přidané hodnoty, jelikož jak prohlásila, ona sama neúčtuje daň z prodeje, takže proč by tu daň měla platit? Nakonec se tedy rozhodla, že si najme pár přeběhlých

zedníků, kteří to udělají rychle, i když nepěkně, a tak možnost, že by se *bordello* z Cavaillonu objevilo na stránkách časopisů pro architekty, se navždy vytratila. Velká ztráta pro budoucí generace.

* * *

Naučili jsme se, co znamená žít věčně věků s hosty. První průzkumná četa se objevila již o Velikonocích, hlavní pluky měly u nás rezervace až do konce října. Napůl zapomenutá pozvání vyslovená za dávného bezpečí zimy se zhmotnila a napájela se a slunila se u našeho bazénu. Slečna z prádelny si asi myslela, že máme hotel, a my vzpomínali na ta varování, která jsme dostali od zkušenějších usedlíků.

Čirou náhodou ti časní hosté asi chodili do školy pro ideální hosty. Pronajmuli si auto, takže jsme je nemuseli vozit kolem. Přes den se starali sami o sebe, jen večer jsme společně povečeřeli. Odjeli přesně podle plánu. Kdyby všichni byli takoví, léto by nám uběhlo docela dobře.

Jak jsme záhy zjistili, největší problém byl v tom, že naši hosté byli na dovolené. My ne. My jsme vstávali v sedm. Oni byli obyčejně v posteli až do deseti nebo do jedenácti. Snídani obyčejně dokončili těsně předtím, než si šli před obědem zaplavat. Zatímco my jsme pracovali, oni se slunili. Odpoledne si zchrupli, takto občerstvení večer obživli a dostali se do ráže, až když my jsme začínali usínat nad salátem. Má žena, která má v povaze vrozenou pohostinnost a hrůzu z toho, že by někdo mohl být hlady, strávila věčnost v kuchyni, nádobí jsme umývali až do noci.

Neděle, to bylo něco jiného. Každý, kdo k nám přijel, chtěl jít někam na trh, a trhy začínají brzy z rána. V ten jediný den týdne jsme my i hosté vstávali ve stejnou hodinu. S rudýma očima a nezvykle tiší nám při dvacetiminutové cestě usínali na zadním sedadle, než jsme dojeli na snídani v kavárně nad řekou u Isle-sur-la-Sorgue.

Zaparkovali jsme u řeky a vzbudili pasažéry. Včera v noci se chtě nechtě a zcela čerství odebrali do postele ve dvě ráno a jasné ranní světlo mělo podstatně negativní vliv na jejich opici. Schovali se za sluneční brýle a v hrstičkách kolébali velké šálky s *café crème*. V tmavém zadním koutě výčepu se skrýval *gendarme* s tajnou sklenkou pastisu. Prodavač lístků loterie sliboval každému, kdo prošel kolem něj, okamžité zbohatnutí. Řidiči nočních nákladďáků, neholení a s modrými bradami, útočili na steaky s *pommes frites* a dožadovali se více vína. Otevřenými dveřmi byla cítit svěží vůně řeky a kačenky čekaly u břehu na drobečky.

Odebrali jsme se na náměstí uličkou mezi skupinkami romských dívek v úzkých lesklých černých sukních, prodávajících citrony a dlouhé copy česneku, syčících jedna na druhou v úporné soutěži o zákazníky. Stánky byly namátkou roztroušené podél ulice - stříbrné šperky vedle plochých klínů solené tresky, dřevěných sudů s olivami, ručně pletených košíků, skořice a šafránu a vanilky, kytiček šateru, krabice plné štěňat nejasného původu, pestrých triček s Johnnym Hallydayem, lososově růžových korzetů a podprsenek hrozivých proporcí, venkovského chleba a temných paštik.

Štíhlý, modročerný Senegalec se proplétal tím zmatkem na náměstí, ověšený svým zbožím sestávajícím z pravých afrických kožených opasků vyrobených ve Španělsku a digitálních hodinek z Hongkongu. Ozvalo se bubnování. Člověk s placatou brigadýrkou v doprovodu pejska v červeném kabátku si odkašlal, zesílil svůj přenosný amplion na nesnesitelnou míru, znovu zabubnoval a ohlásil: „*Prix choc*! Jehněčí ze Sisteronu! Uzeniny! Dršťky! Okamžitě se dostavte do *Boucherie Crassard, rue Carnot. Prix choc!*" Zakroutil knoflíky amplionu a četl si v poznámkách. Byl to místní rozhlas, oznamoval vše, narozeninami občanů počínaje a programem místního kina konče, a doprovázel se hudebními efekty. Měl bych ho seznámit s Tonym od reklam. Pobavili by se porovnáním svých reklamních metod.

Tři Alžířani s hnědými poďobanými tvářemi stáli stranou a povídali si. Obědy drželi hlavou dolů v rukou. Živé slepice, které si před chvíli koupili, se ani nepohnuly a budily dojem fatalismu, jako by věděly, že to mají spočítané. Všude kolem všichni jedli. Trhovci nabízeli zdarma k ochutnání kousky pizzy, růžové odkrojky šunky, kousky salámu s bylinami, kořeněného zelenými zrny pepře, malé kostičky oříškového nugátu. Dietářova vidina pekla. Naši známí se začali vyptávat na oběd.

Do oběda bylo ještě dlouho, a museli jsme navštívit tu nejedlou část trhu, *brocanteurs* s jejich sbírkami předmětů domácí historie Provence, sebranými po všech možných půdách kraje. Isle-sur-la-Sorgue je odedávna známé jako středisko starožitníků a podobných strak. Mají tam u nádraží velké skladiště se stánky třiceti či čtyřiceti obchodníků, a s výjimkou výhodné koupě tam najdete všechno možné. Dnes ráno však bylo příliš hezky na to, abychom zašli do přítmí skladu, a tak jsme zůstali venku pod platany, kde obchodníci své zboží, jež nadneseně nazývali *haut bric-à-brac*, rozprostřeli po stolech a židlích, na zemi, nebo pověsili na hřebíky zatlučené do stromů.

Mezi hrstmi příborů ležely vybledlé sepiové fotografie a staré lněné košile vedle otlučených emailových reklamních tabulek na pomádu pro neposlušné kníry, žehličky a nočníky, secesní brožky a popelníky, zažloutlé svazky básní a nevyhnutelná židle ve stylu Ludvíka XIV., perfektní až na jednu ztracenou nohu. Jak se blížilo k poledni, ceny šly dolů, a začalo se smlouvat. Nadešel čas mé ženy, která pokud jde o smlouvání je takřka na profesionální úrovni, aby ukázala, co umí. Kroužila celé dopoledne kolem malé sádrové Delacroixovy busty. Trhovec cenu snížil na pětasedmdesát franků, takže zaútočila.

„Tak jakou mi uděláte cenu? Nejnižší," řekla.

„*Normalement*, madame, má cena je sto franků. Vzhledem k tomu však, že se blíží čas oběda, nikdo mi ji nedá, můžete to mít za padesát."

Uložili jsme Delacroixe do auta, odkud zamyšleně čučel zadním okénkem, a se zbytkem Francie jsme se nachystali na požitky polední tabule.

Jedním ze zvyků, které se nám líbily, a dokonce jsme se mu obdivovali, byla ochota Francouzů podporovat dobrou kuchyni bez ohledu na to, jak je do ní daleko. Kvalita jídla je důležitější než pohodlí, a bez námitek pojedou hodinu i déle, aby se dobře najedli, po cestě se jim budou sbíhat sliny. Takže je možné, že dobrému kuchaři se povede dobře i tam, kde byste to nikdy nečekali. Restaurace, kterou jsme si vybrali, je natolik mimo, že když jsme tam jeli poprvé, museli jsme si vzít mapu.

Buoux se snad ani nedá nazvat vesnicí. Hnízdo schované v lesích asi šestnáct kilometrů za Bonnieux, je tam stará radnice, moderní telefonní budka, patnáct nebo dvacet roztroušených domů a *Auberge de la Loube* hezky ve svahu a s výhledem do krásného údolí. V zimě jsme to stěží našli, a jak jsme jeli dál a dál do opuštěné krajiny, přestali jsme věřit mapě. Ten večer jsme tam byli jediní hosté, jedli jsme u sálajícího krbu, vítr lomcoval okenicemi.

Rozdíl mezi tím syrovým večerem a teplou květnovou nedělí snad ani nemohl být větší. Jak jsme vyjeli ze zatáčky před restaurací, uviděli jsme, že malé parkoviště je již úplně plné. Polovinu zabrali tři koně, uvázaní k nárazníku silně ojetého citroenu. Místní kočka se roztáhla na teplé střeše a zamyšleně pohlížela na kuřata dole v poli. Stoly a židle byly rozmístěné podle staré otevřené stodoly, z kuchyně bylo slyšet, jak naplňují kbelík ledem.

Kuchař Maurice vyšel ven se čtyřmi sklenicemi broskvového šampaňského, a zavedl nás ke své nejnovější investici. Byl to starý kočár s dřevěnými koly a popraskaným koženým polštářováním, dost velký pro šest pasažérů. Maurice měl v plánu organizovat exkurze kočárem po Lubéronu, po cestě se zastávkou, *bien sûr*, na dobrý oběd. Myslíme si, že je to dobrý nápad? Vyjeli bychom si s

nimi? Samozřejmě že ano. S potěšením se na nás ostýchavě usmál a vrátil se ke sporáku.

Byl kuchař samouk a neměl žádné ambice stát se Bocusem z Buoux. Vše, co si žádal, bylo mít dostatek zákazníků, aby mohl setrvat ve svém milovaném údolí se svými koňmi. Úspěch jeho restaurace tkvěl v hodnotě za vaše peníze, a v dobrém, jednoduchém jídelníčku, žádné gastronomické extravagance, kterým říkal *cuisine snob*.

Měl jedno menu za sto deset franků. Dívka, která mu v neděli pomáhala servírovat, přinesla proutěný podnos a položila jej doprostřed stolu. Napočítali jsme čtrnáct různých *hors d'oeuvres* — srdíčka artyčoků, mrňavé sardinky smažené v těstíčku, voňavý *tabouleh*, treska s krémovou zálivkou, marinované žampiony, mladé sépie, *tapenade*, cibulky v čerstvé tomatové omáčce, celer a cizrna, ředkvičky a třešničková rajčátka, studené mušle. Navrchu toho všeho se snažily udržet rovnováhu paštika, okurečky, talířky s olivami a studené papriky. Chléb měl jemnou kůrku. Přišlo i bílé víno v kbelíku s ledem a ve stínu odpočívala láhev Châteauneuf du Pape.

Ostatní zákazníci byli všichni Francouzi z okolních vesnic, v čistých a důstojných nedělních šatech, a jeden nebo dva světáčtější páry oblečené barevně a jaksi se sem tou módou nehodící. U velkého stolu v rohu seděla rodina, všechny tři generace, a nakládali si na talíře a přáli si *bon appétit*. Jedno z dětí, na svých šest let věku mimořádně v jídle vzdělané, prohlásilo, že tahle paštika je lepší než ta, co míváme doma, a mohl bych se od tebe napít vína, babi? Rodinný pes čekal trpělivě vedle židle toho rozumbrady, neboť věděl - jako všichni psi -, že děti upustí víc jídla než dospělí.

Dostavil se hlavní chod - růžové řezy jehněčího pečeného s celými hlávkami česneku, mladé zelené fazolky a zlatavá *galette* z brambor a cibule. Nalili jsme si Châteauneuf du Pape, tmavé a silné „víno s rameny", jak ho popsal Maurice. Sice jsme si

naplánovali aktivní odpoledne, ale přešlo nás to a losovali jsme, kdo z nás dostane Bernardovo plovoucí křeslo.

Sýr zabalený v zavlhlém vinném listu pocházel z Banonu, a závěrem jsme dostali trojí druh moučníku na jednom talíři: citronový sorbet, čokoládový dort a *crème anglaise*. A kávu. A sklenici *marku* z Gigondas. Spokojeně jsme si vzdychli. Kde jinde na světě by se jeden tak dobře najedl v takovém jednoduchém a zrelaxovaném prostředí, ptali se naši známí. Možná ještě v Itálii, ale málokde jinde. Byli zvyklí na Londýn a na přezdobené restaurace, vyumělkovaná menu a groteskní ceny. Řekli, že talíř špaget v Mayfairu stojí víc než to celé jídlo, které jsme právě dojedli. Po obědě je lehké být chytrý, a tak jsme usoudili, že Angličané nejedí tak často v restauraci jako Francouzi, a když si vyjdou, tak chtějí, aby kromě toho, že se najedí, to na ně učinilo dojem. Takže si žádají láhve v servírovacím košíku, misky na umytí prstů, jídelní lístky dlouhé jako román a účet, se kterým se můžou chlubit.

Přišel Maurice a zeptal se, jestli nám jeho kuchyně chutnala. Přisedl si a spočítal nám na kousku papíru účet. „*La douloureuse*," prohlásil a postrčil účet k nám. Přišlo to na šest set padesát franků, čili stejně jako za elegantní oběd pro dva ve Fulhamu. Jeden z našich přátel se ho zeptal, jestli někdy uvažoval o tom přestěhovat se někam blíž k civilizaci, do Avignonu nebo i Ménerbes. Zakroutil hlavou. „Tady je mi líp. Mám vše, co potřebuju." Hodlal zůstat a vařit ještě nejmíň pětadvacet let, a my jsme doufali, že i tehdy zvládneme se k němu vypravit a těšit se z jeho umu.

Cestou domů jsme si uvědomili, že kombinace oběda a neděle zřejmě na francouzského řidiče působí uklidňujícně. Má plný žaludek. Jede pomalu a nemá nutkání předjíždět v nepřehledné zatáčce. Zastaví, aby se nadechnul a ulevil si u křoví, zajedno s přírodou, a kyne přátelsky ostatním řidičům. Zítra si sice opět oděje uniformu pilota kamikaze, ale dnes je provensálská neděle a je třeba užít si života.

Červen

Místní reklamní kanceláře jen vzkvétaly. Všechna auta zaparkovaná v blízkosti tržiště se okamžitě stala cílem provensálských reklamních odborníků, kteří přelétali od auta k autu a cpali pod stěrače mrňavé, ale nadšené letáčky. Kdykoli jsme se vrátili k autu, našli jsme tam třepat se ve větru poselství informující nás o nejnovějších programech, příležitostech, jaké by bylo hříchem nevyužít, zlevněných poživatinách a exotických službách.

V Cavaillonu se konala soutěž harmonikářů, a abychom se nenudili, mezi čísly bude možné zhlédnout živé obrazy *Les Lovely Girls Adorablement Déshabillées (12 Tableaux).* Supermarket zase započal akci *Opération Porc*, jež slibovala, že veškeré poživatelné části prasečí anatomie budou k mání za tak nízké ceny, že si budeme muset promnout oči, abychom tomu uvěřili. Konaly se turnaje *boules a bals dansants*, cyklistické závody a výstavy psů, mobilní diskotéky s disc jockeys, ohňostroje a varhanní koncerty. Madame Florian, věštkyně a alchymistka, si natolik důvěřovala, že dávala záruku na spokojenost s každičkou seancí. Inzerovaly i slečny z nejstarší profese - počínaje Evou, která o sobě tvrdila, že je sladkým stvořením, se kterým prožijete randíčko svých snů, a konče *mademoiselle* Roz, která vám naplní vaše fantazie po telefonu, kteroužto službu jí, jak pyšně prohlásila, zakázali v Marseille. A jednoho dne se tam objevila narychlo napsaná zpráva, že po nás nechtějí peníze, ale krev.

Na rozmazané fotokopii jsme se dočetli o chlapečkovi, který měl podstoupit velkou operaci v Americe, a kterého udržovali při životě neustálými transfuzemi krve až do té doby, než bude moci odejet. „*Venez nombreux et vite*," pravil ten letáček. Transfuzní služba bude zítra od osmi ráno v Gordes.

Přijeli jsme tam v osm třicet, sál byl úplně plný. Kolem zdi stálo tucet postelí, a všechny byly obsazené. Podle obuvi bylo možné identifikovat zdravý průřez místního obyvatelstva: sandály a plátěnky patřily obchodníkům, vysoké podpatky ženám z domácnosti, šněrovací plátěné boty sedlákům, trepky selkám. Starší dámy pevně svíraly v jedné ruce košíky s nákupem, zatímco druhou ruku svíraly a otevíraly, aby urychlily tok krve do plastových sáčků, přičemž vážně diskutovaly s druhými, kdo dal tu nejtmavší, a tudíž tu nejvýživnější krev.

Postavili jsme se do fronty za postaršího a bytelného pantátu ozdobeného rozkvetlým nosem a odrbanou kšiltovkou, naditého do modráků, který pobaveně pozoroval laborantku, jak se bez úspěchu pokouší propíchnout zkornatělou kůži na jeho palci.

„Co kdybych skočil pro řezníka?" zeptal se. Napíchla ho znovu a tvrdě. „*Merde*." Objevila se rostoucí kapka krve, kterou laborantka svižně nasála do malé zkumavky, přidala jakousi tekutinu a obsah protřepala. Vzhlédla od té práce s pozdviženým obočím.

Jakpak jste sem přijel?" zeptala se pantáty.

Vyndal si palec z pusy. „Na kole," odvětil, „až z Les Imberts."

Posmrkla. Jen se divím, že jste po cestě z toho kola nespadl." Pohlédla zpět na zkumavku. „Technicky řečeno jste opilý."

„V žádném případě," prohlásil. „Nemožné. Měl jsem sice hlteček červeného k snídani, *comme d'habitude*, ale to nic není. A navíc," prohlásil, mávaje zakrváceným palcem pod jejím nosem, „drobet alkoholu zvyšuje obsah červených krvinek."

Laborantku to nepřesvědčilo. Poslala ho, aby si dal ještě jednu snídani, s kávou, černou, ne červenou, a aby přišel zpět před

polednem. S brbláním se odebral pryč, palec nesl před sebou jako zkrvavený bitevní prapor.

Napíchli nás, prohlásili za střízlivé a odvedli k lůžkům. Žíly nám vypumpovali do sáčků. Poctivě jsme zatínali pěsti. V sále bylo hlučno a veselo, a lidé, kteří by se za jiných okolností na ulici jen tak minuli bez povšimnutí, se k sobě chovali jako staří známí. To se stává, když vás spojuje pocit dobročinnosti. Ačkoli možná to mělo něco společného s tím barem vzadu.

Když se bere krev v Anglii, za sáček krve dostanete šálek čaje a sušenku. Tady, když nás odpojili od trubic, nás zavedli k dlouhé tabuli, kde obsluhovali dobrovolní číšníci. Co si dáte? Kávu, čokoládu, loupáčky, briošky, obložené chlebíčky se šunkou nebo s česnekovým salámem, červené nebo bílé z hrnku? Dojezte! Dopijte! Přidejte si! Krvinky se musí nějak nahradit. Mladý zřízenec se pilně zabýval vývrtkou, doktor v bílém plášti nám všem popřál *bon appétit*. Podle hromady prázdných lahví soudě se její žádost o darování krve setkala s mimořádným úspěchem. Klinickým i společenským.

Po nějaké době přišlo poštou číslo oficiálního časopisu pro dárce krve Le Globule. Toho dne v Gordes odebrali stovky litrů krve. Druhou statistiku, která mě zajímala stejně, totiž kolik litrů se vypilo, tam neuvedli. Lékařské tajemství, jasné.

* * *

Náš známý právník z Londýna, muž oddaný tradicím a poanglicku rezervovaný, pozoroval tu melu v Cavaillonu z terasy před *Café Fin de Siècle*. Byl tržní den a na chodnících došlo k lidské dopravní zácpě. Zástupy se takřka nepohybovaly, lidé se chaoticky strkali a prodírali.

„Hele tamhle," řekl, když auto zastavilo uprostřed ulice, řidič vystoupil a objímal se s přáteli, „oni se pořád osahávají. Vidíš to? Mužský se líbají. Děsně nezdravé, jestli chceš vědět." Odfrkl si do

piva, jelikož takové nezřízené chování zcela odlišné od anglosaských mravů pobouřilo jeho smysl pro pořádek.

I mě to bralo několik měsíců, než jsem si zvykl na provensálské potěšení z tělesného kontaktu. Jako každý, kdo vyrostl v Anglii, vypěstoval jsem si určité společenské manýry. Naučil jsem se udržovat si odstup, pokývnout hlavou místo potřesení rukou, líbat se jenom s příbuznými ženského pohlaví a na veřejnosti projevovat příchylnost jenom psům. Provensálské přivítání, tak kompletní a přímo intimní jako prošacování bezpečáky na letišti, nám přišlo - alespoň z počátku - mírně řečeno překvapivé. Potom jsem si zvykl a připadalo mi na místě: je to součást společenského rituálu a posuňkového jazyka, který je nezbytnou součástí provensálských setkání.

Pokud se potkají dva muži s prázdnýma rukama, minimálně si podají ruce. Pokud něco nesou, potřesou si malíčky. Pokud mají ruce mokré nebo ušmudlané, nabídnou si předloktí nebo loket. Jízda na kole nebo v autě vás z povinnosti *toucher les cinq sardines* nevyjímá. Na ulicích plných dopravy to má za následek akrobatické výkony, lidé si podávají ruce okénky aut a přes řídítka kol a snaží se jeden na druhého dosáhnout. A to je, prosím, jenom ten první stupeň na škále společenských pozdravů. Bližší přátelství si káže daleko zřetelnějších projevů uznání.

Jak si náš přítel právník všiml, muži se tu líbají. Mačkají vám ramena, plácají vás po zádech, bouchají vás do ledví, štípají vás do tváří. Když je provensálský mužský opravdu rád, že vás vidí, vede to často k pohmožděninám.

Riziko modřin není tak vysoké, vítáte-li se s dámami, ale amatérský vítač se snadno dopustí společenského přestupku, když si nespočítá potřebný počet pusinek. Na počátku mých průzkumů jsem často umístil jedinou pusu, ale při ústupu jsem zjistil, že mi byla nabídnuta i druhá tvář. Bylo mi řečeno, že jednu pusu dávají jenom snobi, nebo ti nešťastníci, kteří trpí vrozenou *froideur*. Posléze jsem zaznamenal to, co jsem považoval za správnou

proceduru - trojitá pusa, vlevo-vpravo-vlevo, a vyzkoušel jsem to na známé z Paříže. Zase zle. Sdělila mi, že je to nízký zvyk z Provence, a že mezi civilizovanými lidmi se používá dvojitá pusa, žádný troják. Příště jsem umístil dvě pusy na tvářích ženy jednoho ze sousedů. „*Non*," řekla, „*trois fois*."

Proto teď věnuju patřičnou pozornost pohybům ženské hlavy. Pokud se přestane točit po dvou pusách, mám takřka jistotu, že jsem splnil kvótu, ale přesto zůstávám ve střehu a mlasknu potřetí v případě, že by se hlava pohnula ještě jednou.

Jiný, ale stejně komplikovaný problém to poskytuje mé ženě, která je příjemcem těchto pozorností, a musí předem odhadnout počet potřebných otoček, nebo je-li toho vůbec zapotřebí. Jednou ráno slyšela, jak na ni někdo na ulici huláká. Otočila se a uviděla omítkáře Ramona, jak se k ní blíží. Otíral si ruce o modráky a žena očekávala potřesení rukou. Ramon jí ruku odstrčil a s chutí jí vlepil tři pusy. Těžko říct.

Jakmile skončí úvodní vítací manévry, začne se s konverzací. Košíky s nákupem a balíčky se položí na zem, psi se uvážou ku stolkům před kavárnou, kola a nářadí se opřou o nejbližší zeď. To je důležité, neboť jestli se má vést vážná a uspokojivá diskuse, obě ruce musejí zůstat volné za účelem zviditelnění teček a vykřičníků ukončujících neuzavřené věty, nebo podtržení významu, nebo vůbec ku zkrášlení řeči, neboť jestli hýbete jenom pusou, není to pro Provensálce dostatečně tělesné. Takže ruce a velice výmluvná ramena jsou nezbytné pro klidnou výměnu názorů, a ve skutečnosti můžete průběh provensálské konverzace sledovat z dálky a vědět, o co jde, aniž byste něco slyšeli, a to jen tím, že pozorujete výraz obličeje a pohyby těla a rukou.

Mají tu zcela přesný tichý slovník. Začíná třepáním ruky, pohybem, se kterým nás seznámili naši zedníci. Ti ho používali jako odmítnutí jakékoli zodpovědnosti, pokud jde o čas a ceny, ale jinak je to gesto, které se vyznačuje téměř nekonečnou řadou možností. Dá se tím popsat váš zdravotní stav, jak vycházíte s

tchyní, vývoj obchodních vztahů, ocenění restaurace, nebo i předpověď letošní sklizně melounů. Jedná-li se o záležitost menšího významu, použije se potřepání letmé, které doprovází opovržlivé pozdvižení obočí. Záležitosti významu většího - politika, delikátní stav vašich jater, nebo vyhlídky místního cyklisty na umístění v Tour de France - si zaslouží intenzitu vyšší. Použije se zpomalená forma potřepání a vrchní polovina těla se lehce kymácí ze strany na stranu v rytmu ruky. Ve tváři se zjeví výraz usilovného soustředění.

Nástrojem používaným k varování a sporu je ukazováček. Má tři operativní pozice. Vztyčený, ztopořený a nehybný, obvykle pod nosem partnera v diskusi, vyjadřuje varování - bacha, *attention*, není všechno tak, jak se zdá. Pokud jej umístíte těsně pod tvář a hýbete s ním rychle ze strany na stranu, znamená to, že tomu druhému se zřejmě kriticky nedostává informací, a to, co právě řekl, je špatné. Jakmile se vám dostane příležitosti uvést vše na pravou míru, ukazováčkem nehýbete ze strany na stranu jako zešílevším metronomem, ale provádíte s ním výpady a vpichy a je-li tím, jemuž se vysvětlování dostává, muž, přidáte poklepávání na jeho hruď, jenom jde-li o dámu, poklepávání je symbolické do vzdálenosti několika málo centimetrů od jejích ňader.

Vyjádření náhlé změny si vyžaduje obou rukou: levá, prsty napřímené, se pohybuje směrem od pasu vzhůru, a pravou dlaní si do levé cestou tlesknete - je to zkrácená verze populárního a mírně vulgárního gesta ruky na biceps. (To se dá nejlépe vidět za letních zácp na silnicích, kdy řidiči opouštějí svá vozidla, aby měli na tento projev nevole víc místa: levou rukou provedete boxerský uppercut, který zarazíte plácnutím pravé ruky na levý biceps.)

Konverzace často končí příslibem, že si zavoláte. Ukazováček, prostředníček a prsteníček složíte do dlaně, palec přiložíte k uchu a malíček narovnáte, čímž imitujete telefonní sluchátko. Nakonec je tu podání ruky na rozloučenou. Balíčky, psi a kola se seberou a celé divadlo se opakuje o padesát metrů dále. Nepřekvapuje mě, že

se ve Francii neujal aerobik. Lidé si v průběhu desetiminutové konverzace docela dost zacvičí.

Takové a podobné každodenní zábavy pozorování života na vesnicích a ve městech v blízkém okolí nám bránily vydávat se na průzkum a dobrodružství dál od domova. V důsledku dostatku rozptýlení takřka na našem prahu jsme zanedbávali ty slavnější části Provence. Tak nám aspoň vyčítali přátelé z Londýna. Iritujícím a povýšeným způsobem zkušených cestovatelů prstem po mapě nám sdělovali, jak blízko máme po ruce Nîmes a Arles a Avignon, plameňáky v Camargue a *bouillabaisse* v Marseille. Zdáli se překvapení a mírně zklamáni, když jsme se přiznali, že se většinou zdržujeme doma a v okolí, a nevěřili nám, že prostě nemáme čas na to, abychom si vyjížděli, že nemáme nutkání navštěvovat katedrály a pomníky, že nejsme turisté. Byla tu však jedna výjimka, jednu exkurzi jsme si rádi a často zopakovali. Oba jsme měli rádi Aix.

Úzká silnička přes hory, která se točí jako vývrtka, a kterou jezdíme, se nehodí pro nákladní auta, a pro ty, kteří spěchají, je tam příliš mnoho zatáček. Kromě jedné jediné farmy se stádem koz tam není nic k vidění, snad jen strmé svahy a širá krajina plná šedě skal a zeleně zakrslých dubů, ostře vykreslených v mimořádně jasném světle. Silnice se svažuje jižním úpatím Lubéronu a napojí se na amatérskou Grand Prix silnici N7, *Nationale Sept,* která vyřadila z provozu víc motoristů, než je příjemné si pomyslet při čekání na mezeru v dopravě, abyste se na ni dostali.

Silnice vede do Aix a napojí se na nejhezčí hlavní třídu celé Francie. *Cours Mirabeau* je pěkná kdykoliv, ale od jara do podzimu je nejhezčí. Platany tvoří bledě zelený tunel dlouhý pět set metrů. Rozptýlené sluneční světlo, čtyři fontány uprostřed *Cours*, perfektní proporce přesně podle pravidla Leonarda da Vinci - „ať je ulice tak široká, jak jsou tam domy vysoké" -, úprava

prostoru a stromů i architektura člověka potěší natolik, že ho doprava skoro neruší.

V průběhu doby došlo k příjemnému zeměpisnému rozdělení mezi prací a frivolnějšími záležitostmi. Na stinné straně ulice jsou jak se patří banky, pojišťovny, realitní kanceláře a právníci. Na slunné straně jsou kavárny.

Ve Francii se mi líbily takřka všechny kavárny, ve kterých jsem kdy byl, i ty omšelé ve vesnicích, kde je víc much než zákazníků, ale opravdovou slabost mám pro ty roztáhlé kavárny po celé délce Cours Mirabeau, a z nich zejména pro *Deux Garçons*. Všechny generace majitelů zřejmě schovávaly výdělky pod matraci a ubránily se pokušení investovat do modernizace, což ve Francii obyčejně znamená plastové obložení a nepříjemné osvětlení, takže interiér kavárny vypadá stejně jak asi vypadal před padesáti lety.

Má vysoký strop barvy karamelu osmahlého kouřem milionů cigaret. Nálevní pult je z naleštěné mědi, stolky a židle mají patinu naleštěnou nesčetnými zadečky a lokty, a číšníci mají zástěry a ploché nohy. Je tam přítmí a chládek, právě na podumání a napití. A taky tam mají terasu, a tam se konají věci.

Aix je univerzitní město, a zřejmě pořádají nějaké kursy, které přitahují pěkné studentky. Terasa u *Deux Garçons* je jich vždycky plná. Mám na to teorii, že tam vysedávají za účelem studia, nikoli kvůli občerstvení. Studují obor kavárenského bontonu, a studijní program má čtyři semestry.

První: příjezd

Objevit se je třeba tak okázale, jak je to jen možné, přednostně jako spolujezdec na rudém Kawasaki 750, řízené mladíkem s třídenním strniskem a oděným od hlavy k patě do černé kůže. Když se hlasitě odpíchne dolů po *Cours* ku svému kadeříkovi, mávat mu sbohem se nehodí, to je vhodné jen pro *gauche* dívenky z Auvergne. Světaznalá studentka nemá na sentimentální projevy čas. Soustřeďuje se na příští semestr.

Druhý: vystoupení

Brýle proti slunci zůstanou na nose až do té doby, než se ubezpečí o přítomnosti přítelkyně usazené u některého ze stolků, člověk absolutně nesmí vypadat, jako že hledá někoho známého. Ten dojem, který je žádoucí vzbudit, je, že člověk přichází do kafíče za účelem telefonního rozhovoru s obdivovatelem, který je jednak z Itálie, jednak vlastní šlechtický přívlastek, ale - *quelle surprise*! - objeví se přítelkyně. Jen tehdy je dovoleno sundat sluneční brýle a pohodit hřívou, zatímco se vás kamarádka snaží přimět k tomu, abyste se posadila.

Třetí: rituální polibky

Každého u stolku je třeba políbit nejmíň dvakrát, ale často i třikrát. Ve zvláštních případech i čtyřikrát. Příjemci polibků zůstanou sedět, aby líbající příchozí mohla bez překážek obcházet stolek, shýbat se a pohazovat vlasy, překážet číšníkům a celkově zdůrazňovat svoji přítomnost.

Čtvrtý: manýry u stolu

Jakmile se usadíte, je vám dovoleno dát si brýle proti slunci zpět na nos, což umožní diskrétní studii vlastního zevnějšku odrážejícího se v okně - nikoli z nějakého narcisismu, ale kvůli studiu důležitých detailů techniky jak si nejpohledněji zapálit, jak cucat slámkou *perrier menthe*, jak si ukousnout z kostky cukru. Je-li výsledek uspokojivý, brýle lze půvabně umístit na špičku nosu a pozornost obrátit na společníky u stolku.

Tato představení se opakují od dopoledne až do pozdního odpoledne, a bez výjimky se jimi vždycky bavím. Zdá se, že je dovoleno učinit mezi těmito náročnými sociálními výzkumy určité přestávky za účely akademickými, ale nikdy jsem neviděl, že by někdo na kavárenský stolek položil knihu učebnou, nebo že bych zaslechl, že se někdo pustil do debaty o složitých výpočtech či o

vědě politické. Veškerý čas se spotřebuje na ukazování sama sebe, což však eleganci *Cours Mirabeau* na škodu není. Naopak.

Vůbec by nám nevadilo, kdybychom museli trávit většinu dne vysedáváním po kavárnách, ale vzhledem k tomu, že do Aix nejezdíme tak často, doléhá na nás příjemná povinnost vměstnat do půldne, co se dá - koupit si v obchodě na *rue d'Italie* láhev *eau-de-vie* a u *monsieur Paula* na *rue des Marseillas* něco sýrů, prohlédnout si nové nesmysly ve výkladech butiků nahuštěných mezi tradičnějšími a stálejšími obchody v úzkých uličkách za Cours Mirabeau, prodírat se davy na květinovém trhu, projít ještě jednou malinkým a krásným *place d'Albertas* s fontánou a dlažbou z kočičích hlav, a určitě dojít na *rue Fréderic Mistral* včas, abychom dostali místo v restauraci *Chez Gu*.

V Aix jsou větší, lépe vybavené a gastronomicky vyhlášenější restaurace než tato, ale od té doby, kdy jsme tam za deštivého dne náhodou zašli poprvé, tam chodíme pořád. Gu osobně předsedá v lokále - rozšafný a hlučný mužský ozdobený největším, nejokázalejším, nejbujnějším a nejambicióznějším knírem, jaký jsem kdy viděl a který ve svých pokusech setkat se s majitelovým obočím zřetelně svádí neustálé bitky s přitažlivostí zemskou a s nůžkami. Objednávky přijímá jeho syn, a neviditelná žena s mohutným hlasem - patrně madame Guová - vládne kuchyni. Zákazníci se skládají z místních obchodníků, děvčat z podniků odvedle, elegantních paniček s nákupními taškami a jezevčíky, a občas i z párků pokradmého chování, které tam zcela zřetelně jsou načerno, protože si šuškají a nedávají pozor na *aioli*, které jim naservírovali.

Víno se podává ve džbáncích, a dobrý oběd o třech chodech se dostane za osmdesát franků. V půl jedné už je beznadějně obsazeno.

Jako obvykle náš záměr odbýt se rychlým a nenáročným obědem zmizel s prvním džbánkem, a jako vždy jsme se utěšili tím, že jsme dnešek prohlásili za svátek. Nemáme ani obchod, ani

deník plný schůzek, a to potěšení, které z toho máme, ať je to hanebné nebo politováníhodné, je tím větší, čím víc lidí kolem nás spěchá zpátky do práce, zatímco my si tu sedíme nad druhým šálkem kávy a dumáme o tom, co dělat dál. V Aix je toho k vidění víc, ale oběd otupil náš apetit pro turistiku, a sýry v tašce by se nám cestou domů pěkně pomstily, kdybychom se s nimi procházeli odpoledním horkem. Hned za Aix je vinař, kterého již dlouho hodlám navštívit. Pak je tu taková zvláštnost, které jsme si všimli cestou do města, dvůr plný masivních pozůstatků a zraněných zahradních ornamentů, něco jako sběr ze středověku. Tam, zcela určitě, najdeme starou kamennou lavici do zahrady, po které již dávno prahneme, a dokonce nám i zaplatí, když si ji odvezeme.

Matériaux d'Antan se rozkládají na pozemku velikosti úctyhodného hřbitova, hned u silnice À7. V zemi natolik odhodlané přísně střežit vše, co se dá ukrást, takže se tu vyskytuje největší počet visacích zámků v Evropě, působilo nezvykle, že tenhle sklad byl k silnici úplně otevřený, bez ohrady, bez výhrůžných nápisů, bez umaštěných vlčáků na konci řetězu, a po majiteli ani stopy. Jak důvěřivé, řekli jsme si, když jsme zaparkovali, takhle obchodovat, aniž byste si chránil zboží. Teprve pak jsme zjistili důvod, proč se tu nedostává viditelného zabezpečení. Nic, co je kolem k vidění, nevážilo pod pět tun. Abyste s něčím pohnuli, potřebovali jste deset chlapů a hydraulický zvedák a transportér.

Kdybychom hodlali vybudovat kopii versailleského zámku, tak prosím, nakoupili bychom potřebné během jediného odpoledne. Vanu plné velikosti, vytesanou z jediného kvádru mramoru? Je tamhle v rohu, ostružiny jí rostou výlevkou. Schodiště pro vstupní halu? Mají tam tři, různých velikostí, graciézně vzhůru se točící sešlapané schody, každý velikosti jídelního stolu. Vedle nich železná zábradlí jako obrovští hadi včetně dekorativních ananasů, nebo i bez nich. Celé balkony, k nim chrliče vody, mramoroví andílci velikosti obtloustlých dospěláků trpících zřejmě

příušnicemi, dvoumetrové amfory z terakoty opile ležící na boku, mlýnská kola, sloupy, podřímsí a římsy. Vše z kamene, jaký si můžete představit, ale lavice žádná.

„*Bon jour*." Zpoza zvětšené verze sochy Okřídlené Niké Samothrácké se vynořil mladý muž a jestli prý nám může být užitečný. Lavice? Přemýšlivě si pomnul nos, ale prý naneštěstí není. V lavicích se nespecializovali. Ovšem byl by tu zahradní pavilonek z vinutého železa, typické osmnácté století, to jest, máme-li větší zahradu, jinak by tu byla skvělá napodobenina římského triumfálního oblouku, jestli se chceme podívat, jen asi deset metrů vysoká a v šíři pro dva válečné vozíky vedle sebe. Vzácné kousky, pravil. Na vteřinku jsme o tom uvažovali: představte si Faustina, jak projíždí na traktoru do vinice pod triumfálním obloukem, olivovou korunu kolem čepice, ale žena prohlásila dvěstěpadesátitunový nákup za nepraktický. Slíbili jsme mu, že až si koupíme zámek, přijdeme.

Jakýsi Francouz, jehož hlas jsem nepoznal, se nehodlal vzdát podezřele jednostranné konverzace a pokračoval v hovoru s naším záznamníkem. Naše zpráva pro volající, která je žádala, aby ponechali svoje číslo, ho rozzlobila. Proč chcete moje číslo, když

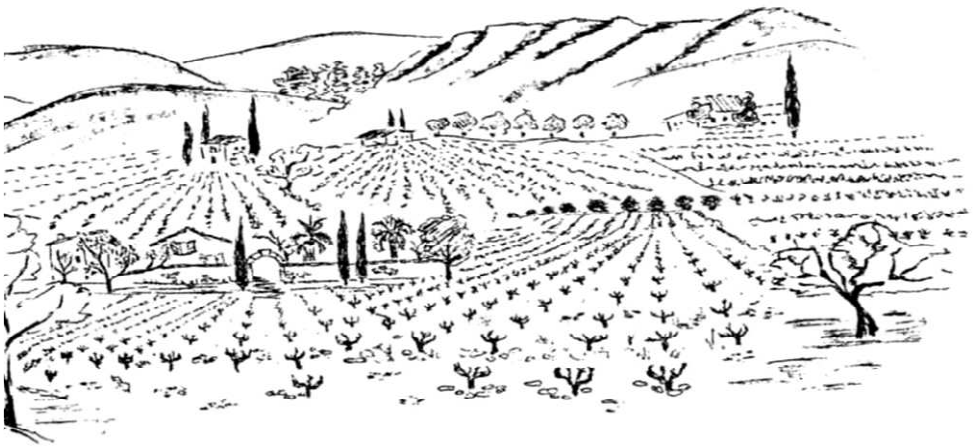

už s vámi mluvím? Čekal na odpověď a zhluboka vydechoval. Kdo je tam? Proč neodpovídáte? Další hluboké nádechy. *Allo? Allo! Merde. Allo*? Délka pásky pro něj rezervovaná doběhla uprostřed jeho brblání, a nikdy víc jsme o něm neslyšeli.

Didier, jako vždy stručný a věcný, nám dal na vědomí, že přijdou co nevidět na ty dvě místnosti v přízemí. *Normalement* by se měli objevit zítra, nejpozději pozítří. A mimochodem, o kolik štěňat bychom měli zájem? Pénélope otěhotněla s chlupatým cizincem z Goultu.

Následoval anglický hlas patřící komusi, koho jsme si matně pamatovali z Londýna. Vcelku příjemný, ale nic jsme o něm nevěděli, což se mělo změnit, ježto nás přijede navštívit, včetně své nové ženy. Kdy, neřekl, a číslo nenechal. Zřejmě se objeví, jak angličtí pocestní mívají ve zvyku, jednoho krásného dne těsně před obědem. No co, tenhle měsíc jsme měli docela klid, málo hostí a ještě míň zedníků, takže jsme si návštěvu mohli klidně popřát.

Dostavili se se soumrakem, právě jsme usedali na dvoře k večeři. Ted a Susan, hluboce se omlouvali a hlasitě vychvalovali Provence, kde dosud nebyli, a líbil se jim náš dům, naši psi, a my,

všecko. Všecko je, jak se jim podařilo zopakovat v průběhu několika krátkých minut asi desetkrát, prostě bezva. Jejich udýchaná veselost nás odzbrojila. Mluvili v tandemu, monolog bez přestávek, který si ani nežádal, ani nepřipustil jakýkoli příspěvek z naší strany.

„Přišli jsme nevhod? Typické pro nás dva, obávám se."

.Absolutně typické. Lidi, kteří vás takhle přepadnout, asi nenávidíte. Jo, sklenka vína by se moc hodila."

„Miláčku, vidíš ten bazén? Nádhera."

„Víte, že na poště v Ménerbes mají mapku, jak vás najít? Říkají vám *Les Anglais*. Mapku mají pod pultem."

„Byli bychom tu o něco dřív, ale narazili jsme na toho starého pána ve vesnici..."

„...vlastně vrazili, autem..."

„No, vlastně ano, do jeho auta, ale byl tak milý, že, miláčku, vlastně to nebyla žádná srážka, jen takový náraz."

„Takže jsme s ním zašli do café a koupili jsme mu pár skleniček..."

„Nejenom pár, že miláčku?"

‚A taky pro ty jeho komické kamarády."

„Takže teď jsme tu, a vážně, máte to tu nádherné."

„A jste tak hodní, že vám nevadí, že jsme vás tak přepadli."

Zastavili se nabrat dech a víno, koukali kolem a vydávali mručivé pochvalné zvuky. Má žena, které vadí ty nejmenší známky podvýživy, si všimla, že Ted zírá na naše talíře, kterých jsme se dosud ani nedotkli. Dali byste si něco s námi?

„Jenom jestli vám to nebude přidělávat práci - třeba jen kousek chleba se sýrem, a možná jednu, ale poslední skleničku?"

Tlachat nepřestali, ale usadili se, a my jsme jim nanosili salámu a sýra a salát, a řezy studené zeleninové omelety zvané crespaou, polité teplou tomatovou omáčkou. Uvítali to s takovým nadšením,

že jsme se divili, kdy vlastně jedli naposledy, a kde budou jíst příště. ‚A kde jste si zamluvili nocleh?"

Ted si dolil. Vlastně aby tak řekl nikde. „Typické. Pro nás dva absolutně typické" - ale nějaká malá *auberge*, mysleli, prostá, ale čistá, a ne tuze daleko od nás, protože by to bylo prima, kdyby si mohli prohlídnout náš dům ve dne, kdyby nám to moc nevadilo. Musí tu být nejmíň půl tuctu hotýlků, které bychom mohli doporučit.

To bylo, ale taky bylo po desáté, provensálský čas odebírání se do hajan, a tudíž nikoli bouchání na zamčené dveře a zavřené okenice a vydávání se pozornosti hlídacích psů. Ted a Susan by tedy udělali líp, kdyby zůstali na noc u nás a našli si něco zítra ráno. Pohlédli jeden na druhého a spustili litánii díků, která jim vydržela, dokud jsme jim neodnesli zavazadla nahoru. Zavrkali na nás naposledy z okna hostinského pokoje dobrou noc, a bylo je stále ještě slyšet cvrlikat, když jsme se konečně sami dostali do postele. Chovali se oba jako nadšené malé děti a my si řekli, že by mohlo být zábavné mít je tu na pár dní.

Štěkání psů nás vzbudilo kolem třetí ráno. Vyrušily je zvuky vycházející z hostinského pokoje. Hlavy měli natočené směrem ku zdroji zvuků neomylně oznamujících, že někomu je zle, včetně vzdychání a splachování vody.

Nikdy nevím, jak se správně chovat, když někdo ochoří. Osobně dávám přednost samotě, když mi není dobře, a pamatuju si na ponaučení, kterým mi dávno posloužil jeden z mých strýců. „Blít se má v soukromí," pravil. „Nikoho nezajímá, co's měl k jídlu." Ale samozřejmě jsou taky trpící, kteří vyžadují sympatie obecenstva.

Zvuky nepřestaly, a tak jsem se odebral nahoru, je-li něčeho třeba. Vynořila se ustaraná tvář Tedova. Susan asi něco snědla. Chuděra má slabý žaludek. A to rozčilení. Nedalo se dělat nic jiného, než nechat přírodu, aby se postarala. Postarala se opět, a to velice nahlas. Schovali jsme se v posteli.

Hromobití padajícího zdiva se dostavilo krátce po sedmé. Didier se dostavil přesně, jak slíbil, a mával kolem sebe perlíkem se zkrácenou rukojetí a železným bodcem, jeho pomocníci házeli pytli s cementem a snažili se přimět míchačku na cement, aby se probrala k životu. Náš invalida se zjevila na schodech a pomalinku šmátrala dolů, zakrývala si oči proti jasu a té mele, ale tvrdila, že je jí natolik dobře, že si dá snídani. Omyl. Vedlo to k rychlému návratu do koupelny. Ráno bylo nádherné, bez větru, bez mráčků a nebe bylo krásně modré. Strávili jsme je hledáním doktora, který by přišel k nám domů, a pak jsme se vydali do lékárny pro čípky.

Během příštích čtyř nebo pěti dnů jsme se s lékárníkem docela dobře seznámili. Smolařka Susan byla ve válečném stavu se svým zažíváním. Česnek jí bouřil žlučník. Místní mléko, připouštím, že sami jsme o něm měli určité pochyby, jí bouřilo střeva. Neseděl jí olivový olej, máslo, voda, víno - nic, a po dvaceti minutách na slunci se změnila v chodící puchýř. Byla alergická na jih.

To se stává. Provence může severskému systému přivodit šok - je to tu všechno příliš plnokrevné. Teploty jdou do extrémů, mrazy počínaje a třicítkami konče. Když prší, tak lije. Liják splachuje cesty a dálnici zavírají. Mistral je krutý, vyčerpávající vítr, v zimě kouše a v létě nepříjemně vysušuje. Jídlo překypuje silnými, zemitými chutěmi, které můžou zažívání zvyklé na neslanou nemastnou severskou dietu přivést do zmatku. Víno je mladé a záludné, pije se lehce, ale často obsahuje víc alkoholu než vyzrálejší vína, na která si člověk spíš dává pozor. Na ten kombinovaný vliv diety a počasí, zcela odlišný od severu, si člověk musí pomalu zvyknout. Provence určitě není bez chutě, vůně a zápachu, a to vás může porazit. Porazilo to Susan. Spolu s Tedem se odebrali za účelem rekonvalescence do méně náročného prostředí.

Po jejich návštěvě jsme si uvědomili, jaké máme štěstí, že máme náturu jako divoká koza, a kůži, kterou slunce nespálí. Naše běžná denní rutina doznala určitých změn, většinu dne jsme trávili

venku. Oblečení jsme za půl minuty. Snídáme čerstvé fíky a melouny, a pochůzky vyřizujeme zavčas, než se rozehřeje příjemně teplé ranní slunko. Dlažba kolem bazénu se rozpálí, ale voda je dosud natolik chladná, že nám vyráží dech, když do ní skočíme. A navykli jsme si na tu rozumnou středozemní bezuzdnost, na siestu.

Nosit ponožky je něco, co jsem dávno zapomněl. Hodinky jsem uložil do šuplíku a orientuju se podle pozice stínů na dvoře, i když obyčejně nevím, kolikátého je. Připadá mi to nedůležité. Pomalu jsem se dostával do podvědomě blaženého stavu za jen občasného styku s vnějším světem pomocí telefonních hovorů s lidmi v úřadech daleko od nás. Toužebně se vyptávali, jaké je u nás počasí, odpověď je obyčejně rozladila. Utěšovali se tím, že nás varovali před rakovinou kůže a informacemi o omamném vlivu slunce na mozek. Nepřel jsem se. Možná měli pravdu. Byť omámen, vrásčitý a v nebezpečí raka kůže, ještě nikdy jsem se necítil tak dobře jako teď.

Zedníci se vysvlékli do pasu a těšili se z počasí stejně jako my. Jediná úleva, kterou si vzhledem k počasí povolili, byla o něco delší polední přestávka, přísně kontrolovaná našimi psy. Při prvním cinknutí talířů a vidliček, jak je chlapci vyndávali z košíků, se okamžitě a tryskem vydali přes dvůr a rozsadili se kolem stolu, což doma nikdy nedělali. Trpělivě, bez mrknutí, a s výrazem silně podvyživených trpitelů upřeně pozorovali každé sousto. Fungovalo to bez chyby. Po obědě se odšourali do svých pelíšků pod keřem rozmarýny, a teřichy měli nacpané camembertem nebo couscousem. Didier tvrdil, že jim to spadlo ze stolu.

Práce na domě pokračovaly podle plánu, to znamená, že od té doby, co se do toho pustili, do té doby, než jsme se mohli nastěhovat zpět, na každou místnost potřebovali tři měsíce. A to na nás čekal v srpnu monsieur Menicucci se svými radiátory. Kdekoli jinde, za horšího počasí, hrůza pomyslet. Ale tady ne. Slunce je ohromný lék na uklidnění, a čas nám ubíhal v oparu blahobytu

dlouhých letargických dnů, kdy pouze to, že jsme naživu, nám stačilo k blaženství. Říká se, že tohle počasí často vydrží až do konce října. Taky se říká, že v červenci a v srpnu všichni občané Provence, kteří mají všech pět pohromadě, odjedou tam, kde je míň lidí a víc klidu, třeba do Paříže. No, tak to my zase ne.

* * *

Červenec

Jeden můj přítel si pronajal vilku v Ramatuelle, pár kilometrů od Saint-Tropez. Přestože jsme oba nenáviděli zlovolné letní zácpy na silnicích, chtěli jsme se uvidět. Hodili jsme si mincí, a já jsem prohrál. Slíbil jsem, že tam budu před obědem.

Po půlhodině jízdy jsem se ocitl v jiném světě, obydleném převážně karavany. Kolébala se jich směrem k moři obludná stáda, vyzdobená oranžovými a hnědými záclonkami a polepená nálepkami z minulých potulek. Skupinky jich odpočívaly na parkovištích u dálnice, nad níž se vzduch vedrem jen mihotal. Majitelé pojízdných domečků zcela ignorovali skutečnost, že jsou ze všech stran obklopeni krajinou, a rozložili si stolečky a židličky co nejblíž k dálnici, asi proto, aby jim neunikl jak pohled na kamiony, tak i vůně výparů nafty. Sjel jsem z dálnice směrem na Sainte-Maxime a s hrůzou shledal, že se přede mnou pohybuje zduřelý hlemýždí konvoj dalších karavanů, takže jakékoli pomyšlení na brzký oběd mě přešlo. Posledních pět kilometrů mi vzalo půldruhé hodiny. Vítáme vás na *Côte d'Azur*.

Bývalo to nádherné pobřeží, a několik vzácných a drahých koutků tam ještě zůstalo. Ovšem ve srovnání s klidem a mírem a poměrnou prázdnotou Lubéronu tam byl úplný blázinec, znetvořený zástavbou, přelidněný a předražený. Vilové čtvrtě, *steak pommes frites*, nafukovací čluny, pravé provensálské suvenýry z olivového dřeva, pizzy, kursy vodních lyží, noční

podniky, minizávodiště pro motokáry. Všude plakáty nabízející vše.

Lidé, kteří si vydělávají na živobytí na Côte d'Azur, mají na to jenom letní sezonu, a jejich dychtivost po vašich penězích, nafouklá jako ty gumové čluny, je přímo hmatatelná a nepříjemná. Číšníci netrpělivě čekají na spropitné, v obchodech jsou vám v patách, aby vám to příliš dlouho netrvalo, a pak odmítnou vaši dvousetfrankovou bankovku, protože je v oběhu příliš mnoho padělků. Ve vzduchu se vznáší nepřátelská ziskuchtivost, kterou je cítit stejně jako *ambre solaire* a česnek. Cizího člověka mají automaticky za turistu a jednají s ním jako s něčím odporným, koukají na něj nepřátelsky, ale klidně snášejí jeho hotovost. Podle mapy jsem stále ještě byl v Provenci. Nebyla to však ta Provence, kterou jsem znal.

Dům mého známého stál v borovém lese za Ramatuelle, až na konci soukromé cesty, úplně stranou toho blázince tři kilometry k pobřeží. Vůbec se nedivili, že mi zabralo čtyři hodiny dostat se k nim cestou, která normálně netrvá ani hodiny dvě. Známý mi sdělil, že chcete-li si zajistit parkovací místo na večeři v Saint-Tropez, tak tam musíte být nejpozději v půl osmé ráno, že jet se vykoupat do moře je cvičení ve frustraci, a jediná spolehlivá cesta do Nice na letiště, abyste stihli své letadlo, je vrtulníkem.

Jak jsem jel večer zpátky domů proti proudu karavanů, podivoval jsem se, co vlastně ty hordy lidí nutí jezdit každé léto na Côte d'Azur. Z Marseille až po Monte Carlo to nebyla dálnice, ale noční můra, a pobřeží pokrýval živoucí koberec těl smažících se na slunci, jeden naolejovaný bůček vedle druhého, kilometr za kilometrem. Jako správný sobec jsem se uspokojoval tím, že své prázdniny tráví tady, a ne mezi příjemnějšími domorodci a ve volné přírodě Lubéronu.

Někteří domorodci jsou přirozeně míň příjemní než ti druzí, a jednoho z nich jsem potrefil hned druhého dne z rána. Massot byl

en colère, kopal do křoví na malé mýtině a rozčileně si žvýkal knír.

„Viděl jste to?" vyptával se. „*Salauds*. Přikradou se v noci jako zloději a odjedou si brzo ráno. *Saloperie*." Ukázal na dvě prázdné plechovky od sardinek a láhev od vína jako na nepochybně věrohodný důkaz, že jeho úhlavní nepřátelé, němečtí táborníci, se dopustili přestupku proti jeho soukromí uvnitř území národního parku. Což už samo o sobě bylo dost, ale navíc si ti trampi nevážili jeho vyumělkovaného obranného pásma, odvalili kameny z barikády, aby mohli projet, a - *sales voleurs* - ukradli jeho výstražná znamení o zmijích.

Massot si sundal čepici od maskáčů a poškrábal se na pleši, což mu mělo usnadnit úvahy nad zrůdností těch zločinů. Pohlédl směrem k domku a po špičkách popošel po jedné straně stezky a pak po druhé. Zamručel.

„Mohlo by to fungovat," prohlásil, „ale musel bych porazit pár stromů."

Kdyby odstranil malý lesík, který vyrostl mezi jeho domkem a mýtinou, mohl by vidět světla všech automobilů na cestě a odpálit z okna ložnice pár výstražných výstřelů z brokovnice. Ovšem na druhé straně ty stromy podstatně zvyšovaly žádoucnost domku, který se snažil prodat. Pravda, kupec se dosud nenaskytl, ale je to jen otázka času, než si někdo uvědomí, jak výhodná je to koupě. Takže ty stromy by měly zůstat, jak jsou. Podumal něco víc, a náhle se rozveselil. Možná, že správnou odpovědí na problém by mohly být *pièges à feu*. Ano, ano, to je přesně ono.

Slyšel jsem o *pièges à feu*, a znělo to úděsně - skryté pasti vybuchující, když na ně někdo stoupl. Pomyšlení na kusy německého táborníka létající vzduchem mě vyděsilo, ale Massot to shledal velice zábavným, poskakoval po mýtině a jak plánoval to své minové pole, každé tři metry vykřikl *boum!*

Řekl jsem mu, že to snad nemůže myslet vážně, a kromě toho, *pièges à feu* jsou ilegální. Massot přestal vybuchovat a zavile a spiklenecky si poklepal na nos.

„To je možná pravda," prohlásil, „ale neexistuje zákon proti výstražným znamením." Zašklebil se a ruce zvedl nad hlavu. „*Boum!"*

Kdepak jsi byl před dvaceti lety, pomyslel jsem si, když tě bylo zapotřebí na Côte d'Azur?

Možná, že se Massotovy protisociální tendence zvyšovaly vedrem. Často se udělalo přes třicet stupňů již během dopoledne, a modrá obloha vedrem vybělela. Aniž bychom o tom nějak uvažovali, přizpůsobili jsme se teplotám tím, že jsme vstávali dřív, a vše, co vyžadovalo nějakou energii, jsme udělali během oné chladnější části dne. O jakékoli náhlé nebo energetické činnosti mezi polednem a večerem se nedalo uvažovat. Stejně jako naši psi jsme se uchylovali do stínu spíš než na slunce. Půda praskala a tráva se vzdala pokusů o růst. Po dlouhé hodiny nebylo kolem domu slyšet nic než *cigales,* bzučení včel v levanduli a šplíchání v bazénu.

Na procházku se psy jsem chodil ráno mezi šestou a sedmou, a psi si vynalezli nový sport, daleko výnosnější než honit králíky. Na začátku našli něco, co vypadalo jako velké zvíře vyrobené z modrého nylonu. Kroužili kolem toho v uctivé vzdálenosti a štěkali, než se to pohnulo a konečně probudilo. Z jednoho konce se napřed vynořila pomačkaná tvář, o něco později ruka se sušenkou. Od té doby spací pytel pod stromy znamenal potravu. Pro táborníky muselo být poněkud znepokojující probudit se a deset centimetrů od sebe uvidět dvě knírаté tváře, ale jakmile se zotavili ze šoku, byli obyčejně vcelku přátelští.

Kupodivu měl Massot zčásti pravdu. Táborníci byli většinou Němci, ale nebyli to bezohlední nepořádníci, na které si stěžoval. Němci mizeli beze stopy, všechno sbalili do obrovských ruksaků a odebrali se jako dvounozí hlemýždi dál do vedra. Brzy za své

nedlouhé zkušenosti s odpadky v Lubéronu jsem zjistil, že nejčastějšími provinilci jsou sami Francouzi, ale to by žádný Francouz nepřiznal. V kteroukoli dobu roční, ale zejména v létě, jak každý ví, jsou to cizinci, takoví či onací, kdo může za životní problémy.

Říká se, že Belgičani způsobují nejvíc dopravních nehod, protože vždycky řídí prostředkem silnice a nutí Francouze, proslavené jako nejopatrnější řidiči, aby se uchýlili do příkopů a vyhnuli se tak tomu, aby byli *écrasé*. Švýcaři a netábořící část německého obyvatelstva se proviňují tím, že si monopolisovali hotely a restaurace a zapříčiňovali nárůst cen. A Angličani - ach, ti Angličani! Proslavili se svým chatrným zažíváním a jsou posedlí instalacemi a kanalizací. „Mají talent na průjem," poznamenal jeden můj francouzský známý. „Když Angličan nemá průjem, tak ho hledá tak dlouho, až ho najde."

Pravdy trochu na tom šprochu o jiných národech. Sám jsem byl v jedné z nejrušnějších kaváren v Cavaillonu svědkem scénky, která musela Francouze utvrdit v jejich názorech na citlivůstky Angličanů.

Rodiče s chlapečkem popíjeli kávu a chlapeček projevil touhu navšívit toaletu. Otec vzhlédl od dva dny starého výtisku Daily Telegraphu.

„Měla bys jít s ním, ať něco nevyvede," oznámil matce. „Pamatuješ, co se stalo v Calais?"

Matka vzdychla a odevzdaně se odebrala do temnoty vzadu v kavárně. Když se vynořila, měla nabranou slušnou rychlost a tvářila se, jako by právě dokousala citron.

„Je to nechutné. Tam Roger nepůjde."

Roger se tudíž okamžitě rozhodl, že musí ten zakázaný záchod prozkoumat.

„Musím," prohlásil a vynesl trumf. „Potřebuju jít na velkou. Musím."

„Není tam ani prkénko. Jenom díra."

„To je mi jedno. Musím jít."

„Musíš s ním jít ty," prohlásila matka. ‚Já tam už nikdy nevkročím."

Otec složil noviny a vstal. Roger ho tahal za ruku.

„Radši si vem ty noviny," oznámila matka.

„Já si je dočtu, až se vrátím."

„Není tam papír," zašeptala.

„Aha. To abych si schoval křížovku."

Minuty plynuly, a moje zvědavost, k čemu to vlastně došlo v Calais, narůstala, když tu náhle se ozvalo hlasitě zezadu z kavárny *„fůůůj!"*

Byl to Roger, a za ním pobledlý tatík se zbytkem novin. Hovor v kavárně utichl, zatímco Roger barvitě a hlasitě popsal matce tu jejich výpravu. Patron se podíval na manželku a pokrčil rameny. Aby tak Angličani neudělali z návštěvy *wa-wa* úplné představení!

Zařízení, které způsobilo pohromu Rogerovi a jeho rodičům, se nazývá *toilette à la Turque*, což je mělká porcelánová mísa s dírou uprostřed a šlapkami po stranách. Patrně vymyšlená tureckým sanitárním inženýrem za účelem maximálního nepohodlí, ale Francouzi k tomu přidali vlastní vylepšení - vysokotlaké splachování takové razance, že neopatrnému uživateli opláchne nohy až po kolena.

Jsou dvě možnosti, jak tomu předejít: buď se vám podaří

spláchnout ze vzdáleného suchozemského bezpečí zpoza dveří, ale k tomu potřebujete velmi dlouhé ruce a rovnováhu akrobata, anebo, jak je naneštěstí obvyklé, nespláchnete vůbec. Navíc je tu komplikace, že některé podniky instalují energeticky šetrné, Francii exkluzivně vlastní zařízení. Vypínač světla, který se vždy nachází mimo záchod, má zamontovaný časový spínač, takže se nešťastník v komůrce octne v čiré tmě po přesně třiceti osmi vteřinách, čímž se ušetří předražená elektřina a zamezí se zbytečnému prodlévání.

Kupodivu se ony turecké záchody stále ještě vyrábějí, a je zcela pravděpodobné, že úplně moderní kavárna bude někde vzadu mít jednu z těch středověkých mučíren. Ale když jsem to popsal monsieur Menicuccimu, postavil se nekompromisně na obranu francouzského sanitárního zboží a tvrdil, že druhým extrémem sortimentu jsou zařízení takové komplexity a ergonometrické přesnosti, že by to překvapilo i Američana. Navrhl mi, že nás navštíví, a že si probereme ty dvě toalety, které se mají montovat u nás doma. Můžu vám ukázat divy světa, pravil, a nad výběrem budete u vytržení.

Dostavil se s kufrem plným katalogů, a jak je rozkládal po kamenném stole na dvoře, nezdržel se nejasných výkladů týkajících se vertikálního nebo horizontálního vyprazdňování. Jak řekl, výběr byl opravdu široký, ale vše to bylo agresivně

moderních tvarů a barev - přičaplé vysochané objekty barvy tmavého burgundského či připálené meruňkové marmelády. My jsme chtěli něco jednoduchého barvy bílé.

„*C´est pas facile*," prohlásil. Dnešní zákazník si vyžaduje nových forem a barev. Je to součástí francouzské sanitární revoluce. Návrháři nemají rádi tradiční bílou. Naštěstí je třeba říct, že jeden model, který viděl nedávno, by mohl být přesně to, co chceme. Prohrabal se svými katalogy a - ano, byl si tím jistý - to je přesně to, co hledáme.

„*Voilà! La W.C. haute couture!"* Postrčil katalog k nám a tam, nasvětlen a vyfotografován jako etruská váza, se skvěl záchod podle Pierra Cardina.

„Vidíte?" zeptal se Menicucci. „Dokonce se na tom Pierr Cardin i podepsal." A taky že ano. Podpis se tam skvěl, nahoře a mimo nebezpečí. Kromě podpisu to byl perfektní model statného vzezření, vypadající jako záchod a ne jako obrovská číše se zlatou rybkou. Objednali jsme dva.

Zarmoucený Menicucci nám o týden později zatelefonoval, že Maison Cardin už naše záchody nedělá. *Une catastrophe*, ale nevzdává se a hledá dál.

O deset dní později se objevil znovu, a to triumfálně, stoupal po schodech k domu a cestou mával nad hlavou katalogem.

„*Toujours couture!"* vykřikoval. „*Toujours couture!"*

Cardin záchodů nechal, ale na jeho místě se zjevil statečný Courrèges, jehož model byl podobný, ačkoli designér projevil pozoruhodnou zdrženlivost co do podpisů, jež zcela vynechal. Poblahopřáli jsme Menicuccimu a ten si popřál na oslavu jednu coca-colu. Pozdvihl sklenici.

„Na dnešní toalety, na budoucí ústřední topení," připili jsme si a zatímco jsme seděli v třicetistupňové sluneční záři, objasňoval, jak nám bude v jeho ústředním topení teplo a vysvětloval svůj válečný plán. Bude třeba probourat stěny, bude plno prachu, místo cvrčkům a včelám budeme naslouchat pneumatické vrtačce. Není

všechno úplně špatné, řekl Menicucci. Odradí to na pár týdnů hosty. *Eh oui.*

Ale před tím obdobím vynuceného a ohlušujícího osamění jsme očekávali posledního návštěvníka, muže natolik nemotorného a nehody přivolávajícího, natolik roztržitého a neochočeného, natolik bez přestání pronásledovaného domácími nehodami, že jsme mu na návštěvu přesně vyhradili oněch pár dní před bouráním stěn, abychom trosky jeho okolí mohli pochovat pod srpnovými hromadami. Byl to Bennett, po patnáct let náš blízký přítel, který se bez mučení přiznával k tomu, že je nejhorším hostem světa. Měli jsme ho rádi, ale ostražitě.

Zavolal z letiště několik hodin poté, co měl dorazit. Mohli bychom pro něj přijet? Došlo k menšímu problému s pronájmem auta a on neví, co si počít.

Našel jsem ho v baru v prvním poschodí letiště Marignane, pohodlně usazeného s lahví šampaňského a výtiskem francouzského vydání Playboye. Čtyřicátník, štíhlý, mimořádně dobře vypadající, elegantní v obleku z přírodního lnu, ale s popálenými kalhotami. „Omlouvám se, že tě sem tahám," řekl, „ale došla jim auta. Dáš si skleničku?"

Popsal mi, co se přihodilo, a jak už to s ním bývalo, bylo to tak nepravděpodobné, že to musela být pravda. Letadlo přistálo načas, auto, se stahovací střechou, které si zamluvil, na něj čekalo. Střecha byla stažena, bylo nádherné odpoledne, a Bennett, velkoryse naladěný, si zapálil doutník a vydal se na cestu k dálnici. Doutník hořel dost rychle, jak se stává, když máte na pomoc větřík, a tak ho Bennett po dvaceti minutách odhodil. Povšiml si, že na něj kolemjedoucí motoristé mávají, a také jim zamával: jak se ti Francouzi stali mnohem přátelštějšími, pomyslel si. Byl už dost daleko na dálnici, když si uvědomil, že následkem čvaňháku doutníku odhozeného do čalounění mu auto vzadu hoří. Projevil podle svého názoru úžasnou pohotovost a přítomnost ducha,

zastavil v bezpečnostním pásu dálnice, postavil se na přední sedadlo a vyčural se do plamenů. Tak ho tam našla policie.

„Byli bezvadní," prohlásil, „ale doporučili mi, že bude nejlepší, když se vrátím na letiště, a pak ti v té půjčovně dostali záchvat a nechtěli mi dát jiné auto."

Dopil šampus a předal mi účet. Kvůli tomu vzrušení si neproměnil cestovní šeky. Byl jsem rád, že ho zase vidím, stejného jako vždy, šarmantního, úděsně neohrabaného, bezvadně oblečeného a trvale bez peněz. Jednou jsme se ženou u příležitosti společenské večeře předstírali, že jsme jeho sluha a služka, a byli jsme všichni tak chudí, že jsme se podělili o spropitné. S Bennettem jsme se vždycky pobavili, i večeře toho dne nám trvala až do raných hodin dne druhého.

Týden nám uběhl natolik bez nehod, jak se jen dalo očekávat vzhledem k tomu, že naším hostem byl muž kdykoli schopný polít se vínem, když se podíval na hodinky, a jehož neposkvrněné kalhoty nikdy nepřežily první chod. Tu a tam něco rozbil, utopil v bazénu několik ručníků, způsobil paniku, když zjistil, že poslal svůj pas do čistírny, kousl do vosy, ale jinak žádné pohromy. Bylo nám smutno, když odejel, a doufali jsme, že se brzo vrátí, aby dopil čtyři napůl vypité sklenice calvadosu, které jsme našli pod jeho postelí, a vzal si zapomenuté spodky, dekorativně visící na stojanu na klobouky.

* * *

O staré nádražní kavárně v Bonnieux jsme se dozvěděli od Bernarda. Solidní a vážná, jak řekl, rodinná restaurace toho druhu, který jste mohli najít po celé Francii, než se jídlo stalo módou a *bistrots* začaly servírovat tenké řezy kachničky místo *daube* a drštěk. Zajděte si tam co nejdřív, řekl Bernard, protože *la patronne* uvažuje o důchodu, a nezapomeňte si vzít s sebou chuť k jídlu. Má ráda, když hosté po sobě nechají prázdné talíře.

Nádraží v Bonnieux zavřeli již před víc než čtyřiceti lety, a cesta k němu vedoucí je zanedbaná a plná děr. Z cesty není vidět nic - žádná znamení, žádné jídelníčky. Najezdili jsme se kolem dost a dost a mysleli jsme, že budova je zavřená, protože přeplněné parkoviště se schovávalo za stromy.

Našli jsme si místo mezi místní ambulancí a zjizvenou dodávkou kameníka, a na chvíli jsme se zastavili a naslouchali řinčení talířů a šumu konverzace z otevřených oken. Restaurace byla padesát metrů od nádraží, čtverhranná a skromná, s vybledlým nápisem ze sotva čitelných, ručně malovaných písmen: *CAFE DE LA GARE*.

Malá dodávka renault dojela na parkoviště a vystoupili dva muži v modrákách. Umyli si ruce ve starém umyvadle na vnější stěně, se žlutým banánem mýdla trčícím nad kohoutky a - ruce dosud mokré - otevřeli si dveře loktem. Byli to štamgasti a zamířili rovnou k ručníku na druhém konci nálevního pultu. Než si stačili utřít ruce, čekaly na ně dvě sklenice pastisu a džbánek vody.

Byla to velká a vzdušná místnost, tmavá vpředu a prosluněná vzadu, s okny s výhledem na pole a vinice směrem k masivu Lubéronu. Lidí tam muselo být pomalu čtyřicet, všechno mužští a všichni již jedli. Bylo jen pár minut po poledni, ale Provensálec má v žaludku hodiny a oběd je jeho jediný ústupek přesnosti. On *mange à midi* a ani o minutku později.

Na každém stole byl bílý papírový ubrus a dvě láhve bez nálepek, červené a růžové víno z družstva Bonnieux asi tak dvě sta metrů opodál na druhé straně cesty. Jídelní lístek nebyl. Madame vařila pětkrát týdně, od pondělka do pátku, a zákazníci dostali to, co se ona rozhodla, že budou jíst. Její dcera nám přinesla košík dobrého hutného chleba a zeptala se, jestli chceme vodu. Ne? Pak jí tedy musíme říct, až budeme chtít víc vína.

Většina hostů se zřejmě znala, a mezi stoly si vyměňovali oduševnělé a občas urážlivé názory. Jednoho mimořádně tlustého mužského obvinili z hubnutí. Vzhlédl od talíře na jen tak dlouho,

aby stačil zabručet. Uviděli jsme našeho elektrikáře a Bruna, který pokládá kamenné podlahy, jak spolu jedí v rohu, a taky několik tváří, které jsme nezahlédli od té doby, co skončily práce u nás doma. Všichni byli opálení, fit a zrelaxovaní, jako kdyby byli na dovolené. Jeden na nás zavolal.

„*Cest tranquille chez vous?* Máte od nás pokoj?"

Odpověděli jsme, že doufáme, že se objeví, jakmile v srpnu začnou práce.

„*Normalement, oui."* Ruka se mu otáčela. Víme, co to znamená.

Dcera domu se objevila s prvním chodem a vysvětlila nám, že kvůli horku je dnes lehčí jídlo. Položila na stůl oválnou mísu s řezy *saucisson* a uzené šunky, malými okurkami, černými olivami a nastrouhanou mrkví v pikantní marinádě. Tlustý řez másla na mazání *saucisson*. Víc chleba.

Dva páni v obleku přišli se psem a sedli si k poslednímu stolu. Povídá se, řekla nám dcera domu, že jeden z nich býval francouzským velvyslancem někde na Blízkém východě. *Un homme distingué*. Seděl tam mezi zedníky a instalatéry a krmil svého psa malými kousky salámu.

Přišel salát ve skleněných mísách, listy pokryté zálivkou, a ještě jedna oválná mísa. Nudle v rajské omáčce a řezy pečené vepřové panenky, šťavnaté a v tmavé cibulové omáčce. Neuměli jsme si představit, co by nám madame podávala v zimě, kdy si nepohrávala s těmito lehoučkými pokrmy, a doufali jsme, že si to s důchodem rozmyslí. Uvelebila se za nálevním pultem, nevelká, ale s dobrými proporcemi, a s vlasy dosud černými a hustými. Vypadala, že by mohla pokračovat donekonečna.

Její dcera odnesla nádobí, dolila nám zbytek červeného a bez ptaní donesla další láhev a sýr. Ti nejčasnější zákazníci začali odcházet zpět do práce a jak si utírali cestou kníry, vyptávali se, co bude zítra k jídlu. Něco dobrého, zněla odpověď.

Po sýru jsem už víc nemohl. Má žena, kterou dosud žádné menu neporazilo, si dala řez tarte du citron. Místností se rozlehla

vůně kávy a cigaret značky Gitanes. Slunce svítilo dovnitř otevřeným oknem a namodro zabarvilo kouř kroužící nad hlavami tří mužů sedících nad sklenkami *marku*. Řekli jsme si o kávu a o účet, ale ten se tu nevedl. Hosté platili u pultu cestou ven.

Madame nám řekla, kolik dlužíme. Jídlo po padesáti francích, a čtyři za kávu. Víno bylo v ceně. Žádný div, že měla každý den plno.

Je pravda, že chce do důchodu?

Přestala leštit pult. „Když jsem byla malá," řekla, „tak jsem si měla vybrat mezi prací na poli nebo v kuchyni. Už tehdy jsem nenáviděla práci na poli. Je to tvrdá a špinavá práce." Podívala se na své ruce, dobře udržované a překvapivě mladistvé. „Takže jsem si vybrala kuchyni, a když jsem se vdala, tak jsme se nastěhovali sem. Vařím už osmatřicet let. A dost."

Řekli jsme, že je nám to líto, a ona pokrčila rameny.

„Člověka to unaví." Hodlá se přestěhovat do Orange, pravila, do bytu s balkonem, a bude vysedávat na slunci.

Byly dvě hodiny a kromě jednoho starého muže s bílým strništěm na kožených tvářích, který si namáčel kostku cukru do calvadosu, tam bylo prázdno. Poděkovali jsme za výborný oběd.

„*Cest normale*," řekla.

Vyšli jsme ven a vedro nás přímo udeřilo do tváří. Nad cestou domů se vzduch chvěl a mihotal jako fata morgána a zářivý jas se vlnil jako hladina. Listy na révě ochable visely, psi na farmách mlčeli a krajina vypadala omámená a opuštěná. Bylo to odpoledne vhodné jenom na lehátko a bazén a možná nenáročnou knihu, mimořádné odpoledne bez hostí a řemeslníků, a uplynulo nám jako zpomalený film.

Do večera jsme se jakž takž zotavili, až na to, že jsme byli celí zarudlí od slunka, a chystali jsme se na hlavní sportovní událost týdne. Odpověděli jsme na výzvu jedněch přátel, kteří se stejně jako my dva stali vyznavači jedné z nejpříjemnějších her světa, a vydali jsme se bránit čest obce Ménerbes v *boules*.

Už dávno, na jedné dovolené, jsme si koupili naše první *boules* poté, co jsme pozorovali v Rousillonu skupinku starších pánů příjemně trávit odpoledne hádkami na místním hřišti před poštou. Odvezli jsme si naše *boules* do Anglie, ale není to hra hodící se do navlhlého počasí, a tak krabice odpočívala v kůlně pod pavučinami. Když jsme se odstěhovali do Provence, byla to jedna z prvních věcí, které jsme vybalili. Hladké a příjemné na ohmat se ty těžké, hutné a lesklé *boules* hodí přesně do ruky, a když s nimi ťuknete jednou do druhé, udělají cink.

Studovali jme techniku těch profíků, kteří hráli denně u kostela v Bonnieux - chlapů, kteří by se vám klidně z nějakých šesti metrů strefili na palec u nohy - a odebrali jsme se domů a cvičili se v tom, co jsme vypozorovali. Ta správná esa, jak jsme si všimli, pokrčila kolena až do mírného podřepu, kouli drženou v sevřených prstech svrchu, takže když se hodilo, tření prstů kouli dodalo zpětnou rotaci. Pak tu byly některé menší techničky - mručení a heknutí, které zřejmě napomáhá počáteční fázi hodu, a krčení rameny a tlumené kletby, když koule přistane příliš daleko nebo blízko. Záhy jsme nabyli patřičného přehledu, přesnosti vyjímaje.

Jsou tu dva základní hody: nízký, po kterém se koule dokutálí a doskáče na zamýšlené místo, a po vysoké dráze, kdy má koule spadnout na protivníkovu kouli a odrazit ji mimo kurt. Přesnost některých hráčů je mimořádná, a přes veškeré krčení a mručení jsme byli na hony daleko od úrovně, která by nám dovolila hrát na mistrovském kurtu jako ten v Bonnieux.

Boules je hra v podstatě jednoduchá, a začátečník se jí může s radostí oddat od prvního hodu. Malá dřevěná kulička zvaná *cochonnet* se hodí na druhý konec kurtu. Každý hráč má tři kovové *boules*, které se rozlišují vzorem vyrytým do povrchu, a vyhraje ten, kdo přistane svou koulí nejblíž cochonnetu. Skórování má několik variant, pravidla se mění od obce k obci, takže hrajete-li na domácím hřišti, může vám to při pečlivém plánování přinést obrovské výhody.

Dnes večer jsme hráli na domácím hřišti, a hra tudíž podléhala Pravidlům Lubéronu:

1. Hráči bez sklenice v ruce budou diskvalifikováni.
2. Účelné podvádění se podporuje.
3. Vzdálenost koule od *cochonnetu* se povinně řeší rozepřemi. Nikdo nemá poslední slovo.
4. Hra skončí, až se setmí, ale jestli není jasného vítěze, pokračuje se naslepo a o vítězi se rozhodne pomocí louče, nebo se skončí, když se ztratí *cochonnet*.

Pečlivě jsme vystavěli kurt, na kterém byly zrádné sklony a mělké jamky, abychom zmátli návštěvníky, a povrch jsme patřičně zdrsnili, aby nám poskytl sportovní šanci proti lepší technice. Naplňovala nás klidná sebedůvěra, navíc jsme měli výhodu v tom, že jsem měl pod kontrolou pastis. Na jakékoli znamení souvislé přesnosti hostujícího mužstva jsem mohl zaútočit plnějšími sklenicemi, a z vlastní zkušenosti vím, co vám plné sklenice provedou s přesností.

Jednou členkou hostujícího mužstva byla šestnáctiletá dívka, která nikdy předtím nehrála, ale tři ostatní měli za sebou součet nejmíň šesti týdnů výcviku a nedali se tudíž podceňovat. Při průzkumu hrací plochy se dali slyšet, že je plocha nerovná, že slunce zapadá našikmo, a podali oficiální protest proti psům na hrací ploše. Přejeli jsme hřiště starým kamenným válcem, abychom je uklidnili. Vztyčili jsme do vzduchu navlhčené prsty za účelem odhadu síly vánku, a hra mohla započít.

Hra se vyznačuje zřetelným, i když pomalým rytmem. Někdo hodí, a příští hráč se pomalu vydá na konec kurtu, aby se mohl líp rozhodnout, má-li se pokusit o bombu, nebo o nízký hod s kutálením a tak se dostat ke *cochonnetu* obloučkem kolem ostatních *boules*. Potřebuje to usrknutí pastisu, kolena se pokrčí, *boule* se prosmýkne vzduchem, zaduní na zemi a odkutálí se s rachotem na místo odpočinku. Nedochází ani k rychlým pohybům a téměř nikdy ku zraněním (s výjimkou Bennetta, jemuž se jednou

v průběhu jeho první a poslední hry podařilo nejen rozbít tašku na střeše, ale i způsobit si samozranění palce na noze).

Intriky a podvádění nahrazují nedostatek sportovního dramatu, a toho večera jsme se všichni chovali zcela odsouzeníhodně. Koule byly pokradmu přemísťovány náhodným ťuknutím nohou. Pozornost hráčů chystajících se k vrhu byla odváděna komentáři o jejich postoji, nabídkami více pastisu, obviněními, že přestupují přes čáru, varováními před psy, výstražnými výkřiky o neexistujících užovkách, a konfliktními radami ze všech stran. O poločase se nerýsoval vítěz ani z jednoho, ani z druhého mužstva, a přestali jsme, abychom mohli pozorovat západ slunce.

Na západ od domu se slunce na nás dívalo úžasně souměrným přirozeným úhlem mezi dvěma horami. Zmizelo během pěti minut, a my pokračovali ve hře za *crépuscule*, což je francouzské slovo pro soumrak, které zní jako jméno kožní choroby. Proměřování vzdáleností od *cochonnetu* se stávalo čím dál obtížnějším a rozporuplnějším, a málem jsme se dohodli na nerozhodném výsledku, když tu ona mladá dívka, která hrála poprvé, umístila tři vrhy v rozmezí patnácti centimetrů. Podvody a alkohol prohrály s mládím a pomerančovou šťávou.

Večeřeli jsme na dvoře, kde sluncem rozehřátá dlažba byla příjemná nohám naboso, a svíčky se odrážely v červeném víně a v opálených tvářích. Naši známí pronajali svůj dům anglické rodině na celý srpen, a rozhodli se nájem utratit za měsíc v Paříži. Podle nich všichni Pařížané stejně jako tisíce Angličanů, Němců, Švýcarů a Belgičanů budou v Provenci. Silnice budou ucpané a trhy a restaurace nemožně přeplněné. Tiché vesnice budou hlučné, a všichni bez výjimky budou ve špatné náladě. Tak nás varovali.

Varovali. Ale červenec nebyl zdaleka tak hrozný, jak se předpovídalo, a byli jsme si jistí, že srpen přežijeme zrovna tak. Vypneme telefon, zalehneme u bazénu a budeme poslouchat, ať se nám líbí nebo ne, koncert pro pneumatické kladivo a hořák pod taktovkou Maestra Menicucciho.

Srpen

„Slyšel jsem ze zcela spolehlivého zdroje," informoval mě Menicucci, „že Brigitte Bardot si koupila dům v Rousillonu." Odložil francouzský klíč na zídku a přistoupil blíž ke mně, aby *jeune* náhodou nezaslechl něco o soukromých plánech slečny Bardotové.

„Má v úmyslu odstěhovat se ze Saint-Tropez." Menicucciho prst se chystal poklepat mi na hruď. „A ani se jí nedivím. Víte, že -" ťuk, ťuk, ťuk dělal mi prstem „- v kteroukoli danou chvíli kteréhokoli dne v srpnu pět tisíc lidí dělá *pipi* do moře?"

Potřásl nad tou sanitární hrůzou hlavou. „Řekněte mi, chtěl byste být rybou?"

Stáli jsme na slunci a sympatizovali s potížemi mořských živočichů, kteří měli tu smůlu, že pobývali v blízkosti Saint-Tropez, zatímco se *jeune* snažil vyškrábat po schodech pod tíhou litinového tělesa, girland měděného potrubí kolem ramen a propoceného trička oznamujícího, že studuje na univerzitě v Yale. I Menicucci musel učinit ústupky počasí a odložil své obvyklé manšestrové kalhoty výměnou za hnědé kraťasy sladěné s plátěnými botami.

Byl to první den oněch *les grands travaux*, a prostranství před domem vypadalo jako skládka. Kolem antikvárního zaolejovaného ponku byly naskládané součásti našeho ústředního topení - krabice mosazných kolen, ventilů, pájedel, plynových lahví, pilek na železo, těles, vrtáků, podložek a klíčů a plechovek něčeho, co

vypadalo jako melasa. A to byla jenom první dodávka. Nádrž na vodu, nádrž na olej, bojler a hořák ještě nedošly.

Při túře součástkami mi Menicucci dělal průvodce a nemohl si vynachválit jejich kvalitu. „*Cest pas de la merde, ça."*

Pak mi ukázal ty stěny, kterými se bylo třeba probourat, a teprve teď mi došlo, kolik týdnů budeme muset strávit s prachem a s chaosem. Takřka jsem si přál, abych mohl trávit srpen ve společnosti toho půl milionu učuraných turistů, kteří už byli v Saint-Tropez.

Oni všichni a miliony dalších se přestěhovali ze severu dolů na jih během jediného nemožně zacpaného víkendu. Z dálnice u Beaune hlásili třicetikilometrovou zácpu, a komu se podařilo projet tunelem u Lyonu pod hodinu, měl velké štěstí. Auta a nálada se přehřívaly. Poruchová služba měla největší tržby roku. Únava a netrpělivost měly za následek nehody a smrt. Byl to tradičně příšerný začátek měsíce, a ten očistec se bude opakovat na konci měsíce opačným směrem.

Většina okupantů nás cestou na pobřeží minula, ale tisíce jich v Lubéronu zůstaly a proměnily tvář trhů a vesnic a poskytly místnímu obyvatelstvu náměty na filozofování nad sklenkou pastisu. Stálí hosté v kavárnách shledali, že jejich židle obsadili cizáci, a museli zůstat stát u pultu a žehrat na ta nepohodlí, která přináší prázdninová sezona. Pekárnám dochází chléb, parkují vám auta před okny, nechodí spát včas. Přikyvuje se a schvaluje se, ale se vzdycháním, neboť turisté přinášejí peníze. Všemu navzdory je to podivná cháska, ti srpnoví návštěvníci.

Nevšimnout si jich nelze. Mají čisté boty a bledou kůži, nové nákupní košíky a umytá auta. Procházejí se po Lacoste a Ménerbes a Bonnieux v jakémsi transu a koukají na domácí jako na vesnické antikvární předměty. Na hradbách v Ménerbes bylo denně večer slyšet, jak je tu nádherně, jmenovitě mi utkvěl v paměti komentář jednoho postaršího anglického páru, rozhlížejícího se vůkol.

„Nádherný západ slunce," řekla.

„Ano," odvětil její manžel. „Skutečně pěkný na tak malou vesnici."

Dokonce i Faustin měl prázdninovou náladu. S prací ve vinici skončil a neměl na práci nic jiného než čekat, až hrozny dozrají, takže si na nás zkoušel své anglické vtipy. „Co změní během tří hodin barvu mrtvé krysy v barvu vařené langusty?" Ramena se mu začala třást, jak se snažil potlačit smích nad tou opravdu směšnou odpovědí. „*Les Anglais en vacances*," odpověděl si sám, „*vous comprenez?*" Pro případ, že jsme nerozuměli a nepochopili bohatství toho vtipu, pečlivě nám vysvětlil, že je všeobecně známo, že anglická pleť je citlivá na slunce a okamžitě zčervená. „*Même sous un rayon de lune*," řekl a nezdržel se smíchu, „zrůžoví i pod měsíčním svitem."

Veselý Faustin z rána se změnil ve vážného Faustina večer. Poslouchal zprávy z Côte d'Azur a s chutí nám je přetlumočil. Blízko Grasse hořel les, a tak zavolali hydroplány. Ty pracují na principu pelikán, přistály na hladině, nasály vodu, vzlétly nad oheň a vodu vypustily, ovšem podle Faustina jeden z nich nasál s vodou plavce, a pak ho vypustil do ohně, takže byl *carbonisé*.

Kupodivu v *Le Provençalu* druhý den o tom nebyla ani zmínka, a když jsem se zeptal známého, jestli o tom slyšel, zakroutil hlavou. „Stará srpnová historka," řekl. „Každý rok, když dojde k požárům, někdo s tímhle začne. Loni to byl kluk na vodních lyžích. Příští rok to bude dveřník u Negreska z Nice. Faustin si z vás dělal legraci."

Těžko říct, čemu věřit. V srpnu se děly podivné věci, a ani nás nepřekvapilo, když nám známí, kteří přebývali v hotelu opodál, sdělili, že měli v noci v pokoji orla. Tedy možná že ne orla, ale obrovský stín orla. Zavolali nočního vrátného, a on se dostavil, aby vše vyšetřil.

Připadalo vám, že se orel vynořil ze skříně v rohu? Ano, pravili přátelé. *Ah bon*, odvětil vrátný. Tajemství se vyřešilo. Není to orel. Je to netopýr. Občas je ho vidět, jak vylétá z té skříně. Je zcela

neškodný. To je možné, že je neškodný, ale abychom s ním sdíleli ložnici, tak to teda ne, dali se slyšet naši známí, chceme jiný pokoj. *Non*, odtušil vrátný, hotel je úplně obsazený. A tak tam stáli, všichni tři, a diskutovali techniky odchytu netopýrů. Vrátný z hotelu dostal náhlý nápad. Počkejte tu, hned jsem zpátky. Objevil se za pár minut, dal jim velkou plechovku se sprejem na mouchy a popřál jim dobrou noc.

* * *

Večírek se konal v jednom domě blízko Gordes. Dostali jsme pozvání, abychom ještě s několika známými přišli na večeři, než se dostaví ostatní hosté. Byl to večer, který jsme očekávali se smíšenými pocity. Pozvání nám lichotilo, ale scházela nám sebedůvěra, jestli se neutopíme v záplavě francouzštiny. Pokud jsme věděli, nikdo jiný tam nebude mluvit anglicky, a doufali jsme, že nás proudy provensálské konverzace od sebe nerozdělí. Řekli nám, abychom přijeli na devátou, což jsme považovali za světáckou hodinu, i drkotali jsme do kopce směrem na Gordes a v žaludcích nám kručelo, ježto doma jíme dřív. Auta tam parkovala už na padesát metrů, a každé druhé mělo pařížskou značku s číslem 75. Ti druzí hosté tedy nebudou naši sousedé z vesnice. Začalo nám být hloupé, že jsme se neoblékli do něčeho společenštějšího.

Vešli jsme dovnitř a ocitli jsme se na večírku, jaký fotografují pro časopisy *House and Garden a Vogue*. Stoly se svíčkami byly na trávníku a na terase. Postávalo tam nevšímavě a rozvláčně padesát až šedesát lidí oblečených v bílém a v rukou ověšených šperky třímali sklenice šampaňského. Ze vrat osvětlené stodoly se linuly zvuky Vivaldiho. Žena se chtěla vrátit domů a převléct se. Byl jsem si vědom svých zaprášených bot. Strefili jsme se do *soirée*.

Než jsme stačili uprchnout, všimla si nás hostitelka. Naštěstí sama měla na sobě obvyklé kalhoty a blůzu.

„Podařilo se vám zaparkovat?" Na odpověď nečekala. „Není to lehké kvůli tomu příkopu."

Řekli jsme, že nám to nepřipadá jako Provence, ale pokrčila rameny. „To víte, srpen." Dala nám sklenice a odšustila. Bylo na nás setkat se s tou smetánkou.

To jsme mohli být v Paříži. Ošlehaných a opálených tváří tam nebylo. Dámy byly módně bledé, páni pečlivě oholení a uhlazení. Nikdo nepil pastis. Konverzace se podle provensálského měřítka vedla potichu. Pojmy se nám rozhodně změnily. Před nedávnem by se nám to zdálo normální. Nyní nám to přišlo utlačené, elegantní, ale mírně nepohodlné. Nedalo se o tom pochybovat: změnili jsme se v balíky.

Přesunuli jsme se směrem k páru lidí se psem, kteří nám ze všech viděných připadali nejmíň velkoměstsky.

Všichni tři byli přátelští, a tak jsme se spolu usadili u stolu na terase. Manžel, menší muž s bystrým normanským obličejem, nám vykládal, že před dvaceti lety koupil dům tady ve vesnici za tři tisíce franků, a že sem jezdí každé léto, a každých pět až šest let dům prodají a koupí jiný. Zrovna slyšel, že ten jeho původní dům je na prodej, přestavěný a nazdobený a za milion. „Šílenství," prohlásil, „ale lidi jako *le tout Paris*" - pokynul hlavou směrem k ostatním hostím - „chtějí být v srpnu blízko svých přátel. Jeden koupí, všichni koupí. A platí pařížské ceny."

Hosté si začali sedat a přinášeli si láhve a talíře s jídlem z bufetu. Vysoké podpatky se bořily do štěrku, ozývaly se pištivé zvuky pochvalující tohle nádherně primitivní prostředí - *un vrai dîner sauvage* - , vlastně jen o trochu primitivnější než terasa na Beverley Hills nebo v Kensingtonu.

Přestože zbylo ještě moc salátu s krevetkami, náhle a nevhodně se zdvihl mistral. Listy salátu a kousky chleba poletovaly vůkol a přistávaly na sněhobílých poprsích a hedvábných kalhotách, a občas se strefily i přímo do košilí. Ubrusy pleskaly a vzdouvaly se jako plachty na lodi, svíčky a sklenice s vínem se převracely.

Pečlivé účesy a manýry přicházely k úhoně. Tak to bylo trošku moc *sauvage*. Nastal kvapný ústup, a ve večeři se pokračovalo uvnitř.

Přicházeli další hosté. Zvuky Vivaldiho nahradilo krátké elektronické zasyčení, a náhle se ozval řev muže, jemuž provádějí srdeční operaci bez umrtvení. Little Richard nás zval, abychom se dali do toho.

Zajímalo nás, jaký vliv bude tahle muzika mít na takovou elegantní společnost. Dovedl jsem si je představit, jak pokyvují hlavou v rytmu civilizované melodie, nebo jak tančí v onom mírném podřepu, který Francouzi okamžitě zaujmou, když zaslechnou Charlese Aznavoura. Ale tohleto přece byly zvuky jako volání divočiny. AUOPBOPALÚUOPUOPBAMBUM! Vyšplhali jsme se po schodech ke stodole, abychom viděli, co to s nimi udělá.

Barevná světla se tam točila a mrkala v rytmu hudby a odrážela se v zrcadlech opřených kolem stěn. Za pultem s gramofony se hrbil mladík s očima přivřenýma proti kouři z cigarety, která mu visela u úst, a snažil se vyloudit z knoflíků na desce hlubší basy a víc hluku.

GOOD GOLLY MISS MOLLY. křičel Little Richard. Mladík u gramofonu dostal křeč z rozkoše a vyloudil ze systému další decibel. YOU SURE LOVE TO BALL! Stodola se zachvívala a *le tout Paris* se zachvívala s ní, ruce a nohy a hýždě a ňadra létaly nahoru a dolů a třásly se a trsaly, zuby obnažené, oči v sloup, pěsti ve vzduchu, šperky mimo dohled, knoflíky tím pnutím odletovaly, elegantní fasády se vypařily a všichni se zmítali a trhali sebou a vrtěli se, prostě *dali se do toho*.

O partnery se vcelku nikdo nestaral. Tančili sami se sebou, extáze neextáze, jedno oko vždy upřené na svůj obraz v zrcadle. Ve vzduchu se vznášela vůně teplého masa a stodola se změnila ve hmatatelný puls, vřící a šílený, a nebylo lehké dostat se na druhou

stranu, aniž by vás nenapíchly lokty nebo nešvihl roztočený náhrdelník.

Že by ti lidé, kteří teď vypadali, že jejich představa o divokém večírku se uspokojila dvěma sklenicemi šampaňského, byli titíž, kdo se zvečera chovali tak vybraně? Hopsali jako mládež přejedená amfetaminem, a vypadalo to na celou noc. Přískoky jsme se vydali tím pulsujícím davem a nechali jsme je v tom. Potřebovali jsme si ráno přivstat. Jdeme na kozí dostihy.

Před týdnem jsme ve výkladní skříni uviděli plakát obchůdku tabac. Ohlašoval *Grande Course de Chèvres* ulicemi Bonnieux, se startem před *Café César*, a oznamoval jména deseti závodních koz a jejich „kočích". Za umístění vypsali ceny, a dalo se sázet. O zábavu se prý postará velký orchestr. Zcela zřetelně se jednalo o sportovní podnik určitého rozsahu, přibližující Bonnieux Zlatému poháru v Cheltenhamu či kentuckému Derby. Dostavili jsme se včas, abychom dostali kloudná místa.

Již o deváté se udělalo tak horko, že i v hodinkách bylo vedro, a terasa před *Café César* byla přeplněná hosty, kteří se občerstvovali vychlazeným pivem a tartine. U stěny nad schody vedoucími dolů do *rue Voltaire* si pod velkým slunečníkem inzerujícím *Véritable Jus de Fruit* rozložila stánek objemná dáma, která nás obdařila zářivým úsměvem, mávala na nás sázenkami a potřásala pokladničkou. Byla tu ve funkci oficiální sázkové kanceláře, přestože vzadu v kavárně se jeden mužský pokoutně zabýval podobnou činností, a vybídla nás, abychom zkusili své štěstí. „Prohlédněte si soutěžící, než si vsadíte," řekla. „Jsou tamhle dole."

Že nejsou daleko, nám bylo jasné: bylo cítit jak je, tak jejich na slunci smažené bobky. Podívali jsme se přes zeď a soutěžící nám svýma bledýma nepřítomnýma očima pohled opětovaly, brady s řídkým vousem se jim pomalu hýbaly sem a tam: zřejmě jim před tím závodem dali nějakou pochoutku. Kdyby neměly nasazené bílé a modré čepičky a závodní vestičky s číslem, vypadaly by jako

vážení mandarini. Podle seznamu jsme mohli rozpoznat Bichou a Tisane a všechny ostatní, ale jméno na sázku nestačilo. Potřebovali jsme tajnou informaci, znalecký posudek, jak předpovědět rychlost a vytrvalost. Zeptali jsme se staršího pána, který se opíral zeď vedle nás, jelikož jsme věřili, že jako každý druhý Francouz bude na slovo vzatý znalec.

„Poznáte to podle jejich *crottins*," prohlásil. „Kozy, které nadělají před závodem nejvíc bobků, mají nejlepší šanci. Prázdná koza běží rychleji než koza plná. *C'est logique*." Věnovali jsme se po několik minut patřičnému studiu, a číslo šest, Totoche, nás plně uspokojila štědrou nadílkou. „*Voi-là*," pokračoval náš poradce, „a teď si prohlédněte kočí. Koukejte po tom nejsilnějším."

Většina „kočích" se občerstvovala v baru. Jako jejich kozy měli čepičky a vesty s čísly, takže se nám podařilo najít číslo šest, což byl statný, schopně vypadající mužský, který jak se zdálo byl vcelku opatrný s pivem. On a právě vyprázdněná Totoche vypadali na to, že by se mohli umístit. Odebrali jsme se vsadit si.

„*Non*." Madame od sázek nám vysvětlila, že k výhře musíme vytipovat též druhé a třetí místo, což nám zhatilo plány. Jak jsme mohli vědět, jaký byl objem dalších bobků, zatímco jsme hledali ty kočí? Naše víceméně jistota se změnila v odhad, ale vsadili jsme na číslo šest na prvním místě, jedinou ženu mezi kočími na místě druhém a kozičku Nénette, která měla štíhlé spěnky, což mohlo naznačovat jistou lehkost nožky, na místě třetím. Transakce uzavřena, a mohli jsme se vrátit k ostatním vyznavačům sportu před kavárnou.

Velký orchestr přislíbený plakátem - dodávka z Apt vybavená zesilovačem a ampliony vysílala Sonnyho a Cher a jejich *I've Got You Babe*. Štíhlá, vysoce elegantní Pařížanka, kterou jsme zaznamenali na včerejším večírku, si klepala do rytmu jednou bílou botičkou, a jeden neoholený muž se sklenkou pastisu v ruce a objemným břichem ji požádal o taneček a povzbuzoval ji pohupováním svých nadměrných kyčlí. Pařížanka ho obšťastnila

pohledem, po němž by lehce žluklo máslo, a věnovala pozornost obsahu své kabelky značky Vuitton. Sonnyho a Cher vystřídala Aretha Franklin, a mezi bobky si děti hrály panáka. Náměstíčko bylo nacpané lidmi. Vměstnali jsme se mezi Němce s videokamerou a muže s břichem, a pozorovali přípravy cílové pásky.

Přes náměstíčko napnuli lano, asi tak dva metry čtyřicet nad zemí. Na lano přivázali řadu velkých balonů naplněných vodou. Náš břichatý soused nám vysvětlil pravidla hry: každý „kočí" dostane špičatou hůlku, která měla dvě úlohy. Za prvé poskytovala určité povzbuzení pro ty kozy, které by projevily jistou nechuť k závodění, a za druhé měla za úkol propíchnout ten správný z očíslovaných balonů nad cílovou čárou, což bylo podmínkou pro zdárné ukončení závodu. *Evidement*, pravil, je to zmáčí, a to je právě ta legrace.

Kočí se začali vynořovat z kavárny a důležitě si vykračovali davem ke svým kozám. Náš favorit číslo šest si vyndal z kapsy nožík a přiostřoval si oba konce svého klacíku. Doufal jsem, že je to dobré znamení. Jeden z ostatních kočích okamžitě podal organizátorům protest, ale rozepři ukončil příjezd auta, kterému se nějak podařilo vyšplhat příkrou a úzkou ulicí. Vystoupila z něj mladá žena s mapou. Vypadala mimořádně zmateně a vyptávala se na cestu k dálnici.

Směr k dálnici byl samozřejmě zcela zatarasený deseti kozami, dvěma sty diváků a muzikální dodávkou. Tak ať, prohlásila mladá žena, já jedu. Posadila se do auta a pomalu odstartovala tím směrem.

Ohromení a pohoršení. Organizátoři a několik kočích obklopili auto, mlátili jí na střechu, hrozili klacíky a zachraňovali kozy a děti před jistou smrtí pod automobilovými koly, která se takřka netočila. Diváci se cpali vpřed, aby jim nic neuniklo. Auto, zabořené do davu, bylo donuceno zastavit, a mladá žena seděla s pohledem upřeným vpřed a podrážděně sevřenými rty. *Reculez!*

nařídili jí pořadatelé a ukazovali tam, odkud přijela, a mávali na dav lidí, aby ji nechali projet. Zaskřípala zpátečkou, zacouvala a s hněvivě roztočeným motorem za doprovodu potlesku odejela.

Soutěžící zavolali na startovní čáru, kočí zkontrolovali kozám obojky a provazy. Kozy si toho vzrušení nijak moc nevšímaly. Číslo šest se pokoušelo ukousnout si z vestičky čísla sedm. Číslo devět, náš outsider, se odhodlaně otočila směrem vzad. Její kočí ji musel vzít za rohy a otočit ji vpřed, zajistil si ji z obou stran koleny a držel ji tak ve správném směru. Čepička se jí smekla na jedno oko, čímž nabyla rošťáckého a mírně šíleného vzezření, a začali jsme pochybovat o moudrosti naší sázky. Počítali jsme s ní na třetím místě, ale jak byla najedno oko slepá a se zmateným smyslem pro zeměpis, nějak se nám to nezdálo.

Chystaly se ku startu. Týdny, možná měsíce tréninku je připravily na tuto velkou chvíli. Roh vedle rohu, vestička vedle vestičky čekaly na startérovo znamení. Jeden z kočích si hlasitě krknul, a vtom odstartovali.

Již během prvních padesáti metrů bylo jasné, že kozy nejsou obdařené instinktivní touhou po závodění, nebo že zcela nepochopily účel události. Dvě z nich s rozhodností šláply na brzdy již po několika metrech, a museli je táhnout na provaze. Třetí si vzpomněla na to, co měla učinit už před půlhodinou a zastavila se za první zatáčkou, aby poslechla volání přírody. Nénette, asi proto, že byla napůl slepá, vyjela ze zatáčky a zatáhla svého kočího do davu. Ostatní se za použití různých přesvědčovacích metod pachtily do kopce.

„Nakopejte jim do prdele!" dal se slyšet náš přítel s břichem. Pařížanka, která se tísnila vedle nás, jen zamrkala. To ho povzbudilo, aby ji obohatil svými znalostmi místních obyčejů. „To víte, že ta, která doběhne na posledním místě, skončí na rožni? To je fakt!" Pařížanka vylovila své sluneční brýle ze skrýše v účesu a nasadila si je. Vypadala pobledle.

Závodní dráha se ubírala kolem horního konce vesnice, a kolem staré fontány, kterou pomocí plastové plachty a balíků slámy proměnili v přírodní překážku, se otočila zpět. Ten umělý vodní příkop bylo třeba přebrodit či přeplavat, a pak čekala cílová rovinka a před kavárnou ta řádka balonů - krutá zkouška koordinace a vytrvalosti.

Zprávy o průběhu závodu nám sdělovali pokřikem od půle dráhy, poslední zvěstovala, že číslo jedna a číslo šest soutěžily o vedení. V závodě zůstalo jen devět koz, desátá se ztratila. „Pravděpodobně ji už podřízli," sdělil muž s břichem Pařížance. Ta se rozhodla riskovat vše a protlačila se davem blíž k cílové čáře a do přijatelnější společnosti.

Od fontány bylo slyšet šplouchání a káravý hlas nějaké ženy. Vodní příkop se dočkal první oběti - malé děvčátko neodhadlo hloubku vody a stálo tam až po pás hluboko, ucourané a s brekem.

„Ils viennent, les chèvres!"

Matka dítěte v zoufalství nad představou, že její dítě bude udupáno soutěžícími kozami, vykasala sukně a skočila do vody. „To jsou ale stehýnka," ocenil muž s břichem a dal si pusinku na špičky prstů.

Vedoucí závodnice se s klapáním kopýtek přibližovaly k fontáně, klouzaly po slámě a do vody se jim nechtělo. Kočí mručeli, nadávali a nakonec nezbylo, než kozy do vody nasměrovat ručně a na druhé straně je vytáhnout ven. Jejich mokré plátěnky pleskaly po cílové rovince a hůlky si nachystali jako kopí. Pozice zůstaly beze změny, Titine a Totoche klouzaly k provazu s balony.

Kočí číslo jedna se bravurně rozmáchl backhandem a probodl svůj balon jako první, přičemž se mu podařilo osprchovat Paříženku, která musela uskočit zpět, a to přímo do hromady bobků. Naše číslo šest navzdory přiostřování hůlky měl neočekávané potíže, a podařilo se mu propíchnout balon jen tak tak, než doběhly ostatní kozy. Jedna za druhou dobíhaly jednotlivě

nebo ve zmáčených skupinkách, až zůstal jediný nepropíchnutý balon. Číslo devět, naše zmatená Nénette, závod nedokončila. „Už ji má řezník," těšil se muž s břichem.

Uviděli jsme ji, když jsme se vraceli k autu. Utrhla se z provazu, utekla svému kočímu a s čepičkou napíchnutou na jednom rohu stála v zahrádce vysoko nad cestou a pojídala muškáty.

* * *

„*Bonjour, maçon."*

„Bonjour, plombier."

Četa řemeslníků se dostavila na další hlučný a horký den a zdravili se a potřásali si rukama tak formálně, jako by se dosud nikdy nesetkali. Oslovovali se podle svého *métier* spíš než jmény. Christian, architekt, který s nimi spolupracoval po léta, je nikdy neoslovil křestním jménem, ale vždycky nadsazeným a komplikovaným způsobem jakoby s pomlčkou mezi příjmením a povoláním. Takže Francis, Didier a Bruno se jmenovali Menicucci-*Plombier*, Andreis-*Maçon* a Trufelli-*Carreleur*. Příležitostně to nabylo zdlouhavosti a vážnosti obskurních šlechtických titulů, jako třeba v případě Jeana-Pierra, který nám pokládal koberce a oficiálně proslul pod jménem Gaillard-*Poseur de Moquette*.

Shromáždili se kolem jedné z mnoha děr vyrobených Menicuccim za účelem vedení trubek pro ústřední topení a diskutovali data v rozvrhu prací se vší vážností mužů, jejichž život se neřídil ničím jiným než absolutní přesností. Bylo třeba zachovat důslednou posloupnost: Menicucci měl dokončit instalaci trubek, zedníci by pak opravili to, co on rozboural, poté přijde elektrikář, pak omítkář, pak dlaždičkář, pak truhlář, a nakonec malíř. Jelikož to všichni byli dobří *Provençaux*, nebylo tu ani špetky naděje, že tato časová následnost bude dodržena, ale poskytlo to příležitost ku vcelku zajímavým úvahám.

Menicucci se pyšnil významem své klíčové pozice muže, jehož výkonnost ovlivní časomíru všech ostatních.

Jak vidno," prohlašoval, „dostal jsem za úkol udělat ze zdí ementál, ale pro tebe je to hračka, *maçon*? Půl dne práce?"

„Možná i den," na to Didier. „Ale kdy?"

„Na mě moc nespěchej," opáčil Menicucci. „Čtyřicet let v tomhle řemesle mě naučilo, že ústřední topení neuspěcháš. Je to *très, très délicat*."

„Takže Vánoce?"ozval se Didier-zedník.

Menicucci na něj pohlédl a kroutil hlavou. „Dělej si srandu, ale pomysli na zimu." A zahrál nám zimu, pomyslný zimník přes ramena. Je deset pod nulou." Třásl se chladem a stáhl si čepici přes uši. „Zničehonic praskají trubky! A to proč? Protože je někdo rychle nainstaloval."

Poté shovívavě pohlédl na své publikum a dovolil, aby si na chvilku představili to drama mrazivé zimy s tekoucími trubkami. ‚A komu bude pak do smíchu? He? Kdo si bude dělat srandu z instalatéra?"

Tak tedy já určitě ne. Naše dosavadní zkušenosti s ústředním topením se rovnaly noční můře, a dalo se to vydržet jenom proto, že jsme mohli být celý den venku. Předchozí práce v domě se týkaly jen jedné nebo druhé části, ale teď, teď to bylo všude. Menicuccimu a jeho měděným chapadlům se nedalo uniknout. Jeho pokrok domem sledovaly stopy prachu a umučených zlomků trubek, jako trus termitů s ocelovými čelistmi. A co bylo nejhorší, neměli jsme žádné soukromí. Kdekoli bylo možné zakopnout o *jeune* třímajícího hořák, nebo o pozadí a nohy Menicucciho trčící z díry ve zdi obývacího pokoje. Jediným naším útočištěm se stal bazén, ale i tak se dalo utéct před tím nemilosrdným hlomozem vrtaček a kladiv jen tehdy, když se člověk úplně ponořil. Někdy nám přišlo, že naši známí měli pravdu, když nám řekli, že jsme měli na celý tenhle měsíc odejet, nebo se zavřít do mrazáku.

Večery nám přinesly klid a mír natolik báječný, že jsme zůstávali doma a zotavovali se po všem tom hluku, takže nám unikla většina společenských a kulturních podniků, které tu v Lubéronu organizují pro blaho letních hostí. Kromě jednoho večera v opatství Senanque, kde jsme naslouchali gregoriánským litaniím a díky lavicím poskytujícím pravé klášterní nepohodlí nabyli dlouhodobého znecitlivění sedacích částí, a jednoho koncertu v osvětlené zřícenině nad vesnicí Oppède, jsme se nehnuli ze dvora. Stačilo nám být spolu a v tichu.

Nakonec nás jednoho večera vyhnal hlad, jelikož jsme shledali, že to, co jsme si nachystali na večeři, nabylo během dne tlusté kůrky z cihlové drtě. Rozhodli jsme se zajet si do jednoduché restaurace v Goultu, což je malá vesnice s nenápadnou populací a bez jakýchkoli turistických atrakcí. Bude to, jako bychom jedli doma, ale čistší. Oprášili jsme si oděvy a ponechali doma psy, aby nám hlídali ty díry ve stěnách.

Byl to klidný večer a stále ještě bylo horko. Vesnice byla cítit vypečenou dlažbou, rozmarýnou a sálajícím štěrkem.

A ovšem taky lidmi, jelikož jsme si vybrali den výroční poutě.

Mohli jsme to tušit, protože ve všech vesnicích se v srpnu oslavuje tak či onak, všude se pořádá turnaj v *boules*, či oslí závody, či pečeně na rožni, či trh se šňůrami barevných žárovek v platanech a s parketem z prken na lešení, s cikánskou muzikou a s harmonikáři a prodavači suvenýrů a rockovými skupinami až z Avignonu. Bývaly to hlučné a příjemné večery, pokud ovšem nejste stále ještě v šoku, napůl omráčení hlukem ze staveniště. Ale byli jsme tam uprostřed té mely a měli jsme hlad, a ve svých představách jsme si již objednali. Jak by nás pár lidí mohlo odradit od požitků poskytnutých salátem s horkými mušlemi a slaninou, kuřátkem polechtaným zázvorem, a kuchařovým veledílem, výborným čokoládovým dortíčkem?

Kdykoli jindy během roku by podívaná na víc než půl tuctu lidí na ulici znamenala událost zasluhující mimořádné pozornosti -

pohřeb ku příkladu, či cenovou válku mezi dvěma místními řezníky, kteří měli své obchody bok po boku nedaleko restaurace. Dnes však to byl mimořádný večer. Goult hostil zbytek světa, a svět byl zřejmě tak hladový jako my sami. V restauraci bylo nadito. Na terase venku bylo nadito. Párky lidí s nadějí ve zraku číhaly mezi stromy, až se uvolní stolek. Číšníci měli výraz štvanců. Majitel Patrick vypadal unaveně, zato však spokojeně, jako muž, kterému patří dočasný zlatý důl. „Proč jste nezavolali," řekl nám. „Přijďte zpátky v deset, a uvidíme, co se dá dělat."

Dokonce i v kavárně, která byla natolik velká, že by se tam lehce vešlo veškeré obyvatelstvo vesnice, bylo místo jen na stojačku. Odnesli jsme si skleničky přes silnici, kde se na prostranství kolem památníku místních mužů padlých ve světových válkách objevily stánky trhovců. Tak jako většina památníků, které jsme tu viděli, i tento byl pietně udržovaný, čistý a vyzdobený trikolorami, odrážejícími se proti šedému kameni.

Okna v domech kolem návsi byla otevřená a plná lidí, které víc bavilo pozorovat ten pomalý zmatek venku, než mrkající televize za jejich zády. Byl to vlastně spíš trh než cokoli jiného, a místní umělečtí řemeslníci nabízeli keramiku a řezbářské výrobky, víno a med, starožitnosti i něco uměleckých děl. Odpolední vedro stále ještě sálalo ze zdí a odráželo se ve způsobu, kterým se dav lenivě pohyboval, váha na podpatcích, břicho ven, a ramena odpočinkově svěšená.

Většina stánků sestávala ze dvou koz pokrytých prkny a potištěnými ubrusy, zboží a ručně psaného oznámení, že pokud by hrozilo nebezpečí prodeje, majitele stánku lze nalézti u piva. Jeden stánek, větší a vyzdobenější než ty ostatní, se stoly a židlemi, pohovkami a palmami v květináčích, vypadal jako obývací pokoj v terénu. Tmavý podsaditý muž v krátkých kalhotách a se sandály na nohou seděl u jednoho ze stolů s lahví vína a sešitem na objednávky. Byl to monsieur Aude, umělecký *ferronier* ze Saint-

Pantaléonu, který nám něco dělal na domě. Pokynul nám, abychom si u něj sedli.

Ferronier je muž, který pracuje se železem a ocelí, a na francouzském venkově se zabývá výrobou mříží a branek a okenic, jež mají za úkol chránit před zloději, o nichž lid soudí, že se skrývají za každým keřem. Monsieur Aude však pokročil za hranice těchto jednoduchých bezpečnostních opatření, a byl si jist, že je tu tržní příležitost pro napodobeniny železného nábytku z osmnáctého a devatenáctého století. Přinesl si album fotografií a návrhů, a pokud byste toužili po parkové lavici, nebo zahradním rožni, či dokonce polní posteli vzor Napoleon, vyrobil by vám to, a jakožto znalec rzi by to napatinoval tak, aby to odpovídalo patřičnému stupni antikvárnosti. Pracoval se svým švagrem a za účasti malé fenky bigla, a mohli jste se spolehnout, že vám učiní výhodnou nabídku s dodací lhůtou dvou nebo tří týdnů, uskutečněnou tak za tři měsíce. Poptali jsme se, jak jdou obchody.

Poklepal na ten sešit. „Mohl bych si otevřít továrnu. Němci, Pařížani, Belgičani. Letos všichni chtějí velké kulaté stoly a tyhle zahradní židle." Odsunul židli, která stála vedle něho tak, abychom si mohli prohlédnout ty ladné křivky nohou. „Problém je v tom, že si všichni myslí, že můžu vyrobit cokoli během dvou dnů, ale jak víte..." Ponechal větu nedokončenu a zadumaně si vychutnal doušek vína. Párek lidí, který kroužil kolem stánku, vešel dovnitř a vyptávali se na tu polní postel. Monsieur Aude otevřel svůj sešit, olízl tužku, a vzhlédl. „Musím vám říct," pravil s úplně vážným výrazem, „že by to trvalo asi tak dva týdny."

Bylo skoro jedenáct než jsme se dostali k jídlu, a dávno po dvanácté, než jsme dojeli domů. Vzduch byl mimořádně teplý a úplně nehybný. Byla to noc jako udělaná pro bazén, a vklouzli jsme do vody a leželi naznak a zírali na hvězdy - perfektní konec upoceného dne. V dáli, směrem na Côte d'Azur, se okrasně zablesklo a bylo slyšet slabounké zahřmění, bouřka jiných lidí.

Do Ménerbes se dostala ještě před rozbřeskem, a probudila nás rámusem, který otřásal okny a vyděsil psy tak, že se sborově rozštěkali. Po celou hodinu visela přímo nad domem, válela se sem a tam a vybuchovala jako ohňostroj nad vinicí. Pak přišel déšť jako protržená hráz, vylil se na střechu, protekl komínem a pod dveřmi do síně. Ustal před rozbřeskem, a jako by se nic nestalo, slunce vyšlo jako obvykle.

Byli jsme bez proudu. O něco později, když jsme se snažili dovolat se do *Electricité de France*, jsme zjistili, že nejde ani telefon. Když jsme se dali na obhlídku domu vyšetřit, co se stalo a co ne, viděli jsme, že příval vody odplavil půlku cesty k domu dolů na silnici, že v ní jsou koleje široké na traktor a hluboké natolik, že by auto neprojelo. Zato jsme získali dva dárečky: bylo nádherné jitro, a nebyli dělníci. Ti měli zřejmě dost starostí s vlastními problémy, natož s naším topením. Vyrazili jsme si na procházku do lesa, abychom zjistili, co bouřka natropila tam.

Bylo to dosti dramatické, ne že by tam byly vyvrácené stromy a tak, ale jaký vliv měla průtrž na půdu, kterou slunce po týdny vypékalo. Mezi stromy se vznášely obláčky páry, a bylo slyšet syčení podrostu vysychajícího v oteplujícím se ránu. Vrátili jsme se k opožděné snídani plní optimismu, který v nás vyvolává modrá obloha a sluneční záře, a za odměnu jsme dostali fungující telefon. Monsieur Fructuse osobně se vyptával, jestli došlo k nějaké škodě na jeho pojistce.

Řekli jsme mu, že jediná škoda se zdá být na příjezdu k domu.

„*Cest bieng,"* prohlásil. „Mám zákazníka, který má v kuchyni padesát centimetrů vody. To se někdy stane. Srpen má své vrtochy."

Měl pravdu. Byl to podivný měsíc, a byli jsme rádi, že se život navrací do normálních kolejí, s prázdnými silnicemi, poloprázdnými restauracemi a Menicuccim v dlouhých kalhotách.

Září

Lubéron se přes noc takřka vylidnil. Staré krásné domy - résidences secondaires - zamkli, okenice zavřeli a branám nasadili pouta z rezavějících řetězů. Domy zůstanou prázdné až do Vánoc, a to tak viditelně a zřetelně prázdné, že není divu, že loupeže v oblasti Vaucluse nabyly významu menšího průmyslu. I ti nejmíň vybavení a nejpomalejší lupiči se mohli spolehnout na několik nerušených měsíců ke své práci, a tak tu v uplynulých letech došlo k několika vysoce originálním zlodějnám. Rozmontovali a odvezli celé kuchyně, sebrali římské střešní tašky, starožitné dveře i staré olivovníky - jako by si zloděj vybraného vkusu stavěl dům a vybíral okem znalce ze všech domů v okolí jen to nejlepší. Možná, že to byl tentýž mizera, který nám ukradl naši poštovní schránku.

Začali jsme se setkávat s místními přáteli, jak se začali vynořovat ze svých letních úkrytů. Většina z nich se jen tak tak vzpamatovávala z přehršlí letních hostí, a jejich historky nabývaly jisté strašidelné podobnosti. Hlavními náměty byly peníze a instalace, a bylo to až ku podivu, jak se fráze používané lakomými nebo omlouvajícími se návštěvníky podobaly jedna druhé. A tak vznikly Sebrané Spisy Srpnových Rčení.

„Co tím chcete říct, že neberete kreditní karty? Každý přece bere kreditní karty."

„Došla vám vodka."

„V koupelně vám něco opravdu smrdí."

„Mohli byste tohle zaplatit? Mám u sebe jenom pětistovku."

„Nemějte obavy, pošlu vám nový, jen co dojedu do Londýna."

„To jsem nevěděl, že člověk musí být TAK opatrný s tím septikem."

„Nezapomeňte mi dát vědět, na kolik vás přišly mé telefony do Los Angeles."

„Opravdu je mi hloupé dívat se, jak se tu na nás dřete."

„Došla vám whisky."

Jak jsme tak naslouchali těm zkazkám o ucpané kanalizaci a vypitém koňaku, rozbitých sklenicích v bazénech, zapečetěných peněženkách a mimořádné chuti k jídlu, uvědomili jsme si, jaké jsme měli v srpnu štěstí. Došlo u nás sice k různým škodám, ale vypadalo to, že domy našich známých utrpěly stejně. A to jsme nebyli nuceni poskytnout Menicuccimu byt a stravu, zatímco nám demoloval příbytek.

Povětšinou nám časné září připadalo jako druhé jaro. Ve dne bylo sucho a teplo, noci byly chladné a vzduch ve srovnání s dusným srpnem byl báječně čistý. Obyvatelé údolí ze sebe setřásli letní strnulost a oddali se nejzávažnější činnosti celého roku, totiž prohlédnout každého rána vinice a zkontrolovat hrozny, které tam kilometr po kilometru spořádaně visely ve šťavnatých řadách.

Faustin tam byl taky, jako ti všichni ostatní. Potěžkával hrozny ve dlani, prohlížel oblohu, přemýšlivě pomlaskával a snažil se odhadnout, co přijde za počasí. Zeptal jsem se ho, kdy asi budou sbírat hrozny.

Ještě by trochu potřebovaly," odvětil. „Ale v září se nedá počasí věřit."

Až dosud produkoval takové chmurné předpovědi každý měsíc, stejně jako hospodáři po celém světě, když se vás snaží přesvědčit, jak těžko se žije z půdy. Podmínky nejsou nikdy dobré. Déšť, vítr, slunce, plevele, hmyz, vláda - muselo to mít aspoň jednu mouchu, a Faustin se v tom svém pesimismu jen vyžíval jako všichni ostatní.

„Po dlouhých jedenáct měsíců v roce můžeš dělat vše, jak se patří," dal se slyšet, „a pak znenadání - *pouf* - přižene se bouřka a vaše úroda se nehodí ani na mošt." *Jus de raiseng* - vyslovil to s takovou nechutí, že jsem si ho mohl úplně představit, jak nechá celou úrodu shnít na keřích raději, než by ztrácel čas sklízením hroznů, které by se nehodily ani na *vin ordinaire*.

A jako kdyby toho zármutku nebylo už tak až až, příroda nám nachystala další nepříjemnost: hrozny z naší vinice bylo třeba sklidit nadvakrát, protože asi tak pět set našich hlav urodilo hrozny stolní, které se sklízejí před *raisins de cuve'*. Což představovalo *un emmerdement*, které se dalo vydržet jenom proto, že cena za stolní hrozny byla právě velmi dobrá. I tak to ovšem znamenalo, že tu byly dvě oddělené příležitosti k ranám osudu a zklamání, a pokud Faustin věděl, určitě k tomu dojde. Ponechal jsem ho, ať si potřásá hlavou a bědákuje sám.

Abychom si nějak vynahradili ony zlověstné Faustinovy předpovědi, naslouchali jsme příznivým ranním zpravodajstvím Menicucciho. Ten se blížil ku konci svých prací na ústředním topení a předtuchami dne, kdy poprvé zažehne plamínek v bojleru, byl úplně mimo sebe. Třikrát mi připomněl, ať nezapomenu objednat topný olej, a pak trval na tom, že bude dohlížet na plnění nádrže, protože olej musí být zcela prostý cizích těles.

„*Il faut très attention*," vysvětloval řidiči, který nám olej dovezl. „Ten nejmenší kousíček *cochonnerie* v tvém oleji mi může pokazit hořák a znečistit mi elektrody. Řekl bych, že by bylo nejlepší ten tvůj olej přefiltrovat, jak to budeš přečerpávat."

Ten člověk od oleje se namíchl a šermovali s Menicuccim ukazováčky, olejářův černý od oleje. „Ten můj olej je už třikrát filtrovaný. *C'est impeccable*." Už už si chtěl dát pusinku na špičky prstů, ale v poslední chvíli si to rozmyslel.

„Uvidíme," prohlásil Menicucci. „Uvidíme." Prohlédl si násadec hadice, než ho zasunuli dovnitř, a muž od oleje ho významně otřel špinavým hadrem. Obřad plnění Menicucci

doprovázel podrobnou technickou přednáškou o vnitřní mechanice hořáku a bojleru, které olejový protivník naslouchal s nepředstíraným nezájmem, mručel a prohlašoval *ah bon?*, kdykoli Menicucci přestal a vyčkával na odpověď. Když zbývalo jen několik litrů, Menicucci se obrátil ke mně. „Dnes odpoledne to vyzkoušíme." Vtom se ho zmocnila úzkost, protože ho napadlo něco hrozného. „Nejdete přece nikam? Budete tu a Madame taky?" Bylo by to od nás svrchovaně nelaskavé, kdybychom ho připravili o publikum. Slíbili jsme, že se nachystáme na druhou hodinu po poledni.

Shromáždili jsme se v místnosti, která kdysi sloužila jako noclehárna pro osly, ale kterou Menicucci proměnil v nervové centrum svého topného komplexu. Bojler a kotel na vodu tam stály bok po boku, spojené pupeční šňůrou z mědi, trubky v barvách - červená pro horkou vodu, modrá pro studenou, *très logique* - vyrůstaly z bojleru a mizely ve stropě. Ventily a ciferníky a spínače, lesklé a nesourodé s hrubým povrchem kamenných zdí, tam čekaly na dotek mistrovské ruky. Připadalo mi to nesmírně komplikované, a dopustil jsem se omylu, když jsem to řekl.

Menicucci to vzal osobně jako kritiku a strávil deset minut tím, že mi předváděl tu neobyčejnou jednoduchost zařízení a zapínal a vypínal knoflíky a kohoutky a točil s ciferníky tak, že se mu podařilo mě dokonale zmást. „*Voilà!"* zvolal konečně a ještě naposledy vším zatočil. „Teď tomu dokonale rozumíte, takže to můžeme zapnout. *Jeune!* Dávej pozor."

Bestie se probudila a vydala ze sebe sérii cvakání a škytání. „*Le brûleur*," prohlásil Menicucci a tančil kolem zařízení a popáté vše znovu nastavil. Vydalo to mocné krknutí a pak tiché hučení. „Zapálilo to!" Menicucci zněl tak vzrušeně jako komentátor odpálení raketoplánu. „Do pěti minut se nám rozehřejí všechna topná tělesa. Pojďte!"

Pobíhali jsme po domě a museli jsme osahat všechny radiátory. Jasné? V zimě tu budete moct chodit *en chemise*." Už teď jsme se

začali potit. Venku bylo skoro třicet stupňů, a uvnitř, s topením na plnou páru, se nedalo vydržet. Zeptal jsem se, jestli to můžeme vypnout dřív, než nás to umoří.

„*Ah non*. Musí se to nechat naplno po dvacet a čtyři hodiny, abychom mohli zkontrolovat všechny spoje, jestli netečou. Ničeho se nedotýkejte, než přijdu. Je důležité, aby to zůstalo nastavené na maximum." Nechal nás uvadat a radovat se ze zápachu horkého kovu a prachu.

* * *

O jednom zářijovém víkendu to v krajině zaznělo jako generálka na třetí světovou válku. Nastal začátek honební sezony, a tehdy si každý plnokrevný Francouz vezme pušku a psa a odebere se do kopců uspokojit své vražedné choutky. Říkají tomu sport. První známka toho, že by k něčemu takovému mohlo dojít, přišla poštou - děsivý dokument od puškaře ve Vaison-la-Romaine, který mi nabízel kompletní vyzbrojení za předsezonní ceny. Mohl jsem si vybrat z šedesáti či sedmdesáti modelů, a musím se přiznat, že představa, že bych mohl vlastnit zbraň zvanou Verney Carron Grand Bécassier nebo Ruger 0,44 Magnum s elektronickým zaměřováním, ve mně probudila neurčité lovecké instinkty, které se popravdě řečeno od okamžiku, kdy jsem spatřil světlo tohoto světa, nacházely v hlubokém spánku. Moje žena, která má opodstatněnou hlubokou nedůvěru v mé schopnosti, pokud jde o zacházení s jakýmkoli nebezpečným zařízením, mě upozornila na skutečnost, že na to, abych se postřelil, nepotřebuju elektronické zaměřování.

Oba nás překvapily ty vřelé pocity, jež Francouzi projevují puškám. Dvakrát jsme navštívili domácnosti mužů navenek zcela mírumilovných a jemných, a při obou příležitostech nám pyšně předvedli domácí zbrojnice: jeden z nich vlastnil pět kulovnic různých kalibrů, druhý jich měl osm, všechny řádně naolejované, naleštěné a vystavené na zdi jídelny jako nějaké umělecké dílo se

smrtelnými následky. Na co by někdo mohl potřebovat osm pušek? Jak byste věděli, kterou kdy a na co použít? Nebo si je bere s sebou všechny jako golfové hole v jednom vaku a vytasí 0,44 Magnum, když se potká s pardálem nebo losem, a Baby Bretton na králíka?

O něco později nám došlo, že tahle posedlost zbraněmi není nic jiného než součást francouzské národní vášně pro výstroj a výzbroj, touhy po tom vypadat za všech okolností jako odborník. Když se Francouz oddá tenisu nebo lyžování, to poslední, co očekává od zbytku světa, je být považován za nováčka, i když nováčkem je, a za tím účelem si pořídí vybavení na poslední profesionální úrovni. Což má okamžitý účinek. Pár tisíc franků, a tady jste, k nerozeznání od zkušeného esa, které rok co rok závodí v Tour de France, nebo hraje ve Wimbledonu, či závodí na zimní olympiádě. V případě *la chasse* výběr výzbroje nezná mezí, a navíc je tu ta výhoda, že vypadáte mužně a nebezpečně.

Dostalo se nám možnosti vyhodnotit loveckou módní přehlídku na trhu v Cavaillonu. Stánky byly na nadcházející sezonu plně připravené, takže vypadaly jako armádní minisklady. Visely tam trsy pásů na náboje a pletené kožené řemeny na kulovnice, kabátce s miliony kapes na zip a umývacími kapsami na kořist a tudíž *très pratique*, jelikož veškeré skvrny od krve se dají lehce odstranit, dostali jste vysoké boty do divočiny, přesně takové, jaké používají žoldnéři, když je vysazují padákem do Konga, úděsné nože s dvaceticentimetrovou čepelí a kompasem ve střence, lehoučké polní láhve z hliníku, v nichž se zcela určitě najde víc pastisu než vody, tkané pásy s očky a kroužky a speciální smyčkou na bajonet, asi pro případ, že vám dojde munice a museli byste zaútočit na kořist chladnou ocelí, vojenské kšiltovky a maskovací gatě, železné dávky potravin a malinké skládací vařiče. Bylo tam vše, co člověk potřebuje, když musí čelit divé lesní zvěři, kromě jedné a nezbytné části výbavy, té se čtyřmi nohami a nosem jako radar - honicích psů.

Chiens de la chasse jsou příliš specializovaní na to, aby je bylo možné zakoupit jen tak přes pult, a bylo nám řečeno, že žádný seriozní lovec by si nekoupil štěně, aniž by se předtím neseznámil s oběma rodiči. Soudě podle řady těch honicích psů, které jsme tu viděli, nalézt jejich tatínka by nemuselo být zrovna lehké, ale mezi těmi všemi křížených podivuhodnostmi se daly rozpoznat asi tak tři základní typy. Jednak játrově hnědá podoba většího španěla, pak prodloužený bígl, a na konec vyšší vychrtlý ohař se svraštělou tváří a žalostným výrazem.

Každý lovec považuje svého psa za mimořádně nadaný unikát a má v zásobě nejmíň jednu nevěrohodnou historku o jeho schopnostech a výdrži. Jak to tak posloucháte, přijde vám, že tihle psi jsou nepřirozeně inteligentní stvoření, vytrénovaná do nemožnosti a věrná až do hrobu. Těšili jsme se, jak je uvidíme pracovat během prvního týdne honební sezony. Možná, že si z nich vezmou příklad i naši psi, kteří by pak mohli dokázat víc než honit ještěrky a útočit na starý tenisák.

Sezona v naší části údolí nastartovala krátce po sedmé ráno následující neděle. Salvy vybuchovaly kolem domu ze všech stran, a dokonce i z okolních strání. Znělo to, jako by bylo v nebezpečí vše, co se pohne, a když jsem se vydal s našimi psy na procházku, vzal jsem si s sebou ten největší bílý kapesník, který jsem dokázal najít pro případ, že bych se musel vzdát. Vydali jsme se s nejvyšší opatrností po pěšině za domem lesem směrem k vesnici s nadějí, že každý lovec hodný svého povolení se již dávno odebral z cesty do kleče na protějších svazích.

Zpěvavého ptactva jako by nebylo. Všichni moudří a zkušení zpěváčci se již po prvním výstřelu odebrali někam daleko a do bezpečí, ať do severní Afriky nebo centra Avignonu. Za starých mizerných časů se lovci uchylovali k podlým trikům, jako věšet klece se zpěvavými ptáky na stromy, a tak nalákat ptáky na svobodě do bezprostřední blízkosti ústí své hlavně. Dnes je to proti

zákonu, moderní lovec se musí spoléhat na svou šikovnost a pokradmé počínání.

Příliš mnoho důkazů toho jsem nespatřil, ale co jsem spatřil, bylo tolik lovců, psů a zbraní, že to muselo úplně stačit na vyhlazení populace drozdů a králíků v celé jižní Francii. Lovci neodešli do lesa, ba naopak, sotva se vzdálili z pěšinky. Na každé mýtince jich byl hlouček, smáli se a kouřili, přihýbali si z maskovaných čutor a odřezávali si plátky salámu, ale důkazy čilé honitby - muž tváří v tvář drozdu v souboji o morální vítězství - byly na nedostatečnou. Asi že za té ranní kanonády již spotřebovali dnešní příděl nábojů.

Jejich psy však bylo těžké udržet. Po měsících u boudy se octli v deliriu svobody a lesních vůní a běhali tam a zpátky, nos na zemi, a třásli se vzrušením. Každý pes měl kolem krku tlustý obojek s malým mosazným zvonečkem -*clochette*. Prý to mělo dva účely. Za prvé lovec věděl, kde je jeho pes a mohl tedy zaujmout patřičnou pozici k útoku na zvěř hnanou jeho směrem, a za druhé to bylo bezpečnostní opatření pro psa, aby někdo nestřelil na to, co se hemží v křoví a vypadá sice jako králík či divočák, ale je to váš pes. Žádný zodpovědný lovec nikdy nestřeli na to, co nemůže vidět, *naturellement*, říkali. Mám o tom určité pochybnosti. Po dopolední konzumaci pastisu nebo *marku* každé zašustění v křoví musí být neodolatelné lákadlo, a tou příčinou šustění může býti lidská bytost. Popravdě řečeno třeba i já. Třeba bych měl kvůli svému bezpečí nosit kolem krku zvonek.

Další výhodou zvonečku je, jak jsem zjistil k polednímu, že pomůže lovci vyhnout se pokořující zkušenosti se zatoulaným psem na konci šoulačky. Psi zdaleka nejsou ona věrná a disciplinovaná stvoření, jak jsem si představoval. Lovečtí psi jsou tuláci, kteří následují svůj nos, ať je vede kamkoliv, a nemají pojem o čase. Dosud jim nedošlo, že lov má polední přestávku. Ani zvoneček nezaručuje, že se pes na zavolání dostaví k noze, ale umožní lovci zjistit alespoň zhruba, kde by jeho pes tak mohl být.

Jak se blížilo k poledni, postavy v maskáčích se začaly vracet k dodávkám, zaparkovaným u cesty. Několik jich mělo s sebou psy. Ti ostatní čím dál víc pískali a křičeli a směrem k symfonickému orchestru zvonečků v lese vydávali podrážděné zvuky: „*Vieng ici! Vieng ici!*"

Odpověď nebyla jednotná. Rvaní se stávalo zlostnějším a zlostnějším a nakonec zdegenerovalo na úroveň kleteb a sprosťáren. Po nějaké době to lovci vzdali a většina jich odešla domů bez psů.

O něco později se k nám u nás doma přidružili tři psi, kteří se přišli napít z bazénu. Jejich bezstarostné chování a exotická vůně se staly předmětem obdivu našich dvou fen, a tak jsme je zavřeli do dvora a přemýšleli, jak příchozí dostat k jejich pánům. Poradili jsme se s Faustinem.

„Nedělejte si starosti," pravil. „Vypusťte je ven. Lovci se večer vrátí. Když své psy nenajdou, nechají tam *coussin*."

Funguje to bez chyby, řekl Faustin. Když se pes ztratí v lese, prostě se tam, kde jste ho viděli naposled, nechá něco, co je cítit jeho boudou, polštářek nebo nejspíš kus pytle, a dřív nebo později se k tomu po vlastní stopě pes vrátí a počká tam.

Pustili jsme ty tři ven a oni za vzrušeného štěkání odskákali. Nebyl to obyčejný štěkot, ale žalostný zvuk, vytí hoboje v bolestech. Faustin potřásl hlavou. „Ti se ztratí na delší dobu." Sám se honitby nezúčastňoval, považoval myslivce a jejich psy za vetřelce, kteří se motají v jeho vinici, aniž by k tomu měli jakékoli právo.

Rozhodl se, jak nám sdělil, že nadešel ten správný čas ke sběru stolních hroznů. A že s tím začnou hned, jak Henrietta opraví jejich *camion*. Byla jediným mechanicky nadaným členem rodiny, a každé září měla za úkol vyčarovat ze starožitného vinařského vozidla dalších pár kilometrů. Náklaďáčku bylo nejmíň třicet let - možná i víc, Faustin si to nepamatoval -, vpředu měl takový tupý čumák, byl celý roztřesený, bez postranic a s kompletně plešatými

pneumatikami. Bylo tomu již dávno, když ještě byl provozně legální, ale zakoupení nového prostě nepřicházelo v úvahu. Proč by měl utrácet za opravy v servisu, když má za ženu automechanika? Používali vůz jen po několik krátkých týdnů ročně, a Faustin si dával velký pozor na to, aby jezdil jen po postranních cestách a vyhýbal se těm nafoukaným mladým *flics* z policejní stanice v Beaumettes a jejich zcela nepřístojným nařízením o brzdách a pojistkách.

Henrietta se s úspěchem zhostila svých úkolů a veterán naložený plochými dřevěnými bedničkami na ovoce, hlubokými jen na jedinou vrstvu hroznů, se jednoho časného rána s kašláním vydal vzhůru cestou k vinici. Bedničky naskládali do stohů podél řad révy, a tři členové rodiny, Faustin, Henrietta a jejich dcera, si vzali nůžky a dali se do díla.

Byla to práce pomalá a fyzicky náročná. Vzhledem k tomu, že u stolních hroznů je vzhled téměř stejně důležitý jako jejich chuť, je třeba každičký hrozen prohlédnout a každou pomačkanou nebo svrasklou bobulku odstřihnout. Hrozny rostly dole, někdy se schovaly v listech až u země, a pokrok sběračů se dal měřit spíš na metry než desítky metrů za hodinu. Shýbat se, odstřihovat, narovnávat se, prohlížet, odstřihovat, ukládat. Vedro bylo úděsné a nejen stoupalo od půdy vzhůru, ale i bilo seshora do týlu a na ramena. Beze stínu, bez vánku a kromě polední přestávky bez odpočinku deset hodin denně. Už nikdy se nepodívám na hrozen v míse na stole, aniž by mi to nepřipomnělo bolavá záda a úpal. Bylo již po sedmé večer, když se přišli napít, utahaní a sálající teplo, ale spokojení. Hrozny prý byly velice pěkné, a za tři čtyři dny by s tím měli být hotoví. Řekl jsem Faustinovi, že musí být spokojený s tím, jak se mu vyvedlo počasí. Postrčil si klobouk do týla a na čele se mu objevila ostrá hranice mezi bílou a dohněda opálenou kůží.

„Až moc," odpověděl. „To nemůže vydržet." Zhluboka se napil svého pastisu a podumal o široké paletě pohrom, které by mohly nastat. Pokud nepřijdou bouřky, přijde znenadání mrazík, nebo

kobylky, nastane lesní požár, nebo dojde k jadernému výbuchu. Vždycky dojde k nějaké nepříhodnosti předtím, než se podaří dostat domů druhou várku hroznů. A nedojde-li, může si aspoň postěžovat na to, že mu doktor nařídil držet dietu kvůli snížení cholesterolu. Ano, byl to vážný problém, a jak si připomněl, že mu osud nadělil tuhle černou sedmu, dal si ještě jeden pastis.

* * *

Trvalo mi hezkou chvíli, než jsem si zvykl, že máme speciálně postavenou místnost věnovanou vínu - ne nějakou špajzku, předstírající, že je něčím víc, nebo špeluňku pod schody, ale pravý sklep - *cave*. Pochovali ho pod dům, kde stěny z kamene a štěrková podlaha držely chládek, a bylo tam dost místa na tři až čtyři sta lahví. Strašně se mi to líbilo a pojal jsem pevné rozhodnutí ten sklep naplnit. Přátelé pojali stejně pevné rozhodnutí jej vyprázdnit. Poskytlo mi to důvod k pravidelným návštěvám okolních vinic - poslání to charakteru téměř sociálního - postarat se, aby u nás návštěvy nežíznily.

Z důvodů výzkumných a pohostinství jsem navštívil Gigondas, Beaumes-de-Venise a Châteauneuf-du-Pape, spíš to větší vesnice než malá městečka, ale přísně oddané jediné vášni - hroznům. Kamkoli jsem pohlédl, byly nápisy inzerující *caves*, které nemohly být od sebe dál, než nějakých padesát metrů. *Dégustez nos vins!* Nikdo v životě nepřijal tyto nabídky s větším nadšením než já. Dal jsem si *dégustations* všude, garáží v Gigondas počínaje a zámkem nad Beaumes-de-Venise konče. Nalezl jsem silné a sametové Châteauneuf du Pape za třicet franků litr, čepované ze zařízení, které vypadalo jako pumpa na benzin, bez jakýchkoli ceremonií přímo do plastových demižonů. V jiném sklepě, dražším a honosnějším, jsem chtěl ochutnat *marc*. Objevila se karafa z broušeného skla a kápli mi slzičku na hřbet ruky. Dodnes nevím, jestli jsem ji měl olíznout, nebo si šňupnout.

Po nějaké době jsem se začal vyhýbat vesnicím a dával se po znameních, často napůl schovaných v zeleni, která mě vedla do hloubi krajiny, kde se hrozny vypékaly na slunci a kde se dalo nakoupit přímo od vinařů. Ti byli bez výjimky pohostinní, hrdí na svou práci, a alespoň pokud mě se týče, jejich stylu prodeje se nedalo odolat.

Bylo brzo po poledni, a sjel jsem z hlavní silnice z Vacqueyras a dal se úzkou kamenitou silničkou mezi vinohrady. Řekli mi, že mě to dovede k vinaři, jehož víno mi chutnalo při obědě, bílé Côtes du Rhône. Potřeboval jsem jednu nebo dvě bedničky, abych zaplnil díru, kterou mi ve sklepě způsobila poslední trestná výprava známých. Stavím se tam tak na deset minut, jen tak narychlo, a vydám se na zpáteční cestu domů.

Silnička vedla k budovám kolem dvora jako čtverhranné U, zastíněného obrovským platanem a hlídaného německým ovčákem, který mě přivítal ledabylým pološtěkem, jako by měl službu místo zvonku. Mužský potopený v traktoru se vynořil s rukama plnýma zaolejovaných svíček a potřásl si se mnou předloktím.

Že jsem chtěl nějaké víno? Samosebou. On sám se musí zabývat ošetřováním traktoru, ale postará se o mě strýček. Edouard! *Tu peux servir ce monsieur?"*

Záclona z dřevěných korálků na dveřích do domu se otevřela a do slunečního svitu se vynořil mrkající strýček Edouard. Měl na sobě tričko bez rukávů a kalhoty od modráků - *bleu de travail* -, na nohou trepky. Jeho objem kolem pasu na mě učinil stejný dojem jako ten jejich platan, ale to nebylo nic proti jeho nosu. Takový jsem ještě neviděl - široký a masitý a hrající barvami připomínajícími všechna vína od růžového po rudé, a s jemnými fialovými nitkami portugalu po tvářích. Muž, který zcela zřetelně vychutnával každý doušek své práce.

Zářil a ty fialové nitky vypadaly jako kočičí fousky. „*Bon. Une petite dégustation*." Odvedl si mě přes dvůr k dlouhé budově bez

oken a odsunul vrata. Počkal jsem za vraty, než otočil vypínačem. Po tom jasu venku jsem neviděl nic, ale vdechoval jsem onu uklidňující vůni, kterou člověk nenajde nikde jinde než ve vinném sklepě. Vzduch nasycený chutí kvasících hroznů.

Strýček Edouard rozsvítil a zavřel vrata před tím horkem. Pod osamělou žárovkou s plechovým stínítkem stál dlouhý stůl a kolem něj půl tuctu židlí. V jednom tmavém koutě se rýsovaly schody do sklepa a nakládací rampa. Kolem stěn byly seřazené palety s bednami lahví, vedle popraskané výlevky tiše mumlala obstarožní lednička.

Strýček Edouard leštil sklenice, prohlížel je proti světlu a stavěl na stůl do přímých linek po sedmi. Za nimi úhledně seřadil četu lahví. Každá z těch lahví si vysloužila pochvalný komentář: „Tak tohle je to bílé, které Monsieur už zná, že? Velmi příjemné mladé vínko. A tohle je rosé, něco jiného, než ta růžová slabotinka, kterou vám dávají na Côte d'Azur. Třináct stupňů alkoholu, správné vínko. A tady máme lehčí červené - klidně můžete vypít lahvičku i před několika sety tenisu. Ale tohleto, *par contre*, to je na zimu a dá se uchovat v archivu i deset let. A pak...."

Pokusil jsem se ho zarazit. Prohlásil jsem, že jsem chtěl jenom dvě bedničky bílého, ale on o tom nechtěl ani slyšet. Monsieur si přece dal takovou práci sem osobně přijet, o tom, že by měl odejet bez ochutnávky, se nedá ani uvažovat. A navíc, prohlásil strýček Edouard, on sám mě bude tou cestou ročníky vína doprovázet. Jeho těžká tlapa mě něžně plácla na rameno, až jsem se sesul na židli.

Bylo to přímo fascinující. Popsal mi přesně ty části vinice, z nichž to které víno pocházelo, a proč se na některých svazích rodí víno lehké, a na jiných těžké. A každé víno doprovodil jiným pomyslným menu, které podrobně popsal za notného mlaskání a se zrakem upřeným vzhůru ke gastronomickým nebesům. V duchu jsme si pochutnali na *écrevisses*, lososu na šťaveli, kuřátku z Bresse okořeněném rozmarýnem, na jehněčím se smetanovou

omáčkou, hovězí *estouffade* s olivami, *daube* a vepřové panence špikované lanýži. Vína chutnala čím dál tím líp tak, jak jejich cena stoupala: strýček byl bezesporu profesionál, a nedalo se dělat nic jiného, než se pěkně opřít dozadu a vychutnávat si to.

„A ještě jedno, které byste měl zkusit," řekl, „ale každému nechutná." Vytasil se s lahví a pečlivě mi nalil ani ne půlku. Bylo tmavočervené, až dočerna. „Víno s obrovským charakterem," prohlásil. „Moment, chce to ještě *une bonne bouche*." Nechal mě tam s těmi lahvemi a počátečními známkami odpolední kocoviny.

„*Voilà*." Položil přede mne talíř a na něm dva malé okrouhlé kozí sýry s pihami koření a pokropené olivovým olejem. Podal mi nůž s ohmatanou dřevěnou střenkou. Pozoroval mě, jak jsem si odkrojil klínek sýra a snědl ho. Měl úděsně silnou chuť. Mé chuťové buňky, či co z nich zbylo, byly v pozoru, a víno chutnalo jak nektar.

Strýček Edouard mi pomohl naložit bedničky do auta. Tohle všechno že jsem si objednal? Asi ano. Seděli jsme v tom příjemném přítmí nejmíň dvě hodiny, za takovou dobu lze lehce dojít k nerozvážným rozhodnutím. Odejel jsem s hlavou jako kovadlina a s pozváním na *vendange* příští měsíc.

Naše vlastní vinobraní, špičková událost zemědělského roku, se událo v posledním týdnu září. Faustin by dal přednost tomu sbírat o pár dní později, ale obdržel jakousi soukromou informaci o předpovědi počasí, která slibovala deštivý říjen.

Tu původní tříčlennou partu od stolních hroznů posílili bratránek Raoul a Faustinův tatík. Jeho úkolem bylo jít pomalu za sběrači, šťourat do listí hůlkou, a když objevil hrozen, který unikl pozornosti sběračů, zařvat, aby se někdo vrátil a pořádně to dodělal. Na čtyřiaosmdesátiletého pantátu měl zvučný hlas, který se nedal přeslechnout. Na rozdíl od těch mladších, kteří pracovali v kraťasech a v tričkách, měl na sobě svetr, bavlněný oblek a čepici, jako by na svěží počasí v listopadu. Když se zjevila má žena s fotoaparátem, sundal si čepici, prohrábl si vlasy, a po pás

mezi révou zaujal patřičnou pózu. Jako všichni naši sousedé se rád fotografoval.

Řádky révy se pomalu a s hlukem jedna za druhou ocitaly bez hroznů, a hrozny na plastových líškách odváželi tou starou rachotinou. Každý večer byly teď silnice plné dodávek a traktorů s fialovými pyramidami směřujícími do vinařského družstva v Maubeku, kde úrodu vážili a přezkoušeli na budoucí alkohol.

K Faustinovu velkému překvapení proběhla sklizeň bez nehod, a abychom to oslavili, vydali jsme se s ním a s poslední dávkou do družstva. „Dnes večer se dozvíme naše součty," sdělil nám starostlivě, „a tak budeme vědět, jak si můžeme příští rok popřát."

Vydali jsme se za náklaďáčkem, který se rychlostí dvaceti kilometrů za hodinu odkymácel po postranních cestách potřísněných šťávou ze ztracených hroznů směrem do zapadajícího slunka. Byla tam fronta. Hřmotní mužští s vypečenými tvářemi čekali na svých traktorech, až na ně přijde řada, oni zacouvají k rampě a vysypou hrozny do skluzu - první zastávka na cestě k lahvím.

Faustin skončil s vykládáním a zašli jsme s ním dovnitř, kde jsme mohli vidět naše hrozny v obrovských dížích z nerezu. „Vidíte ten ciferník?" upozornil mě. „Ukazuje to stupně alkoholu." Ručička se točila nahoru, zatřepala se a ustálila na 12,32. Faustin zabručel. Byl by raději, kdyby se tam ukázalo 12,50, a několik málo dní slunka navíc by tomu prospělo, ale dostali jsme se nad 12 a bylo to dobré. Poodešli jsme k vážnému, který zapisoval všechny dodávky, Faustin mu nakoukl do záznamů a porovnal čísla se svými poznámkami na kouscích papíru, které vylovil z kapsy. Pokýval, že vše bylo v pořádku.

„Žízeň mít nebudete." Udělal na mě provensálský posunek znamenající pití - ruka v pěst a palec směřující k ústům. „Něco přes tisíc dvě stě litrů."

Připadalo nám to jako dobrý ročník, a řekli jsme Faustinovi, že nás to těší. „No," odtušil, „aspoň jsme nezmokli."

Říjen

Pod starým dubem jsem v kleči zahlédl mužskou postavu, jak zírá do podrostu a šťourá do mechu kolem kořenů. Pravou nohu měl až po hýždi schovanou ve vysoké rybářské holínce. Na druhé měl tenisku. V jedné ruce měl dlouhatánskou hůlku napřaženou vpřed a ve druhé měl modrý plastový košík ze samoobsluhy.

Obrátil se bokem ke stromu, pokročil tou nohou v holínce vpřed a hůlkou nervózně píchl do podrostu jako šermíř očekávající protivníkův náhlý protiútok. A ještě jednou, noha v holínce vpřed, na stráž, bod, ústup, krok vpřed, bod. Byl tím soubojem tak zaujatý, že si ani neuvědomil, že ho někdo se stejným zaujetím pozoruje z pěšiny. Jeden z našich psů se přišoural až k němu a podrobil jeho pozadí průzkumnému prošetření.

Mužský poskočil - *merde* -, načež spatřil psa a mne a připadl si trapně. Omluvil jsem se, že jsme ho vyděsili.

„Na momentík jsem si myslel, že mě někdo napadl."

Nedovedl jsem si představit, kdo by mu před napadnutím čichal k pozadí, a tak jsem se ho zeptal, co hledá. Odpověděl mi tím, že zdvihl košík do výše. „*Les champignons*."

Lubéron tím okamžitě nabyl další znepokojivé pozoruhodnosti. Jak jsem už věděl, je to oblast plná podivných záležitostí a ještě podivnějších lidiček. Ale houby přece, ač lesní a divoké, dospělého člověka nenapadají. Zeptal jsem se, čím jsou ty houby nebezpečné.

„Po některých můžete umřít."

Tomu jsem docela věřil, ale pořád mi to neobjasnilo účel té holínky a to šermování hůlkou. S rizikem, že budu vypadat stejně jako většina nevědomých měšťáků, jsem ukázal na jeho pravou nohu.

„Tu botu máte na ochranu?"

„*Mais oui."*

„Ale proti čemu?"

Plácl si na holínku dřevěným mečem a nadutě popošel ke mně, jako d'Artagnan s košíkem ze samoobsluhy. Backhandem sťal keřík tymiánu a přistoupil až na dosah ruky.

„*Les serpents*," pronesl s náznakem syčení. „Chystají se na zimu. Jestli je vyrušíte - ssst -, zaútočí. A možná s velice vážnými následky."

Ukázal mi, co do košíku s nasazením holého života nasbíral. Připadaly mi ty houby vysoce jedovaté, v různých barvách od černomodré až po rezavou a oranžovou, vůbec ne jako ony civilizované bělounké houbičky na trhu. Podržel mi košík pod nosem, abych si mohl vdechnout vůni, kterou nazval esencí hor. Byl jsem překvapený, jak příjemně a silně to vonělo zemí a ořechy, a tak jsem si ty houby prohlédl zblízka. Viděl jsem jich v lese dost, rostly v podezřele vyhlížejících chumáčích pod stromy, a neměl jsem žádných pochyb, že po jejich požití následuje okamžitá smrt. Můj společník v botě mě ujistil, že jsou nejen zcela poživatelné, ale navíc velice chutné.

„Samozřejmě," sdělil mi vážně, „musíte znát jedovaté druhy. Není jich moc, jen tak dva nebo tři. A v případě nejistoty si je necháte určit v lékárně."

Netušil jsem, že je možné si houby nechat klinicky vyšetřit, než jim dovolíte změnit se v omeletu, ale jelikož žaludek ve Francii považují za orgán s nejvyšším vlivem na život, dávalo to smysl. Takže když jsem příště zavítal do Cavaillonu, obešel jsem si lékárny. A vskutku, všechny se proměnily v poradenská střediska houbařů. Ve výkladech se místo obvyklých torz a obrazů mladých

opálených dam ztrácejících na svých stehýnkách celulitidu objevily plakáty zobrazující jedlé a jedovaté houby. Některé lékárny zašly až tak daleko, že vystavily hromady naučných svazků popisujících a zobrazujících každičký druh hub lidstvu známých.

Viděl jsem tam lidi s ušmudlanými sáčky, které předávali k vyšetření s takovou nedočkavostí, jako by se jednalo o testy na nějakou vzácnou chorobu. Mrňavé zablácené předměty ze sáčků pak byly se vší vážností prozkoumány místním odborníkem v bílém kabátci, který pak vydal svůj verdikt. Řekl bych, že to mohla být vcelku zajímavá změna od vydávání čípků a vodiček na játra. Zajímalo mě to natolik, že jsem málem zapomněl, proč jsem to vlastně do Cavaillonu jel - nikoli za toulkami po místních lékárnách, ale zajít do místní pekařské svatyně pro chleba.

Fakt, že jsme se usadili ve Francii, způsobil, že jsme nabyli návyku na chléb, a aféra s jeho výběrem a kupováním nám působila každodenní potěchu. Místní pekárna v Ménerbes otevírala, jak se jim chtělo, jednou nám sdělili: „Madame otevře, jakmile dokončí svou *toilette*," a tak jsme jezdili do okolních vesnic k jiným pekařům. Byl to přímo objev. Po dlouhých letech přesvědčení, že chléb jako mezinárodní komodita je všude stejný, jako bychom objevili zcela nový druh potravin.

Vyzkoušeli jsme hutný chléb z Lumières, tlustší a placatější než obvyklá *baguette*, a tmavé křupavé *boules* velikosti zmáčknutého fotbalového míče z Cabrières. Zjistili jsme, který chléb vydrží do příštího dne, a který okorá již za tři hodiny, ze kterého se udělají nejlepší *croûtons*, který se nejlépe hodí s pomazánkou *rouille* na namáčení do oceánu rybí polévky. Zvykli jsme si na to, že kromě dortíčků a pečiva, ráno čerstvého a v poledne vyprodaného, si člověk v pekařství mohl koupit třeba i šampaňské, což nás zpočátku překvapilo, ale později se nám to často hodilo.

U většiny pekařů jsme dostali chléb, který se lišil od druhých včetně uniformního chleba ze supermarketů tvarem anebo drobnou

vypečenou ozdobou, jako by se pekař umělec na svůj výrobek podepsal. Tady asi ten strojový, předkrájený a zabalený chléb ještě nevynalezli.

V Cavaillonu najdete ve Zlatých stránkách sedmnáct pekařů, ale upozornili nás, že pokud jde o výběr a kvalitu, jeden z nich vyniká, je to prostě přímo *palais du pain*. U pekaře Chez Auzet, pečení a jedení chleba a zákusků nabylo úrovně téměř náboženské.

Pokud je teplo, na chodník před pekárnou postaví židle a stolky, aby si matrony z Cavaillonu mohly posedět nad šálkem horké čokolády s mandlovými sušenkami nebo košíčky s jahodami, zatímco uvažovaly, který z chlebů mají koupit k obědu, a který k večeři. Aby jim pomohl, Auzet nechal natisknout chlebový jídelníček, ano, *Carte des Pains*. Vzal jsem si z pultu jeden výtisk, objednal si kávu, posadil se na slunce a dal se do čtení.

Nadešel další stupeň mého vzdělávaní se ve Francii. Nejenže jsem se poučil o chlebech, o kterých jsem v životě neslyšel, ale dostalo se mi přísného a přesného návodu, co se vlastně s těmi chleby má jíst. S mým *apéritif* by to měly být mrňavé čtverečky zvané *toasts* nebo *pain surprise*, tedy chléb ochucený slaninou, nebo chuťovky zvané *feuillets salés*. To nebylo tak složité. Složitější bylo co vybrat k hlavnímu jídlu. Jestli je hodláte začít s *crudités*, máte na výběr čtyři druhy chleba: cibulový, česnekový, olivový nebo rokforový. Těžké? V tom případě si dejte plody moře, protože podle Auzeta s těmi se povoluje jíst pouze jediný druh chleba, a to natenko nakrájený žitný.

A tak to šlo dál, nekompromisní konstatování, co jíst s *charcuterie*, s *foie gras*, s polévkou, s červeným nebo bílým masem, se zvěřinou srstnatou či pernatou, s uzeným, se saláty míchanými a odděleně jen zeleninovými, a s třemi druhy sýrů rozdělených podle konzistence. Napočítal jsem osmnáct druhů chleba, od tymiánu po pepř, od ořechů po otruby. V zamlžené nerozhodnosti jsem vešel dovnitř a požádal o radu madame. Jaký chléb se hodí k telecími játrům?

Vydala se na krátkou obchůzku kolem regálů a vrátila se s krátkou hnědou *banette*. Zatímco já jsem odpočítával drobné, pověděla mi o restauraci, kde s každým z pěti chodů kuchař podává jiný druh chleba. To je, prosím pěkně, člověk, který o chlebu něco ví, pravila. Ne jako tolik jiných.

Počínal jsem to chápat. Jako s houbami. Bylo to velice poučné dopoledne.

* * *

Massot se ocitl v lyrické náladě. Právě vyrazil z domu a hodlal se vydat do lesa něco zastřelit, když jsem ho potkal na kopci nad lány vinic. S puškou pod paží a jednou ze svých žlutých cigaret zašroubovanou do koutku úst se zastavil nad údolím a dumal.

„Podívejte se na ty vinice," řekl. „Příroda se oděla do svého nejkrásnějšího roucha."

Mírně pokazil účinek toho neočekávaně poetického vjemu, když si hlučně odchrchlal a odplivl. Měl nicméně pravdu. Pohled byl nádherný, lán za lánem narezlých, žlutých a rudých listů, které se ve slunečním svitu ani nehnuly. Vinobraní již skončilo, pohled nekazily ani traktory, ani lidské postavy ve vinici. Práce ve vinici znovu nastanou, až opadají listy a začne se ořezávat. Ocitli jsme se v jakémsi prázdném prostoru mezi sezonami. Bylo stále ještě teplo, léto jsme měli za sebou, ale podzim dosud nenastal.

Zeptal jsem se Massota, jestli učinil nějaký pokrok s prodejem své nemovitosti, třeba nějakému roztomilému párku z Německa, který se utábořil poblíž a do domku se zamiloval.

Jak jsem se zmínil o tábornících, naježily se mu vousy. „Ti by si takový dům, jako je můj, ani nemohli dovolit. Ať už je to jakkoli, stáhl jsem dům z trhu aspoň do roku 2002. Uvidíte. Jak zruší hranice, všichni budou takový majetek hledat. Angláni, Belgičani...." Mávl rukou vůkol, do čehož zahrnul i ostatní národy společného trhu. „Dojde k nárůstu cen. Majetky v Lubéronu budou

très recherchées. I ta vaše chaloupka by vám vynesla milion nebo dva."

Nebylo to poprvé, kdy se kdo zmínil o roce 2002, v němž se nad celou Provencí začnou strhávat průtrže peněz ze zahraničí, protože v tom roce Evropská unie dozraje, národy zapomenou na svá vlastenectví, staneme se jednou velkou a šťastnou rodinou Evropanů, peníze se uvolní, a co s nimi budou ti Španělé a Taliáni a všichni ti ostatní dělat? Co jiného, než že se vydají do Provence, budou mávat šekovými knížkami a hledat si tu domy.

Byla to velice rozšířená fáma, já osobně však neviděl důvod, proč by se tak mělo stát. V Provenci již teď žila podstatná skupina cizinců, a nikdy neměli problémy s vyhledáním obydlí. A pokud šlo o evropskou integraci, žádné datum natištěné na kusu papíru nezabrzdí hádky a byrokracii a zajišťování zvláštních a mimořádných výhod, za kterými se všechny členské státy - a Francie v první řadě - honí, kdykoli se jim to hodí. Za padesát let k nějaké změně možná dojde. Za pár let do 2002 takřka určitě ne.

Massot však byl o tom pevně přesvědčený. V roce 2002 dům prodá a odejde do penze. Nebo si možná koupí v Cavaillonu *bar-*

tabac. Zeptal jsem se, co by dělal se svými třemi zlými psy, a na vteřinku se zdálo, že se rozpláče.

„Ve městě by se jim nelíbilo," prohlásil. „Musel bych je zastřelit."

Na kus cesty mě doprovodil a bavil se tím, že si bručel pod fousy výpočty, kolik mu to vynese a kolik na tom vydělá, a že už je taky na čase. Že se dřel celý život, a že by taky za to mohl něco dostat. A že by měl člověk mít právo na to, aby si na stará kolena udělal pohodlí a ne si lámal záda prací na pozemcích. Popravdě řečeno, jeho pozemky se proslavily po celém údolí, jak byly zaneřáděné, on o nich ovšem vždy mluvil, jako by byly plodem křížení mezi zahradami ve Villandry a manikurovanými vinicemi Château Lafite. Jak ten brutální, lakotný a užebraný mizera odbočil z pěšiny do lesa za účelem terorizování ptačí populace, uvědomil jsem si, že ho vlastně začínám mít v oblibě.

Pěšina vedoucí k domovu byla posetá vystřílenými patronami odhozenými těmi, které Massot pohrdavě nazval *chasseurs du sentier*, čili svátečními nimrody-ubožáky, kteří by za boha z pěšiny nesešli, aby si nezablátili botičky, a kteří doufali, že se jim ptáci

strefí do vystřelených broků. Mezi rozházenými nábojnicemi se našly i zmačkané krabičky od cigaret, plechovky od sardinek a vypité láhve, suvenýry po těch milovnících přírody, kteří si neustále stěžovali, že turisté kazí krásu Lubéronu. Tak daleko, aby odnesli své vlastní odpadky, jejich cítění pro přírodu však nesahalo. Podivné plemeno, ti provensálští myslivci.

Doma mě přivítal pohled na shromáždění kolem elektroměru, který se nacházel za stromy vzadu v zahradě. Za účelem odečtení spotřeby zřízenec z *Electricité de France* otevřel dvířka skříňky s elektroměrem a uvnitř objevil kolonii mravenců, kteří se tam zabydleli. Ciferník se nedal přečíst. Naše spotřeba elektřiny se nedala určit. Bylo třeba mravence odstranit. K mé ženě a muži od elektřiny se přidal Menicucci, kterého jsme již po nějakou dobu podezřívali z toho, že se tajně odstěhoval do kůlny s naším bojlerem, a který prostě nic nemiloval tolik jako vydávat rady týkající se jakýchkoli domácích problémů, ať již nastaly kdekoliv. „*Oh là là."* Udělal pauzu a naklonil se nad skříňku, aby mohl vyšetřit stav elektroměru. „*Ils sont nombreux, les fourmis*." Výjimečně se jeho konstatování faktů dalo kvalifikovat jako zmenšující. Mravenců nebylo jenom hodně, bylo jich tolik, že tvořili zcela solidní černý kvádr, který úplně vyplnil kovovou skříňku s elektroměrem.

„Ani se jich nedotknu," prohlásil člověk od EDF. „Vlezou vám do šatů a koušou. Když jsem se naposled snažil odmést hnízdo mravenců, dostali se mi do oblečení a do večera jsem se jich nemohl zbavit."

Stál nad tou hýbající se černou hmotou a klepal si šroubovákem na zuby. Obrátil se k Menicuccimu. „Máte letlampu"?

„Tak, jsem snad instalatér, ne? Pochopitelně mám letlampu."

„*Bon*. Takže je můžeme vypálit."

Menicuccimu to vyrazilo dech. Udělal krok nazad a pokřižoval se. Utřel si čelo a pozdvihl ukazováček do takové výše, že to

muselo naznačovat buď jeho maximální nesouhlas, nebo začátek přednášky, nebo i obojí.

„Slyším dobře? Tomu se snad nedá ani věřit. Letlampu? Víte, co je tam za napětí?"

Muž z EDF vypadal, že se ho to dotklo. „Pochopitelně, že vím, co je tam za napětí. Jsem snad elektrikář, ne?"

Menicucci nasadil výraz naprostého překvapení. „*Ah bon*? Takže je vám jasné, k čemu může dojít, když spálíte živý kabel."

„Dám si snad bacha, ne?"

„*Bacha! Bacha! Mon Dieu*, všichni tu můžeme zahynout i s těmi mravenci!"

Muž od elektrárny schoval šroubovák a zkřížil ruce na prsou. „Fajn. Mravenci nejsou můj problém. Dělejte si s nimi, co chcete."

Menicucci se na chvíli zamyslel, poté podoben kouzelníkovi, který hodlá předvést úžasný kousek, se obrátil na mou ženu. „Přinesla by nám Madame pár čerstvých citronů - dva nebo tři by stačily - a nůž?"

Madame v roli kouzelníkovy asistentky přinesla nůž a citrony, a Menicucci každý rozkrojil na čtvrtky. „Toto je *astuce*, který mě naučil jeden starý pán," poučil nás a mumlal si něco o blbostech s letlampou - *putain de chalumeau* -, zatímco muž od elektrárny se odebral pod strom trucovat.

S rozkrájenými citrony se Menicucci odebral směrem k mraveništi a vymačkal šťávu na mravence tam a zpátky a křížem krážem, s přestávkami mezi čtvrtkami citronu, aby mohl vypozorovat účinek té průtrže kyseliny citronové.

Mravenci se houfně vzdávali a v panice překotně ze skříňky jeden přes druhého prchali. Menicucci triumfálně zvítězil, nadšením byl přímo bez sebe. „*Voilà, jeune homme*," vykřikoval směrem k muži z EDF, „mravenci nemůžou vystát šťávu z čerstvých citronů. Takže jste se dnes poněkud poučil. Když dáte do každého elektroměru řez citronu, máte od nich pokoj."

Muž z EDF to vzal bez nejmenších známek vděku a brblal, že není žádný obchodník s citrony a vůbec, že po citronové šťávě jsou elektroměry ulepené. „Lepší ulepené než spálené na padrť," prohlásil Menicucci a odebral se k svému - našemu - bojleru. „*Beh oui*. Lepší ulepený než spálený."

* * *

Ve dne bylo stále ještě dost teplo na koupání v bazénu, ale noci byly natolik chladné, že bylo třeba topit v krbu. Indiánské léto. Skončilo v přehnaném stylu, přesně podle předpisu pro počasí v Provenci. Šli jsme spát v jednom ročním období a probudili jsme se v dalším.

Pršet začalo v noci a pršelo po celý následující den. Ne že by pršelo jako v létě, tlustými a teplými kapkami. Byl to déšť jako šedá stěna vody, jako svislý vodopád proudící vinicemi, povaloval keře, záhony měnil v bláto a bláto v hnědé potoky. Pršet přestalo navečer, i odebrali jsme se na průzkum cesty k domu - či vlastně toho, kde ještě včera odpoledne byla cesta.

Narušila ji již srpnová průtrž mračen, ale koleje, které se tam tehdy nadělaly, nebyly nic ve srovnání s tím, co se nám objevilo dnes. Měsíční krátery až dolů k silnici, kde jsme našli nasáklé hromady toho, co předtím bývalo naší cestou. Zbytek jsme našli naproti v poli po melounech. Většina štěrku a kamení se od nás odstěhovala do vzdálenosti víc než jednoho sta metrů. Čerstvě vybuchlé minové pole muselo vypadat líp. Nikdo kromě člověka, který ze srdce nenáviděl své auto, by se nevydal od silnice směrem k nám. Potřebovali jsme buldozer jenom na to, abychom ruiny cesty mohli aspoň částečně upravit, a několik tun štěrku místo toho odplaveného deštěm.

Zavolal jsem Menicuccimu. Poslední dobou se stal živoucí obdobou telefonního seznamu, a jelikož si vybudoval k našemu domu vztah přímo majetnický, radil nám, jak zdůraznil, jako by šlo o jeho vlastní peníze. Poslouchal mě, jak mu popisuju, co se nám

přihodilo a aby dokázal, jak chápe rozsah té škody, přerušoval mě opětovně výkřiky: „*Quelle catastrophe*!"

Sotva jsem skončil, slyšel jsem, že si Menicucci nahlas opakuje to, co budeme potřebovat. „*Un bulldozer, bien sûr, un camion, une montagne de gravier, un compacteur...*" Pak následovalo několik taktů jakéhosi popěvku, možná něco Mozarta, aby si usnadnil tok myšlenek, a nakonec se rozhodl. „*Bon.* Byl by tu jeden mladý muž, syn od sousedů, s buldozerem přímo umělec. A neúčtuje moc. Sanchez se jmenuje. Řeknu mu, aby přijel zítra."

Připomněl jsem mu, že cesta je pro obyčejné auto nesjízdná.

„Na to je zvyklý," odvětil Menicucci. „Přijede na svém moto se speciálními pneumatikami. Ten se dostane všude."

Pozoroval jsem ho pak při slalomu, kterým se k nám blížil. Vyhýbal se kráterům a vestoje na pedálech skákal přes hromady. Vypnul motor a podíval se zpět na cestu. Vypadal jak z módního časopisu pro motoristy. Studie barevné koordinace *moto chic*. Měl černé vlasy, černou koženou bundu a černý motocykl. Na nose letecké brýle s neprůhlednými zrcadlovými skly. Napadlo mě, jestli se zná s naším módně oblečeným pojišťovákem, kterého již znáte pod jménem monsieur Fructus. Notovali by si.

Netrvalo mu to ani půl hodiny, obešel naše minové pole, vytasil se s cenovým odhadem, zatelefonoval si pro štěrk a ujistil nás, že tu bude s buldozerem za dva dny. Neskutečné. Nemohli jsme tomu ani věřit, a když toho večera volal Menicucci ve své nové funkci dozorce katastrofy, dal jsem mu vědět, že monsieur Sanchez nás svou čilostí přímo zaskočil.

„Mají to v rodině," informoval nás Menicucci. „Jeho tatík je melounový milionář. Syn bude buldozerový milionář. Jsou velice seriózní, přestože jsou Španělé." Vysvětlil nám, že starý Sanchez přišel do Francie za prací jako mladý muž a vyvinul tu metodu, jak vypěstovat ranější a šťavnatější melouny než jiní pěstitelé v celé Provenci. Dnes je, pravil Menicucci, tak bohatý, že pracuje jen dva měsíce v roce, a zimu tráví v Alicante.

Sanchez *fils* se dostavil, jak slíbil, a strávil celý den tím, že nám svým buldozerem opravoval krajinu. Řídil s lehkostí, která mě fascinovala, a klidně jsem vydržel se na něj dívat. Tuny zeminy rozprostíral s takovou přesností, jako kdyby buldozer byl zahradnická přesazovačka. Když měl všechno v rovině, učesal to obrovským hřebenem a zavolal nás, abychom se šli podívat. Vypadalo to natolik úpravně, že jsem se ostýchal na to šlápnout, dokonce tomu upravil lehký náklon, aby ty příští průtrže sjely do vinice.

„C´est bon?"

Jako dálnice do Paříže, přisvědčili jsme.

„Bieng. Je revieng demaing." Vyšplhal se na kapitánský můstek buldozeru a odejel královskou rychlostí patnácti kilometrů za hodinu. Zítra nám položí štěrk.

První auto, které narušilo učesanou přesnost cesty, se k nám vyšplhalo příštího rána a s úlevou a škytnutím se zastavilo u domu. Byla to dodávka, která vypadala ještě velebněji než Faustinův vinařský naklaďáček, a která seděla na svých perech tak nízko, že rezavý výfuk škrundal po zemi. U dodávky stáli muž a žena, kulatí a omšelí, a se zájmem si obhlíželi náš dům. Zřejmě krajánci doufající, že tu bude ještě něco k dílu, než se vydají na zimu směrem k jihu.

Dělali dojem vcelku milého postaršího párku, a bylo mi jich líto.

„Mám ty obavy, že už máme po vinobraní," povídám. Mužský se usmál a pokýval hlavou. „To je dobře. Měli jste štěstí, že jste dostali všechno pod střechu, než začalo pršet." Ukázal k lesu za domem. „Tam bude ale plno hub." No, povídám, plno.

Jelikož nevydávali žádné známky toho, že by hodlali odejet, řekl jsem, že jestli chtějí na houby, můžou si dodávku nechat tady.

„Ne, ne," řekl ten mužský, „my tu dnes máme práci. Můj syn vám sem veze štěrk."

Melounový milionář otevřel zadní dveře dodávky a vyndal zednickou lopatu s dlouhou násadou a dřevěné hrábě. „Zbytek nechám pro něj," prohlásil. „Nemám v úmyslu si rozdrtit šlapky."

Nahlédl jsem dovnitř. Namačkaný na opěradla sedadel a přes celou délku ložné plochy se tam pyšnil miniaturní parní válec - *compacteur*.

Zatímco jsme čekali na syna, monsieur Sanchez mi vykládal o svém životě a honbě za štěstím. I dnes, po všech těch letech, cítí občas potřebu něco dělat rukama. Jeho sklizeň melounů skončila v červenci a nicnedělání ho nudí. Je to vcelku příjemné být bohatý, ale kromě toho tu jsou i jiné věci, a jelikož rád něco dělá, proč by nepomohl synovi?

Dosud nikdy jsem nezaměstnával milionáře. V podstatě na ně nemám čas, ale tenhle na hodiny nekoukal. Náklad za nákladem jim sem syn dovezl a vysypal na cestu, otec hromady lopatou rozházel, matka za nimi s hráběmi rozhrabovala a uhlazovala. Pak vyložili *compacteur*. Vypadal jako gigantický dětský kočárek s rukojetěmi, Sanchez syn ho obřadně kočíroval nahoru a dolů po cestě a pokřikoval na rodiče, co mají dělat - lopatu semhle a tamhle uhrabat, bacha na nohy, a nešlapejte do vinice.

Byl to vskutku rodinný podnik, a k večeru se tam skvěla neposkvrněná stužka štěrku barvy sklenářského kytu, přímo vhodná k účasti v soutěži elegance organizované časopisem pro fanoušky buldozerů a spřízněných strojů. Compacteur se znovu zabydlel vzadu v dodávce a rodiče se nacpali dopředu. Mladý Sanchez nám sdělil, že cena bude nižší než původní odhad, ale že to musí pořádně propočítat až doma, otec pak přijde s účtem.

Druhý den ráno, hned jak jsem vstal, uviděl jsem u domu zaparkovanou neznámou dodávku. Rozhlédl jsem se po řidiči, ale nikdo nebyl ani ve vinici, ani u stodoly. Zřejmě jeden z nimrodů, příliš líný na to, aby šel od silnice do kopce.

Dojídali jsme snídani, když se ozvalo zaťukání na okno a za ním se objevila kulatá hnědá tvář Sancheze staršího. Nechtěl jít

dovnitř, že má umazané boty. Byl už od šesti v lese a přinesl nám dárek. Zpoza zad se objevila jeho stará kostkovaná čepice plná lesních hub. Kromě nich jsme dostali i jeho oblíbený recept - olej, máslo, česnek a nasekanou petržel - a navíc odstrašující případ tří mužských, kteří zemřeli na následky kuchtění hub. Soused je našel mrtvé, stále ještě u stolu, s vyvalenýma očima - monsieur Sanchez předvedl, jak se ty oči koulí - a kompletně paralyzované těmi zlovolnými houbami. Ale vy se nemáte čeho bát, ujistil nás. Klidně by se vsadil o svůj vlastní život, že ty houby v čepici jsou v pořádku. *Bon appétit*!

Snědli jsme je s ženou toho večera, a bedlivě jsme se navzájem po každičkém soustu pozorovali, neobjevují-li se známky ochrnutí a koulení očí. Houby chutnaly daleko líp než obyčejné žampiony, a tak jsme se rozhodli investovat do houbařské příručky a rozdělit se o pár holínek proti hadům.

* * *

Když se dáte do oprav starého domu, nadejde čas, kdy vaše touha mít to za sebou přebije všechny vznešené estetické záměry mít vše podle předpisu. Čím dál víc vás užírá pokušení spokojit se se zkratkami, zejména když se prodlení a výmluvy rozmnožují: tesař si uřízl prst, zedníkovi ukradli dodávku, malíř má *la grippe*, zařízení objednaná v květnu a slíbená na červen přijdou až v září a celou tu dobu s námi bydlela míchačka na cement, krumpáče a lopaty, z nichž se stal náš vlastní nábytek. Za horkých letních měsíců, utlumení slunkem, jsme se dokázali na ty všechny nedokončené práce v domě dívat s trpělivostí. Nyní, když jsme se v jejich společnosti zabydlovali na zimu, trpělivost nahradilo podráždění.

S architektem Christianem jsme prošli domem a sepsali seznam, co měl kdo udělat, a jak dlouho by to mělo trvat.

"*Normalement*" pravil Christian, šarmantní a nezdolný optimista, "je tu práce tak na šest až sedm dní. Něco dozdít, něco omítnout, dva dny na malování, *et puis voilà. Terminé*."

To nás povzbudilo. Jak jsme se Christianovi svěřili, dolehly na nás tu a tam temné chmury a představy, že se vzbudíme na Hod Boží ráno a místo stromečku tam bude míchačka.

Hrůzou mu vyletěly vzhůru nejen paže, ale i obočí a ramena. Jak si můžeme něco takového myslet! To se nedá ani předpokládat, že by se ty dokončovací práce daly odložit. Ihned zavolá několika klíčovým členům *équipe* a zorganizuje pro nás jeden týden intenzivní činnosti. Dojde k pokroku. Ne, víc než k pokroku. Dojde k závěru.

Jeden po druhém se k nám dostavili, každý v jinou podivnou hodinu. Didier se psem v sedm ráno. Elektrikář v poledne. Omítkář Ramon přišel večer na víno. Přišli nikoli práci dodělat, ale zrevidovat to, co by se dodělat mělo. Všem přišlo nepochopitelné, jaktože se to táhne tak dlouho, jako by dílo začal někdo jiný než oni sami. Každý z nich nám důvěrně sdělil, že problém je v tom, že jeden musí počkat, než ten před ním dodělá to, co začal. Když jsme se zmínili o Vánocích, všichni se řehtali jako blázni. Vánoce jsou od teď daleko. Ovšem žádný z nich nám nemohl povědět, kdy přijde.

A kdy tedy přijdete? ptali jsme se.

Brzo, brzo, odpovídali.

A s tím jsme se museli spokojit. Vyšli jsme na zápraží, kde nám dveře do domu hlídala míchačka na cement, a představili jsme si, že tam místo ní stojí cypřiš.

Brzo, brzo.

Listopad

Francouzský venkovan je člověk vynalézavý a nesnáší mrhání statky světskými. Nikdy nic nevyhodí, jelikož dobře ví, že jednoho dne ta holá pneumatika od traktoru, ta zubatá kosa, ta zlomená motyka i ta rychlostní skříň, kterou zachránil z renaulta z roku 1949, se mu budou hodit a spasí ho od toho, že by byl nucen vyrušit z klidu obsah oné hluboké a temné kapsy, ve které si schovává peníze.

Zařízení, které jsem našel na kraji vinice, bylo jedním z těch rezavých svědků oné vynalézavosti. Stolitrový sud od oleje rozpůlili podélně a namontovali na kostru z tenkých trubek. Vpředu na to přišroubovali staré kolo, tedy byl to spíš ovál než kruh. Dvě rukojeti o nestejné délce čouhaly vzad. Tak vzniklo, jak mi sdělil Faustin, *brouette de vigneron* - kolečko, zkonstruované za minimálních výdajů a za jediným účelem, totiž na spalování odřezků révy vinné.

Všechny keře již podzimní vítr odlistil a směsice tažňů připomínala klubka ostnatého drátu. Než míza začne na jaře znovu stoupat, révu je třeba ořezat až k hlavnímu kmínku. Ořez zvaný *sarments* nelze zužitkovat. Je příliš vláknitý na to, aby se na zimu zaoral, je ho příliš na to, aby se nechal mezi řádky shnít. Musí se posbírat a spálit. Proto tedy *brouette de vigneron*.

Byl to nejjednodušší druh spalovny. Na dně rozdělali oheň, *sarments* do něj naházeli a popojeli s kolečkem k dalšímu keři.

Když byl ten polosud plný, vysypali popel na zem a procedura se opakovala. Svým primitivním způsobem přímo model efektivity.

Když jsem se vracel navečer domů, v rohu vinice, kde Faustin ořezával a pálil, jsem viděl stoupat vzhůru tenký chumáček namodralého kouře. Faustin se narovnal a namasíroval si záda, a při podání ruky jsem cítil, jak ta jeho je studená a ztuhlá. Mávl k řádkám ořezané révy, která se rýsovala proti písečné půdě jako černý spár.

„Čisté a spořádané, že? Takhle to rád vidím." Poprosil jsem ho, aby mi nechal pár *sarments*, že si je odnesu domů na příští léto, až budeme zase péct na rožni. Vzpomněl jsem si, že jsem je viděl prodávat v New Yorku, v obchodě, který si honosně říkal butik s potravinami - s nálepkou Pravé Odřezky z Révy a zárukou, že jejich použití má za následek Nefalšovanou Původní Chuť Masa na Rožni. Byly nařezané na standardizovanou délku a úhledně převázané lýkem. Dva dolary svazeček. Faustin nevěřil svým uším.

„Lidi to kupují?"

Pohlédl zpět na svou vinici, spočítal si, kolik set dolarů tam toho dnes už spálil, a smutně potřásl hlavou. Další rána osudu. Pokrčil rameny.

„*Cest curieux*."

* * *

Jeden náš známý ze středu vinařské oblasti Côtes du Rhône na sever od Vaison-la-Romaine právě očekával, že mu vinaři z jeho vesnice prokážou tu čest a on se stane členem spolku *Confrérie Saint-Vincent*, místní to obdoby proslulého sdružení *Chevaliers du Tastevin. Investitura*, a pak slavnostní večeře a bál se měly konat v místní hale. Silného vína bude habaděj, všichni vinaři s manželkami se na to už chystali. Prosíme kravaty. Žádná obyčejná příležitost.

Před lety nás pozvali na jednu večeři, kterou pořádali *chevaliers*, a to v Burgundsku. Dvě stě lidí v plné večerní výstroji a na začátku večera silně škrobených se záhy, ještě před hlavním chodem, změnilo v přátelskou bandu, která hulákala burgundské vinařské popěvky. Na to, jak jsme pozorovali nasáklé chevaliery, když se po večeři snažili za přátelské pomoci policejního sboru z Clos Vougeot strefit do zámků svých aut, máme silně zamlžené, ale příjemné vzpominky. Byla to naše první zkušenost s večírkem, zcela formálně naplánovaným jako příležitost k hromadnému nachmelení, a strašně se nám to zalíbilo. Každý kamarád vinného hroznu byl náš kamarád.

Místní hala nesla oficiální název *Salle de Fêtes*. Postavili ji poměrně nedávno podle návrhu, který zcela ignoroval středověké okolí, leč vypracovaného anonymním a přepracovaným francouzským architektem, jehož životním posláním bylo vybavit každičkou vesnici jejím vlastním architektonickým vředem. Byla to klasická ukázka soudobé školy užitkové architektury - krabice z neomítnutých cihel a s okny v hliníkových rámech, stojící uprostřed asfaltové zahradní architektury sice bez veškerého půvabu, zato však bohatá na zářivky.

U dveří nás přivítali dva bytelní růžovolící pantátové v bílých košilích, černých kalhotách a s nachovými šerpami. Řekli jsme jim, že nás pozval nový *confrère*.

„*Bieng, bieng. Allez-y*." Macaté ruce nás poplácaly po zádech a nasměrovaly dovnitř.

V průčelí místnosti bylo pódium obtěžkané podlouhlým stolem a mikrofonem. Podél stěn rozmístili menší stoly, prostřené na večeři. Uprostřed ponechali velké prázdné místo, kde se vestoje tísnili vinaři a jejich přátelé.

Stupeň konverzace nás ohlušil. Muži a ženy zvyklí volat na sebe přes vinici neuměli mluvit potichu, místnost se otřásala ozvěnou hlasů cvičených v soutěži s mistralem. Jestli však ty hlasy pocházely přímo z pole, jejich oblečení se zcela určitě dostavilo ze

šatníku vyhrazeného jen pro to nejlepší a nedělní oblečení. Tmavé obleky a košile s těsnými límečky vyvolávajícími dojem ukrutného nepohodlí pro mužské krky ošlehané počasím, a pracné šaty v živých barvách pro ženy. Jeden párek, zřejmě s vyvinutějším smyslem pro módu, se objevil v oblečení svou výstředností až zarážejícím. Žena se vám před očima mihotala v šatech z šedých skleněných perliček, ve švech punčoch pak měla všité peří stejné barvy jako šaty, které se při chůzi třepalo, takže to vypadalo, že polétává. Její manžel měl na sobě bílé, černě obroubené sako, krajkovou košili a černé kalhoty od smokinku. Zde mu pak došly buď finanční zdroje nebo kuráž, ježto se obul do rozumných bot s tlustými podrážkami, navíc v barvě hnědé. Nicméně bychom přísahali, že právě na tento párek je třeba dávat si pozor hned, jak začne s tancem.

Konečně jsme našli našeho známého s rodinou. Rozhlížel se kolem, vypadal zmateně a poněkud stísněně, vypadalo to, že mu slavná příležitost jmenování *confrèrem* vyvolala nervózu. Příčina nervozity byla ve skutečnosti daleko vážnější.

„Nemůžu najít nálevní pult," svěřil se mi. „Ty jo?"

U jedné stěny narovnali sudy s vínem. Na každém stole již stály plné láhve. Byli jsme ve vesnici, která by při vyprázdnění všech sklepů plavala na moři Côtes du Rhône. Ale nálevní pult tu scházel. A jak jsme si prohlédli naše spolustolovníky, dospěli jsme k dalšímu znepokojujícímu zjištění: nikdo neměl v ruce sklenici.

V tom, abychom se sami beztaktně zmocnili nejbližší láhve, nám zabránila fanfára z tlampačů, a *confrères* nastoupili do řady za tím dlouhým stolem na stupínku - asi tak dvanáct postav v hábitech a se širokými klobouky. Někteří třímali v ruce srolovaný pergamen, jeden držel impozantní tlustou knihu. Očekávali jsme, že se každou chvíli bude podávat *vin d'honneur*, a začnou s obřadem.

Starosta objal mikrofon a přednesl úvodní projev. Pak řečnil nejstarší *confrère*. Jeho pobočník, ten opatrovatel oné knihy, také

promluvil. A pak vyvolali na stupínek tři nové *confrères*, jednoho po druhém, kteří nejenže museli vyslechnout delší chvalořeč na téma Moje láska k vínu a k družnosti, ale i jeden po druhém museli zdlouhavě na tu řeč odpovědět, než konečně směli přijmout ono čestné jmenování. V hlase našeho známého bylo slyšet známky ochraptění, které většina přítomných přičítala emocím. Já věděl, že důvodem byla žízeň.

Finále zastupoval sborový přednes písně, kterou v provensálštině napsal Fréderic Mistral.

„*Coupo santo e versanto*," pěli jsme chválu na posvátnou a přeplněnou číši, „*a-de-reng beguen en troupo lou vin pour de nostre plant*" - napijme se spolu čistého vínka a ať nám roste - a taky bylo už na čase. Investitura zabrala téměř hodinu, a nikdo si neomočil ani típec.

Úprk ke stolům by se nedal zastavit, takže konečně se sklenky naplnily a vypily a naplnily. Vůkol se rozprostřela viditelná úleva, a mohli jsme si prostudovat jídelní lístek.

Úvod obstarala křepelka v aspiku. Hlavičky se daly oddělat (každá stála dva franky), položily se tedy stranou, aby zbyly na příště. Pak přinesli mořského vlka. A to byly jen předkrmy, jak se šéfkuchař chystal k útoku na hovězí pečeni *Charolais en croûte*. Ale předtím bylo třeba zkonzumovat menší, leč smrtící lahůdku zvanou *Trou Provençal* - sorbet s minimálním obsahem vody a maximálním obsahem kořalky jménem *marc*, to aby se, jak jsme se dozvěděli, vyčistily chuťové buňky. Ve skutečnosti nešlo ani tak o vyčištění chuti jako o anestezi patra, sinusů a celé přední části lebky. Ale šéfkuchař věděl, co dělá. Jakmile ten šok zmrzlého alkoholu přešel, pocítil jsem v žaludku prázdno - ono trou - a byl jsem připraven čelit zbytku dlouhé večeře dokonce s jistou nadějí, že všechno spořádám.

Hovězí se dostavilo za zvuků druhé fanfáry, a než ho naservírovali, číšníci a číšnice kolovali s mísou kolem stolů, aby se na tu nádheru každý mohl podívat. Bílé víno ustoupilo pýše

místních vinařů, hutnému červenému, a další chody následovaly, až konečně po souflé a šampaňském nastal čas k tanci.

Kapela byla ze staré školy, nezajímalo ji hrát pro lidi, kteří dávají přednost tomu jen tak poskakovat nahoru a dolů. Chtěla vidět lidi tančit. Hrála valčíky a foxtroty, a několik jiných čísel, řekl bych, že gavoty, ale pro mne vrcholkem večera bylo tango. Nemyslím, že se mnoha z nás dostalo zážitku pozorovat padesát až šedesát párů v různých stupních alkoholického opojení, jak se snaží o smyčky a otáčky a dupání podpatky v extravagantním stylu pravých Argentinců, a byl to pohled, který mi asi nikdy nevymizí z paměti. Lokty vzhůru, hlavy švihem z jedné strany na druhou, zoufalé cupitavé útoky z kouta do kouta za vytrácející se rovnováhy, srážky a nehody každou chvíli. Jeden malinkatý mužík tančil zcela oslepený, s hlavou potopenou do *décolletage* mnohem vyšší partnerky. Ten párek v perličkách a krajkové košili, pevně spojený v oblasti pánevní a s hřbety vzepnutými vzad, protancovával davem v náhlých výpadech a střídavě v podřepu, s obratností mimo tangových tančíren v Buenos Aires nevídanou.

Zázrakem tu nedošlo ku zranění. Když jsme se kolem jedné odebírali na kutě, kapela stále ještě vyhrávala a tanečníci, posílení jídlem a vínem, stále ještě tančili. Nebylo to naposledy, co jsme se museli obdivovat provensálské výdrži.

Druhý den jsme dojeli domů - a uvítalo nás pozměněné vzezření domu. U vstupních schodů byl pořádek. Míchačka na cement, která se po celé léto stala integrální součástí fasády, se ztratila.

Bylo to znamení výstražné. Mít ji tam zaparkovanou se nám sice moc nelíbilo, ale sloužilo to jako určitá záruka toho, že se Didier a jeho zedníci vrátí. A teď se nestřeženě připlížili a sebrali ji - naši míchačku -, nejspíš na šest měsíců jiné zakázky kdesi na druhé straně Carpentras. Naše naděje, že vše skončí do Vánoc, náhle vyhlížely jako špatný příklad nepatřičného optimismu.

Christian nám jako obvykle projevil plné sympatie a pochopení.

„Museli odjet do Mazan..., náhlý případ..., střecha na domě jedné staré vdovy..."

Cítil jsem se provinile. Jak se naše problémy daly porovnat s nesnázemi staré chudé vdovy vystavené živlům?

„Nedělejte si starosti," pravil Christian. „Za dva, tři dny s tím budou hotoví, a pak jsou tu zpět a dodělají vám to. Do Vánoc je ještě dost času. Týdny."

Tak moc těch týdnů už není, pomysleli jsme si. Má žena navrhla, abychom unesli Didierova kokršpaněla, který byl jeho srdci ještě bližší než ta míchačka, a drželi ho jako rukojmí. Byl to odvážný a dobrý nápad, ale potíž byla v tom, že se pes od Didiera ani na chvilku nehnul. Když ne jeho psa, tak jeho manželku, odhodlávali jsme se zkusit cokoli.

Nedodělané práce - hlavně prozatímní okna a díry ve stěnách - daly o sobě vědět, jak přišel první zimní mistral. Vál po tři dny, ohýbal cypřiš na dvoře do písmene C, trhal zbytky plastových pásů po melounech, smetl volné tašky na střeše a urval neupevněné okenice a celou noc skučel. Byl to zlovolný vítr, před kterým nebylo úniku. Odvál nám dobrou náladu a bez přestání se vrhal na dům a snažil se vniknout dovnitř.

„Prima počasí na sebevraždy," ocenil to jednou ráno Massot, s knírem větrem nalepeným na tvář. „*Beh oui*. Jestli to nepřestane, tak tu budeme mít pár pohřbů."

Přirozeně, řekl, tenhle mistral se nedal srovnat s mistraly jeho mládí. Tehdy foukal po celé týdny a způsoboval lidem děsné věci na mozku. Pověděl mi, co se stalo Arnaudovi, známému jeho otce.

Arnaudův kůň zestárl, byl unavený a již po nějakou dobu nestačil na práci na farmě. Arnaud se tedy rozhodl ho prodat a koupit si čerstvého mladého koně, a tak se jednoho větrného rána vydal na patnáctikilometrovou cestu na trh do Apt, a starého koně táhl za sebou. Našel kupce, na ceně se dohodli, ale mladých koní bylo toho dne málo, a za moc ty herky nestály. Vrátil se domů

sám, že se jako vrátí do Apt za týden, třeba tam bude na prodej víc koní.

Mistral vanul celý týden, i když se Arnaud vydal znovu na trh. A tentokrát měl štěstí a koupil si velkého vraníka. Stál ho sice zhruba dvakrát tolik, než dostal za starého koně, ale jak mu handlíř vysvětlil, platil za mládí. Takový kůň mu bude sloužit po dlouhá léta.

Arnaud se na zpáteční cestě dostal jen asi tak dva až tři kilometry od domu, když se mu kůň utrhl a splašil se. Běžel za ním, ale nestačil. Prohledal kleč i vinice, volal do větru a proklínal mistral, který mu koně splašil, svoji smůlu a vyhozené peníze. Když už bylo tak tma, že neviděl ani na cestu, vydal se domů, vzteklý a utahaný: bez koně to mohl zabalit, nemůže obdělávat půdu a přijde na buben.

U dveří na něj čekala manželka. Stalo se něco podivného. Po cestě k farmě přiběhl kůň, velký vraník, a vběhl přímo do stáje. Dala mu vodu a ke dveřím přitáhla vůz, aby nemohl utéct.

Arnaud si vzal lampu a šel se na toho koně podívat. Od krku mu visela přetržená oprať, a když ho poplácal, dlaň měl černou. Ve světle lucerny uviděl, že se koni na zpocených bocích objevily světlé skvrny tam, kde se mu odmočila barva. Koupil si svého starého koně. Vzteklý a zahanbený utekl do lesa za farmou a oběsil se.

Massot se nahrbil a v dlaních proti větru si zapálil cigaretu.

„U soudu," řekl, „měl někdo smysl pro humor, protože jako příčinu smrti uvedli sebevraždu po ztrátě duševní rovnováhy kvůli koni."

Massot se ušklíbl a pokýval hlavou. Všechny jeho historky obsahovaly nějaké násilí.

„Byl to vůl," prohlásil. „Měl se vrátit do Apt a zastřelit toho handlíře - *paf* - a svalit vinu na mistral. Tak bych se zachoval já." Jeho úvahy nad podstatou spravedlnosti přerušilo hučení motoru a převodovky. Objevila se toyota s náhonem na čtyři kola, širší než

lesní cesta, která mírně zpomalila, abychom mohli uskočit. Byl v ní monsieur Dufour, hokynář z vesnice a postrach populace *sangliers* z celého Lubéronu.

Vídali jsme hlavy divočáků namontované na prkénko a visící na stěnách řeznictví, a vzrušovaly nás asi stejně málo jako všechny ty podivné venkovské ornamenty, které čas od času potkáte. Ale jednou či dvakrát během léta přišli *sangliers* dolů ze suchých svahů hory napít se z bazénu nebo si ukrást meloun, a od té doby, co jsme je spatřili živé, jsme se již nemohli podívat těm vycpaným hlavám do očí. Byla to černá, statná a podlouhlá zvířata na vyšší noze než obyčejné prase, a měla ustaraný výraz a dlouhé vousy. Byli jsme rádi, že jsme je zahlédli, a přáli bychom si, aby je lovci nechali být. Naneštěstí *sangliers* chutnají spíš jako zvěřina než jako vepřové, a tak je prohánějí od jednoho konce Lubéronu na druhý.

Monsieur Dufour proslul jako lovec šampion, a byl to zmodernizovaný a motorizovaný nimrod. Chodil oblečený v maskáčích a jeho vozidlo se ježilo mocnou výzbrojí. Klidně s ním vyjel až skoro nahoru na skálu, zatímco hůř vybavení lovci se s plícemi až v ústech stále ještě plahočili kdesi hluboko pod ním. Na ložné ploše vozidla byla dřevěná truhla a v ní šest psů vycvičených na stopování po celé dny a bez přestávky. Ubohé staré divoké prase prostě nemělo naději.

Řekl jsem Massotovi, že je ostuda, když ty *sangliers* loví bez milosti tak velké množství myslivců.

„No jo, ale chutnají," odpověděl. „Zvlášť ti mladí, *marcassins*. A kromě toho to je přirozená věc. Pokud jde o zvířata, vy Angličani jste příliš sentimentální. Teda s výjimkou těch, co honí lišky, ale to jsou blázni."

Vítr zesiloval a byl čím dál tím studenější. Zeptal jsem se Massota, jak dlouho to bude trvat.

„Den, týden? Kdo ví?" zakoukal se na mne. „Na sebevraždu ale nepomýšlíte, co?"

Řekl jsem, že mi je líto, že ho musím zklamat, ale že mi nic není, že mám dobrou náladu a že se těším na zimu a na Vánoce.

„Po Vánocích tu obyčejně máme řadu vražd," konstatoval tónem člověka těšícího se na oblíbený pořad v televizi, pokračování krvavého seriálu o sebevraždách kvůli mistralu.

Jak jsem šel domů, bylo slyšet střelbu a já jen doufal, že se Dufour minul. Ať tu budu žít, jak dlouho chci, venkovan ze mne nebude. Tak dlouho, jak budu raději vidět divočáka naživu spíš než na talíři, nemůže se ze mne stát adoptovaný Francouz. Nechám je, ať se modlí ke svému žaludku, já si zachovám civilizovanou povýšenost nad tou krvežíznivostí kolem sebe.

To vznešené předsevzetí mi vydrželo až do večeře. Dostali jsme od Henrietty divokého králíka, kterého žena upekla s bylinkami a hořčicí. Dal jsem si nášup. Omáčka, zahuštěná krví, byla báječná.

* * *

Madame Soliva, osmdesátiletá kuchařka, kterou hosté nazývali *Tante Yvonne*, nám řekla o olivovém oleji, jaký podle ní nemá v Provenci konkurenci. Byla k tomu kvalifikovanější než jiní naši známí. Kromě toho, že výborně vařila, byla na olivový olej obdobou mistra vinaře. Znala všechny značky, Alziarim z Nice počínaje a Spojenými Výrobci z Nyonsu konče, ale podle jejího nejlepšího mínění je nejlepší olej lisovaný v údolí za Les Baux. Dá se koupit v malé lisovně v Mausanne-les-Alpilles.

Když jsme bydleli v Anglii, olivový olej jsme považovali za přepych, který se používal jen na majonézu a do zálivek na saláty. V Provenci to byl denní požitek, který se kupoval v pětilitrových *bidons* a používal se na vaření, do marinád na kozí sýr a na papriky a uchovávaly se v něm lanýže. Namáčeli jsme si do něj chléb, koupali jsme v něm hlávkový salát, a dokonce jsme ho používali jako protijed na opici. (Jedna lžíce olivového oleje požitá předem vám potáhne vnitřek žaludku ochrannou vrstvou proti neblahým účinkům příliš mnoho růžového vína.) Nasávali jsme

olivový olej jako houba, a postupně jsme se ho naučili rozeznávat. Pokud šlo o olej, začali jsme být vybíraví, a asi určitě protivní, a nekupovali jsme ho v obchodě nebo ze supermarketů, ale jezdili jsme si do lisoven nebo k výrobcům, a na výpravy za olejem jsem se těšil skoro stejně jako na výpravy do vinic.

Důležitou částí každého výletu je oběd, a tak než jsme vyjeli kamkoli, vždycky jsme si kromě mapy prostudovali Gault-Millau Guide. Zjistili jsme, že Mausanne je nebezpečně blízko restauraci *Baumanièrev Les Baux*, kde dostanete oběd, jenž vám uvízne v paměti stejně dobře jako suma, kterou za něj zaplatíte. Před pokušením nás zachránila madame Soliva. „Zajeďte si do *Le Paradou*," poradila nám, „a dejte si tam oběd v café. Ale abyste tam byli před polednem." Bylo chladno, ale jasno, správné počasí na chuť k jídlu, a vešli jsme do *Bistro du Paradou* několik minut před polednem. Sliny se nám sběhly hned, jak jsme ucítili vůni česneku a kouře z polen v mamutím krbu. Místnost byla plná malých stolků s mramorovou deskou, v čele stál kachličkový nálevní pult, z kuchyně bylo slyšet řinčení hrnců, prostě mělo to všechny náležitosti. Kromě jediné, jak nám vysvětlil patron. Nemá nás kam posadit.

Bylo tam stále ještě prázdno, ale jak nám vysvětlil, všechny stoly jsou zamluvené, bude tu plno během čtvrthodinky. Omluvně pokrčil rameny a pohlédl na mou ženu, která poskytovala obraz tragické beznaděje: tak blízko u jídla, a přesto tak daleko. Obraz ženy zřetelně v nesnázích ho zřejmě obměkčil, protože nás posadil k malému stolku u krbu a postavil mezi nás tlustostěnnou skleněnou karafu červeného.

Štamgasti se v malých hloučcích začali halasně trousit dovnitř a zamířili přímo na svá obvyklá místa. O půl jedné tam nezbyla ani jedna volná židle a patron, pracující tu též jako jediný číšník, začal kmitat s talíři.

Restaurace fungovala na principu jednoduché formulky: Naše zákazníky jsme zbavili břemena rozhodování. Jako v nádražní

restauraci v Bonnieux jste jedli a pili to, co vám přinesli. Měli jsme křupavý salát s olejem a růžovými plátky selské klobásky, *aioli* s hlemýždi, tresku a vajíčka natvrdo s česnekovou majonézou, jemný krémový sýr z Fontevielle a domácí ovocný koláč. Byl to oběd, který Francouzi považují za běžný, a který si cizinci pamatují jako zvláštnost. My jsme se pohybovali někde uprostřed mezi těmi dvěma, a tak to byl pro nás jeden z našich šťastných objevů, který jsme si zapsali do seznamu jako místo, kam se dá zajít za studeného počasí s prázdným žaludkem, a vsadit na to, že odejdete zahřátí a s žaludkem plným.

Do lisovny v Mausanne jsme dojeli asi tak dva měsíce předtím, než jsme měli. S novou sklizní oliv začnou až v lednu, a jen pak se dá koupit čerstvý olej. Naštěstí, řekl vedoucí lisovny, loňská úroda byla bohatá, a olej stále ještě je na skladě. Pozval nás, ať si prohlédneme lisovnu, a že dvanáct litrů pro nás zabalí.

Oficální název lisovny *Coopérative Oléicole de la Vallée des Baux* se takřka nevešel na průčelí skromné budovy, schované stranou hlavní silnice. Uvnitř se všechno zdálo povlečené jemnou vrstvičkou oleje. Podlahy i stěny byly na dotek hlaďounké a schodky do třídírny slušně klouzaly. Několik zaměstnanců sedělo kolem stolu a lepilo ozdobné zlaté nálepky na láhve se žlutozeleným olejem, čistým a přírodním, a jak nás informoval nápis na stěně, stáčeným po jediném vylisování zastudena.

Zašli jsme si do kanceláře pro svůj olej v podsaditých dvoulitrových džbánech, které pro nás naplnili a vedoucí je srovnal do krabice. Každý jsme dostali též jedno olivové mýdlo.

„Úplně to nejlepší na pokožku," řekl a poplácal se po tváři. „A pokud jde o olej, je to mistrovské dílo. Uvidíte."

Ochutnali jsme ho před večeří. Pokapali jsme si s ním krajíčky chleba potřené dření rajských jablíček. Chutnalo to jako sluníčko.

* * *

Hosté stále ještě přijížděli, oblečení na léto a s nadějí, že bude počasí na koupání, s přesvědčením, že se Provence těší středozemnímu klimatu, a zdrtilo je, když nás našli ve svetrech rozdělávat oheň v krbu, pít zimní vína a jíst zimní jídla.

Bylo vždycky v listopadu takhle chladno? Copak tu není horko celý rok? Se zklamáním naslouchali povídání o závějích, teplotách pod nulou a kousavém větru, jako bychom je pod falešnou záminkou vylákali na severní pól.

Kdosi popsal Provence docela správně jako chladnější oblast s vysokými dávkami slunečního svitu, a konec listopadu tomu odpovídal. Byl jasný a modrý jako květen, a čistý a pohodový, a pokud se Faustina týkalo, předzvěst věcí neblahých. Předpovídal krutou zimu s tak nízkými teplotami, že olivovníky uhynou stejně jako v roce 1976. S chmurným potěšením předpovídal kuřata zmrzlá na kost a penzisty zimou zmodralé i v posteli. Bezpochyby dojde k podstatným poruchám v dodávkách elektřiny, a varoval nás, abychom si nechali vymést komíny.

„Budete pálit dřevo ve dne v noci," prorokoval, „a to vám může chytnout komín. A jestli budete muset zavolat hasiče a nebudete mít potvrzení od kominíka, napočítají vám majland."

A mohlo by to být i horší. Kdyby nám dům shořel jakožto následek ohně v komíně, a my nebudeme mít potvrzení, pojišťovna nám nezaplatí. Faustin se na mě vážně podíval, pokýval a nechal mě, abych strávil ty úvahy nad bankrotem a ztrátou střechy nad hlavou, a to vše jen proto, že nám nevymetli komín.

A co by se stalo, kdyby nám s domem shořelo potvrzení? Zde měl zřejmě v úvahách mezeru, ale myslím, že mi byl vděčný za to, že jsem mu nadnesl ještě další úděsnou možnost. Znalec smolných událostí potřebuje občas nové problémy, se kterými si může lámat hlavu, jinak by to nebylo ono.

Zamluvil jsem si předního kominíka z Cavaillonu, monsieur Beltrama. Dostavil se se svými štětkami a s vysavačem. Bylo to vysoký muž zdvořilého chování a orlího nosu, kominictvím se

zabýval už přes dvacet let. Ani jednou, ujistil mě, se mu nestalo, že by mu komín chytl. Jak skončil, vystavil mi *certificat de ramonnage*, doplněný černými otisky prstů, a popřál mi příjemnou zimu. „Letos čekáme vcelku mírnou," ujistil mě. „Měli jsme teď tři chladné zimy za sebou. Ta čtvrtá je vždycky mírnější."

Zeptal jsem se ho, jestli vymetá u Faustina, a jestli si vzájemně vyměňují předpovědi počasí.

„Ne. Tam nechodím. U nich komín vymetá jeho manželka."

Prosinec

Pošťák dorazil nezvykle rychle, zabrzdil za domem, s vervou zacouval přímo do zdi garáže a rozbil si zadní světlo. Ani si toho nevšiml, odešel k nám do dvora, široce se usmíval a mával velkou obálkou. Zamířil přímo k baru, zaparkoval si na něm loket a tvářil se nadějně. „*Bonjour, jeune homme*!"

Už po léta mě nikdo neoslovil jako mladého muže, a náš pošťák normálně do domu nechodil. Mírně udivený jsem mu nabídl sklenku, na kterou zřejmě čekal.

Mrkl na mne. „Hlteček pastisu?" řekl. „Proč by ne?"

Měl snad narozeniny? Nebo šel do penze? Nevyhrál náhodou v loterii? Doufal jsem, že se co nevidět dozvím důvod jeho chování, ale napřed tu byl ten *sanglier*, kterého jeho přítel ulovil minulou sobotu. Vím vůbec, jak se ty potvory vaří? Popsal mi dopodrobna celý proces, vyvržením počínaje, přes věšení a čtvrcení, a recepty konče. Pastis mezitím zmizel - jak jsem si uvědomil, zcela určitě nebyl dnes ráno první - a dal si ještě. Pak přišel účel návštěvy.

„Přinesl jsem vám oficiální kalendář Poštovní Správy," oznámil. „Jsou tam vyznačené všechny svátky, a kromě toho tam je taky několik velice přijatelných fotografií mladých dam."

Vyňal kalendář z obálky a listoval v něm, až konečně našel fotografii dívky oblečené do skořápek kokosového ořechu.

„*Voilà*!"

Řekl jsem mu, jak je od něj hezké, že na si na nás vzpomněl, a poděkoval jsem.

„Ty kalendáře jsou buď zdarma, nebo si je můžete koupit."

Znovu na mne mrkl a já konečně pochopil, čemu dlužíme za jeho návštěvu. Vybíral svá vánoční dýška, ale vzhledem k tomu, že by nebylo důstojné prostě zazvonit u dveří s nataženou dlaní, bylo třeba vystát ten rituál s kalendářem.

Vzal si peníze, dopil a odstartoval k dalšímu klientovi. Zbytky svého zadního světla nám nechal.

Když jsem se vrátil dovnitř, žena si prohlížela kalendář.

‚Je ti jasné," pravila, „že do Vánoc jsou jen tři týdny a po zednících ani stopy?"

A pak přišla s nápadem, který může dostat jen osoba pohlaví ženského. Je nasnadě, vysvětlila mi, že pro řemeslníky Vánoce jakožto termín dokončení prací u nás doma nic neznamenají. Vánoce přijdou, odejdou, a než se vzpamatují z novoroční opice, hnedle bude únor a začnou dovolené. Je teď tedy na nás, abychom je pozvali na večírek na oslavu dokončení oprav. A nejen ty řemeslníky, ale - a to hlavně - jejich manželky.

Intuitivní záludnost nápadu vycházela ze dvou předpokladů. Za prvé: manželky, které ještě nikdy neviděly, co vlastně jejich manželé vyvádějí v domech jiných lidí, budou tak zvědavé, že neodolají. Za druhé: žádná z nich nepřipustí, aby to byl ten její, kdo práci nedodělal. To by znamenalo pohanu před ostatními manželkami a veřejné ztrapnění a pěknou hádku po cestě domů.

Úplná inspirace! Domluvili jsme to na poslední neděli předvánoční a rozeslali pozvánky. Šampaňské od jedenácti dopoledne.

Míchačka na cement se vrátila do dvou dnů. Didier a jeho četa, hluční a veselí jako obvykle, pokračovali, kde přestali, jako by ta dvouměsíční pauza vůbec neexistovala. Ani se neomluvili, ani nevysvětlili, proč se tak náhle vrátili. Nejbližší vysvětlení, kterého se nám od Didiera dostalo, znělo, že chce mít všechno hotové, než pojede na lyže. Jeho i manželku prý opravdu potěšilo pozvání na oslavu.

Propočítali jsme si, že jestli všichni přijdou, budeme tu mít dvaadvacet lidí, všechny se zdravým provensálským apetitem. A vzhledem k tomu, že jsme se blížili k Vánocům, budou očekávat něco slavnostnějšího než misku s olivami a nářez. Žena začala spisovat seznam lahůdek a po domě se objevovaly lístky s varovnými nápisy: Zaječí paštika! Krevetky s majonézou! Malé pizzy! Zapečené houby! Chléb s olivami! Kolik *quiches*? Nebylo možné se jim vyhnout, můj osobní seznam obsahující jediné slovo - Šampus! - vypadal zcela nedostatečně.

Gastronomickou špičku nám jednoho chladného rána dovezl známý, který měl příbuzné v Périgordu. Byla to celá *foie gras* - syrová, a tudíž o mnoho levnější než hotový výrobek, bylo třeba pouze je upravit a dodat řezy lanýže.

Jak jsme ta játra rozbalili, bylo jasné, že jejich minulým majitelem musela být husa velikosti menšího letadla. Játra byla obrovská - hutná žlutá masa, kterou jsem při přendávání na prkénko ani nestačil vzít do obou rukou. Podle instrukcí dodaných známým jsem je nařezal, nacpal do zavařovacích sklenic a prokládal plátky lanýže. Byl jsem z toho celý nanic, žádný div, kuchtil jsem tu spoustu peněz.

Zavařovačky jsme zavřeli a dali je do obrovského hrnce s vařící vodou na přesně devadesát minut. Jak vychladly, přestěhovali jsme je do lednice, a pak do sklepa. Žena si mohla foie gras na seznamu škrtnout.

Bylo nezvyklé chystat se na Vánoce pod modrým nebem a bez toho šílení, které obvykle po týdny doprovází přípravy Vánoc anglických. Jedinou připomínkou v celém údolí, že se blíží Vánoce, byly podivné zvuky vycházející z obydlí monsieur Ponceta, necelé dva kilometry od nás. Dvakrát za sebou, když jsem ráno šel kolem, jsem uslyšel úděsné kvičení - nebyly to výkřiky strachu či bolesti, spíš jako by někdo protestoval proti zneuctění či omezování osobní svobody. Neznělo to jako výkřiky lidské, ale nemohl jsem si být jistý. Zeptal jsem se Faustina, jestli o tom neví.

„Aha, tamto," pravil. „Poncet hřebelcuje osla."

V kostele v Ménerbes chystali na Štědrý večer živé jesličky, a osel monsieur Ponceta v nich hrál důležitou roli. Přirozeně musel vypadat co nejlíp, ale měl nechuť ke kartáčování a hřebelcování, a nebyl to ten druh osla, který by trpěl mlčky. Faustin sice prohlásil, že o tom, že osel bude při večerním představení vypadat pěkně, nelze pochybovat, ale každý moudrý muž se bude pečlivě zdržovat v bezpečné vzdálenosti od oslových zadních nohou, neboť proslul razantností svých kopanců.

Nahoře ve vesnici úporně hledali hlavního představitele Jezulátka. Nemluvňata patřičného věku a vzezření se žádala, aby se představila, a kromě vzhledu se mělo vyhodnotit i chování a schopnost zaujmout k této významné příležitosti patřičný postoj - představení začíná až o půlnoci!

Kromě toho a pohlednic, které nám pošťák cpal do schránky, Vánoce jako by se ani nechystaly. Televizi nemáme, takže jsme byli ušetřeni pohledu na únavné reklamy, též se nekonali zpěváci koled, podnikové večírky a připomínky, kolik jenom dní schází do Štědrého dne. To se mi velice líbilo. Žena měla určité pochybnosti. Něco jí scházelo. Moje vánoční nálada? Nebo jmelí? A kde byl stromeček? Rozhodla, že si pro ty věci zajedeme do Cavaillonu.

Okamžitě nás tu odměnila přítomnost Santa Clause. Měl na sobě objemné červené kalhoty, tričko s Rolling Stones, červenou čepici s bílou kožešinou a falešný vous, a jak jsme šli dolů po *Cours Gambetta*, proplétal se davem naším směrem. Z dálky to vypadalo, že mu vous hoří, ale jak přišel blíž, uviděli jsme, že mu zpod kníru trčí gauloiska. Jak procházel těmi oblaky cigaretového dýmu, budil pozornost kupy dětí. Matky jim budou mít doma co vysvětlovat.

Přes ulice byly girlandy světel. Z otevřených dveří hospod a obchodů se linula hudba. Na chodníku ležely svazky vánočních stromků. V postranní uličce mužský s mikrofonem na krku prodával ložní prádlo. ‚Jen si to, madam, prohlídněte! Čistý dralon!

Jestli tam najdete chybičku, dám vám tisíc franků!" Postarší selka se dala do podrobné inspekce milimetr po milimetru, a prodavač jí látku vytrhl z ruky.

Zabočili jsme za roh a málem se srazili s trupem jelena, který visel před řeznictvím a slepým očkem zíral na trup divočáka pověšeného vedle. Za výkladem visela šňůra jakýchsi malinkých opeřenců, již oškubaných, s krky zlomenými a hlavičkami na prsou, označených jako výhodná koupě, koupíte sedm, platíte šest. Řezník jim dal do zobáčků zelené listy a červenou stužku. Otřásli jsme se a šli dál.

O hlavní přísadě provensálských Vánoc nebylo žádných pochyb. Podle výkladních skříní, front a utrácených peněz soudě měly oblečení, hračky, stereovýbava a tretky význam zcela přechodný. Hlavním zbožím na vánočním trhu bylo jídlo. Ústřice a raci a bažanti a zajíci, paštiky a sýry, šunky a kapouni, dorty a růžové šampaňské - jak jsme na to celé dopoledne koukali, způsobilo nám to vizuální zažívací poruchu. Se stromečkem, svazkem jmelí a dávkou vánoční nálady jsme se vydali domů.

Před domem, v zaparkovaném autě bez označení, na nás čekali

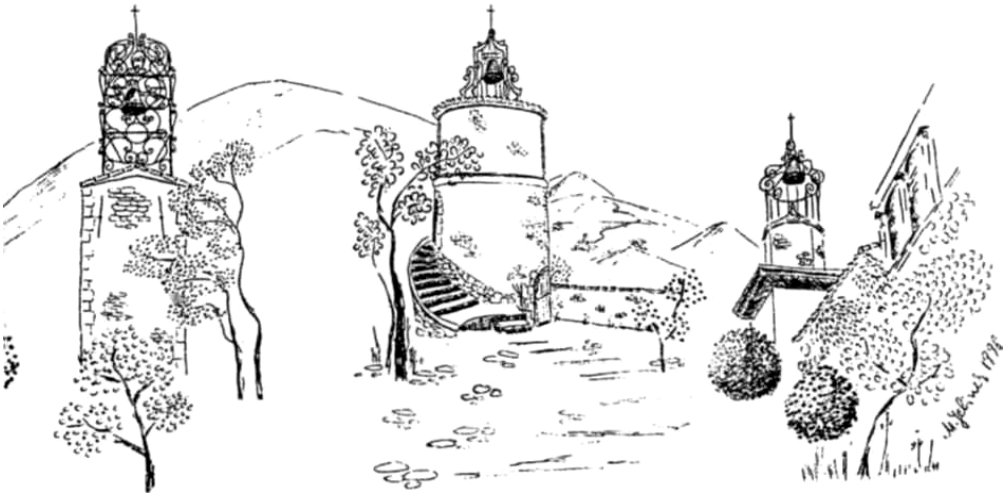

dva muži v uniformě. Pouhý pohled na ně ve mně vzbudil pocit viny. Jaké viny jsem si nemohl vzpomenout, ale muži v uniformě na mě takový vliv mají. Snažil jsem se rozpomenout, kterého přestupku proti páté republice jsem se mohl dopustit, ale vtom se ti dva vynořili z auta a zasalutovali. Ulevilo se mi. Ani ve Francii, zemi to, kde se byrokratická formálnost blíží umění, vám nesalutují, když vás přijdou zavřít.

Ve skutečnosti to nebyli policajti, ale hasiči, pompiers z Cavaillonu. Dovolili se, jestli smějí dovnitř, a já honem přemítal, kam jsem založil to potvrzení od kominíka. Zřetelně vykonávají namátkovou kontrolu, aby nachytali neprozřetelné majitele nemovitostí se začouzeným komínem.

Posadili jsme se kolem stolu v jídelně. Jeden z nich otevřel aktovku. „Přivezli jsme vám oficiální kalendář Hasičských Sborů Vaucluse." A položil ho na stůl. ‚Jak vidíte, jsou tam vyznačené všechny svátky."

A taky že ano. Stejně jako v našem kalendáři poštovním, jenom místo dívek v podprsenkách z kokosu tam byly fotografie hasičů šplhajících po vysokých budovách, poskytujících první pomoc

nebohým obětem, zachraňujících horolezce v nesnázích i mužně zacházejících s hadicemi v plném trysku. *Pompiers* ve venkovských oblastech Francie poskytují veškerou pomoc v nesnázích, vysvobodí vám psa z jeskyně v horách, odvezou vás do nemocnice, ba i požár přijedou uhasit. V každém případě to jsou sbory chlapů, kteří si zaslouží váš obdiv.

Zeptal jsem se, jestli by neodmítli jistý příspěvek.

„*Bien sûr*."

Dostali jsme potvrzení, které nás mimo jiné opravňovalo ke cti nazývat se Přáteli Hasičského Sboru v Cavaillonu. Po dalším a delším salutování se odebrali za štěstím dál do údolí, zatímco my doufali, že součástí jejich výcviku je i to jak čelit útokům zlých psů. Vydolovat příspěvek z Massota bude jen o něco míň nebezpečné než uhasit požár. Už jsem si ho představoval, jak s nabitou brokovnicí šilhá zpoza záclony a pozoruje, kterak se ti jeho vlčáci vrhají na vetřelce. Jednou jsem viděl, jak se ti psi v důsledku nedostupnosti lidské oběti vrhli na přední kola automobilu, kousali do pneumatik, jako by byly kusem syrového hovězího a slinili a plivali žvance gumy, zatímco se vyděšený řidič snažil vycouvat z nebezpečí. Massot se na to díval, kouřil a hihňal se.

Takže jsme se stali rodinou s dvěma kalendáři, a jak se dny do Vánoc krátily, očekávali jsme, kdy se dostaví ten třetí. Každé úterý, čtvrtek a sobotu, po celý rok, hrdinné posádky speciálních vozidel Svozu Smíšeného Odpadu zastavovaly u konce naší příjezdové cesty a sbíraly ostudné hromady prázdných lahví, páchnoucí zbytky po *bouillabaise* k večeři, psí konzervy, rozbité sklenice, pytle s drtí, kuřecí kosti a další domácí zbytky všeho druhu a všech velikostí. Byli nezdolní, když vozidlo zastavilo u další hromady, seskočili a naházeli ji do umazaných a mastných útrob. Ať ta hromada byla velká či uzrálá jakkoli, ti chlapi, kteří

viseli vzadu na vozidle, si s ní snadno poradili. V létě je to muselo přímo dusit, v zimě jim chlad vháněl slzy do očí.

Dva z nich se konečně objevili v obstarožním peugeotu, který vypadal, že odtud odjede přímo na vrakoviště. Byli to dva veselí a odrbaní mužští. Silně mi potřásli rukou a dech jim byl cítit po pastisu. Na zadním sedadle ležel párek králíků a láhve šampaňského. Řekl jsem jim, že je načase, že taky sbírají plné láhve, nejen ty prázdné.

„Ty prázdné nám ani tolik nevadí," odvětil jeden z nich. „Ale to byste viděl, co někdy najdeme." Svraštil tvář, chytl se za nos a malíček elegantně vztyčil vzhůru. „*Dégeulasse*."

Spropitné ocenili. Doufali jsme, že si zajdou na dobrou večeři se spoustou zbytků, které po nich bude muset uklidit někdo jiný.

* * *

Didier seděl na bobku se smetáčkem a s lopatkou a vymetal z rohu drobky cementu. Bylo povzbuzující dívat se na ten ničivý živel přestrojený za člověka, jak se zabývá takovými delikátnostmi: znamenalo to, že s dílem skončil.

Narovnal se, vysypal lopatku do papírového pytle a zapálil si. „Tak, to bysme měli," prohlásil. „*Normalement*, malíř přijde zítra." Vyšli jsme ven, kde Eric nakládal lopaty a kbelíky a nářadí na naklaďáček. Didier se ušklíbl. „Nebude vám vadit, když si odvezeme míchačku?"

Odpověděl jsem, že si bez ní musíme nějak poradit, a oni dva ji vytlačili po prkně nahoru a pevně přivázali k zadní stěně kabiny. Didierův kokršpaněl vše pozoroval s hlavou na stranu, a jakmile byla míchačka uvnitř, naskočil do kabiny a natáhl se podél předního okna.

„*Allez*!" Didier napřáhl ruku. Když jsem mu jí potřásal, měl jsem dojem vyčiněné kůže. „Uvidíme se v neděli."

Malíř přišel hned druhý den, vymaloval a odešel. Dostavil se Jean-Pierre na koberce. Manželky se zcela zřetelně rozhodly, že u příležitosti jejich státní návštěvy musí být vše stoprocentní.

V pátek večer scházelo položit už jenom poslední dva metry koberce.

„Přijdu ráno," řekl Jean-Pierre, „a odpoledne si můžete nastěhovat nábytek."

Před polednem zbývalo podstrčit koberec pod poslední laťku u prahu pokoje. Jak Jean-Pierre vrtal dírky pro šroubky, strefil se přímo do trubky s horkou vodou, která běžela pod podlahou, a voda vytryskla ven, malebně zarámovaná zárubní.

Zavřeli jsme vodu, srolovali namočený koberec a zavolali monsieur Menicucciho. Po všech těch poplaších a náhlých příhodách jsem znal jeho číslo zpaměti a mohl jsem předvídat, co řekne.

„*Oh, là là*." Na chvíli tiše meditoval. „Abychom mohli trubku zaletovat, budeme muset zvednout prkna. Měl byste varovat madame."

Madame byla po nákupech. Očekávala, že se vrátí do suché, čisté a kobercem vyložené ložnice, koupelny a šatny. To bude ale překvapení! Poradil jsem Jeanu-Pierrovi, aby se ze zdravotních důvodů odebral domů. Jinak neručím za jeho život.

„Co je to za rámus?" zeptala se, když jsem ji vítal na parkovišti.

„Menicucci s perlíkem."

„Aha. Pochopitelně." Byla až nepřirozeně a nebezpečně klidná. Byl jsem rád, že Jean-Pierre odešel.

Jak pátral po prasklině, Menicucci vydoloval v podlaze zákop, takže postiženou trubku i s dírkou bylo pěkně vidět.

„*Bon*," prohlásil. „Teď se musíme ubezpečit, že trubka není zablokovaná, abych ji mohl zaletovat. Zůstaňte tu, a pozorujte. Profouknu to z koupelny."

Pozoroval jsem trubku a Menicucci foukal. Proud vody obohacené prachem jsem dostal přímo do obličeje.

„Vidíte něco?" řval z koupelny.

„Vodu," moje odpověď.

„*Formidable*. Takže trubka je čistá."

Spravil ji a šel domů, protože v televizi dávali ragby.

Dali jsme se do úklidu a utěšovali se, že to vlastně není tak strašné. Koberec vyschne. Drtě po Menicuccim nebyl ani kbelík. Místa popálená letlampou se zamalují. A vcelku, pokud se přehlédne ten zákop, dá se rozhlížet kolem a považovat všechno za dodělané. Koneckonců jsme neměli na vybranou. Do neděle zbývalo jen pár hodin.

Neočekávali jsme nikoho do půl dvanácté, ale podcenili jsme magnetický půvab, který pro Francouze tkví v šampaňském, a první zaklepání na dveře se ozvalo již krátce po půl jedenácté. Průběhem další hodinky se dostavili všichni, kromě Didiera a jeho ženy. Rozestavili se kolem stěn obývacího pokoje, nemotorně zdvořilí a po zuby nastrojení, z bezpečného útulku u zdí činili jen občasné výpady pro další porci.

Jako číšník pověřený doplňováním sklenic jsem si uvědomil další z podstatných rozdílů mezi Francouzi a Angličany. Když k vám přijdou na večírek Angličané, drží si sklenice pevně v ruce, přitom pijí, kouří a jedí. Sklenici odloží jen v nejzazším případě, a to donutí-li je příroda k použití obou rukou - buď aby poslechli volání plného měchýře nebo se vysmrkali -, sklenici však nikdy neponechají z dohledu.

Ve Francii je tomu jinak. Francouz sklenici odkládá téměř okamžitě poté, co ji dostane, bezpochyby proto, že nemůže vést konverzaci jen za pomoci jediné ruky. Takže se vytvoří hloučky sklenic, o nichž po pěti minutách nikdo neví, čí je která sklenka. A hosté, jelikož nerozeznají vlastní sklenici a nechtějí si vzít sklenici, ze které pil někdo jiný, zírají s touhou na láhev šampaňského tak

dlouho, až se jim dostane čerstvé sklenice. Tato procedura se opakuje znovu a znovu.

Očekával jsem, kdy nám konečně dojdou sklenice a budeme muset rozlévat do šálků, když se ozval známý rachot Dieselova motoru v porodních bolestech, Didierův naklaďáček se objevil na dvoře a Didier s ženou vešli vzápětí zadními dveřmi. Bylo mi to divné, protože jsem věděl, že Didier vlastní osobní automobil, a jeho ženu od hlavy k patě halil jemný semiš, kterému na uprášeném sedadle asi nemohlo být úplně dobře.

Christian přešel pokojem a vzal si mě stranou.

„Myslím, že budeme mít menší problém," řekl. „Bude lepší, když půjdeme na dvůr."

Dal jsem se za ním. Didier se zavěsil do mé ženy a šli za mnou. Jak jsme vycházeli ze dveří, otočil jsem se a zjistil, že nás všichni následují.

„*Voilà*!" zvolal Christian a ukázal na naklaďáček.

Vzadu, na místě obvykle rezervovaném pro míchačku, se skvěla věc tvaru obří hlízy, asi tak metr vysoká a metr dvacet napříč, zabalená v ostře zeleném krepovém papíru opatřeném červenomodrobílými mašlemi.

„Dárek pro vás od nás všech," řekl Christian. „*Allez*. Rozbalte si to."

Didier sepnul ruce do třmenu, a s cigaretou v ústech galantně a bez nejmenšího úsilí zdvihl moji ženu tak vysoko, že mohla vstoupit na ložnou plochu. Vyšplhal jsem se za ní a začali jsme odloupávat to zelené balení.

Poslední zbytky papíru padly a ozval se potlesk a pronikavé pískání omítkáře Ramona. Stáli jsme na ložné ploše v plném slunečním svitu a pohlíželi na tváře obrácené k nám a na náš dárek.

Byla to starožitná žardiniéra, masivní okrouhlá nádoba ručně vytesaná z jednoho kusu kamene dávno předtím, než vynalezli

frézy. Měla tlusté stěny a byla mírně nesouměrná, barvy omšele světle šedé. Byla plná země a osázená primulkami.

Nevěděli jsme ani co na to říct, ani jak to říct. Překvapení, dojatí a škobrtaví ve francouzštině jsme se činili ze všech sil. Naštěstí nás Ramon zabrzdil.

„*Merde*! Mám žízeň. Dost těch řečí. Nepůjdeme se napít?"

Formálnost počáteční hodinky se najednou vytratila, sundali si saka a pilně zaútočili na šampaňské. Muži provedli své ženy po domě a pochlubili se svou prací, ukázali jim v koupelně kohoutky označené teplá a studená v angličtině, přezkoušeli zásuvky, jestli je truhlář dostatečně ohladil, a na všechno sahali jako zvědavé děti.

Christian zorganisoval četu na vyložení žardiniéry, a osmi máznutým chlapům v nedělních šatech se jaksi podařilo bez pohromy uniknout, když ta těžká váha sjela po dvou prohnutých prknech z auta na zem. Madame Ramonová na ně starostlivě dohlížela. „*Ah, les braves hommes*," pochválila je. „Pozor, ať nemáš špínu za nehty!"

Menicucci se svou madame odjeli první. Zhostili se s úspěchem úkolu zkonzumovat co nejvíc paštik, sýrů, koláčů a šampaňského předtím, než se odeberou na opožděnou večeři, a před odchodem se obřadně rozloučili se všemi vůkol včetně polibků na tváře a potřásání rukou a vzájemných přání *bon appétit*. Loučení zabralo zhruba čtvrt hodiny.

Pokud šlo o ostatní, vypadali, že se u nás pohodlně usadili na zbytek dne, jedli a pili všechno, co měli v dosahu. Ramon se jmenoval oficiálním šprýmařem a sypal ze sebe vtipy, docela dobré a jeden za druhým, a čím dál tím ostřejší. Pauzu na napití udělal, když nám nejdřív vysvětlil, jak se rozpozná chlapeček od holčičky u holubů - prostě je dáte do ledničky.

„Co vlastně donutilo tak pěknou ženskou jako tvá paní, že ji ulovil tak starý *mec* jako ty?" zeptal se Didier.

Po zralé úvaze odložil Ramon svou sklenku šampaňského a napřáhl před sebe ruce v gestu, jež rybáři používají, když popisují

tu rybu, co jim utekla. V tom, co mělo následovat slovně, mu zabránila manželka, která mu do pusy rázně nacpala veliký kus pizzy. Věděla již, co chce povědět.

Slunce se plížilo přes dvůr, až konečně zmizelo za rohem, a teprve pak se hosté začali jeden po druhém sbírat k odchodu, s přestávkami na potřásání rukou, na líbání a na tu poslední skleničku.

„Pojďte se s námi najíst," nabídl nám Ramon. „Dáme si oběd, nebo večeři, nebo co. Kolik je hodin?"

Bylo po třetí. Po čtyřech hodinách jídla a pití se nám Ramonova nabídka na posezení u *cous-cousu* moc nezamlouvala.

„No jo," řekl, „když jste na dietě, tak se nedá nic dělat. *Tant pis*."

Předal ženě klíče od auta, s rukama sepjatýma na břiše se natáhl na zadní sedadlo a při pomyšlení na vrchovatý talíř se blaženě usmíval. Přesvědčil několik jiných dvojic, aby se k nim přidali. Zamávali jsme jim na cestu a vrátili se do vylidněného domu, k prázdným talířům a prázdným sklenicím. Bylo to prima.

Podívali jsme se oknem na tu starožitnou kamennou žardiniéru plnou barevných květin. Bude to chtít aspoň čtyři muže, abychom ji přestěhovali od garáže do zahrady. Zorganizovat čtyři mužské v Provenci je něco, o čem ze zkušenosti víme, že to nelze zařídit ze dne na den. Budou následovat návštěvy na průzkum, na pastis, a rozhořčené výměny názorů. Domluvíme si, a zapomeneme přesná data. Bude se krčit rameny, a čas poběží. Možná příští jaro uvidíme, jestli se ta věc pohnula na patřičné místo. Provence si kvůli nám nebude přizpůsobovat své tempo.

Mezitím nám zbylo dost *foie gras* na to, abychom si dali jemné řezy se salátem a vylovili k tomu z bazénu poslední láhev šampaňského. Přiložili jsme do krbu pár polen a dumali o tom, co přinesou naše první Vánoce v Provenci.

Ironické bylo, že jsme po celý rok měli plno návštěv, které musely vydržet primitivní podmínky a nepohodlí na staveništi, a

teď jsme měli celý dům, čistý a v pořádku, pouze pro sebe. Poslední návštěva odejela minulý týden, příští přijede až koncem roku, strávit s námi Silvestra. Ale na Hod Boží budeme sami.

Probudili jsme se do slunného rána, v tichém a prázdném údolí a s vypnutou elektřinou. Jehněčí kýtě nachystané u trouby jsme museli udělit milost a čelili jsme vyhlídce chleba se sýrem k svátečnímu obědu. Všechny místní restaurace byly zadané týdny předem.

V takové krizové situaci, kdy žaludku hrozí zkáza, se nejlépe projeví ty sympatické stránky francouzské povahy. Můžete jim vykládat zkazky o hrůzných zraněních a bankrotech a buď se tomu zasmějí, nebo - v krajním případě - projeví rezervovanou soustrast. Ale když jim sdělíte, že vás čeká gastronomická pohroma, překonají hory doly, ba dokonce i přemístí několik stolů v restauraci.

Zavolali jsme Maurice, kuchaře v *Auberge de la Loube* v Buoux, a zeptali se, jestli někdo nezrušil rezervaci. Ne. Všechny stoly jsou obsazené. Vysvětlili jsme, o co jde. Ozvalo se vyděšené ticho, a pak: „Možná, že se budete muset najíst v kuchyni, ale přijďte. Něco zařídíme."

Posadili nás k malinkatému stolku mezi dveřmi do kuchyně a krbem, hned vedle velké rodiny, která se tam veselila.

„Můžete mít jehněčí pečínku, jestli ji máte rádi," řekl. Odpověděli jsme, že jsme si málem přinesli vlastní, aby nám ji udělali, a musel se tomu smát. „Není den na to zůstat bez kamen."

Jedli jsme dlouho a výborně, a povídali jsme si o těch měsících, které nám utekly tak rychle, jako by to byly týdny. Měli jsme toho ještě tolik co dělat. Naše francouzština stále ještě sestávala z gramatických omylů a zednické hantýrky, nějak se nám podařilo propást celý festival v Avignonu a též oslí závody v Gault, soutěž harmonikářů, srpnový výlet celé Faustinovy rodiny do Basses-Alpes, vinařský festival v Gigondas, výstavu psů v Ménerbes a většinu událostí ve světě. Byl to rok, v němž jsme se zcela ponořili

do sebe a nevzdalovali se daleko od domu a údolí, rok fascinujících detailů, někdy rozčilujících, jindy nepohodlných. Nikdy jsme se nenudili a nikdy jsme necítili zklamání. Nade všechno, cítili jsme se doma.

Maurice nám přinesl sklenky, ve kterých byl samozřejmě *marc*, a přitáhl si židli.

„*Appy Christmas*," prohlásil francouzskou angličtinou, jež ho však okamžitě opustila. „*Bonne Année*."

* * *

MÍSTO DOSLOVU K ČESKÉMU VYDÁNÍ

Peter Mayle odpovídá překladateli

Čtete denní tisk?
Denně. *Le Provençale* pro místní zprávy a taky *International Herald Tribune*, protože jsou nezaujatí.

Kupujete si časopisy?
Côté Sud, *The New Yorker* a časopis klubu chovatelů psů plemene *Korthals Griffon*.

Který televizní program považujete za tak dobrý, že byste si ho i natočil?
Dívat se na televizi jsem přestal před lety. Život se stal okamžitě přijatelnější.

Které internetové stránky sledujete nejčastěji?
Internet jsem dosud nikdy nepoužil. Nerad se dívám na obrazovku.

Posloucháte rozhlas? Která je vaše oblíbená stanice?
France Musique.

Které bylo nejlepší jídlo vašeho života?
Oběd v *Troisgros* v Roanne, před mnoha lety. Vraceli jsme se domů z dovolené a připadlo nám, že potřebujeme gastronomický suvenýr. Bylo to poprvé, co jsme jedli v restauraci s třemi hvězdičkami od Michelina. Byl to zážitek, který jsme si tehdy vlastně nemohli dovolit, ale stál za to. Učet máme zarámovaný.

A to nejhorší?
Školní obědy. Všechny. Odkud brali kuchaře, dodnes nevím.

Bez kterých potravin byste se neobešel?
Zcela určitě bez olivového oleje a dobrého chleba. Je to jídlo samo o sobě.

A kterých byste se nedotkl?
Jenom jednou v životě jsem zkusil dršťky. A pak těch sraženin, co podávají místo jídla v letadlech.

Je snídaně opravdu nejdůležitější jídlo dne?
Normálně mám k snídani ovoce. Pro mne je nejdůležitější oběd. Je společenštější, a víno pomůže. Musím ale přiznat, že jsem jednou snídal se starostou vesnice Bouzy. Měli jsme k snídani dvě různá vína, a překvapilo ho, že jsem to považoval za poněkud neobvyklé.

Kterým jídlem se utěšujete?
Cassouletem - bílé fazolky, klobása, čtvrt kachničky, vše v kachním sádle a podlité vývarem, pečete to v troubě pod vrstvou strouhanky. Když do té křupky píchnete, dýchne na vás nebeská vůně.

Host nebo hostitel - čemu dáváte přednost?
Myslím si, že jsem perfektní host, ale dávám přednost hostitelství. Má to několik výhod: vyberete si menu, vyberete si hosty, víno naléváte, jak chcete, a nemusíte řídit.

V Edinburghu, září 2001

Peter Mayle

ROK V PROVENCI

Z anglického originálu A Year in Provence,
vydaného Pan Books Ltd., Londýn 1990,
přeložil Paul Millar
Ilustrovala Marta Jelínková
Obálku navrhl Petr Pavlán
Vydalo Nakladatelství Olympia a. s.,
Klimentská 1, 110 15 Praha 1
roku 2005 jako svou 3382. publikaci
Odpovědná redaktorka Slávka Poberová
Technický redaktor Jan Zoul
Dotisk prvního vydání, 200 stran
TS 13/34
Sazba TYPO JP, s. r. o.
Vytiskly Těšínské papírny, s. r. o.,
Český Těšín
27-025-2005